

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ 41' (91) - ΤΕΥΧΟΣ 2 - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. **ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ**

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ κ. Κύριλλος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Κωνσταντῖνος Χολέβας

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΔΟΚΙΜΙΩΝ: Κωνσταντῖνος Χολέβας, Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Βασίλειος Τζέροπος, Δρ Θ.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ: Χρ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα. Τηλ.: 210-8160127 – Fax 210-8160128.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ. Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
<http://www.ecclesia.gr> e-mail: periodika@ecclesia.gr

Γιά τήν ἀποστολή ἀνακοινώσεων καί εἰδήσεων ἀπευθύνεσθε:

- γιά τό περιοδικό **ΕΚΚΛΗΣΙΑ:** periodika@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό **ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ:** efimerios@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό **ΘΕΟΛΟΓΙΑ:** theologia@ecclesia.gr

Περιεχόμενα

ΤΕΥΧΟΣ – 2^ο,
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ	84
ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ	
Περί τινων Θεμάτων ἀφορώντων εἰς τὴν Θεῖαν Λατρείαν	85
ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ	
Ἐκδηλώσεις εἰς μνήμην Ἱεροῦ Φωτίου	87
<i>Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Γερωνύμου,</i> <i>Προσφώνηση στὴν ἐτήσια κοινὴ Σύσκεψη τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καὶ τῶν Καθηγητῶν</i> <i>τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν πρὸς τιμὴν τῆς ἱεραῆς μνήμης τοῦ μεγάλου καὶ ἱεροῦ</i> <i>Φωτίου.....</i>	89
<i>Τοῦ Ἀποστόλου Β. Νικολαΐδη,</i> <i>Ἡ κοινωνικὴ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν ἱερό Φῶτιο.....</i>	90
ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ	
<i>Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Θεῖας Λατρείας καὶ Ποιμαντικοῦ Ἔργου</i> <i>Ἐγκριθεῖσαι Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι τοῦ 2013 .....</i>	107
<i>Τοῦ Παναγιώτου Ἱ. Σκαλτσῆ,</i> <i>Ἐρμηνευτικὰ Ὑπομνήματα τῆς Θεῖας Λειτουργίας</i> <i>κατὰ τὸν δέκατον ἕνατον αἰῶνα (Β΄).....</i>	109
ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	133
ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ - ΚΛΗΤΗΡΙΑ ΕΠΙΚΡΙΜΑΤΑ	154
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ	157
ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ	160

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ Φεβρουαρίου τοῦ περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ δημοσιεύουμε τὴν Ἐγκύκλιο ὑπ' ἀριθμ. 2941/2013 «Περί τινων θεμάτων ἀφορώντων εἰς τὴν Θεῖαν Λατρείαν».

Τό θέμα τοῦ Μηνός αναφέρεται στίς ἐκδηλώσεις εἰς μνήμην τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, προστάτου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, οἱ ὁποῖες ἔλαβαν χώραν στό Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης στίς 6.2.2014. Δημοσιεύουμε τὴν Προσφώνηση τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου καί τὴν εἰσήγηση τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἀποστόλου Νικολαΐδη.

Στά Συνοδικά Ἀνάλεκτα θά βρεῖτε τίς ἐγκριθεῖσες κατά τό ἔτος 2013 ἱερές Ἀκολουθίες καί τό Β' μέρος τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Καθηγητοῦ κ. Παναγιώτου Σκαλτσῆ ἀπό τό ΙΓ' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο τοῦ 2011.

Ἡ ὕλη τοῦ τεύχους συμπληρώνεται ἀπό τά συνήθη ὑπηρεσιακά κείμενα τῶν Κανονισμῶν καί τῶν Προκηρύξεων, καθώς καί ἀπό τίς εἰδησεογραφικές στήλες τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Χρονικῶν καί τῶν Διορθόδοξων-Διαχριστιανικῶν.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Περί τινων Θεμάτων ἀφορώντων
εἰς τὴν Θεῖαν ΛατρείανΗ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣΠρωτ. 2350
Ἀριθμ. Διεκπ. 1093

Ἀθήνησι 6ῃ Ἰουνίου 2013

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 2941

Πρὸς
τούς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Συνοδικῇ Ἀποφάσει, ληφθεῖση ἐν τῇ Συνεδρίᾳ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 5ης μηνός Ἰουνίου 2013, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῇ ῥηθείᾳ Συνεδρίᾳ αὐτῆς, ἐπιθυμοῦσα νά ἐπιλύσῃ ὠρισμένα Ζητήματα Κανονικῆς καί Λειτουργικῆς Τάξεως, λαβοῦσα δ' ὑπ' ὄψει τόν Πατριαρχικόν καί Συνοδικόν Τόμον τοῦ 1850, περί τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τήν Πατριαρχικήν καί Συνοδικήν Πράξιν τοῦ 1928, περί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως τῶν Νέων Χωρῶν, τήν ὑπ' ἀριθμ. 839/1988 Πατριαρχικήν καί Συνοδικήν Ἐγκύκλιον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τήν σχετικήν Εἰσήγησιν τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπί τῶν Νομοκανονικῶν καί Δογματικῶν Ζητημάτων, ἀκούσασα δέ καί τήν Γνώμην τῶν Μελῶν τῆς, περί τῶν ἐν θέματι ἀναφερομένων ζητημάτων, μετά διεξοδικήν συζήτησιν, ἀπεφάσισε τά ὡς κάτωθι:

1α. Ἄπαντες οἱ Ἐπαρχιοῦχοι Μητροπολίται προηγοῦνται πάντοτε καί πανταχοῦ πάντων τῶν Τιτουλαρίων καί πάντων τῶν Σχολαζόντων Μητροπολιτῶν, ὡς καί πάντων τῶν Τιτουλαρίων, Βοηθῶν, καί Σχολαζόντων Ἐπισκόπων, ἀνεξαρτήτως Πρεσβείων Χειροτονίας.

β'. Ἄπαντες οἱ Τιτουλάριοι καί Βοηθοί Ἐπίσκοποι, ὡς καί οἱ Τιτουλάριοι καί οἱ Σχολαζόντες Μητροπολίται, οἱ κατά καιρούς ὑπηρετοῦντες ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν, συγχοροστατοῦντες ἢ συλλειτουργοῦντες μετά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, οὐ φέρουσιν ἐνώπιον Αὐτοῦ Μίτραν καί Πατερίτσαν ἢ Ράβδον, ἔνεκεν τιμῆς, καί σεβασμοῦ πρὸς Αὐτόν, Οὕτινος τυγχάνουσιν ἄμεσοι Συνεργοί, ἀλλά καί διά τό διάφορον τῆς Ἱεραρχικῆς Τάξεως, μεταξύ αὐτῶν καί Ἐκείνου. Οἱ ὡς ἄνω Ἐπίσκοποι συλλειτουργοῦντες μετά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν φέρουσιν Ἐγκόλπιον μόνον, ἐνῶ οἱ ὡς ἄνω Τιτουλάριοι καί Σχολαζόντες Μητροπολίται, οἱ ὑπηρετοῦντες ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν, συλλειτουργοῦντες μετά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν φέρουσι Σταυρόν καί Ἐγκόλπιον. Τά αὐτά ἀντιστοιχῶς δέον ἵνα τηρῶσι καί οἱ Βοηθοί Ἐπίσκοποι τῶν Μητροπολιτῶν, συγχοροστατοῦντες ἢ συλλειτουργοῦντες μετ' αὐτῶν.

γ. Κατά τά Ἀρχιερατικά Συλλείτουργα, τηρουμένης πάντοτε τῆς ἀνωτέρω Τάξεως τοῦ Προβάδισματος μεταξύ Ἐπαρχιοῦχων Μητροπολιτῶν, Τιτουλαρίων καί Σχολαζόντων Μητροπολιτῶν, καί Τιτουλαρίων καί Βοηθῶν Ἐπισκόπων, δέον ἐν συνεχείᾳ ὅπως τηρῆται πάντοτε, πανταχοῦ καί ὑπό πάντων καί ἡ Κανονική Σειρά αὐτῶν βάσει τῶν Πρεσβείων Χειροτονίας ἐνός ἐκάστου ἐξ αὐτῶν. Μοναδικήν ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ τό Κανονικόν μόνον Προβάδισμα τοῦ Ἐπιτοπίου Ἐπαρχιοῦχου Μητροπολίτου ἀνεξαρτήτως Πρεσβείων Χειροτονίας· ἢ τό Κανονικόν Προβάδισμα τό ὅποιον ὁ Ἐπαρχιοῦχος Μητροπολίτης δύναται νά ἐκχωρῇ εἰς Ἐπαρχιοῦχον Μητροπολίτην.

δ. Ὑπενθυμίζεται, ἐπίσης, ὅτι δέν εἶναι λειτουργικῶς ὀρθόν, νά ἀνατρέπηται ἡ ἀνωτέρω Τάξις,

καί ἄλλος Ἀρχιερεὺς νά Προεξάρχη εἰς τὸν Ἑσπερινόν, ἄλλος εἰς τὸν Ὁρθρον, λαμβάνων μάλιστα οὗτος καί «Καιρὸν» διὰ νά λειτουργήσῃ, καί τελικῶς ἕτερος Ἀρχιερεὺς νά προεξάρχη τῆς Θείας Λειτουργίας, διό δέον πάντοτε, πανταχοῦ καί ὑπὸ πάντων νά τηρῆται ἡ Κανονικὴ Σειρὰ τοῦ Προβαδίσματος καί τῶν Πρεσβείων, κατὰ τὰ ὡς ἄνω, καί ἐν τῷ Ἑσπερινῷ καί ἐν τῷ Ὁρθρῷ καί ἐν τῇ Θείᾳ Λειτουργίᾳ.

2α. Συμφώνως πρὸς τὰ πανορθοδόξως τηρούμενα «Φήμην» ἔχουσι μόνον οἱ Ἐπαρχιοῦχοι Μητροπολίται, οὐχὶ ὅμως καί οἱ Τιτουλάριοι καί Σχολάζοντες Μητροπολίται, οὐδέ οἱ Τιτουλάριοι καί Βοηθοί, καί Σχολάζοντες Ἐπίσκοποι. Συλλειτουργοῦντων ὅμως αὐτοῖς Προκαθημένων «Φήμαι» Ἐπαρχιούχων Μητροπολιτῶν οὐ λέγονται, ἀλλὰ μόνον τῶν Προκαθημένων. Μὴ συλλειτουργούντων δ' αὐτοῖς Προκαθημένων πρῶτον λέγεται ἡ «Φήμη» τοῦ Ἐπιτοπίου Προκαθημένου, εἶτα τοῦ ἐπιτοπίου Ποιμενάρχου, καί εἶτα τοῦ ἱερουροῦντος Ἀρχιερέως κατὰ τὰ ὡς ἄνω.

β. Εἰδικώτερον, οἱ Μητροπολίται τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἱερουροῦντες ἐν ἑτέρᾳ Ἱερᾷ Μητροπόλει, προτάσσουσι τῆς «Φήμης» αὐτῶν τὴν «Φήμην» τοῦ οἰκείου Ποιμενάρχου, ἐνῶ οἱ Μητροπολίται τῶν Μητροπόλεων τῶν «Νέων Χωρῶν», τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἱερουροῦντες ὁμοίως, προτάσσουσι τῆς «Φήμης» αὐτῶν τὴν «Φήμην» τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καί τὴν «Φήμην» τοῦ ἐπιτοπίου Ποιμενάρχου.

3. Εἰς τὸ «Ἐν πρώτοις μνήσθητι, Κύριε», ἡ Κανονικὴ Μνημόνευσις γίνεται ὡς ἕως τῆς σήμερον, ἦτοι:

α. Ἄπαντες οἱ Μητροπολίται τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Παλαιᾶς Ἑλλάδος), Ἱερουροῦντες, μνημονεύουσι τῆς «Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου».

β. Ἄπαντες οἱ Μητροπολίται τῶν «Νέων Χωρῶν», Ἱερουροῦντες, μνημονεύουσι «τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί Πατριάρχου ἡμῶν...καί τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου».

4. Τὸ Προβάδισμα τῶν Ἱερέων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 142/1999 Συνοδικοῦ Κανονισμοῦ.

Ἐπὶ δέ τούτοις, κατασπαζόμενοι τὴν ὑμετέραν Σεβασμιότητα ἐν Κυρίῳ, διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης.

† Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερόνυμος, Πρόεδρος
 † Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καί Θάσου Προκόπιος
 † Ὁ Αἰτωλίας καί Ἀκαρνανίας Κοσμάς
 † Ὁ Δράμας Παῦλος
 † Ὁ Σισανίου καί Σιατίστης Παῦλος
 † Ὁ Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως Ἱερεμίας
 † Ὁ Κορίνθου Διονύσιος
 † Ὁ Τριφυλίας καί Ὀλυμπίας Χρυσόστομος
 † Ὁ Μεσσηνίας Χρυσόστομος
 † Ὁ Λευκάδος καί Ἰθάκης Θεόφιλος
 † Ὁ Πολυανῆς καί Κιλκισίου Ἑμμανουήλ
 † Ὁ Λαγκαδᾶ, Λητῆς καί Ρεντίνης Ἰωάννης
 † Ὁ Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν Μάρκος

Ὁ Ἀρχιεραγματεὺς
 Ὁ Διαυλείας Γαβριήλ

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἐκδηλώσεις εἰς μνήμην Ἱεροῦ Φωτίου

(Πεντέλη, 6.2.2014)

Μέ λαμπρότητα ἐορτάστηκε καί ἐφέτος ἡ μνήμη τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρός ἡμῶν Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Μεγάλου, Προστάτου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Στίς 6 Φεβρουαρίου 2014 τελέστηκε στό Καθολικό τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Πεντέλης ὁ Ὅρθρος καί ἡ Θεία Λειτουργία, ἱερουργούντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου μετά δύο Συνοδικῶν Μητροπολιτῶν, τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου καί τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὁρωποῦ κ. Κυρίλλου.

Παρέστησαν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας στήν Ἀθήνα, Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γουϊνέας κ. Γεώργιος, οἱ Σεβασμιώτατοι Συνοδικοί Μητροπολίτες Καρυστίας καί Σκύρου κ. Σεραφεῖμ, Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθιμος, Μηθύμνης κ. Χρυσόστομος, Μυτιλήνης, Ἐρεσσοῦ καί Πλωμαρίου κ. Ἰάκωβος, Θηβῶν καί Λεβαδείας κ. Γεώργιος, Παροναξίας κ. Καλλίνικος, Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καί Πετρουπόλεως κ. Ἀθηναγόρας, Ζακύνθου κ. Διονύσιος, Κηφισίας, Ἀμαρου-

σίου καί Ὁρωποῦ κ. Κύριλλος, οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες, Ἐλασσῶνος κ. Βασίλειος, Πειραιῶς κ. Σεραφεῖμ, Χαλκίδος κ. Χρυσόστομος, Νέας Σμύρνης κ. Συμεών, Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς κ. Νικόλαος, Κορίνθου κ. Διονύσιος, οἱ Πανιερώτατοι Μητροπολίτες Μαραθῶνος κ. Μελίτων, Θερμοπυλῶν κ. Ἰωάννης, Κορωνείας κ. Παντελεήμων, οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι Νεοχωρίου κ. Παῦλος, Ἀβύδου κ. Κύριλλος, Ἐλευσίνος κ. Δωρόθεος καί ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Διαυλείας κ. Γαβριήλ.

Ἐπίσης παρέστησαν: οἱ Κοσμήτορες τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης κ. Μάριος Μπέγζος καί κ. Μιχαήλ Τρίτος, καθὼς καί οἱ Ἐλλογιμώτατοι Πρόεδροι τῶν τεσσάρων Τμημάτων τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν.

Μετά τό τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας, στό Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πού εὑρίσκεται στό χώρο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης, πραγματοποιήθηκε ἡ καθιερωμένη, κατά τήν ἡμέρα αὐτή, σύσκεψη τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μέ τούς καθηγητές καί τούς λοιπούς διδάσκοντες

*Ἱεράρχες,
Καθηγητές ΑΕΙ
καί ἄλλοι ἐπιστήμονες
παρακολούθησαν
τήν ἐκδήλωση
γιά τόν Μέγα Φώτιο
(6.2.2014).*

στis Θεολογικές Σχολές τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης.

Τῆς συσκέψεως προέστη ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ὁ ὁποῖος κηρύσσοντας τὴν ἑναρξὴ ἀνέφερε: «Ἰδιαίτερη ἀξία ἔχουν συναντήσεις, ὅπως ἡ σημερινή, μέ τὴν ὁποία τιμοῦμε ἀπὸ κοινοῦ τὴ σεπτὴ μνήμη τοῦ μεγάλου καί ἱεροῦ Φωτίου, προστάτου τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου. Εἶναι πολὺ σημαντικό ἕνας τέτοιος ἱερός στόχος νά πλησιάζει τοὺς ἀνθρώπους, νά τοὺς ἑνώνει καί νά τοὺς ἀλληλοστηρίξει μέ λόγους οὐσίας καί ζωῆς, καί μέ αὐτὸν τρόπο νά συμπληρώνει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Δυστυχῶς, συμβαίνει νά ζοῦμε σέ κόσμο χωρὶς ἐπικοινωνία, μέ ἀποτέλεσμα συχνά νά διατυπώνονται λόγοι στό κενό καί τὰ προβλήματα νά μὴν ἐπιλύονται.

Ὁ ἱερός Φώτιος ὑπῆρξε, κατὰ τὴ διατύπωση ἐπιφανοῦς βυζαντινολόγου, «προσωπικότητα πού ξεπερνᾷ τό κοινὸ μέτρο καί ταυτόχρονα ἕνας ἀντιπροσωπευτικὸς ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του». Πανθομολογουμένη τυγχάνει ἡ σοφία τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ἡ χαρισματικότητα καί ὁ ἔνθερμος ζῆλος του γιὰ τὴν στερέωση τῆς πίστεως, τὴ διάδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, τὴν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων, τὴν πνευματικὴ ἀνθήση. Χειρίστηκε φλέγοντα ζητήματα μέ σοφὴ οἰκονομία καί ἀποτελεσματικότητα σέ συνθήκες πού ἄλλαζαν».

Θέμα τῆς ἐφετινῆς συσκέψεως ἦταν: «Ἡ κοινω- νική εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Ἅγιον Φώ-

τιον». Εἰσηγητὴς ἦταν ὁ Ἑλλογιμώτατος κ. Ἀπόστολος Νικολαΐδης, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (σ.σ. ἡ εἰσήγησή του δημοσιεύεται στή συνέχεια). Μετὰ τὴν εἰσήγηση παρεμβάσεις ἔκαναν: ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Ἄνθιμος, ὁ κ. Ἀθανάσιος Ἀγγελόπουλος, ὁ κ. Μιχαὴλ Τρίτος, ὁ κ. Δημήτριος Μόσχος, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Παροναξίας κ. Καλλίνικος, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καί Πετροπόλεως κ. Ἀθηναγόρας, ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κορωνείας κ. Παντελεῆμων, ὁ π. Κωνσταντῖνος Καραϊσα- ρίδης, ὁ κ. Ἡλίας Μπάκος, ὁ κ. Γεώργιος Γαλίτης, ὁ κ. Ἀλέξανδρος Σταυρόπουλος, ὁ π. Γεώργιος Εὐθυμίου, ὁ κ. Θεόδωρος Γιάγκου, ὁ Σεβασμιώ- τατος Μητροπολίτης, Καρυστίας καί Σκύρου κ. Σεραφεῖμ, ὁ κ. Σταῦρος Γιαγκάζογλου, καί ὁ κ. Μάριος Μπέγζος.

Ὁ ὁμιλητὴς, Ἑλλογιμώτατος κ. Ἀπόστολος Νικολαΐδης, ἀπάντησε στὶς ἐρωτήσεις καί τοποθετή- σεις.

Ὁ Μακαριώτατος ἔκλεισε τὴν ὅλη ἐκδήλωση ἀφοῦ εὐχαρίστησε τόσο τὸν Εἰσηγητὴ, ὅσο καί τοὺς συνέδρους.

Στὶς 13.00 ὁ Μακαριώτατος παρέθεσε γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν Ἑλλογιμωτάτων Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν.

Ἐκ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου

Προσφώνηση στην ετήσια κοινή Σύσκεψη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου
καί τῶν Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν
πρός τιμὴν τῆς ἱερᾶς μνήμης τοῦ μεγάλου καί ἱεροῦ Φωτίου

Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου

(Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Πεντέλη, 6 Φεβρουαρίου 2014)

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Ἑλλογιμώτατοι κύριοι Καθηγητές,
Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,

Ἰδιαίτερη ἀξία ἔχουν συναντήσεις ὅπως ἡ σημερινή, μέ τήν ὁποία τιμοῦμε ἀπό κοινοῦ τή σεπτὴ μνήμη τοῦ μεγάλου καί ἱεροῦ Φωτίου, προστάτου τῆς Ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου. Εἶναι πολύ σημαντικό ἕνας τέτοιος ἱερός στόχος νά πλησιάζει τοὺς ἀνθρώπους, νά τοὺς ἐνώνει καί νά τοὺς ἀλληλοστηρίζει μέ λόγους οὐσίας καί ζωῆς, καί μέ αὐτόν τόν τρόπο νά συμπληρώνει ὁ ἕνας τόν ἄλλον. Δυστυχῶς, συμβαίνει νά ζοῦμε σέ κόσμο χωρίς ἐπικοινωνία, μέ ἀποτέλεσμα συχνά νά διατυπώνονται λόγοι στό κενό καί τά προβλήματα νά μὴ ἐπιλύονται.

Ὁ ἱερός Φώτιος ὑπῆρξε, κατά τή διατύπωση ἐπιφανοῦς βυζαντινολόγου, «μιά προσωπικότητα πού ξεπερνᾷ τό κοινό μέτρο καί ταυτόχρονα ἕνας ἀντιπροσωπευτικός ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του».

Πανθομολογουμένη τυγχάνει ἡ σοφία τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ἡ χαρισματικότητα καί ὁ ἐνθερμος ζῆλος του γιά τήν στερέωση τῆς πίστεως, τή διάδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου, τήν καλλιέργεια τῶν γραμμάτων, τήν πνευματικὴ ἀνθηση. Χειρίστηκε φλέγοντα ζητήματα μέ σοφὴ οἰκονομία καί ἀποτελεσματικότητα σέ συνθήκες πού ἄλλαζαν.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τά χαρίσματα δέν θά μπορούσε νά λείπει ἡ ἀντίληψη τῆς εὐθύνης καί ἡ πρόνοια γιά τόν ἄνθρωπο. Ὅπωςδήποτε, ἀκόμη κι ἂν διαθέτουμε ὅλα τά χαρίσματα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ στερούμαστε τῆς ἀγάπης, δέν εἴμαστε τίποτα. Ἡ ἀγάπη εἶναι πού δίνει νόημα καί ἀξία καί στὰ ἄλλα χαρίσματα. Οἱ ἀρετές καί τά πνευματικὰ ἀγαθὰ

ἀπὸ μόνα τους εἶναι λειψά, ἂν δέν καλλιεργηθοῦν ὀρθά καί μέ τήν προοπτικὴ νά κοινωνηθοῦν. Ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ποτέ δυνατόν νά ἐφησυχάζει, νά ἀδιαφορεῖ καί νά ἀποστασιοποιεῖται ἀπὸ τήν κοινωνία. Δέν νοεῖται Ἐκκλησία χωρίς κοινωνικὴ διάσταση, χωρίς ὑπέρβαση τῆς ἀτομικότητας.

Κοινὸ γνώρισμα τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε ἡ βαθιὰ συναίσθηση τῶν πνευματικῶν τους εὐθυνῶν, ὁ πόνος καί ὁ παλμός τους γιά τήν κοινὴ ὠφέλεια τῶν πιστῶν, ἡ ἀγάπη ἀκόμη καί πρὸς ὅσους βρίσκονταν μακριὰ ἀπὸ τήν Ἐκκλησία. Ὅποιος κινεῖται τόσο κοντὰ στὸν Χριστὸ ἀντιλαμβάνεται τὴ ζωὴ του ὡς θυσία καί διακονία. Ἡ ζωὴ του συνιστᾷ ταυτοχρόνως καί ἔκφραση τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, ἔκφραση τῶν πόθων, τῶν ἀγωνιῶν καί τῶν ἐλπίδων τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς του. Γι' αὐτὸ καί ἅγιοι Πατέρες ὅπως ὁ μέγας Φώτιος, ἐξακολουθοῦν νά εἶναι ἡ συνείδηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος στὴν ὁλότητά του.

Ὁφείλουμε, μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νά διασώζουμε αὐτὴ τὴν πολύτιμη ζύμη πού δημιουργήθηκε ἀπὸ τέτοιες φωτισμένες μορφές καί νά τὴν ἀξιοποιοῦμε μέ ἀγάπη. Εἰσηγητὴς κατὰ τὴν ἐφετινὴ μας σύσκεψη ἔχει ὀρισθεῖ ὁ ἐλλογιμώτατος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀπόστολος Νικολαΐδης, ὁ ὁποῖος θά ἀναπτύξει τό θέμα: «Ἡ κοινωνικὴ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τόν Ἅγιον Φώτιον». Μὲ χαρὰ τὸν καλοῦμε στό βῆμα καί τὸν εὐχαριστοῦμε ἐκ προοιμίου γιά τὸν πνευματικὸ μόχθο, τὸν ὁποῖον κατέβαλε.

Ἡ κοινωνική εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας κατά τόν ἱερό Φῶτιο

Τοῦ Ἀποστόλου Β. Νικολαΐδη, Καθηγητοῦ τῆς Κοινωνιολογίας τῆς Θεολογίας καί τῆς Κοινωνικῆς Ἠθικῆς στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν

(Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Πεντέλη, 6 Φεβρουαρίου 2014)

1. Ὁριοθέτηση

Ἡ εὐθύνη χαρακτηρίζεται κοινωνική γιά δύο βασικούς λόγους. Ἀναφέρεται ἀφ' ἑνός στήν κοινωνία μέ τήν ἔννοια τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων πού ὀφείλονται στήν ἐνεργοποίηση τῆς ἔμφυτης κοινωνικότητας τῶν προσώπων, αὐτό πού ὁ Φῶτιος ὀνομάζει κοινωνία πίστεως καί ἀγάπης, τήν ὁποία μάλιστα χαρακτηρίζει «ἀρίστη κοινωνία»¹. Ἀφ' ἑτέρου ἀναφέρεται σ' αὐτό πού καί τότε σπάνια, ἰδιαίτερα ὁμως σήμερα χαρακτηρίζουμε, κοινωνία², καί ἐννοοῦμε ἕνα ὀργανωμένο σύνολο ἀτόμων μέ θεσμοθετημένους τρόπους δράσης καί συμπεριφορᾶς³. Παράλληλα πρὸς τόν ὄρο κοινωνία χρησιμοποιεῖται καί ὁ ὄρος «πολιτεία»⁴, πού φαίνεται, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη τόν Πλάτωνα καί τόν Ἀριστοτέλη, νά εἶναι εὐρύτερος τῆς κοινωνίας, μάλιστα δέ νά τήν ἐμπεριέχει.

Ὁ ὄρος «κοινωνική εὐθύνη» εἶναι σύγχρονος καί ἐπομένως εἶναι μάταιο νά τόν ἀναζητήσει κάποιος εἴτε στήν ἐκκλησιαστική Γραμματεία, ἐπομένως καί στόν ἱερό Φῶτιο, εἴτε στήν θύραθεν. Ὡστόσο, ὅ,τι ὑπονοεῖται πίσω ἀπό αὐτή τήν φράση ἀποτελεῖ πάγια πρακτική τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀπό τότε πού ἔλαβε σάρκα καί ὀστά κατά τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ὅταν δηλαδή θεσμοποιήθηκε ἡ ἐμπειρία τῶν αὐτοπτῶν καί αὐτήκων μαρτύρων τῶν λόγων καί τῶν ἔργων τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ, αἰσθάνθηκε ὑποχρεωμένη νά εἶναι ἀνοικτή στήν κοινωνική πραγματικότητα διδάσκοντας, θεραπεύοντας καί ἀναγεννώντας.

Αὐτή ἡ κινητικότητα τῆς θεσμικῆς Ἐκκλησίας θεμελιώνεται πρῶτα τριαδολογικά. Ἡ ἅγια Τριάδα ἀρχίζει τήν παρέμβασή της μέ τή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου καί συνεχίζει μέ τή ἀνάπλασή του: «διό πρὸς ἑαυτήν ἡ τῆς Τριάδος ἐνότης, εἰ θέμις

εἰπεῖν, ἐκκλησιάσασα (θέμις δέ τοῦτο λέγειν ἐπί τῆς ἀναπλάσεως, ὅτι καί τό «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί ὁμοίωσιν», ἐπί τῆς πλάσεως εἴρηται) τῷ ἐνιαίῳ τῆς γνώμης βουλήματι τήν ἀνάπλασιν τοῦ συντριβέντος διειτρητο πλάσματος»⁵. Θεμελιώνεται βέβαια καί χριστολογικά. Ὅπως ὁ Λόγος κενώνεται γιά τήν ἀνόρθωση τοῦ γένους, ἔτσι καί ἡ Ἐκκλησία κενώνεται γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου, γράφει ὁ Φῶτιος⁶.

Μέ τό ἀνοιγμά της στήν κοσμική πραγματικότητα ἡ Ἐκκλησία ἐπιδιώκει νά ἐνσωματώνει ὅλους ὅσοι ἀποδέχονται τήν πρόσκλησή της γιά τή μετοχή στήν ἐν Χριστῷ σωτηρία πού δέν ἐννοεῖται γενικά ἀφηρημένα καί ἀπρόσωπα, ἀλλά πολύ συγκεκριμένα. Πρόκειται γιά τήν ἀποδέσμευση τῶν ἀνθρώπων ἀπό τά συγκεκριμένα πάθη πού τούς ἀποξενώνουν ἀπό τόν συνάνθρωπο καί τούς ἀλλοτριώνουν ἀπό τόν δημιουργό καί σωτήρα τους Θεάνθρωπο Χριστό. Πάθη πού δέν ἔχουν μόνο ἐσωτερικά ἀλλά καί ἐξωτερικά χαρακτηριστικά. Ἀφοροῦν δηλαδή στίς διαπροσωπικές σχέσεις καί ταυτόχρονα στή διαχρονικά προβληματική θεσμική ἔκφραση τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας.

Αὐτή τήν πραγματικότητα ὁ Φῶτιος γνωρίζει ὡς ποιμένας πολύ καλά. Χαρακτηρίζεται γιά τήν κατακράτηση πλούτου, τήν ἔλλειψη συμπάθειας, τό ἐξουσιαστικό ὕφος, τήν περιφρόνηση τῶν πεινασμένων, τήν ἀπόρριψη τῶν φτωχῶν, τήν ὑπεροπτική στάση ἔναντι τῶν πλησίων, τήν ἀλαζονική συμπεριφορά, τήν ἀκαμψία πρὸς τούς πεινασμένους⁷. Ἐπειδή ἡ δικαιοσύνη κοιμᾶται, γράφει ὁ Φῶτιος, σήκωσε κεφάλι ἡ παρανομία καί δέν ὑπάρχει κανεὶς σεβασμός οὔτε στοὺς θείους οὔτε καί στοὺς ἀνθρώπινους θεσμούς⁸. Χάθηκε ἡ προσευχή καί ἡ ἀρετή τῶν ἀνθρώπων, ἔπαυσε ἡ παρηγορία πρὸς τό Θεό, δέν ὑπάρχουν αὐτοὶ πού θά μπορούσαν νά

στρέφουν τούς ανθρώπους στην πρόνοια του Θεού⁹. Χάθηκαν τά καλά και παντού επικρατεί ή κακία, αναπτρώνεται τό ψεύδος, ενώ πέφτουν τά φτερά της αλήθειας¹⁰. Η άρετή θεωρείται ως τό πιό αδύνατο και επικίνδυνο πράγμα¹¹. Ο βίος της άρετης καταστρέφεται και ανατρέπεται από τά σκάνδαλα και τά πάθη. Στά σκάνδαλα ό Φώτιος περιλαμβάνει τήν πορνεία, τή μέθη, τήν κλοπή, τήν καταλαλιά, τόν φόνο και τήν φιλαργυρία¹². Και σ' αυτούς πού θά τολμούσαν νά συνδυάσουν άρετή και κακία έπισημαίνει ότι αυτά τά δύο δέν κάνουν ανακωχή ούτε και συμφιλιώνονται¹³. Σ' αυτό τό περιβάλλον ή φιλία λησμονείται, ενώ όπου υπάρχει δέν στηρίζεται στην αλήθεια αλλά στή χρησιμότητα και τήν ευχαρίστηση¹⁴. Οί άνθρωποι συνεχίζουν όπως πάντοτε νά είναι φίλοι της ήδονής, των φαγητών και των άφροδισίων¹⁵. Θεωρούν ως αγαθά τά φαγητά, τά ποτά και τή γαστρεμαργία¹⁶, ενώ είναι υποταγμένοι στην τυραννία της φιλαργυρίας¹⁷. Η Έκκλησία καλείται νά διδάσκει σε μία κοινωνία όπου, όπως και παλαιότερα, πρώτη προτεραιότητα δίνεται στον πλούτο, τήν κτηματική περιουσία, τήν τρυφή και τή λαμπρότητα της κοσμικής δόξας¹⁸. Ο Φώτιος κάνει μάλιστα λόγο για «Ίλιάδα των δεινών»¹⁹, ενώ δηλώνει άπερίφραστα ότι τρία πράγματα μισεί. Τό ψεύδος, τίς δολιότητες και τή διαφθορά της αγάπης²⁰. Η κατάσταση είναι τόσο τραγική, ώστε οί πιστοί νά είναι πιό άθλιοι από τούς άπιστους²¹.

Σ' αυτό τό περιβάλλον και με δεδομένο ότι ή άμαρτία συνιστά ένα κατεξοχήν άντικοινωνικό παράγοντα²² ή Έκκλησία όχι μόνο συνεργάζεται με τούς υπόλοιπους θεσμούς αλλά και παρεμβαίνει στο έργο τους όχι με σκοπό νά τούς υποκαταστήσει αλλά νά τούς άπελευθερώσει από μηχανισμούς πού κρατούν τά άτομα, υποκείμενα ή αντικείμενα των θεσμών, δέσμιους στην άμαρτία με τό κοινωνικό της πρόσωπο, και νά τούς «έκκλησιαστικοποιήσει». Σ' αυτή τή συνάφεια ή θεσμική έκκλησιαστική παρέμβαση είναι υποχρεωμένη νά στέκεται κριτικά άπέναντι σε όσους συντηρούν τήν κοινωνική άδικία ή προσβάλλουν τήν αξιοπρέπεια του ανθρώπου, ιδιαίτερα σε όσους δέν άσκούν θεάρεστα τήν έξουσία πού τούς έδωσε ό Θεός, τή θρησκευτική, τήν πολιτική ή τήν οικονομική.

Όταν αναφερόμαστε στην κοινωνική ευθύνη της Έκκλησίας οφείλουμε νά θέσουμε και νά άπαντήσουμε σε δύο έρωτήματα: α) Ποιοί είναι οί φορείς αυτής της ευθύνης, και β) σε τί συνίσταται αυτή ή ευθύνη.

Ός προς τό πρώτο έρώτημα, είναι σαφές ότι στην Έκκλησία υπάρχουν θεσμοί και πρόσωπα. Θεσμικά λειτουργούν όσοι έχουν τήν ευθύνη της διοίκησης, της τελετουργίας των μυστηρίων, της διδασκαλίας και της διαποίμανσης, συμπεριλαμβανομένης και της οργανωμένης φιλανθρωπίας. Προσωπική και διαπροσωπική ευθύνη έχουν όλα

*Ό επίσημος
όμιλητής
Καθηγητής
κ. Απόστολος
Νικολαΐδης.*

τά μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, σέ ὅποια θέση καί ἂν βρίσκονται, καί αὐτή ἢ εὐθύνη συνίσταται ἀφ' ἑνός στόν τρόπο πού συλλειτουργοῦν ἐντός τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ μέ βάση τό ὀρθόδοξο δόγμα καί τό ἦθος καί ἀφ' ἑτέρου στόν τρόπο πού ἐνεργοῦν καί δραστηριοποιοῦνται στό εὐρύτερο κοινωνικό, οἰκονομικό καί πολιτικό περιβάλλον.

Ὡς πρός τό δεύτερο ζήτημα, ἡ κοινωνική εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας κινεῖται σέ δύο βασικά επίπεδα. Ἄν κρίνουμε ἀπό ὅσα γράφει ὁ Χρυσόστομος γιά τό δικό του ρόλο ἀπέναντι στούς ἀνθρώπους καί ἐπαναλαμβάνει ὁ Φώτιος, ἡ Ἐκκλησία εἶναι διδάσκαλος καί ἔχει τήν ἐντολή νά συμβουλευεῖ, ἔστω καί ἂν κανεῖς δέν διορθώνεται, ἀλλά καί γιατρός προσφέροντας τά φάρμακα σέ ὄσους πονοῦν²³. Ὡστόσο πέρα καί πάνω ἀπό τό διδακτικό καί φιλάνθρωπο ἔργο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ θεσμική εἰκόνα μέ τήν ὁποία αὐτή ἐμφανίζεται καί ἐνεργεῖ. Γιατί εἶναι προφανές, ὅτι μία ἀρνητική εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας θά τήν καθιστοῦσε ὄχι μόνο ἀναξιόπιστη ἀλλά καί ἐπικίνδυνη, μέ δεδομένο μάλιστα ὅτι στή διαλεκτική σχέση Ἐκκλησίας καί κοινωνίας ἴσχυε πάντοτε ἡ ἀρχή τῶν συγκοινωνούντων δοχείων.

2. Ἡ Εὐθύνη τῆς Ὁρθοδόξης Διδασκαλίας καί Μαρτυρίας

Ἡ εὐθύνη τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἢ ἐπανευαγγελισμοῦ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ κύρια καί πρωταρχική εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε ἡ ἐντολή τοῦ Χριστοῦ «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη» εἶναι διαχρονική καί πάντοτε ἀναγκαία, ιδιαίτερα σήμερον ὅπου οἱ λεγόμενες «χριστιανικές» κοινωνίες ἔχουν ἐκκοσμικευθεῖ. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά διδάσκει μέ συνέπεια καί ἀκρίβεια τόν λόγο τοῦ Χριστοῦ, νά διαλύει τό σκότος τῆς ἀγνωσίας, νά στηλιτεύει τό κακό στήν ἀτομική καί κοινωνική του διάσταση καί νά προσφέρει ρεαλιστικές προοπτικές γιά τήν ἀμβλυνση τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων.

Σ' αὐτή τήν ἐντολή ὁ Φώτιος ἀνταποκρίθηκε ἀφ' ἑνός ὀργανώνοντας καί φέροντας σέ πέρας ἕνα τεράστιο ἱεραποστολικό ἔργο στίς σλαβικές χώρες, στοχεύοντας στήν «ἐκκλησιαστικοποίηση τοῦ κόσμου» μέ τήν πρόσληψή του στό σῶμα τῆς

Ἐκκλησίας²⁴, ἕνα θέμα πολύ γνωστό σέ ὄλους, γι' αὐτό καί δέν χρειάζεται ἐδῶ ἐκτενέστερη ἀναφορά. Ἄφ' ἑτέρου κάνοντας πολύ συγκεκριμένες ἀναφορές σέ προβλήματα πού ταλαιπωροῦν τίς κοινωνίες, ἀσκώντας μάλιστα κριτική σέ θεσμικούς παράγοντες ἢ συμβουλευόντάς τους. Δέν παραλείπει βέβαια νά ἀναφέρεται καί στίς προσωπικές εὐθύνες τῶν χριστιανῶν ἔναντι αὐτῶν τῶν προβλημάτων.

Ὁ Φώτιος γνωρίζει ὅτι, ἂν ἡ Ἐκκλησία παύσει νά κατηχεῖ τό λαό, αὐτός θά ἀναζητήσει ἄλλους δασκάλους. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, τό ὀρθόδοξο δόγμα, γράφει, εἶναι ἕνα αἰχμηρό βέλος πού ἐξαφανίζει κάθε θηρίο καί κάθε ἀλεπού. Μπορεῖ ὁ Φώτιος πίσω αὐτές τίς εἰκόνας νά ἐννοεῖ ὄσους ἀποδέχονται καί διδάσκουν τό φιλιόκβε, εἶναι ὡστόσο δυνατό νά δώσουμε στίς προκείμενες ἀναφορές διαχρονικό χαρακτήρα, ἐπειδή ὅσα γράφει, ὅτι δηλαδή πολλοί ἀναζητοῦν ἄλλο δάσκαλο ἀπό τήν Ἐκκλησία γιά νά διδαχθῶν, ἢ ψάχνουν εὐκαιρία γιά νά ὀλοκληρώσουν τήν ἀσέβεια τους²⁵, ἰσχύει καί σήμερον.

Μέ τό κήρυγμά της καί τήν κοινωνική της παρέμβαση ἡ Ἐκκλησία ἔχει τήν εὐκαιρία νά προβάλει πρότυπα ἐνότητας καί ὀρθόδοξου χριστιανικοῦ ἠθους ἀντίστοιχα πρός τό ὀρθόδοξο δόγμα γιά μία ὀρθή καί σωτήρια στάση θεσμῶν καί προσώπων ἀπέναντι στήν κοινωνία καί τά προβλήματα της. Ὁ Φώτιος ἐπισημαίνει μέ ἔμφαση ὅτι ἡ πίστη καί ἡ ἀγάπη ἀποτελοῦν ρυθμιστικούς παράγοντες τῶν ἐνδοπολιτειακῶν σχέσεων²⁶.

Ἡ ἐξασφάλιση καί προβολή μίας ἐνιαίας εἰκόνας γιά τήν Ἐκκλησία ἀποτελοῦσε καί ἀποτελεῖ τήν κύρια καί βασική εὐθύνη ὄλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν. Ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας θεωρήθηκε πάντοτε ὡς ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν ἐνότητα τῆς Πολιτείας, ἀλλά καί μεταξύ τῶν δύο στό ἐπίπεδο τῆς συναλληλίας²⁷, μέ δεδομένο μάλιστα ὅτι τά ἐκκλησιαστικά πράγματα μεταβάλλονται μαζί μέ τίς πολιτικές ἐξουσίες καί τίς διοικήσεις²⁸. Ὅταν στήν Ἐκκλησία λείπει ἡ σταθερότητα καί ἡ εἰρήνη τότε αὐτό μεταδίδεται σέ ὅλη τήν οἰκουμένη στή μορφή τῆς σύγχυσης καί τῆς ταραχῆς, σημειώνει ὁ Φώτιος²⁹.

Ἡ Ἐκκλησία ἐμφανίζεται ὡς ἐνιαία ὅταν διατυπώνει ἐνιαῖο θεολογικό λόγο συνδεδεμένο μέ ἕνα

ἀντίστοιχο χριστιανικό ἦθος, καί ὅταν διασφαλίζει στό ἐσωτερικό της τή συνοχή, τήν ἐνότητα καί τήν εὐταξία στό πλαίσιο τῆς διαφορετικότητας καί τῆς συλλειτουργικότητας τῶν χαρισμάτων.

α) Ἡ προβολή ἑνός ἐνιαίου θεολογικοῦ λόγου

Ἐνιαῖος λόγος εἶναι ὁ διαχρονικά ὀρθόδοξα διατυπωμένος λόγος. Ὁ Φώτιος ἐπικαλεῖται τή διδασκαλία ὄλων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων³⁰, ἐπιμένει ιδιαίτερα στήν ἀκεραιότητα τοῦ τριαδολογικοῦ δόγματος μέ ἔμφαση στήν ὀρθόδοξη διδασκαλία γιά τή σχέση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μέ τόν Πατέρα καί τόν Υἱό³¹, καί ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν αἰρέσεων. Γνωρίζει δέ πολύ καλά ὅτι τό ὀρθόδοξο δόγμα ἐνώνει, ἐνῶ τό αἰρετικό διασπᾶ τό ἐνιαῖο ἐκκλησιαστικό σῶμα προκαλώντας μάλιστα καί τή μισοθεΐα, ἀφοῦ, καθῶς γράφει ὁ Φώτιος, ἡ ἀσέβεια στά ὀρθά δόγματα ἐκφράζει ἐχθρότητα καί μῖσος πρὸς τό Θεό³², ἡ ὁποία ἐκδηλώνεται καί ὡς μῖσος πρὸς τόν πλησίον. Ἡ ὑποτίμηση τοῦ Χριστοῦ π.χ. πού ἐπιχειρεῖ ὁ Ἄρειος, ὁδηγεῖ στόν ἐξοστρακισμό ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς τιμῆς καί τοῦ σεβασμοῦ στό Χριστό³³.

Εἶναι γιά τό Φώτιο ιδιαίτερα ἀνησυχητικό τό γεγονός ὅτι ἡ πίστη διαφθείρεται καί λεηλατεῖται ἀπό αἰρετικά καί ἀντιφατικά δόγματα καί φρονήματα τῶν ἀσεβῶν³⁴. Ὁ ποιμένας, γράφει ὁ ἴδιος, πρέπει νά χειραγωγεῖ τούς πιστούς τοῦ ποιμνίου του στήν ἀποδοχή τῆς ἀλήθειας καί νά τούς καταρτίξει στήν πίστη (κατήχηση). Τίποτε ἀπό αὐτό δέν εἶναι πολυτιμότερο. Ὁ ἀρχηγός δέν φροντίζει μόνο γιά τή δική του σωτηρία ἀλλά καί τό λαό πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός³⁵. Σ' αὐτή τή συνάφεια σημασία ἔχει ὁ ἐντοπισμός τοῦ ἀπατηλοῦ τρόπου δράσης καί συμπεριφορᾶς τῶν αἰρετικῶν. Ὁ Φώτιος σπεύδει νά ἐπισημάνει τά ἐπινοήματά τους: προσποίηση εὐσέβειας γιά νά διευκολύνεται ἡ διακίνηση τῶν «δυσσεβημάτων», πρόσχημα πρόνοιας καί φιλοφροσύνης, διπλή ἐρμηνεία τῶν γραφῶν³⁶.

Ἡ ἐκφορά τοῦ ὀρθοῦ δόγματος, ιδιαίτερα αὐτοῦ πού ἀναφέρεται στήν ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διασφαλίζει τήν ἀκεραιότητα τῆς εὐσέβειας κυρίως σέ ὅ,τι ἀφορᾶ στή μονοθεΐα (μοναρχία), ἀφοῦ ὡς βασική συνέπεια τῆς ἐκπόρευσης τοῦ ἁγίου Πνεύματος καί ἐκ τοῦ Υἱοῦ θεωρεῖ ὁ Φώτιος τήν πολυθεΐα, ἡ ὁποία προκύπτει

ἀπό τή δυαρχία, ὅταν ἀποδίδονται δύο αἷτια καί δύο ἀρχές στήν Τριάδα, χάνεται δηλαδή ἡ μοναρχία³⁷, καί προκαλεῖται σύγχυση τῶν ιδιωμάτων³⁸.

Εἶναι λοιπόν προφανές ὅτι μέ τό filioque ἔχουμε διαστροφή τῆς Θεολογίας³⁹. Καταργεῖται ἡ ἰσότητα καί εἰσάγεται τήν ἀνισότητα στήν Τριάδα⁴⁰. Ἐξορίζεται τό Πνεῦμα ἀπό τήν κυριότητα καί τήν ἰσοδύναμη ἐξουσία μέ ἀποτέλεσμα τήν κολόβωση καί τή διαβολή του⁴¹. Ἀποδίδεται ἑτεροβαρῆς εὐνοια («ἑτεροκοινῆς φιλοτιμία») στόν Υἱό μέ ταυτόχρονη ὑποβάθμιση τοῦ Πνεύματος («ἀποστέρησις τῶν ἴσων»)⁴². Προσβάλλεται ἐπίσης ἡ ἀδιαίρετη κοινωνία τῶν προσώπων⁴³. Ἡ τριάδα εἰκονίζει τό ἄτμητο καί ἀδιάχυτο καί ὅ,τι ἄλλο ὑποστηρίζει τήν ἀδιαίρετη καί ἀδιάχυτη φύση. Αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος πού τό θεῖο ἀξιώνει νά ἀναγνωρίζεται μέ τήν Τριάδα⁴⁴. Ἡ δυάδα φέρει μαζί της τά ἴχνη τοῦ μῆ ὄντος. Εἶναι ἡ πηγὴ τῆς διάλυσης, τῆς τομῆς καί τῆς διάχυσης, καθῶς καί ἡ αἰτία τῆς φθορᾶς. Στήν οὐσία προκύπτουν δύο Πνεύματα, ἕνα πού ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα καί τό ἄλλο ἀπό τόν Υἱό⁴⁵.

Τελικά μέ τό filioque μαραζώνει ἡ Πνευματολογία, ὑπερτονίζεται ἡ Χριστολογία καί ἡ ἐξουσία τοῦ Χριστοῦ στήν Ἐκκλησία, ἔτσι πού εὐκόλα νά χρησιμοποιεῖται αὐτό γιά τήν ἐδραίωση τῆς μοναρχατορίας στή διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας⁴⁶. Χάνεται ἡ εὐσέβεια πρὸς τό Πνεῦμα, τό ὁποῖο ταπεινώνεται καί ἀτιμάζεται⁴⁷.

Ἡ αἰρετική διδασκαλία δέν θά ἀπασχολοῦσε καί τόσο τήν Ἐκκλησία, ἂν αὐτή δέν εἶχε ὀδυνηρές συνέπειες γιά τήν ἐκκλησιαστική καί κοινωνική ζωή. Ὁ Φώτιος ἐπισημαίνει ὅτι ἡ ἐπικράτηση στήν Ἐκκλησία τῆς αἰρετικῆς καί ἀσεβοῦς συμμορίας τῶν αἰρετικῶν δημιουργεῖ στάσεις, φιλονικίες πού κατασπαράζουν τήν πίστη, τήν ἁρμονία τῆς ἀσέβειας, ἐνῶ διασκορπίζουν τά μέλη⁴⁸. Πρότυπο τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν ἔπρεπε νά εἶναι ἡ τριαδική ἐνότητα⁴⁹. Στό πλαίσιο αὐτό τό ἅγιο Πνεῦμα λειτουργεῖ ὡς πνεῦμα τῆς ἀληθείας καί ὁδηγεῖ στήν ἀλήθεια ὄχι μόνο τήν Ἐκκλησία ἀλλά καί τήν κοινωνία⁵⁰. Εἶναι πνεῦμα σύνεσης, πνεῦμα γνώσεως, πνεῦμα ἀγάπης, πνεῦμα σωφρονισμοῦ, πνεῦμα υἰοθεσίας⁵¹. Μέ τό filioque ὑποβαθμίζεται ἡ παρουσία καί ἡ ὑπόληψη τοῦ ἁγίου Πνεύματος τόσο στή θεσμική ἔκφραση τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν

κυριαρχία τῶν πρωτείων, τῶν ἀλαθῆτων καὶ τῶν ἄλλων φιλοδοξιῶν, ὅσο καὶ στήν ἐκκλησιαστική ζωή μέ τήν ἀλλοίωση τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τήν ἐκκοσμίκευση τῶν μυστηρίων, τόν ἐξορθολογισμό τοῦ χριστιανικοῦ ἥθους, καί γενικότερα τήν ἐπικράτηση τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος.

β) Ἡ προβολή ἑνός ἐνιαίου χριστιανικοῦ ἥθους

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει γιά τήν ἐκκλησιαστική καί κοινωνική ζωή ἡ προβολή ἑνός ἐκκλησιαστικοῦ ἥθους συνδεδεμένου μέ τό ὀρθόδοξο χριστιανικό δόγμα. Ἡ ἀντίφασή τους καθιστᾶ τόν ἐκκλησιαστικό λόγο ὑποκριτικό, ἀναξιόπιστο καί ἐπικίνδυνο, ἐνῶ ἡ συνύπαρξή τους διασφαλίζει τό κῦρος τῆς θεσμικῆς Ἐκκλησίας. Γιατί, κατά τόν Ἰσίδωρο τόν Πηλουσιώτη, Ἐκκλησία εἶναι τό ἄθροισμα τῶν ἁγίων «τό ἐξ ὀρθῆς πίστεως καί πολιτείας ἀρίστης συγκεκροτημένον»⁵². Ὁ Φώτιος γνωρίζει ὅτι ἕνα λάθος σέ δόγματα καί ζωή μπορεῖ νά ἀμαυρώσει καί νά κυρώσει ὅλη τήν προηγούμενη εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας⁵³.

Ὁ Φώτιος ἐπιμένει ὅτι ἀρετή ὑπάρχει ὅπου ὑπάρχει καί ὀρθή διδασκαλία, ἡ δέ διδασκαλία δέν μπορεῖ νά εἶναι ὀρθή χωρίς τήν ἀρετή⁵⁴. Οἱ ἀρετές εἶναι ἐδραιωμένες στήν πίστη. Ἡ ὀρθότητα τῶν δογμάτων προβάλλει τήν κοσμιότητα τῆς πολιτείας, ἐνῶ ἡ καθαρότητα τῶν πράξεων διακηρύσσει τή θεικότητα τῆς πίστεως. Τό ἕνα χωρίς τό ἄλλο ξεπέφτει εὐκολα καί παρασύρεται καί δέν μπορεῖ ἀπό μόνο του νά ἐγκατασταθεῖ στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων⁵⁵. Ἡ νηστεία π.χ. ὅταν συνοδεύεται ἀπό κατάκριση, συκοφαντία καί πλεονεξία, φθόνο καί κενοδοξία, δέν ὠφελεῖ σέ τίποτε⁵⁶.

Ἡ δυσαρμονία ἀλήθειας καί ζωῆς ἔχει ἄμεσες συνέπειες στήν ἐκκλησιαστική ζωή. Σ' αὐτήν ὀφείλονται οἱ ἀντιπαλότητες, οἱ συγκρούσεις καί οἱ ἀνταγωνισμοί. Τό ἴδιο συμβαίνει καί στήν περίπτωση τῆς ἐναρμόνισης ἑνός κακόδοξου ἥθους μέ ἕνα κακόδοξο δόγμα. Γιατί ἡ κοινωνιολογική ἐμπειρία ἀπό τήν παρατήρηση ἀρνητικῶν θρησκευτικῶν φαινομένων μαρτυρεῖ πῶς τόσο οἱ αἰρέσεις ὅσο καί κυρίως τά σχίσματα δέν ὀφείλονται στήν ἀδυναμία κατανόησης τῶν δογμάτων, ἀλλά στή σκόπιμη παρερμηνεία τους γιά τόν ἐξαγιασμό φίλαρχων καί φιλόδοξων ἐπιδιώξεων. Ἔτσι εἴμαστε σχεδόν βέβαιοι, ὅτι ὅπου στήν Ἐκκλησία ὑπάρχουν ψίθυροι, καχυποψίες, ἀνταγωνι-

σμοί, συγκρούσεις, δαιμονοποιήσεις, σχίσματα καί ἄλλα ἀρνητικά, ἡ βασική αἰτία δέν βρίσκεται τόσο στή φιληδονία, τή φιλοχρηματία ἢ σέ ἄλλες εἰδωλολατρικές συνήθειες ὅσο στή φιλαρχία, τά λεγόμενα παιχνίδια ἐξουσίας. Ὁ λόγος τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι πολύ πιό σαφής: «οὐδέν οὕτως Ἐκκλησίαν δυνήσεται διαιρεῖν, ὡς φιλαρχία»⁵⁷. «Ὅλα αὐτά δέν εἶναι ἄγνωστα στό Φώτιο γι' αὐτό καί ἐπισημαίνει ὅτι προσφεύγουν ἢ κατασκευάζουν νέα δόγματα ὅσοι εἶναι ἐρωτευμένοι μέ τήν κενοδοξία καί τήν ἀλαζονεία»⁵⁸.

Εἶναι λοιπόν προφανές ὅτι μία διηρημένη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά πείσει γιά τήν ὀρθότητα καί τή συνέπεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ της ἥθους ὅσα ὀρθόδοξα κηρύγματα καί ὅσες φιλανθρωπικές ἐκδηλώσεις καί ἄν ὀργανώνει. Γι' αὐτό προέχει ἡ ἐκκλησιαστική ἐνότητα, εἰρήνη καί ἡ εὐταξία. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά ἀνταποκρίνεται σ' αὐτό πού ὁ Χριστός πρῶτος ἀνήγγειλε, ὅτι δηλαδή ἦλθε γιά νά φέρει εἰρήνη καί νά συμφιλιώσει τά ἄνω μέ τά κάτω⁵⁹. Καμμιά ὅμως εἰρηνοποιητική προσπάθεια δέν εἶναι δυνατή χωρίς τήν ὑπαρξη εἰρήνης, ἐνότητας καί συνοχῆς στό ἐκκλησιαστικό σῶμα. Ἡ βαθιά εἰρήνη στίς Ἐκκλησίες τοῦ Χριστοῦ εἶναι καί τό ζητούμενο κατά τόν Φώτιο⁶⁰. Ὁ ἴδιος ἀγωνίστηκε μέ ὅλες του τίς δυνάμεις νά ἀποκαταστήσει τήν ἐκκλησιαστική εὐταξία καί τήν εἰρήνη πρὸς δύο κατευθύνσεις: Στήν ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων Ἀνατολῆς καί Δύσης καί στόν τεματισμό τῶν εἰκονομαχικῶν ἐρίδων. Στόχος ἡ ἐσωτερική ἐνότητα καί ἡ ἀξιόπιστη μαρτυρία τῆς Ὀρθοδοξίας τοπικά καί παγκόσμια⁶¹. Αὐτή ἡ ἐνότητα διασφαλίζεται μέσα ἀπό πολύ συγκεκριμένες συμπεριφορές, ὅπως οἱ ἀκόλουθες:

– Στίς διαπροσωπικές σχέσεις ἡ ἐνότητα κατορθώνεται μέσω τῆς ἀγάπης καί τῆς φιλανθρωπίας, ἐνῶ στίς θεσμικές μέσω τῆς κανονικῆς ἀκρίβειας καί τῆς κανονικότητος⁶² ἢ τῆς ἀποκατάστασης τῆς κανονικῆς τάξης⁶³. Ὁ Φώτιος βρέθηκε ἐκ τῶν πραγμάτων στό ἐπίκεντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς διένεξης μέ ἀφορμή τήν ἀνοδό του στόν πατριαρχικό θρόνο τῆς Κωνσταντινούπολης μετά τήν ἐκθρόνιση τοῦ Ἰγνατίου μέ τήν παρέμβαση τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καί τόν πάπα Ρώμης νά παίρνει τό μέρος τοῦ Ἰγνατίου σέ ἕνα περιβάλλον σύγκρουσης καί ἀντιπαράθεσης μεταξύ τῶν ζηλωτῶν, ὀπαδῶν τοῦ

Ἰγνατίου, καί τῶν μετριοπαθῶν, ὀπαδῶν τοῦ Φωτίου. Ἀπό τή μία πλευρά λοιπόν ὁ Ἰγνάτιος, πού πλήρωσε γιατί ἀρνήθηκε νά κοινωνήσῃ τόν πανίσχυρο Βάρδα γιά τίς ἠθικές του παρεκτροπές, καί ἀπό τήν ἄλλη ὁ Φώτιος πού κλήθηκε νά ἀναπληρώσει τό κενό τοῦ θρόνου καί νά προλάβει ταραχές. Ὅπως εἶναι φυσικό ὁ Φώτιος ἀντιμετωπίζει ἀπό τή μία πλευρά τήν ἀδιάλλακτη στάση τοῦ Ἰγνατίου, πού τόν κατηγορεῖ ὡς «ἀλλότριον», «ληστή» καί «μοιχό» καί παρὰ τά ἀγαπητικά του αἰσθήματα πρὸς αὐτόν ἐξορίζεται μαζί μέ τούς ὀπαδούς του, καί ἀπό τήν ἄλλη τόν πάπα Νικόλαο πού βρῆκε τήν εὐκαιρία νά ἀναμειχθεῖ στά ἐσωτερικά τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινούπολης, προβάλλοντας γιά ἀκόμη μία φορά τό πρωτεῖο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, συγκαλώντας μάλιστα καί σύνοδο ὅπου καθαιρεῖ τόν Φώτιο, ὁ ὁποῖος ἔχει τήν ἴδια τύχη μέ τόν Ἰγνάτιο, δηλαδή τήν ἐξορία, ὅταν ἀλλάζει ὁ αὐτοκράτορας καί ἐπιζητεῖ ἀφ' ἑνός τήν εὐνοια τῆς Ρώμης καί ἀφ' ἑτέρου τή στήριξη τῶν ζηλωτῶν. Ἐπανερχεται ὁ Ἰγνάτιος καί ἀρχίζει ὁ διωγμός τῶν ἀντιπάλων, τό κάψιμο τῶν βιβλίων τοῦ Φωτίου, ἡ κατεδάφιση ναῶν πού ἐγκαινίασε ὁ Φώτιος, ἡ καταδίκη του καί ὁ ἀναθεματισμός του. Σ' αὐτά τά γεγονότα ὁ Φώτιος ἀντιδρᾷ μέ ἀγάπη καί ὑπομονή, ὅταν δέ ἐπανερχεται ἀπό τήν ἐξορία δέν ἐκδικεῖται γιά τίς ἀδικίες πού τοῦ ἔγιναν καί καταφέρνει νά συμφιλιωθεῖ τόσο μέ τόν Ἰγνάτιο καί νά συμπορευτοῦν μέχρι τό θάνατο τοῦ τελευταίου ὅσο καί μέ τό νέο πάπα Ρώμης, ἀποκαθιστώντας τίς συγκρούσεις καί ἐγκαινιάζοντας μία εἰρηνική πορεία στίς σχέσεις τους. Ταυτόχρονα φροντίζει νά ἀποκαταστήσῃ τίς σχέσεις του πρὸς τόν αὐτοκράτορα καί νά συμβάλῃ στήν κοινωνική εἰρήνη μέ τήν καταπολέμηση τῶν αἰρέσεων, μέχρι πού ἐπανεξορίζεται μέ τήν παρέμβαση καί πάλι τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ἡ ὁποία ἄλλαξε στάση ἀπέναντί του καί μάλιστα ὅταν ἀνέβηκε στό θρόνο μαθητῆς τοῦ Φωτίου⁶⁴. Στίς ἀντιδράσεις τοῦ πάπα Νικολάου τοῦ Α' ἀπαντᾷ μέ τήν παραδοσιακή ἀρχή τῆς ἀγάπης πού πρέπει νά διέπει τίς δύο Ἐκκλησίες⁶⁵ καί τήν ἀρχή τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης. Ὁ Φώτιος λίγο πρὶν τόν θάνατό του ἀποκατέστησε τήν κοινωνία ὄχι μόνο μέ τόν Πατριάρχη ἀλλά καί τόν ἐπίσκοπο Ρώμης. Μέ τήν ἀγάπη ὑπομένει ὁ ἴδιος τίς κατηγορίες ἐνα-

ντίον του κατανοώντας τες ὄχι ὡς ἐχθρικές οὔτε ἐμπαθεῖς, καί τό κακό ὄχι ὡς κακό⁶⁶.

– Ἐνοποιητικός παράγοντας εἶναι ἡ μέ ταπείνωση τήρηση τῶν κανόνων, ἰδιαίτερα ἀπό ὄσους διοικοῦν τήν Ἐκκλησία⁶⁷, κυρίως ἡ ἀκριβῆς τήρηση τῶν δογμάτων, μέσα ἀπό τήν ὁποία προκύπτει ὁ σύνδεσμος τῆς συγγένειας τῶν ἀδελφῶν μέ ἀναφορά στόν οὐράνιο Πατέρα⁶⁸. Ὡστόσο ὁ Φώτιος ἀντιμετωπίζει τούς σχισματικούς μέ συμπάθεια καί ἀγάπη, ἀπορρίπτοντας τήν αὐστηρότητα, ἡ ὁποία μπορεῖ νά ψυχράνει τούς αἰρετικούς καί νά τούς ἀποθαρρύνει νά ἐπιστρέψουν. Δέν μπορούμε, γράφει, νά τούς κρίνουμε ἀφ' ὑψηλοῦ, γιατί ἔτσι θά τούς ἀπομακρύνουμε, ἀλλά ἄνωθεν καί σύμφωνα μέ τούς θεῖους νόμους. Ὅποιος εἶναι καθ' ὁδόν πρὸς τήν ἐπιστροφή ἔχει ἀνάγκη ἀπό στοργή, ἀγάπη καί εἰλικρινῆ κατανόηση, λόγω τῆς ἰδιαίτερης ψυχολογικῆς κατάστασης πού δημιουργεῖ τό σχίσμα⁶⁹. Ὁ Φώτιος θεωρεῖ, ὅτι ὄσοι ἀπομακρύνθηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία δέν ἔπαυσαν νά εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ καί ἀδέλφια τῶν πιστῶν.

Σημαντικός παράγοντας ἐνότητας τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐπομένως ἡ οἰκονομική διαχείριση τῶν προβλημάτων. Ὁ Φώτιος ἀναφέρεται στήν οἰκονομία πού τήν ὀρίζει ὡς τήν ἀναστολή ἢ τήν ἀργία γιά κάποιο λόγο τῶν νόμων, καί αὐτό πρωτίστως συμβαίνει στήν ἔνσαρκη οἰκονομία⁷⁰. Κάνει λόγο γιά τρία εἶδη οἰκονομίας:

1) Στήν οἰκονομία, κατὰ τήν ὁποία κύριο μέλημα εἶναι ἡ παραμονή στήν ἀκέραιη καί ἀνόθευτη πίστη, ἐνῶ γίνεται ἀποδεκτό προσωρινά κάτι τό ὁποῖο δέν ἔπρεπε νά γίνῃ. Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἡ πίστη διατηρεῖ τήν ἰσχύ της αἰώνια καί παραμένει ἀκλόνητη, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία ἀποφεύγει τίς κακοτοπιές, ἰδιαίτερα τίς διχοστασίες καί ἀποστασίες (π.χ. περιτομή στόν Τιμόθεο, ξύρισμα τῆς κεφαλῆς τοῦ Παύλου γιά νά ἀποφευχθοῦν οἱ ἀποστασίες Ἰουδαίων)⁷¹.

2) Στήν οἰκονομία πού σχετίζεται μέ τή χρήση τῶν λέξεων. Ὅταν τά δόγματα εἶναι ὀρθά ἀλλά κηρύσσονται μέ ἄλλες λέξεις, τότε μποροῦν αὐτές νά ἀποσιωποῦνται γιά νά μὴ δίδονται ἀφορμές γιά σκάνδαλα καί νά μὴ παρεμποδίζεται τό ἄκουσμα τοῦ λόγου σέ ὅλη τήν οἰκουμένη. Ὁ Φώτιος ἀναφέρεται στά λόγια του Ἀθανασίου, ὅταν ἔγραφε: «Ἀλλά ταῖς συλλαβαῖς δυσχεραίνετε, καί προσ-

παιέτε τῆ φωνῇ. Δότε τὴν δύναμιν τῆς θεότητος καὶ δώσομεν ὑμῖν τῆς φωνῆς τὴν συγχώρησιν»⁷². Ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ Φώτιος χαρακτηρίζει ἀσέβεια τὸ νὰ προσέχει κάποιος τὸ γυμνὸ γράμμα⁷³.

3) Στὴν οἰκονομία, κατὰ τὴν ὁποία περιφρονούνται πρόσωπα ἐπειδὴ ἡ αὐστηρὴ πίστις τὰ ἀποκηρύσσει, χωρὶς νὰ χάνει ἡ ὀρθόδοξη διδασκαλία τὴ δύναμή της καὶ νὰ διαφθείρονται τὰ ὀρθόδοξα δόγματα τῆς εὐσεβοῦς πίστεως (π.χ. Ὁ Θεόφιλος εἶχε κοινωνία μὲ τὸν Γελάσιο πού εἶχε συμπεριλάβει στὰ ἱερά Δίπτυχα τὸν Παλαιστίνιο Εὐσέβιο· ὁ Κύριλλος δὲν διέκοψε τὴν κοινωνία του μὲ τὸν Θεόδωρο Μοψουεστίας μολονότι ἦταν ἀποκηρυγμένος στὴν Ἀνατολή)⁷⁴.

– Μὲ δεδομένο ὅτι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῆς ἐνότητος εἶναι τὸ πρωτεῖο, ὁ Φώτιος ὑπογραμμίζει, ὅτι ὁποῖος ἐπιθυμεῖ πρωτεῖα ἄς πάει στὴν τάξη τῶν ὑπηρετῶν καὶ κατωτέρων, νὰ μισήσει τὴ δόξα καὶ τὰ πρωτεῖα.

– Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐνότητα προϋποθέτει ὑποχωρήσεις καὶ ἀνεκτικότητα ἐκ μέρους ὧσων δέχονται προσωπικὲς ἐπιθέσεις. Ὁ Φώτιος σημειώνει ὅτι οἱ πρόμαχοι τῆς Ἐκκλησίας συχνὰ γίνονται ἀντικείμενα σκευωριῶν⁷⁶, ἐνῶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες εἶναι ἔτοιμοι νὰ ὑποφέρουν ἀδικίες, ἀκόμη καὶ τὰ ἔσχατα δεινά⁷⁷. Αὐτὸ ἔκανε καὶ ὁ ἴδιος ὅταν δέχθηκε ψευδολογήματα, ὕβρεις, ἀτιμώσεις, προσβολές, βλάβες, ἐπιβουλές, χάρις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν θείων νόμων⁷⁸, ἀκόμη ἐνέδρες καὶ παρακολουθήσεις⁷⁹. Μεγάλο κακό στὴν Ἐκκλησία κάνει ἐπίσης καὶ τὸ πηγαινε - ἔλα στελεχῶν ἀπὸ Ἐκκλησία σὲ Ἐκκλησία χωρὶς τάξη καὶ χωρὶς συστατικὲς ἐπιστολές, δημιουργώντας διαμάχες, στάσεις, ἔριδες φιλονικίες κατηγορίες, ἐπιβουλές ἐπαναστάσεις, μηχανορραφίες⁸⁰.

– Συχνὰ διαπιστώνεται ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ πράξις ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀλλαγές. Ὅσο ὅσο οἱ ἐρασιτεχνισμοὶ καὶ οἱ ἀτομικὲς πρωτοβουλίες βάζουν σὲ δοκιμασία τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐνότητα. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο οἱ ἀποφάσεις γιὰ ἀλλαγὴ τῶν δεδομένων πρέπει νὰ γίνονται συνοδικά, ὑπογραμμίζει ὁ Φώτιος⁸¹.

– Οἱ ἐκκλησιαστικὲς συνάξεις εἶναι καταλυτικὲς στὴ διάλυση διαφορῶν καὶ ἐρίδων καὶ τὴ συνένωση ὅλων, παρὰ τίς διαφορετικὲς τους γνώμες. Τὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα ἔχει τὴν εὐκαιρία νὰ ἀπο-

λαμβάνει τὰ κοινὰ χαρίσματα⁸², ἐνῶ ἐπιβεβαιώνεται ἢ ἀποκαθίσταται ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης⁸³. Ἡ ἀγάπη δὲν διασπᾷ τὴν Ἐκκλησία καὶ δὲν δημιουργεῖ στάσεις σ' αὐτή⁸⁴.

Μὲ ὑπόβαθρο τὴν ἐνότητά της ἀλλὰ καὶ τὴ συνεπιπρὸς τὰ δόγματα καὶ τὸ χριστιανικὸ ἦθος ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἔτοιμη νὰ παρέμβει στὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ἰδιαίτερα στὸ μεγάλο κεφάλαιο τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας ἀλλὰ καὶ τοῦ τρόπου πού ὀφείλει νὰ ἀσκεῖται ἡ πολιτικὴ ἐξουσία, προβάλλοντας ὡς κύριο μοχλὸ κοινωνικῆς συνοχῆς τὴν ἀγάπη.

Ἡ ἀδικία εἶναι ἡ αἰτία γιὰ πολλὰ δεινά. Εἶναι τὸ χειρότερο ὅλων τῶν ἁμαρτημάτων, σημειώνει ὁ Φώτιος⁸⁵. Ὀφείλεται δὲ ὄχι στὴ φύση, ἀλλὰ στὴν τυραννικὴ συμπεριφορὰ ἐναντι τοῦ πλησίον καὶ στὴν ἔλλειψη συμπάθειας καὶ τὴν ἀσπλαχνία⁸⁶. Οἱ συμφορές πολλῶν ἔγιναν εὐφροσύνες γιὰ κάποιους λίγους⁸⁷. Ἀδικεῖ ὅμως ὄχι μόνον αὐτὸς πού ἀποστερεῖ ἀγαθὰ ἀπὸ τοὺς ἐνδεεῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πού δὲν τοὺς βοηθεῖ⁸⁸. Σημαντικὰ προβλήματα δημιουργεῖ ἡ φιλοχρηματία. Ὁ Φώτιος ὑπογραμμίζει, ὅτι ὅσοι ἔχουν τὸ νοῦ τους στὰ χρήματα εἶναι ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὸν Θεό⁸⁹ καὶ τὴν ἀρετὴ. Ὅποιος ἀγαπᾷ τὰ χρήματα, σημειώνει, δὲν ἀγαπᾷ τὴν ἀρετὴ. Ὡς ἀντίδοτο προβάλλει τὴν ἐλεημοσύνη, ἡ ὁποία ὅμως πρέπει νὰ ἀκολουθεῖ τὸ σβήσιμο τῆς φλόγας τῆς πλεονεξίας⁹⁰. Ὁ πλοῦτος εἶναι χάρισμα γιὰ καλὴ χρήση, ὅπως καὶ ἡ φτώχεια εἶναι χάρισμα πού συνεργεῖ στὴ σωτηρία⁹¹, ὅταν γίνεται σωστὴ καὶ θεάρεστη χρῆση. Δὲν ἐμποδίζεται ἡ δίκαιη κτήσις καὶ χρῆσις ὑλικῶν ἀγαθῶν ἀλλὰ ἡ προσκόλλησις καὶ προσήλωσις σ' αὐτά⁹².

Στὴ διαχείριση τῆς ἀδικίας προέχει τὸ χάρισμα τῆς εὐσπλαχνίας πού ὁ Θεὸς τὸ ἔδωσε σὲ ὅλους, πλουσίους, μεσαίους, φτωχοὺς, ἀπόρους⁹³. Καὶ ὅταν, ἀντὶ γιὰ εὐσπλαχνία κυριαρχεῖ ἡ σκληροκαρδία καὶ ἀσπλαχνία πρὸς τοὺς φτωχοὺς, ἀνοίγει τίς πύλες τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ γι' αὐτούς καὶ κλείνει γιὰ τοὺς σκληρόκαρδους⁹⁴. Κανεὶς δὲν δικαιούται νὰ μὴν εἶναι φιλόανθρωπος, ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ ἡ τάσις δὲν ἐκφράζεται ὡς αὐτονόητη. Δὲν μπορεῖς λόγῳ τῆς φύσεως σου, σημειώνει ὁ Φώτιος, κάνε το γιὰ τὴν ἀντιμισθία, καὶ ἂν δὲν τὸ κάνεις γι' αὐτὸ κάνε το γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τῆς κόλασις⁹⁵. Σκέψου τὴ φλόγα τοῦ πλουσίου γιὰ νὰ σβήσεις τὴ

φλόγα της φιλαργυρίας. Μή μαζεύεις τό χέρι απέναντι στό φτωχό γιά νά μή συμβεί νά χρειαστείς δάκτυλο γιά νά σέ δροσίσει. Γίνε φιλόανθρωπος γιά νά σοῦ εἶναι φιλόανθρωπος ὁ Θεός⁹⁶.

Ὡς πρός τόν τρόπο ἀντιμετώπισης, εἶναι ἀπαραίτητη κάποια διάκριση. Ὅταν πρόκειται γιά ἀδικία πού ἀφορᾷ στά ὑλικά ἀγαθά ἢ στόν ἴδιο τόν ἀδικούμενο ἰσχύει τό «ἂν σοῦ δώσει κάποιος ράπισμα στό δεξί μάγουλο, γύρισέ του καί τό ἄλλο», ἀφήνοντας τήν ἐκδίκηση στόν Θεό. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ σιωπή αὐτοῦ πού ἀδικεῖται κάνει αὐστηρότερο τόν ἔλεγχο τῶν ἀδικούντων⁹⁷. Τό σκοτάδι ἐλέγχεται ἴσως ἀποτελεσματικότερα μέ τήν παράθεση τοῦ ἐνάρετου βίου⁹⁸. Ὅταν ὅμως πρόκειται γιά τήν προσβολή τῆς εὐσέβειας τότε ἰσχύει τό τοῦ Χριστοῦ «γιατί μέ κτυπᾷς», κάτι πού σημαίνει ὅτι δέν δεχόμαστε ἀδιάφορα τήν προσβολή (καί τήν ἀδικία τῶν ἄλλων), γιατί τότε γινόμαστε συνεργοί της, ἀλλά μέ παρρησία γνώμης καί γλώσσας διαμαρτυροῦμαστε. Στήν πρώτη περίπτωση ἡ σιωπή εἶναι ἀρετή, στή δευτέρη ἀποθρασύνεται ἡ ἀσέβεια⁹⁹. Γιατί αὐτός πού σκάβει τό λάκκο τοῦ ἄλλου πέφτει ὁ ἴδιος μέσα. Αὐτός πού ἀδικεῖ τόν ἄλλο εἶναι ἀδύνατο νά ἀποφύγει τήν τιμωρία¹⁰⁰. Εἶναι καλύτερα νά προλαμβάνεται (ἡ ἀδικία) καί ἄλλα κακά, παρά νά διαπιστώνονται. Μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἐπίθεσης τῶν Ρώσων ὁ Φώτιος ἐπισημαίνει πώς σπουδαιότερο ἀπό τά δάκρυα (καλύτερα νά προλάβαινες παρά νά κλαῖς ἐκ τῶν ὑστέρων), τήν ἐμπορία τοῦ οἴκτου καί τίς ὀλονύκτιες προσευχές, εἶναι τό μῖσος ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας πού ὀδηγεῖ στή συμφορά, ἡ ἀποφυγή τῶν ἡδονῶν πού ὀδηγοῦν στό πένθος, ἡ ἐπίδειξη σωφροσύνης, ἡ ἀποχή ἀπό ξένα πράγματα, ἡ ἀποφυγή τῆς ἀδικίας, ἡ μετάνοια, ἡ εὐεργεσία¹⁰¹, ἡ μετριοφροσύνη, ἡ συμπάθεια¹⁰². Ὁ φτωχός ἦταν πεσμένος καί ταπεινωμένος στά πόδια σου καί ἐσύ γελοῦσες ἀπολαμβάνοντας τά ἀγαθά σου¹⁰³, ἔβαζες τό κέρδος μπροστά στή φιλία, ἀρνιόσουν τή φυσική συγγένεια, ἦσουν ἐριστικός, φιλόνομος καί μισάνθρωπος¹⁰⁴, εἶχες καρδιά μέ φλεγμονή καί δέν τήν διόρθωνες¹⁰⁵. Ὁ ἴδιος ἀνησυχεῖ, γιατί τό κλάμα θά εἶναι ὡς συνήθως πρόσκαιρο, ἡ ἐλεημοσύνη σύντομη, ἡ σωφροσύνη καί τά φιλάδελφα αἰσθήματα πρόσκαιρα¹⁰⁶. Προσθέτει μάλιστα, ὅτι οἱ καταστροφές ἔρχονται ἀπό τήν ἀγανάκτηση

τοῦ Θεοῦ («θεήλατος ποιή»¹⁰⁷) ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν καί τῆς ἀμετανοησίας, μολοντί ἡ θεότητα εἶναι πάνω ἀπό θυμούς καί πάθη¹⁰⁸. Δέν πρέπει ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ νά ὀδηγεῖ στήν ἀμέλεια καί ἡ φιλοανθρωπία του στήν ἀδιαφορία¹⁰⁹. Καί κάτι ἀκόμα, δέν χρειαζόμαστε ξένα παραδείγματα γιά τόν σωφρονισμό, ἀλλά ἄς ἔχουμε παράδειγμα τά παθήματα μας¹¹⁰. Γιατί κοινά τά πάθη, κοινά καί τά κατορθώματα, ὑπογραμμίζει ὁ Φώτιος¹¹¹.

Ἰδιαίτερη ἀναφορά κάνει ὁ Φώτιος στόν τρόπο πού ὁ καθένας θά ἤθελε νά ἀποκαταστήσει τά λάθη, ἐπιμένοντας στή βασική ἀρχή «Κρῖνε τόν ἑαυτό σου καί ὄχι τούς ἄλλους»¹¹². Δέν μπορεῖς νά κρίνεις τόν ἄλλο ἀφήνοντας τά δικά σου λάθη¹¹³ σάν νά εἶπε ὁ Χριστός κρίνετε γιά νά μή κριθεῖτε¹¹⁴. Ἔτσι φθάσαμε στό σημεῖο νά κρίνουν τούς ἀγαθούς οἱ φαῦλοι, καί οἱ κακοί τούς ἐπεικεῖς¹¹⁵, τά πρόβατα τόν ποιμένα, οἱ ταξιδιωτές τόν κυβερνήτη¹¹⁶. Μέ αὐτόν τόν τρόπο περιορίζεται ἡ ἀρετή ἀπό τήν κακία¹¹⁷. Κανείς, ἀκόμα καί ὁ τέλειος, δέν εἶναι καθαρὸς ἀπό ἁμαρτία, ὅπως καί κανείς ὅσο κακός καί νά εἶναι δέν εἶναι τελείως ἀμέτοχος στήν ἀρετή¹¹⁸. Τό χειρότερο εἶναι νά θελήσει ὁ ὄχλος νά ἀναλάβει τήν ἀποκατάσταση, γιατί τότε καταστρέφει καί τόν ἑαυτό του καί τόν ἄρχοντα. Τό πλοῖο θά βουλιάξει εὐκολά ἂν ὅλοι μαζί πᾶνε στό τιμόνι¹¹⁹.

Σημαντικό ρόλο στή ρύθμιση τῶν κοινωνικῶν παθῶν, καί ἰδιαίτερα στήν ἀντιμετώπιση τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, παίζει ὁ τρόπος πού ἀσκεῖται ἡ ἐξουσία τῶν ἀρχόντων. Ἔτσι ὁ Φώτιος δέν χάνει τήν εὐκαιρία νά διδάξει πολιτική ἠθική, ἰδιαίτερα ὅταν γράφει στόν ἄρχοντα τῆς Βουλγαρίας Μιχαήλ, τόν ὁποῖο χαρακτηρίζει «εὐγενές καί γνήσιο γέννημα τῶν πνευματικῶν του ἀδίνων»¹²¹. Ἡ πολιτική εὐθύνη συνιστᾷ μέρος καί τῆς Ἐκκλησίας, ὑπογραμμίζει ὁ ἴδιος. Καταγράφουμε ἐδῶ μερικά ἀπό τά βασικά χαρακτηριστικά της:

– Ἡ ἐξουσία εἶναι ἀπό Θεοῦ καί γι' αὐτό ἀποκλείεται ἡ ἀποθέωση τοῦ ἄρχοντα. Ὁ ἄρχοντας δέν μπορεῖ νά κατατροπιάξει τήν πίστη μέ τίς πράξεις του¹²². Ὅσο ὑπερέχει κάποιος στήν ἐξουσία τόσο εἶναι ὑποχρεωμένος νά πρωτεύει στήν ἀρετή. Ἡ συμπεριφορά τῶν ἀρχόντων γίνεται νόμος γιά τούς ἀρχόμενους¹²³. Ὁ ἄρχοντας ὀφείλει

νά κάνει τήν πόλη από φαύλη ἠθική¹²⁴. Διαφορετικά καταστρέφει τόν ἑαυτό του, προτρέπει πρὸς τήν κακία ὅσους τόν βλέπουν, κάνει νά βλασφημῆται ὁ Θεός, γιατί σέ τέτοιον ἄρχοντα παραχώρησε μεγάλη ἐξουσία¹²⁵. Ἐπομένως ὁ ἄρχοντας χρειάζεται καλοσύνη, κοσμιότητα ἠθῶν¹²⁶. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος πίστευε ὅτι ἔπαυε νά ἐξουσιάζει τήν ἡμέρα πού δέν εὐεργετοῦσε¹²⁷.

– Ὁ ἄρχοντας ἀποφεύγει τήν ἀλαζονεία, ὅταν τίς ἐπιτυχίες του τίς ἀποδίδει στό Θεό καί ὄχι στόν ἑαυτό του¹²⁸. Ὡς πρὸς τούς πολέμους, αὐτοί εἶναι συνέπειες τῶν ἁμαρτιῶν¹²⁹, τῆς ἀγνωμοσύνης πρὸς αὐτόν γιά προηγούμενες σωτήριες παρεμβάσεις του¹³⁰, τῆς ἀπάνθρωπης ὑποδούλωσης ἄλλων, τῆς πρόκλησης λύπης, τῆς ἀτίμωσης, τῆς ταπείνωσης τῶν ἄλλων, τῆς ἐγκατάλειψης τοῦ Θεοῦ¹³¹. Ἡ Ἐκκλησία προειδοποιεῖ καί συμβουλεύει. Οἱ καταστροφές ἔρχονται ἐξ αἰτίας τῆς ἀμετανοησίας¹³². Ὅποιος ἐπιθυμεῖ νά ἐπικρατήσῃ στούς ἐχθρούς ἄς ἐπικρατήσῃ πρῶτα σά πάθη του, τόν ἐσωτερικό ἐχθρό¹³³.

Ὁ Φῶτιος δέν παραλείπει νά κάνει λόγο καί γιά τήν ἀνάγκη ὑποταγῆς στούς νόμους καί τήν ἐξουσία μέ δεδομένα ὅτι οἱ ἄρχοντες α) εἶναι ἀπό Θεοῦ, β) εἶναι διάκονοι τοῦ Θεοῦ, ὑπηρετώντας τό θέλημά του γ) εἶναι διάκονοι τοῦ λαοῦ. δ) Ἐμποδίζουν τούς φαύλους, θυσιάζουν τή σύνεσή τους, ἀποδίδουν τιμές καί ἐπαίνους στούς σπουδαίους¹³⁴.

– Μέ αὐτά τά δεδομένα ὁ ἄρχοντας προτιμᾷ νά κυβερνᾷ καί νά τόν ἀγαποῦν παρά νά τόν φοβοῦνται, γιατί ὁ φόβος ὀδηγεῖ στό μίσος¹³⁵. Μέ τήν εὐκαιρία ὑπογραμμίζεται, ὅτι ἂν ἡ ἐξουσία ἐπιθυμεῖ νά εἶναι ἀσφαλής, πρέπει ἡ κυβέρνησις νά μὴν ἀσκεῖται τυραννικά ἀλλά νά στηρίζεται στήν εὐνοία τῶν ὑπηκόων¹³⁶. Γιατί πολλοί ἀνέβηκαν στό δένδρο τῆς τυραννίας, κανένας ὅμως δέν κατέβηκε φυσιολογικά, γιατί ὅλοι γκρεμοτσακίστηκαν, σημειώνει ὁ Φῶτιος¹³⁷. Εἶναι πολύ σημαντικό νά συνειδητοποιεῖ ὁ ἄρχοντας ὅτι ἡ πολιτική ἐξουσία εἶναι εὐμετάβλητη¹³⁸.

Ὁ ἄρχοντας εἶναι χρήσιμος γιά τό λαό του, ὅταν εἶναι ἀνώτερος χρημάτων¹³⁹, ἀποφεύγει τίς μεγάλες ὑποσχέσεις¹⁴⁰, δέν διαψεύδει ὅσους τόν ἐμπιστεύτηκαν¹⁴¹, δέν κάνει παράνομες χάρες¹⁴², δέν ἀσκεῖ τήν ἐξουσία τιμωρητικά ἀλλά παιδαγωγικά¹⁴³.

Μεγάλη σημασία δίνει ὁ Φῶτιος στό ἦθος τῆς ἀγάπης, υἱοθετώντας πλήρως τήν περί ἀγάπης διδασκαλία τοῦ Παύλου¹⁴⁴. Ἡ ἀγάπη ἀντιμετωπίζεται ὡς βασικό ἐργαλεῖο κοινωνικῆς ἀναφορᾶς τῆς Ἐκκλησίας. Τίποτε δέν θά μπορούσε νά εἶναι πιό ἀγαθό καί ὠφέλιμο ἀπό αὐτή, ἀλλά καί τίποτε πιό κατάλληλο γιά νά συγκρατήσῃ τή ζωὴ ἢ νά συγκροτήσῃ τήν κοινωνικότητα καί τήν ἡμερότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Μέσα ἀπό τήν ἀγάπη ἀναγνωρίζεις στόν πλησίον, ὅτι εἶναι ἔργο τῶν ἴδιων χειρῶν καί τῆς ἴδιας φύσης, ὅτι ἦλθε στή ζωὴ καί θά φύγει ἀπό αὐτή μέ τόν ἴδιο τρόπο, ὅτι περιμένει τόν ἴδιο ἐξεταστή τῶν πράξεών του. Ἐπομένως δέν πρέπει νά ἀνέχεται κάποιος νά κάνει στόν πλησίον του ὅσα δέν θά ἤθελε νά συμβοῦν στόν ἴδιο¹⁴⁵.

Ἡ ἀγάπη ἔχει θεανθρώπινο χαρακτήρα. Ἀγάπη στόν πλησίον χωρὶς ἀγάπη πρὸς τό Θεό δέν νοεῖται. Ὅποιος ἀποκόπτεται ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ πλησίον ἀποκόπτεται καί ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ¹⁴⁶. Ἀλλά καί ὅποιος μισεῖ τούς ἀνθρώπους μισεῖ καί τό Θεό¹⁴⁷. Ὡστόσο εἶναι ἀπαραίτητη ἡ διάκριση τοῦ θείου ἀπό τό ἀνθρώπινου περιεχόμενο τῆς ἀγάπης. Τό νά ἀγαπᾷ κάποιος αὐτούς πού τόν μισοῦν εἶναι δείγμα ἀρετῆς καί θεῖο γνώρισμα. Τό νά ἀγαπᾷ ὅμως αὐτούς πού τόν ἀγαποῦν εἶναι γνώρισμα ἀνθρώπινο καί κοινό σέ ὅλους, ἐνῶ τό νά μισεῖ κάποιος αὐτούς πού τόν ἀγαποῦν εἶναι κάτι πού ξεπερνᾷ καί τή συμπεριφορά τῶν θηρίων¹⁴⁸. Ἡ ἀγάπη δέν μπορεῖ νά εἶναι ἐπίπλαστη καί ὑποκριτική, ἀλλά ἀπροσποίητη, ἀνυπόκριτη καί ἀληθινή¹⁴⁹.

Ἰδιαίτερη σημασία δίνει ὁ Φῶτιος στό συνδετικό καί συνεκτικό χαρακτήρα τῆς ἀγάπης. Μέσω τῆς ἀγάπης «τά διεστῶτα συνάπτεται καί εἰρηνοποιεῖται τά μαχόμενα καί τά οἰκεῖα μᾶλλον συσφίγγεται, ταῖς στάσεις καί ταῖς φιλονικίαις πάροδον οὐ παρεχόμενα»¹⁵⁰. Ἀντίθετα ὁ ξεπεσμός ἀπό τήν ἀγάπη ὀδηγεῖ σέ διαμάχες, σέ φιλονικίες, τήν ἀπώλεια καί τήν καταστροφή¹⁵¹. Γιατί οἱ φιλονικίες, οἱ διαιρέσεις καί οἱ διαμάχες γεννοῦν ἐπιβουλές καί φόνους¹⁵². Ἄν ἐκλείψῃ ἡ ἀγάπη ἀφανίζεται κάθε ἀρετὴ, ἡ κοινωνία σπαράσσεται καί κάθε πολιτεία καταστρέφεται μαζί μέ τούς νόμους καί τούς πολίτες¹⁵³. Ἡ ἀποκοπή ἀπό τήν ἀγάπη βυθίζει τούς ἀνθρώπους σέ μάχες καί φιλονικίες, ὁ

ένας οπλίζεται έναντιον του άλλου, και όλοι μαζί οδηγούνται στη φθορά και την απώλεια¹⁵⁴. Η αγάπη έχει δύναμη, συνδέει και συγκρατεί. Μοιάζει με τους σωματικούς συνδέσμους που συγκρατούν τα μέλη¹⁵⁵. Ένότητα δέ χωρίς αγάπη είναι αδύνατη. Τίποτε δέν γίνεται χωρίς αγάπη¹⁵⁶. Άν με την αγάπη ό ένας είναι δοϋλος του άλλου άδρανει κάθε όπλο κακίας. Ό σύνδεσμος της αγάπης γίνεται προμήνυμα της ουράνιας συμμαχίας¹⁵⁷. Μέ την αγάπη κερδίζεται ή ειρηνική και άστασίαστη ζωή, ένω άποδεικνύει τή σχέση μας προς τό Χριστό¹⁵⁸. Όταν ή αγάπη φύγει και χαθει χάνεται κάθε χάρη και άφανίζεται κάθε έναρκτη πράξη, όλη ή κοινωνία σπαράσσεται και κάθε πολιτεία μαζί με τους νόμους και τους πολίτες της έξακοντίζεται στον όλεθρο¹⁵⁹. Πολιτεία χωρίς αγάπη είναι χωρίς τάξη, άρετή, μέ κακία, φθορά και άταξία, σύγχυση. Κανένα από τά καλά που γίνονται χωρίς αγάπη δέν ώφελει¹⁶⁰. Έξ άλλου χαρίσματα χωρίς αγάπη είναι επικίνδυνα, άκόμη και ή πίστη («Ουδ' ή τών χαρισμάτων κτήσις χωρίς αγάπης ώφέλιμος») ¹⁶¹. Η αγάπη δέν φθάνει σε άπόγνωση, δέν άποστρέφεται όσους τή λυποϋν, όδηγεϊ στό σύνδεσμο και τήν ένωση¹⁶².

Μέ αυτά τά δεδομένα ό Φώτιος έπιμένει πώς ή αγάπη πρέπει νά μäs συνοδεϋει στίς άγορές, τους δρόμους, τίς πόλεις, τά δικαστήρια, τίς έρημιές, τά βουλευτήρια. Όποιος έχει αγάπη δέν πηγαίνει ούτε καν στα δικαστήρια, γιατί ή αγάπη είναι πηγή της φιλανθρωπίας, της μακροθυμίας, της καλοσύνης, της επιείκειας, της άοργησίας, της πραότητας, της πίστης, της έλπίδας και της ύπομονης. Όπου υπάρχουν αυτά άπουσιάζουν οι έριδες, οι φιλονικίες, οι δίκες¹⁶³.

Θά κλείσουμε αυτήν τήν παράγραφο για τή διδασκική παρέμβαση της Έκκλησίας στην κοινωνία μέ τήν παρακάτω προτροπή του Φωτίου που στοχεϋει στην κοινωνική ειρήνη: Οι πλούσιοι νά ανακουφίζουν τους φτωχούς και οι φτωχοί νά κάνουν ύπομονή. Οι άρχοντες νά άποδεικνύουν ότι είναι ταγμένοι από τό Θεό για νά προστατεύουν τους άδικούμενους, νά διοικούν μέ πραότητα, σκεπτόμενοι ότι αυτοί είναι συνάνθρωποί τους, ένω οι έξουσιαζόμενοι νά είναι ήρεμοι και εύπρεπείς και όχι άπακτοι. Οι ιερείς και οι ποιμένες νά είναι άγρυπνοι φρουροί και έπιστάτες του ποιμνίου

τους προβάλλοντας τό παράδειγμά τους, ένω οι ποιμαινόμενοι νά είναι υπάκουοι και πειθαρχημένοι¹⁶⁴.

3. Η Εϋθύνη της Φιλανθρωπίας

Η φιλανθρωπία ως έκκλησιαστική πρακτική δέν νοείται μονοσήμαντα. Έκφράζει τό σύνολο της έκκλησιαστικής παρέμβασης στον κόσμο που κατανοείται ως προέκταση της θείας οικονομίας, έχοντας κατά νουν ότι ή διακονία είναι χάρισμα¹⁶⁵. Έτσι εκτός από έλεημοσύνη ή οργανωμένη κάλυψη των άναγκών των άνήμπορων και των φτωχών φιλανθρωπία σημαίνει 1) άναζήτηση των πλανημένων και έπιστροφή τους στην Έκκλησία¹⁶⁶. Σε κάθε περίπτωση ή Έκκλησία όφείλει νά επαναλαμβάνει ό,τι και ό Χριστός, ότι δηλαδή δέν ήλθε για νά κρίνει τον κόσμο αλλά νά τον σώσει. Ό παρών καιρός δέν είναι καιρός κρίσης αλλά οικονομίας, φιλανθρωπίας, συμπάθειας, καλοσύνης και άνάκλησης¹⁶⁷. 2) Φιλανθρωπία σημαίνει άκόμη τή μετάδοση της πνευματικής τροφής χωρίς καθυστέρηση και άναβολή¹⁶⁸, και 3) δηλώνει επίσης τήν πολυεπίπεδη συμπαράσταση στους έμπεριστάτους. Γράφει ό Φώτιος: Άν δέν έχεις χρήματα για έλεημοσύνη έπισκέψου τον άσθενή και φυλακισμένο, δείξε συμπάθεια στους πάσχοντες, σάξε δάκρυ για τίς δυστυχίες των άλλων. Η συμπάθεια άποτελεί σημαντική παρηγοριά. Έλαφρύνεις τή συμφορά διηγούμενος τά δικά σου παθήματα. Τίποτε από αυτά δέν άποστρέφεται ό Θεός, αλλά όλα τά δέχεται και άνταποδίδει άντίστοιχο έλεος¹⁶⁹. Αυτό σημαίνει ότι κανείς δέν μπορεί νά κάνει διάκριση μεταξύ υλικών και πνευματικών άναγκών. Ό Φώτιος όδύρεται μπροστά στην άπειλούμενη από τους Ρώσους Πόλη¹⁷⁰. Μέ τήν εύκαιρία της επιδρομής των Ρώσων επαναλαμβάνει συχνά «δακρύω κάγω σύν ύμιν»¹⁷¹, μή παραβλέποντας τά δάκρυα όσων ταλαιπωροϋνται¹⁷².

– Η εϋθύνη για τήν άσκηση και τή δοκιμασία της φιλανθρωπίας άνήκει τόσο στην έκκλησιαστική διοίκηση όσο και στους μεμονωμένους πιστούς. Άποτελεί άπαραίτητο συνοδευτικό και συστατικό στοιχείο της έκκλησιαστικής ζωής. Δέ γνωρίζω νά ύπηρεξαν έποχές, κατά τίς όποιες ή Έκκλησία δέν ένδιαφερόταν για τους πένητες και φτωχούς, τίς χήρες και τά όρφανά, τους ξένους ή αίχμαλώτους,

για τούς ασθενείς και ανήμπορους, με τό ενδιαφέρον να μὴν ἐξαντλείται στὰ λόγια ἀλλὰ στήν ἴδρυσή νοσοκομείων, γηροκομείων, ξενόνων, ὀρφανοτροφείων, ἐνεργοποιώντας πλῆθος ἐθελοντῶν χριστιανῶν. Τό ἴδιο πιστεύω, χωρίς νά διαθέτω συγκεκριμένα στοιχεῖα, καί γιά τήν ἐποχή τοῦ Φωτίου.

– Ὡστόσο ἡ φιλανθρωπία στήν ἐκκλησιαστική πράξη ἀποτελεῖ μέρος ἑνός ὅλου πού περιλαμβάνει τό ὀρθόδοξο κήρυγμα καί τή Θεία Εὐχαριστία. Εἶναι προέκταση τοῦ «ἐκκλησιασμοῦ» καί ὄχι αὐτόνομη καί ἀνεξάρτητη κοινωνική «ἀκτιβιστική» δραστηριότητα, γιατί εἶναι ἄλλο νά λέμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι ἀγάπη καί ἄλλο ἡ ἀγάπη εἶναι Θεός. Ἡ φιλανθρωπία δέν μπορεῖ νά παρακωλύει ἢ νά παραμερίζει τόν εὐαγγελισμό ἢ νά εἶναι ἀποξενωμένη ἀπό τό κέντρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, ἀπό τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Τό παράδειγμα τῆς πρώτης ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας εἶναι ἐνδεικτικό. Πρῶτο ἔργο στίς λεγόμενες «ἀγάπες» εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καί τό κοινό δεῖπνο τῆς Εὐχαριστίας, ἐνῶ ἀκολουθεῖ ἡ κάλυψη τῶν λοιπῶν ἀναγκῶν. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ κίνηση τῶν ἀποστόλων νά ἐκλέξουν τούς ἑπτὰ διακόνους μέ κύρια ἀποστολή τήν κατά κάποιον τρόπο ὀργανωμένη διακονία τοῦ πλησίον, τῶν ὀρφανῶν καί χηρῶν, τῶν πενήτων, τῶν φτωχῶν καί τῶν ξένων, τῶν καταπιεσμένων καί κατατρεγμένων. Αὐτό τό αἶτημα τῆς πρώτης χριστιανικῆς κοινότητας διαιωρίζεται στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας μέ τούς Πατέρες νά διασώζουν καί νά ἀναπτύσσουν στήν ἐκκλησιαστική τους διδασκαλία τίς βασικές ἀρχές πού πρέπει νά διέπουν τή διακονία τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀνθρώπων ὄχι μόνο τῶν ἐγγύς καί τῶν οἰκείων ἀλλά καί τῶν μακρῶν, ἀκόμη καί τῶν ἐχθρῶν.

– Στή φιλανθρωπική της δράση ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νά ἀποφεύγει τά δύο ἄκρα. Τόν ἐγκλωβισμό ἄλλοτε στό ἐνδοκοσμικό καί ἄλλοτε στό ἀποκοσμο. Ἀπό τή μία πλευρά ἡ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας στήν κοινωνία καί ἡ ἀνταπόκρισή της στίς ἄμεσες ἀνάγκες τῶν ἐνδεῶν δέν πρέπει νά ὀδηγεῖ στήν ἀλλοίωση τοῦ χαρακτήρα καί τῆς βασικῆς ἀποστολῆς της, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Θεός εἶναι παρῶν στόν κόσμον χωρίς νά χάνει τή θεότητα του¹⁷³. Ἀπό τήν ἄλλη εἶναι κατά τόν Φώτιο παράνομο καί δείχνει σκληρότητα ἢ ἀδιαφορία τῆς Ἐκκλησίας

πρός τούς συνανθρώπους καί ἡ ἄρνηση προσασίας καί πρόνοιας γι' αὐτούς¹⁷⁴.

– Ἡ φιλανθρωπία δέν εἶναι ξένη ἢ ἀνεξάρτητη πρὸς τή φιλοθεΐα. Ἡ εὐσέβεια δέν στέκεται μόνη της ἀλλά συμπεριλαμβάνει τόν οἶκτον γιά τό συνάνθρωπο, γράφει ὁ Φώτιος¹⁷⁵. «Ὁποῖος εὐσπλαχνίζεται τόν ὀμόδουλο καθιστᾷ ὑπόχρεο τόν κοινόν Κύριον, τό Χριστό. Τά κουρέλια τοῦ φτωχοῦ δέν πρέπει νά εἶναι ἀφορμή γιά προσπέραση καί περιφρόνηση. Εἶναι καί αὐτός ἄνθρωπος, πλάσμα τοῦ Θεοῦ, πού μέ τήν ἀρετή τῆς ψυχῆς του εἰκονίζει καλύτερα τόν κοινόν πλάστη ἀπό ὅ,τι σύ¹⁷⁶. Ἄλλωστε δέν πρέπει νά ξεχνᾷς ὅτι ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἡ μέγιστη εὐχαριστία στό Θεό¹⁷⁷. Ὁ Χριστός μεταφέρει στόν ἑαυτό του τήν ὑπόθεση τῶν φτωχῶν καί οἰκειοποιεῖται τήν εὐεργεσία¹⁷⁸. Μέσα ἀπό τό φτωχόν δίνεις στό Θεό¹⁷⁹ καί ἡ εὐσπλαχνία ἀνταλλάσσεται μέ τή βασιλεία τῶν οὐρανῶν¹⁸⁰.

– Εἶναι προφανές ὅτι τό βασικό καί ἀποκλειστικό κίνητρο τῆς φιλανθρωπίας εἶναι ἡ ἀγάπη. Ὁ Φώτιος σημειώνει πῶς ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἡ φανερό ἀπόδειξη καί δοκιμή τῆς ἀγάπης¹⁸¹. Ὁ ἴδιος χρησιμοποιεῖ συχνά¹⁸² τήν εἰκόνα τοῦ πεπτωκότος στούς ληστές ἀνθρώπου γιά νά ἀναδειξοῦ τήν πραγματική καί ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη τοῦ καλοῦ σαμαρείτη καί νά ἐπισημάνει ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι αὐτό πού διαπιστώνεται στήν Παλαιά Διαθήκη, δηλαδή μία ἀγάπη, ὅπως τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀλλά πάνω ἀπό αὐτόν¹⁸³. Ἡ ἐλεημοσύνη προσφέρεται μέ διάθεση συμπάθειας, βγαίνει ἀπό δάκρυα, καί ποτέ δέν χρησιμοποιεῖται ἢ συμφορά τοῦ συνανθρώπου γιά ἐπίδειξη καί μεγάλα λόγια. Τό ἔλεος πού δίνεται ἀπό ἔπαρση, φιλαυτία καί ἐπίδειξη καταλήγει σέ περιφρόνηση παρὰ σέ ἀνακούφιση. Τό καλό δέν γίνεται μέ ἄσχημο τρόπο, ὑπογραμμίζει ὁ Φώτιος¹⁸⁴. Καί συνεχίζει: Ὑπάρχουν ἀρετές πού κρύβονται, ὅπως γιά παράδειγμα ἡ ἐλεημοσύνη καί ἡ νηστεία, καί ἀρετές πού δέν πρέπει νά κρύβονται, ὅπως ἡ δικαιοσύνη, ἡ εὐσέβεια καί ἡ ἀνδρεία. Ἐκεῖνο πού πρέπει νά ἐξορίζεται εἶναι ἡ ἐπίδειξη καί ἡ κενοδοξία¹⁸⁵. Σέ κάθε περίπτωση, μπορεῖ ἡ δημόσια πράξη νά εἶναι τελειότερη, ἢ κρυφή ὅμως εἶναι ἀσφαλέστερη, ἐπειδή μαζί μέ τήν ἀρετή δέν μπορεῖ νά διεισδύσει καί ἡ κακία¹⁸⁶. Καύχηση μπορεῖ νά ὑπάρχει γιά τίς ἀδυναμίες καί ὄχι τά κατορθώματα¹⁸⁷. Γιατί ὁ μελ-

λοντικός καιρός μπορεί να είναι όδυνηρός και φοβερός, ο καιρός της απελευθέρωσης μπορεί να καταστεί καιρός κατάκρισης, ή δέ ημέρα της ανάστασης ημέρα πώσης, θλίψης και άπογνωσης¹⁸⁸.

– Υπάρχει ή ποιμαντική φροντίδα και ή κοινωνική φροντίδα. Η πρώτη άφορᾶ σέ ὅσα μέλη διατηροῦν ζωντανή τή σχέση πρός τήν ἐκκλησιαστική ζωή, ἀποτελοῦν δηλαδή τό ποιμνιο. Η κοινωνική φροντίδα άφορᾶ στό σύνολο τῶν ἀνθρώπων μέ χαλαρές ή ἀνύπαρκτες σχέσεις πρός τήν Ἐκκλησία. Ὡστόσο, ή φιλανθρωπία άσκειται άπροϋπόθετα. Προσφέρεται χωρίς διάκριση και δισταγμούς, χωρίς ἐξέταση ποιός τήν άξίζει και ποιός ὄχι. Ὅποιος πέταξε τό ψωμί στό πέλαγος τό πέταξε στό άγνωστο και δέν γνωρίζει πού θά τό παρασύρει τό ρεῦμα, σημειώνει ὁ Φῶτιος¹⁸⁹. Ὅποιος ἔλεει δέν δικάζει μέ ζυγό άκριβείας, αλλά χαρίζει μέ φιλανθρωπία¹⁹⁰.

Πολύ περισσότερο ισχύουν τά παραπάνω για τήν ὀργανωμένη φιλανθρωπική δράση τής Ἐκκλησίας, τήν ὁποία ὁ Φῶτιος χαρακτηρίζει μητέρα¹⁹¹ και πανδοχεῖο, μέ πανδοχέα τόν άρχηγό τής πίστες Χριστό και πεπτωκότα άνθρωπο τόν άμαρτωλό¹⁹². Η Ἐκκλησία σφάζει τό μόσχο τό σιτευτό για ὅλους ὅσοι ἐπιστρέφουν¹⁹³. Η εὐεργεσία στρέφεται πρός ὅλους, άκόμη και τούς ἐχθρούς¹⁹⁴. Ὡς χαρακτηριστικό παράδειγμα φέρνει ὁ Φῶτιος τή συμπεριφορά τοῦ Γρηγορίου, ἐπισκόπου Ρώμης, ὁ ὁποῖος πρίν γίνει ἐπίσκοπος πρόσφερε ἐπανειλημμένως τήν ἐλεημοσύνη του σέ κάποιον πού ισχυριζόταν ὅτι εἶναι ναυαγός τόσο σέ χρήματα ὅσο και σέ πολύτιμα σκεύη, και μάλιστα σέ μία και μόνο ημέρα. Ὁ πολλάκις ἐλεηθείς ἐμφανίζεται άργότερα να συνδειπνεῖ άπρόσκλητος ὡς δέκατος τρίτος συνδαιτυμόνας σέ δείπνο πού ὀργάνωσε ὁ νεοκλεγεῖς ἐπίσκοπος Γρηγόριος για να συμφάγει μέ δώδεκα φτωχούς. Ἐπέπληξε τότε τόν κλητήρα για τήν παράβαση να καλέσει δεκατρεῖς αντί για δώδεκα, ὅπως ἦταν ὁ κανονισμός, μέ τόν κλητήρα να ισχυρίζεται ὅτι μετρεᾶ μόνο δώδεκα. Ὅταν ὁ Γρηγόριος πλησίασε τόν δέκατο τρίτο, τόν ὁποῖο μόνο ἐκεῖνος ἔβλεπε, διαπίστωσε μετά άπό ὁμολογία του, ὅτι ἦταν ὁ ἴδιος πού εἶχε κατά τό παρελθόν ἐλεηθεῖ και πού ἔκτοτε πήρε άπό τό Θεό τήν ἐντολή να τοῦ συμπαραστέκεται και να ἀποτελεῖ φύλακα τής ζωῆς και ὁδηγό τῶν προᾶξε-

ών του. Ὁ Γρηγόριος ἔπεσε να τόν προσκυνήσει και ἐκεῖνος ἐξαφανίστηκε¹⁹⁵.

– Η φιλανθρωπία δέν ἐνεργεῖται άποσπασματικά οὔτε και προσωρινά, αλλά ἔχει μόνιμο και σταθερό χαρακτήρα. Τό ἐνδιαφέρον για τόν ἀδελφό πού λειώνει άπό φτώχεια και πεθαίνει άπό τήν ἀνέχεια εἶναι χρέος πού καταβάλλεται ἐμπρόθεσμα¹⁹⁶. Ὅπως συμβαίνει και μέ τήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ πού ποτέ μέχρι τώρα δέν σταμάτησε τήν ἐπιστασία και φροντίδα τής, αλλά πάντοτε μεθοδεῖ τά πράγματα μέ μία σοφή και άπόρρητη και πέρα άπό κάθε ὀικονομία παρεμβάση πρός τό ἄριστο και τό πλέον θαυμαστό¹⁹⁷. Ἐπομένως τό ἔλεος ἀναβλύζει συνεχῶς, ὅπως κάνει και ὁ Θεός, και ὄχι μέ δόσεις, δηλαδή ἄλλοτε να σκορπιέται και ἄλλοτε να ἀναστέλλεται¹⁹⁸.

– Η φιλανθρωπία δέν γίνεται μόνο μέ τά περιττά αλλά και τά ἀναγκαῖα¹⁹⁹. Προέχει τό συμφέρον τῶν πολλῶν και ὄχι τό δικό μας²⁰⁰. Πρέπει δέ να λαμβάνεται ὑπ' ὄψη ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὁ χορηγός και τό αἷτιο τῶν καλῶν²⁰¹. Σέ κάθε περίπτωση δέν μποροῦν να συνυπάρχουν πλεονεξία και φιλανθρωπία²⁰². Μέ τήν πλεονεξία διαπράττεται ή ἀδικία, ἐξορίζεται ή δικαιοσύνη, εὐτελίζεται ή φιλανθρωπία, περιθάλλεται ή μισανθρωπία²⁰³.

– Μέ τή φιλανθρωπία δέν δίνει μόνο κάποιος αλλά και παίρνει. Εὐημερεῖ κάποιος, ὅταν ἐξαλείφει τή δυστυχία τῶν φτωχῶν, συντηρεῖ τήν ὑγεία του ὅταν ἐπισκέπτεσαι τούς ἀσθενεῖς. Ἄν εἶσαι ἀσθενής ἀνάκτησε τήν ὑγεία σου ἀνακουφίζοντας τήν ταλαιπωρία τῶν φτωχῶν ἀσθενῶν, ὑπογραμμίζει ὁ Φῶτιος²⁰⁴.

Ἐπίλογος

Μερικοί άπό σᾶς, βλέποντας στήν Πρόκληση τό θέμα τής σημερινῆς μας συνάντησης, πιθανόν να σκέφτηκαν ὅτι ὁ ἱερός Φῶτιος δέν εἶναι ἴσως ὁ καταλληλότερος ἐκκλησιαστικός ἀνὴρ για να ξεδιπλώσουμε μέ βάση τό ἔργο του ὀλόκληρο τό φάσμα τῶν ἀρχῶν πού διέπουν αὐτή τήν κοινωνική εὐθύνη, ὅπως θά συνέβαινε π.χ. μέ τόν ἱερό Χρυσόστομο, τόν Ἰωάννη τόν Ἐλεήμονα ή ἄλλους «κοινωνικούς» λεγόμενους Πατέρες. Γιατί ὁ Φῶτιος εἶναι γνωστός για τόν βαθύ θεολογικό του λόγο, τήν εὐρυμάθεια και τήν διδασκαλική του δεινότητα, ἐνδεχομένως για τίς διοικητικές, ὀπωσδη-

ποτε δέ για τίς ιεραποστολικές του ικανότητες, όχι όμως για τήν κοινωνική του διδασκαλία και δραστηριοποίηση. Ωστόσο, όπως αποδείχθηκε, συνδύαζε θεολογία, ποιμαντική ευθύνη, πολιτική εμπειρία²⁰⁵ και φιλάνθρωπο ήθος²⁰⁶. Καί μόνο τό γεγονός ότι είναι ή πρώτη φορά πού επιχειρείται μία κοινωνιολογική προσέγγιση, άξιζε τόν κόπο. Βοηθητικές πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτή ἦσαν οἱ παρακάτω ὑποθέσεις:

- Ὁ Φώτιος γίνεται πατριάρχης σέ μία κρίσιμη γιά τήν Ἐκκλησία καί τήν βυζαντινή κοινωνία περίοδο. Γίνεται ἐκ τῶν πραγμάτων μέρος τοῦ προβλήματος τῆς ἀναστάτωσης τῆς Ἐκκλησίας, καί ἀγωνίζεται γιά τήν ἀποκατάσταση τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καί εὐταξίας, θεωρώντας πώς αὐτό ἀποτελεῖ τήν ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά κάθε κοινωνική της δραστηριότητα, ιδιαίτερα τήν ιεραποστολική. Σ' αὐτή τή μέριμνα ἐντάσσεται ὁ διάλογος μέ τίς ἄλλες Ἐκκλησίες (ἔκανε ἀνοιγμα πρὸς τήν Ἐκκλησία τῶν Ἀρμενίων ζητώντας τους νά ἀναγνωρίσουν τήν Δ' Οἰκουμενική Σύνοδο), ὁ διαθρησκειακός διάλογος (ἀνέπτυξε φιλικές σχέσεις πρὸς τόν ἄραβα ἐμίρη τῆς Κρήτης στόν Χάνδακα μέ τόν διάλογο νά στηρίζεται στή βάση τῶν ἐμφυτων χαρακτηριστικῶν, ὅπως ἡ εὐγένεια καί ἄλλα χαρίσματα, κατά μαρτυρίες τοῦ Νικολάου Μυστικοῦ, μαθητῆ τοῦ Φωτίου²⁰⁸), ἀλλά καί ὁ ἀγώνας ἐναντίον τῶν αἰρετικῶν δοξασιῶν πού πάντοτε διασποῦσαν τόσο τό ἐκκλησιαστικό ὅσο καί τό κοινωνικό σῶμα.

- Κανένας ἀπό τοὺς σπουδαίους θεολόγους, οὔτε καί ὁ Φώτιος, δέν κατέστησε τή θεολογία

αὐτοσκοπό, δέν χρησιμοποίησε δηλαδή τή Θεολογία γιά τήν ἴδια τή Θεολογία, τά δόγματα γιά τά ἴδια τά δόγματα, ἀλλά γιά τόν ἄνθρωπο καί τίς ἀνάγκες του, πνευματικές καί ὕλικές. Ἄς μή ξεχνοῦμε ὅτι στήν Ἐκκλησία δέν ὑπάρχει δόγμα χωρίς ἀνάλογο ήθος καί μάλιστα ἔμπρακτο, μέ τήν ἔννοια ὅτι δέν περιορίζεται στό ἀνθρώπινο ἐσωτερικό ἀλλά ἐκτείνεται καί σέ ὑπεύθυνες δράσεις καί συμπεριφορές. Ἡ ἐνότητα δόγματος καί ήθους ἐκδηλώνεται κατά τό Φῶτιο σέ ὅλες τίς κοινωνικές ἐκδηλώσεις καί διαμορφώνει τίς διαπροσωπικές σχέσεις στήν Ἐκκλησία καί τήν κοινωνία²⁰⁹.

- Ἐνας καταξιωμένος ἐκκλησιαστικός ἡγέτης, ὅπως ὁ Φώτιος, εἶναι ἀδύνατον νά εἶναι μόνο Πατριάρχης ἢ σπουδαῖος διδάσκαλος ἢ μαχητής τῆς πίστεως ἢ μέγας ιεραπόστολος, καί νά μήν εἶναι πατέρας καί ποιμένας τῶν πιστῶν ἢ σημαντικός κοινωνικός παράγοντας, καί μάλιστα σέ μία κοινωνία ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἦταν πανταχοῦ παρούσα. Ὁ Φώτιος σίγουρα δέν ἀγνοεῖ αὐτό πού ὁ προκάτοχός του Χρυσόστομος ἔγραφε: «Ὅσον πρὸς μείζονα ὄγκον τῆς ἀρχιερωσύνης ἀναβέβηκεν ὁ τῆν ἐπισκοπὴν λαχῶν, τοσοῦτω πλείονα ἀπαιτηθῆσεται λόγον, οὐχί διδασκαλίας μόνον, ἀλλά καί πενήτων προστασίας»²¹⁰.

Αὐτές ἦταν οἱ ὑποθέσεις ἐργασίας πρὶν ξεκινήσω τήν ἔρευνα. Τώρα ὅμως καί μετὰ ἀπό ὅσα ἐκτέθηκαν δέν μᾶς ἐπιτρέπεται νά μιλάμε πλέον μέ ὑποθέσεις ἀλλά μέ τήν ἀπόδειξη ὅτι ὁ Φώτιος εἶχε βαθιά αἴσθηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς καί κοινωνικῆς ευθύνης.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἐπιστ. 1,1, ΕΠΕ 13,
2. Ὁμιλ. 6,7, ΕΠΕ 12,196.
3. Ὁρισμούς τῆς κοινωνίας μπορεῖ νά συναντήσει ὁ ἀναγνώστης στό Ἄπ. Β. Νικολαΐδη, *Εὐσύννοπη Κοινωνιολογία*, Ἀθήνα 2008, σ. 105 ἐξ.
4. Ὁμιλ. 6,7, ΕΠΕ 12,196.
5. Ὁμιλ. 9,9, ΕΠΕ 12,266.
6. Βλ. Ἀμφιλόχεια 191, ΕΠΕ 3,214.
7. Ὁμιλ. 2,8, ΕΠΕ 12,80

8. πιστ. 2,93, ΕΠΕ 13,374.
9. Ἐπιστ. 2,93, ΕΠΕ 13,374.
10. Ἐπιστ. 3,3, ΕΠΕ 13,410.
11. Ἐπιστ. 3,21, ΕΠΕ 13,428.
12. Ἀμφιλόχεια 5, ΕΠΕ 1,1106,108.
13. Ἐπιστ. 2,28, ΕΠΕ 13,292.
14. Ἐπιστ. 3,1, ΕΠΕ 13,408.
15. Ἐπιστ. 2,79, ΕΠΕ 13,356.
16. Εἰς Ματθ. 19, ΕΠΕ 14,86.
17. Εἰς Ματθ. 19, ΕΠΕ 14,88.
18. Ἀμφιλόχεια 149, ΕΠΕ 3,26.
19. Ἐπιστ. 3,3, ΕΠΕ 13,410.
20. Ἐπιστ. 3,6, ΕΠΕ 13,412.
21. Ὅμιλ. 6,5, ΕΠΕ 12,190.
22. Β. Τ. Γιούλτση, *Θεολογία καὶ διαπροσωπικαὶ σχέσεις κατὰ τὸν Μέγαν Φώτιον*, Θεσσαλονίκη 1974, σ. 101.
23. Μυριόβιβλος 277, ΕΠΕ 9,394.
24. Β. Τ. Γιούλτση, ὅ.π., σ. 18.
25. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 2, ΕΠΕ 4,338.
26. Β. Τ. Γιούλτση, ὅ.π., σ. 21.
27. Β. Τ. Γιούλτση, ὅ.π., σ. 17.
28. Ἐπιστ. 2, ΕΠΕ 13,48,
29. Ὅμιλ. 16,6, ΕΠΕ 12,424.
30. Ἐπιστ. 8,6, ΕΠΕ 13,68 ἐξ.
31. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 3, ΕΠΕ 4,340 ἐξ./ Ἀμφιλόχεια 28, ΕΠΕ 1,238 ἐξ.
32. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 6, ΕΠΕ 4,342. Βλ. καὶ 19, ΕΠΕ 4,352.
33. Ὅμιλ. 16,3, ΕΠΕ 12,418.
34. Ἀμφιλόχεια 5, ΕΠΕ 1,108.
35. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,96.
36. Ὅμιλ. 16,3 ΕΠΕ 12,414.
37. Ἐπιστ. 1,24, ΕΠΕ 13,248.
38. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 11, ΕΠΕ 4,346/ 37, ΕΠΕ 7,368.
39. Ἐπιστ. 1,24, ΕΠΕ 13,258.
40. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 26, ΕΠΕ 4,360.
41. Ὅμιλ. 16,10, ΕΠΕ 12,430.
42. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 38, ΕΠΕ 4,370.
43. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 46, ΕΠΕ 4,374.
44. Ἀμφιλόχεια 181, ΕΠΕ 3,178.
45. Ἐπιστ. 1,24, ΕΠΕ 13,252.
46. Β. Τ. Γιούλτση, ὅ.π., σ. 33.
47. Ἐπιστ. 1,24, ΕΠΕ 13,244.
48. Ὅμιλ. 16,9, ΕΠΕ 12, 430.
49. Ἀμφιλόχεια 182, Β. Τ. Γιούλτση, ὅ.π., σ. 18.
50. Βλ. Ἰωάν. 16,13. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 24, ΕΠΕ 4,358.
51. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 57, ΕΠΕ 4,384.
52. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστ. 246, PG 78, 685a.
53. Εἰς Φιλ. 3, ΕΠΕ 14,504.
54. Ὅμιλ. 2,1, ΕΠΕ 12,52.
55. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,66.
56. Ὅμιλ. 13,5, ΕΠΕ 12,354.
57. Ἰ. Χρυσοστόμου, Εἰς Ἐφ. 11,4, PG 62,85.
58. Εἰς Ματθ. 23, ΕΠΕ 14,98.

59. Ἀφιλόγια 12, ΕΠΕ 1,134.
60. Ἐπιστ. 1,13, ΕΠΕ 13,160.
61. Βλ. Βλ. Φειδᾶ, *Οἰκουμενική διάσταση καί διαχρονική σημασία τῆς Ὁρθοδοξίας κατά τόν ἱερό Φώτιο*, Ἀθήνα 1996, σ. 11.
62. Στό ἴδιο, σ. 17.
63. Βλ. Βλ. Φειδᾶ, *ὄ.π.*, σ. 11.
64. Γιά τά παραπάνω βλ. Ε. Γ. Μερετάκη, *Εἰσαγωγή*, ΕΠΕ 1,8 ἔξ.
65. Βλ. Φειδᾶ, *ὄ.π.*, σ. 16.
66. Ἐπιστ. 2, ΕΠΕ 13, 22.
67. Ἐπιστ. 2, ΕΠΕ 13, 50.
68. Εἰς Ματθ. 23, ΕΠΕ 14, 98.
69. Βλ. σχετικά Β. Τ. Γιούλτση, *ὄ.π.*, σ. 99.
70. Ἀφιλόγια 320, ΕΠΕ 3,546.
71. Μυριόβιβλος 227, ΕΠΕ 7,176.
72. Μυριόβιβλος 227, ΕΠΕ 7,176.
73. Ἀφιλόγια 266, ΕΠΕ 3, 426.
74. Μυριόβιβλος 227, ΕΠΕ 7,178.
75. Εἰς Ματθ. 23, ΕΠΕ 14,98.
76. Ὅμιλ. 16,1, ΕΠΕ 12, 408.
77. Ἐπιστ. 1,7, ΕΠΕ 13, 64. Βλ. καί Ἐπιστ. 7, ΕΠΕ 13,64.
78. Ἐπιστ. 3, ΕΠΕ 13,54.
79. Ἐπιστ. 4, ΕΠΕ 13,58.
80. Ἐπιστ. 2, ΕΠΕ 13,52.
81. Ἐπιστ. 2, ΕΠΕ 13,42.
82. Ὅμιλ. 9,1, ΕΠΕ 12,250.
83. Ὅμιλ. 9, 1, ΕΠΕ 12,248.
84. Ὅμιλ. 6,8, ΕΠΕ 12,200.
85. Ὅμιλ. 6, 5, ΕΠΕ 12,188.
86. Ὅμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12,64.
87. Ὅμιλ. 2,8, ΕΠΕ 12,78.
88. Ὅμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12,66.
89. Εἰς Ματθ. 21-23, ΕΠΕ 14,22.
90. Ἐπιστ. 2,57, ΕΠΕ 13,336.
91. Ὅμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12,70.
92. Ἀφιλόγια 1, ΕΠΕ 1,48.
93. Ὅμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12,68.
94. Ὅμιλ. 2,5, ΕΠΕ 12,70.
95. Ὅμιλ. 2,7, ΕΠΕ 12,76.
96. Ὅμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12,66.
97. Ἐπιστ. 2,63, ΕΠΕ 13,342.
98. Εἰς Ἐφεσ. 5, ΕΠΕ 14,486.
99. Ἀφιλόγια 1, ΕΠΕ 1,66-68.
100. Ἀφιλόγια 63, ΕΠΕ 1,510 ἔξ.
101. Ὅμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,100.
102. Ὅμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,102.
103. Ὅμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,102.
104. Ὅμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,102.
105. Ὅμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,104.
106. Ὅμιλ. 3,4, ΕΠΕ 12,114.
107. Ὅμιλ. 4,2, ΕΠΕ 12,126.
108. Ὅμιλ. 4,1, ΕΠΕ 12,120.

109. Όμιλ. 4,4, ΕΠΕ 12,134,
110. Όμιλ. 4,5, ΕΠΕ 12,140.
111. Όμιλ. 4,5, ΕΠΕ 12,142.
112. Εἰς Ματθ. 6, ΕΠΕ 14,24.
113. Όμιλ. 13, 3, ΕΠΕ 12,348.
114. Όμιλ. 13,2, ΕΠΕ 12,348.
115. Όμιλ. 13,4, ΕΠΕ 12,352.
116. Όμιλ. 13,4, ΕΠΕ 12,352.
117. Όμιλ. 13,5, ΕΠΕ ;12,352.
118. Ἐπιστ. 2,76, ΕΠΕ 13,354.
119. Ἐπιστ. 2, ΕΠΕ 13,26.
120. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,142.
121. Β. Τ. Γιούλτση, ὄ.π., σ. 165.
122. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,100.
123. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,118.
124. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,116.
125. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,114.
126. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,104.
127. Ἐπιστ. 3,11, ΕΠΕ 13,418.
128. Ἐπιστ. 1;8, ΕΠΕ 13,142.
129. Όμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,94.
130. Όμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,96.
131. Όμιλ. 2,1, ΕΠΕ 12,96.
132. Όμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,104.
133. Όμιλ. 4,6, ΕΠΕ 12,144.
134. Εἰς Ρωμ. 13, ΕΠΕ 14,340.
135. Ἐπιστ. 3,23, ΕΠΕ 13,430.
136. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,114.
137. Ἐπιστ. 3,24, ΕΠΕ 13,430.
138. Όμιλ. 16,1, ΕΠΕ 12,408.
139. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,120.
140. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,128.
141. Ἐπιστ. 1, 8, ΕΠΕ 13,132.
142. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,128
143. Ἐπιστ. 1,8, ΕΠΕ 13,116.
144. Όμιλ. 6,7, ΕΠΕ 12,196 ἔξ.
145. Κατά Μανιχαίων 4, ΕΠΕ 4, 300 ἔξ.
146. Όμιλ. 6,6, ΕΠΕ 12,194.
147. Όμιλ. 6,6, ΕΠΕ 12,194.
148. Ἐπιστ. 3,39, ΕΠΕ 13,442.
149. Εἰς Ρωμ. 12, ΕΠΕ 14,336.
150. Ἐπιστ. 2, ΕΠΕ 13,20-22.
151. Ἀμφιλόγια 148, ΕΠΕ 3,24.
152. Όμιλ. 2,13, ΕΠΕ 12,88.
153. Όμιλ. 6,7, ΕΠΕ 12,196.
154. Ἀμφιλόγια 54, ΕΠΕ 1,472.
155. Όμιλ. 6,7, ΕΠΕ 12,196.
156. Εἰς Ἐφεσ. 4, ΕΠΕ 14,484.
157. Ἀμφιλόγια 54, ΕΠΕ 1,470.
158. Όμιλ. 6,6, ΕΠΕ 12,194.
159. Όμιλ. 6,7, ΕΠΕ 12,196.

160. Όμιλ. 6,7, ΕΠΕ 12,196.
 161. Όμιλ. 6,7, ΕΠΕ 12,196.
 162. Έπιστ. 2,14, ΕΠΕ 13,280.
 163. Όμιλ. 6,8, ΕΠΕ 12,200.
 164. Όμιλ. 11,8, ΕΠΕ 12,326.
 165. Εἰς Α΄ Κορ. 10, ΕΠΕ 14,434.
 166. Όμιλ. 8,6, ΕΠΕ 12,246.
 167. Ἀμφιλόγια 12, ΕΠΕ 1,132.
 168. Ἀμφιλόγια 149, ΕΠΕ 3,26.
 169. Όμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12,68.
 170. Όμιλ. 3,3, ΕΠΕ 12,110.
 171. Όμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,98.
 172. Όμιλ. 3,1, ΕΠΕ 12,98.
 173. Βλ. Ἀμφιλόγια 185, ΕΠΕ 3,184.
 174. Ἀμφιλόγια 59, ΕΠΕ 1,490.
 175. Περί τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυσταγωγίας 13, ΕΠΕ 4,346.
 176. Όμιλία 2,4, ΕΠΕ 12,64.
 177. Όμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12,64.
 178. Όμιλ. 2,6, ΕΠΕ 12,74.
 179. Όμιλ. 6,5, ΕΠΕ 12,192.
 180. Όμιλ. 2,6, ΕΠΕ 12,72.
 181. Εἰς Α΄ Κορ. 8, ΕΠΕ 14,432.
 182. Μυριόβιβλος 271, ΕΠΕ 9,272 ἔξ. Μυριόβιβλος 280, ΕΠΕ 9,448.
 183. Μυριόβιβλος 271, ΕΠΕ 9,274.
 184. Ἀμφιλόγια 62, ΕΠΕ 1,506.
 185. Ἀμφιλόγια 135, ΕΠΕ 1,430.
 186. Ἀμφιλόγια 135, ΕΠΕ 1,430.
 187. Εἰς Α΄ Κορ. 12, ΕΠΕ 14,442.
 188. Όμιλ. 2,12, ΕΠΕ 12, 86.
 189. Ἀμφιλόγια 62, ΕΠΕ 1, 508.
 190. Μυριόβιβλος 271, ΕΠΕ 9, 286.
 191. Όμιλ. 6,9, ΕΠΕ 12,202.
 192. Μυριόβιβλος 280, ΕΠΕ 9,448.
 193. Όμιλ. 6,9, ΕΠΕ 12,202.
 194. Ἀμφιλόγια 52, ΕΠΕ 1,462.
 195. Μυριόβιβλος 252, ΕΠΕ 9,122 ἔξ.
 196. Ἀμφιλόγια 62, ΕΠΕ 1,506.
 197. Έπιστ. 2,83, ΕΠΕ 13,360.
 198. Ἀμφιλόγια 62, ΕΠΕ 1,508.
 199. Όμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12,66.
 200. Εἰς Α΄ Κορ. 1, ΕΠΕ 14,368.
 201. Έπιστ. 3,5, ΕΠΕ 13,412.
 202. Έπιστ. 3, 17, ΕΠΕ 13, 424.
 203. Όμιλ. 2,13, ΕΠΕ 12, 88.
 204. Όμιλ. 2,4, ΕΠΕ 12, 64.
 205. Β. Τ. Γιούλτση, ὄ.π., σ. 15.
 206. Βλ. Νικολάου Μυστικοῦ, Έπιστ. 2, ΡΓ 111, 37α.
 207. Β. Στεφανίδου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Ἀθήνα 1990, σ. 413.
 208. Βλ. Σχετικά Α. Σανουδάκη, «Ἡ διαθρησκευτική καὶ ἀποστολική πολιτική τοῦ Μεγάλου Φωτίου», Α.Ε.Α. Ἡρακλείου Κρήτης, *Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα Α΄*, Ἡράκλειο 2011, σ. 87.
 209. Βλ. Β. Τ. Γιούλτση, ὄ.π., σ. 9.
 210. Ἰ. Χρυσόστομος, Ἰ. Δαμασκηνοῦ, *Ἱερά Παράλληλα Β 18*, ΡΓ 95, 1553d.

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Έγκριθῆσαι Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι
τοῦ 2013

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΘΕΙΑΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

**Ἐγκριθῆσαι Ἱεραὶ Ἀκολουθίαι
κατὰ τό Α' ἐξάμηνον τοῦ 2013**

1. «*Ἱερά Ἀσματική Ἀκολουθία μετὰ τοῦ Παρακλητικοῦ Κανόνος τῆς Ὁσίας Μητρὸς ἡμῶν Σοφίας τῆς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Γενεθλίου Θεοτόκου Κλεισούρας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας ἀσκησάσης*», ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐντιμολογιωτάτου Δρος Χαράλαμπος Μπούσια, Μεγάλου Ὑμνογράφου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας, καὶ ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας, διὰ τοπικὴν χρῆσιν.

2. «*Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μακρουσίου*», ποιηθεῖς ὑπὸ τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Νικοδήμου Ἀεράκη, καὶ ὑποβληθεῖς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως, διὰ τοπικὴν χρῆσιν.

3. «*Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὴν Ἁγίαν διὰ Χριστὸν σαλήν Ξένην, τὴν ἐκ Πετροπόλεως τῆς Ρωσίας*», ποιηθεῖς ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἐδέσσης, Πέλλης καὶ Ἄλμωπίας, καὶ ὑποβληθεῖς ὑπὸ τῆς Αὐτῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, διὰ τοπικὴν χρῆσιν.

Μὴ Ἐγκριθῆσαι Ἀσματικαὶ Ἀκολουθίαι:

Εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν ὑπεβλήθησαν ἐπίσης πρὸς ἔγκρισιν Χαιρετιστήριον Οἴκιοι καὶ Ἐγκώμια τινα, συνυποβαλλόμενα μετὰ τῶν πρὸς ἔγκρισιν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Διὰ τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ἡ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπενθύ-

μισε τὰς ὑπ' ἀριθμ. 2275 (4177/ 2120/22.10.1980), 2507 (1766/802/ 6.7.1090) καὶ 2864 (1217/724/ 11.4.2008) Ἐγκυκλίους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Β) κατὰ τό β ἐξάμηνον τοῦ ἔτους 2013:

1. «*Ἱερά Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τῆς ἁγίας Ὁσιοπαρθενομάρτυρος Παρασκευῆς*», συντεθεῖσα ὑπὸ κ. Χρήστου Κονταξῆ (πτυχιούχου Νομικῆς καὶ Ἀγγλικῆς Φιλολογίας - Ἱεροψάλτου) καὶ ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, διὰ τοπικὴν χρῆσιν.

2. «*Ἱερά Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἱερομάρτυρος Βλασίου τοῦ Ἀκαρνᾶνος*», ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γέροντος Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, Ὑμνογράφου τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας.

3. «*Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τῶν ἁγίων Τιμοθέου καὶ Μαύρας*», συντεθεῖσα ὑπὸ τῆς καθηγουμένης Ἰσιδώρας Μοναχῆς Ἀγιοῖεροθεϊτίσσης καὶ ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

4. «*Δύο νέοι Κανόνες εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Μυρτιδιώτισσαν, Πολιοῦχον, Ἐφορον καὶ Προστάτιν τῆς νήσου τῶν Κυθήρων*», ποιηθέντες ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κυθήρων καὶ Ἀντικυθήρων κ. Σεραφεῖμ, ψαλλόμενοι εἴτε κατὰ τὴν Ἀναστάσιμον, εἴτε κατὰ τὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς περίοδον καὶ ὑποβληθέντες πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυθήρων καὶ Ἀντικυθήρων, διὰ τοπικὴν χρῆσιν.

5. «*Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τῆς εὐρέσεως καὶ ἀνακομιδῆς τῶν τιμίων λειψάνων τῶν ἁγίων Νεομαρτύρων τοῦ Χριστοῦ Κυράνης καὶ Ἀκυλίνης-Ἀγγελίνης τῆς Ζαγκλιβερινῆς*», ποιηθεῖσα ὑπὸ

τοῦ Ἱερομονάχου Ἀθανασίου Σιμωνοπετρίτου, ὕμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καί ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαγκαδᾶ, Λητῆς καί Ρεντίνης, διὰ τοπικὴν χρῆσιν.

6. «*Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Μάρτυρος Καλλινίκου*», ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δρος Χαραλάμπους Μ. Μπούσια, Μεγάλου Ὑμνογράφου τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας καί ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νέας Κρήνης καί Καλαμαριᾶς.

7. «*Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Νικηφόρου τοῦ Λεπροῦ*», ποιηθεῖσα ὑπὸ τῆς καθηγουμένης Ἰσιδώρας Μοναχῆς Ἀγιοῖεροθεϊτίσσης, καί ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νικαίας.

8. «*Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Νικήτα*», συμπληρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γέροντος Γερασίμου Μικραγιαννανίτου, Ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καί ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τριφυλίας καί Ὀλυμπίας.

9. «*Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Μάρτυρος Εὐτυχίου*» συμπληρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Ἀ. Κατσενίου, Φιλολόγου-Ἱεροψάλτου, καί ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος.

10. «*Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Μύρωνος, πολιούχου τῆς νήσου τῶν Ἀντικυθήρων*», διορθωθεῖσα καί ἀποκατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κυθήρων καί Ἀντικυθήρων κ. Σεραφεῖμ, καί ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυθήρων καί Ἀντικυθήρων.

Μὴ Ἐγκριθεῖσαι Ἀσματικαὶ Ἀκολουθίαι:

«*Ἀσματικὴ Ἀκολουθία ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν Ἐγκαινίων τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Κυπριάδου (ἢ Καρτεροῦσα)*», ποιηθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Δημητρίου Γ. Ρουμπάνη, Θεολόγου, Ἀρχαιολόγου καί Ἀρχιτέκτονος καί ὑποβληθεῖσα πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν.

Ἑρμηνευτικά Ὑπομνήματα τῆς Θείας Λειτουργίας κατά τόν δέκατον ἕνατον αἰῶνα (Β')

Τοῦ Παναγιώτου Ἱ. Σκαλτσῆ
Ἀναπλ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

(Εἰσήγηση στό ΙΓ' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν
Ἱερῶν Μητροπόλεων, Τήνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011)

Β'

2) Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον περιέχον τά ἑπτὰ μυστήρια τῆς Ἀνατολικῆς, Καθολικῆς τε καί Ἀποστολικῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, πρὸς χρῆσιν καί γνῶσιν τῶν ἱερέων καί πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἐν Ἀθήναις αὐλβ (1832). Ὁ Νεόφυτος Μεταξᾶς (1762-1861) ὑπῆρξε σημαντική προσωπικότητα τοῦ 18ου-19ου αἰ., ἐπίσκοπος ἀρχικά Ταλαντίου καί στή συνέχεια πρῶτος μητροπολίτης Ἀθηνῶν (1850-1861), μέ σπουδαία μάλιστα ἐθνική καί ἐκκλησιαστική δράση¹⁰⁴. Τό συγγραφικό του ἐπίσης ἔργο, θεολογικό κυρίως καί λειτουργικό, εἶναι ἀξιόλογο¹⁰⁵. Ἀνάμεσα σ' αὐτό συγκαταλέγεται καί τό *Ἐγχειρίδιον περιέχον τά ἑπτὰ Μυστήρια...*¹⁰⁶. Στό ἐν λόγω κείμενο ὑπάρχει καί θεολογικός σχολιασμός τοῦ Μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας καί δὴ καί ὅ,τι ἀφορᾶ στά περί ἐνζύμου ἢ ἀζύμου ἄρτου, στό θέμα τῆς ἐπίκλησης καί τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν δώρων, τῆς μεταβολῆς τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου σέ πραγματικό σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, καί τῆς συχῆς μετάληψης¹⁰⁷. «Ἡμεῖς δέ», γράφει χαρακτηριστικά, «μέ τό νά ἀνεγεννήθημεν διά τοῦ θείου καί ἱεροῦ Βαπτίσματος καί μέ τό νά ἐμυρῶθημεν μέ τό ἅγιον Μῦρον ἐλάβομεν χαρίσματα πνευματικά καί προσερχόμεθα εἰς αὐτήν τήν θείαν καί ἱεράν Τράπεζαν καί μεταλαμβάνομεν αὐτόν τόν ἀναστάντα Χριστόν καί Θεόν, τόν ἄφθαρτον καί ἀθάνατον καί γινόμεθα σύσσωμοι καί συναιμοι μέ αὐτόν»¹⁰⁸.*

Στό ἴδιο ἔργο ὑπάρχει ἐπίσης καί Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας¹⁰⁹. Καί σ' αὐτό τό ὑπόμνημα παρατηρεῖται ἔντονο τό συμβολικό στοιχεῖο στηρι-

μένο στά προγενέστερα περί τήν ἐρμηνεία τῆς Λειτουργίας ἔργα. Ἐνδιαφέρον εἶναι ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ προβλέπει τήν τέλεση τῆς θείας Λειτουργίας ἀπό τόν Ἀρχιερέα. Ξεκινᾷ μέ τήν πατερική διαπίστωση ὅτι «Ἡ θεία Λειτουργία εἶναι μία ἀνάμνησις τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀπό τῆς αὐτοῦ θείας Γεννήσεως ἕως τῆς Ἀναλήψεως καί τῆς ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς Καθέδρας»¹¹⁰.

Στή συνέχεια στηριζόμενος ἀπόλυτα, σέ ἐπίπεδο ἀντιγραφῆς θά λέγαμε, στά ἐρμηνευτικά ὑπομνήματα τοῦ Μελετίου Συρίγου (*Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας*) καί Θεοφίλου Καμπανίας (†1795), «Ἑρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ἐρμηνεύει τά τῆς Προσκομιδῆς, δίδοντας τοὺς σχετικούς μέ τήν Ἐνανθρώπησι (Γέννησι-Σταύρωσι) συμβολισμούς πού ἐπιγράτησαν μετά τήν Εἰκονομαχία καί τοὺς ὁποίους εἶδαμε καί στό προηγούμενο ὑπόμνημα. Ἡ προσφορά π.χ. «τὴν ἀειπάρθενον Μαρίαν σημαίνει»¹¹¹, ὁ ἱερεὺς πού τὴ δέχεται μιμεῖται τόν Ζαχαρίαν ὁ ὁποῖος τὴν ἔβαλε «εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, δηλ. τὴν ἁγίαν Τράπεζαν»¹¹². Ἡ ἴδια ἐξήγησις ὑπάρχει καί στό προηγούμενο ὑπόμνημα πού παρουσιάσαμε, ἀλλὰ καί στόν Κωνσταντῖνο (Καισάριο) Δαπόντε, ὁ ὁποῖος σέ ἀρκετά σημεία τοῦ ὑπομνήματός του ἐξαρτᾶται ἀπό τό Μελέτιο Συρίγο¹¹³. Ἡ πρόθεση παραπέμπει στό σπήλαιον, τό δισκάριον στή φάτην, τά καλύμματα στά σπάργανα, ὁ ἀστερίσκος «δηλοῖ τόν φανέντα ἀστέρα», τό θυμιατήριον καί τὰ θυμιάματα «δηλοῦσι τῶν μάγων τὰ δῶρα»¹¹⁴. Ἡ λόγχι παραπέμπει στό θάνατον τοῦ Χριστοῦ καί τό ποτήριον θυμίζει τό ἀγγεῖον ἐκεῖνο «μέ τό ὁποῖον

ἔφερον τὴν χολὴν καὶ τὸ ὄξος καὶ τὸν ἐπότισαν καὶ ἐδέχθη τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ μέσα εἰς αὐτό»¹¹⁵. Στὸ ποτήριο αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία ἐκχέει τὸν οἶνον καὶ τὸ ὕδωρ, τὰ ὁποῖα ἀφοῦ ἁγιαστοῦν, «γίνεται τύπος τὸ ποτήριον ἐκείνου τοῦ ποτηρίου μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς παρέδωκε τοῖς Ἀποστόλοις τὸ αἷμα αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὰ δύο αὐτὰ μυστήρια τῆς Γεννήσεως καὶ τῆς Σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ γίνεται τύπος τοῦ σπηλαίου ἢ πρόθεσις διὰ τὴν Γέννησιν καὶ τοῦ Γολγοθᾶ διὰ τὴν Σταύρωσιν καὶ τὰ καλύμματα ὡσαύτως διὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἅτινα δηλοῦσι τὰ σπάργανα καὶ διὰ τὴν Σταύρωσιν καὶ ἐνταφιασμόν, τὴν καινὴν σινδόνα καὶ τὸ σουδάριον δηλοῦσι»¹¹⁶.

Γιὰ τὴν σειρὰ καὶ τάξη τῶν μερίδων σὺν δισκάρῳ, δηλαδή τὴν ὑπαρξὴ μερίδων ὄχι μόνο τῆς Παναγίας δεξιὰ τοῦ ἀμνοῦ-Χριστοῦ καὶ καθ' ἑξῆς τῶν Ἀποστόλων, Προφητῶν, Μαρτύρων, διδασκάλων σὲ τριαδικὸ σχῆμα καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ταγματῶν τῶν ἀγγέλων, λέγει ὅτι αὐτὸ γίνεται «ἐπειδὴ ἡ καθ' ἡμᾶς ἱερουργία εἶναι μίμησις τῆς οὐρανόθεν ἱεραρχίας, ὡς λέγει ὁ ἱερός Διονύσιος»¹¹⁷. Ἐρμηνεύοντας στὴ συνέχεια τῆς θείας Λειτουργίας ἀκολουθεῖ πάλι τὰ ὑπομνήματα τοῦ Μελετίου Συρίγου καὶ Θεοφίλου Καμπανίας. Ἔτσι ξεκινᾷ μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Γέννησός Του. Σ' αὐτὴν παραπέμπει καὶ ὁ ἀγγελικὸς ὕμνος «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη...»¹¹⁸, σὺν τέλος τοῦ Ὁρθοῦ πρὶν τὴν ἔναρξιν τῆς θείας Λειτουργίας, ἡ ὁποία ἀρχίζει μὲ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Ὁ Νεόφυτος Μεταξᾶς ἐξηγώντας τὴν ἔναρκτήρια αὐτὴ δοξολογία, πού μᾶς εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὸν 10ο-11ο αἰ., ἀποδιδόμενη βεβαίως σὲ ψευδώνυμο κείμενο Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου¹¹⁹, μεταφέρει σχεδὸν αὐτοῦσια τὴν ἐρμηνευτικὴ ἀπόδοση τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Καβάσιλα, ὅτι δηλαδή «διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἐγνωρίσαμεν τὸ μυστήριον καὶ τὰ τρία πρόσωπα τῆς ἁγίας Τριάδος»¹²⁰.

Γιὰ τὰ εἰρηνικά παρατηρεῖ ὅτι λέγονται «διατί οὐχὶ μόνον ἀνάμνησις εἶναι ἡ Λειτουργία τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως καὶ τῶν παθῶν Του, ἀλλὰ καὶ μεσιτεία πρὸς τὸν Θεόν διὰ τὰς ἁμαρτίας μας»¹²¹. Στὴ θέση τῶν Ἀντιφώνων γνωρίζει τὴν κατὰ τὴ μοναστικὴ παράδοση ψαλμωδία τῶν Τυπικῶν,

«Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον...»¹²² καὶ «Αἶνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον...»¹²³, πού σχετίζονται μὲ τὸ μυστήριον τῆς Ἐνανθρωπήσεως¹²⁴, ἀλλὰ καὶ τῶν Μακαρισμῶν «ὡσάν ὁποῦ αὐτὴ ἦτον ἡ πρώτη διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹²⁵, καὶ τότε ἀνοίγονται καὶ αἱ κάτω θύραι¹²⁶, καὶ ἴσταται ὁ ἱερεὺς ἔμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λαόν, ὅπερ σημαίνει τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁποῦ κηρύττει τὸ Εὐαγγέλιον»¹²⁷.

Βρισκόμαστε ἤδη στὴ μικρὴ λεγόμενη Εἴσοδο. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Νεόφυτος Μεταξᾶς κάθε συμβολισμό πού δίδει στὰ τελούμενα, προσπαθεῖ νὰ τὸν τεκμηριώσῃ καὶ βιβλικά. Ἔτσι κάνει καὶ ἐδῶ. Σημειώνει χαρακτηριστικά: «Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς δὲν ἔμεινε μόνος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καθὼς λέγει «ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχόμενας κωμοπόλεις, ἵνα κακεῖ κηρύξω, εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελέλυθα»¹²⁸. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἱερεὺς σηκώνοντας τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἐξέρχεται τοῦ ἱεροῦ βήματος εἰς τὸν λαόν καὶ ἰστάμενος εἰς τὸ μέσον, λέγει. Σοφία ὀρθή, δηλαδή τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ καὶ ἄρρητος σοφία καὶ ὄχι ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἐθνικὴ»¹²⁹.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦ Μελετίου Συρίγου φαίνεται ὅτι ὡς πρὸς τὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπηρεάσῃ καὶ ὠρισμένες λειτουργικὲς φυλλάδες, καὶ ἄλλα ἐκτὸς τοῦ Μελετίου Συρίγου μεταβυζαντινὰ λειτουργικὰ ὑπομνήματα, ὅπως π.χ. τοῦ Νικολάου τοῦ Βούλγαρη (17ος αἰ.), τοῦ Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε (1714-1784) καὶ κυρίως τοῦ Θεοφίλου Καμπανίας (†1795), ὅπου τὸ «Σοφία ὀρθή»¹³⁰ καταγράφεται ὡς ἐνιαία φράση καὶ μὲ τὴν (ἦτα) τὸ «ὀρθή». Ὁ τύπος αὐτὸς μαρτυρεῖται καὶ σὲ κώδικες ἀπὸ τὸν 16ο αἰ., ὅπως π.χ. τὸν Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλάδος 749, 16ου αἰ.¹³¹. Στὰ βυζαντινὰ ὁμως λειτουργικὰ ὑπομνήματα, ἀλλὰ καὶ σὲ ὑπομνήματα τῆς ἐποχῆς μας, ἐκλαμβάνεται, ὅπως καὶ εἶναι, παράγγελμα προσοχῆς, μὲ δύο λέξεις «Σοφία ὀρθοί» πού σημαίνει «τὴν ὀρθωσιν τοῦ σώματος», τὴ στάση εὐλαβείας γιὰ νὰ ἀκοῦνε οἱ πιστοὶ μὲ σοφία, μὲ τοὺς προσηκόντες δηλαδή λογισμούς, «τὰ τελούμενα καὶ λεγόμενα»¹³². Αὐτὴν τὴν ὀρθωσιν τοῦ σώματος «καὶ ὑψούμενον τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον ὁμοίως παριστᾷ· σημειώνει καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης, καὶ ἡ φωνὴ δὲ τοῦ διακόνου, τὸ «Σοφία ὀρθοί». Ἀνώρθωσεν γὰρ

ἡμᾶς ἀναστάς ὁ Κύριος καί ἀνύψωσε»¹³³. Στεκόμαστε λοιπόν τήν ὥρα αὐτή μέ σοφία, διότι «καί σοφία Θεοῦ τά λεγόμενα καί γινόμενα καί τῆς τοῦ Θεοῦ ζώσης σοφίας»¹³⁴.

Ὁ Νεόφυτος Μεταξιάς σχολιάζει καί τή λαμπάδα πού προπορεύεται τοῦ ἱερέα, ὁ ὁποῖος «σημαίνει τόν Πρόδρομον Ἰωάννην¹³⁵, περί οὗ λέγει· “ἠτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου”¹³⁶. Ὁμοίως καί τούς ἄλλους Προφήτας τούς προκηρύξαντας τήν ἔλευσιν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ· ἔτι ἡ λαμπάς σημαίνει τό «λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου» κατὰ τόν προφητάνακτα Δαβίδ, «καί φῶς ταῖς τρίβοις μου»¹³⁷, «καί περιπατεῖτε ἕως τό φῶς ἔχετε»¹³⁸, “καί πιστεύετε εἰς τό φῶς ἵνα υἱοὶ φωτός γένησθε”¹³⁹. Τά ὅσα στή συνέχεια λέγει γιά τήν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου καί τοῦ Εὐαγγελίου ἀπηχοῦν ἐρμηνευτικά τή σκέψιν τοῦ ἁγίου Συμεῶν Θεσσαλονίκης. Ὁ Ἀπόστολος ἀναγινώσκειται καί μάλιστα πρῶτα, διότι ὁ Χριστός «ἐσύναξε τούς Ἀποστόλους καί τούς ἐπεμψε νά κηρύξουν εἰς τά ἔθνη τόν λόγον αὐτοῦ»¹⁴⁰. Κατά τήν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου ὁ ἱερέας θυμιᾷ κατὰ τό «Χριστοῦ εὐδοκία ἐσμέν»¹⁴¹. Ἡ σωστή τάξι βέβαια εἶναι ἡ θυμίαση νά γίνεται τήν ὥρα τοῦ Ἀλληλουαρίου¹⁴², γιά τό ὅποιο ὁ συγκεκριμένος ἐρμηνευτής δέν κάνει καμία μνεία.

Στή συνέχεια ὁ Νεόφυτος Μεταξιάς, ὅπως καί ὁ Μελέτιος Συρίγος, σχολιάζει τήν τάξιν τῆς ἀρχιερατικῆς Λειτουργίας. Ξεκινᾷ ἀπό τήν ἔνδυση τοῦ Ἀρχιερέα, ἡ ὁποία γίνεται ἔξω τοῦ Βήματος, τό ὅποιο «δηλοῖ τόν οὐρανόν»¹⁴³. “Ὅλα ὅσα θ’ ἀκολουθήσουν κατὰ τήν διαδικασίαν εἰσόδου τοῦ Ἀρχιερέα καί τῶν ἱερέων στό ἱερό Βῆμα παραπέμπουν συμβολικά στά γεγονότα τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμον καί τῆς ἐπιστροφῆς του στόν οὐρανόν. Κατά τόν ἅγιον Συμεῶν Θεσσαλονίκης ἡ μικρὴ λεγόμενη εἴσοδος ἔχει καθαρά χριστοκεντρικὸ περιεχόμενον¹⁴⁴ καί σημαίνει «τό κατελθεῖν αὐτόν εἰς τήν γῆν καί ἀποθανεῖν καί ἐγερθῆναι καί ἀναληφθῆναι»¹⁴⁵. Κατερχόμενος καί ὁ Ἀρχιερέας ἀπὸ τό θρόνον γιά νά ἱερουργήσῃ, ἀφοῦ πρῶτα ἐνδυθῆι καί μεταβῆι πρὸς δυσμᾶς «ἄχρι καί τῶν τοῦ Ναοῦ πυλῶν»¹⁴⁶ δηλώνει «τήν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγον συγκατάβασιν», τήν παρουσία του δηλαδή καί «φανέρωσιν καί τήν μέχρι θανάτου καί ἄδου κάθοδον»¹⁴⁷.

Μέ τό ἴδιο πνεῦμα ἐρμηνεύει καί ὁ Νεόφυτος τά τελούμενα κατὰ τήν πρώτην εἴσοδο. «Ὁ Ἀρχιερέας –γράφει– φορῶν ἔξω τοῦ βήματος ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ, δηλοῖ τόν Χριστόν κατελθόντα εἰς τόν κόσμον, διὰ νά ζητήσῃ τό ἀπολωλός πρόβατον, δηλονότι τήν ἀνθρωπότητα ἐν τοῖς ὄρεσι, καταλιπὼν τά ἐννεήκοντα ἐννέα τά μή πλανηθέντα, δηλαδή τούς ἀγγέλους· καί τό ἅγιον Βῆμα δηλοῖ τόν οὐρανόν. Εὐρίσκων λοιπόν τό πλανώμενον πρόβατον ὁ Χριστός κάτω εἰς τήν γῆν, τό ὅποιον ἐσήκωσε ἐπάνω εἰς τούς ὄρους τῆς θεότητός του καί ἀνθρωπότητός του, καί εἶναι σημεῖον τοῦτο τό ὁμοφύριον»¹⁴⁸. Γύρω ἀπὸ τόν Ἀρχιερέα στέκονται οἱ ἱερεῖς καί οἱ διάκονοι «καί ὑπηρετοῦσι κατὰ τάξιν, ὡς οἱ ἄγγελοι τόν Χριστόν μετὰ τήν βάπτισίν του ἐπάνω εἰς τό ὄρος καί εἰς τήν κατά τοῦ διαβόλου νίκην, ὅτε παρ’ αὐτοῦ ἐπειράζετο· καθὼς λέγει, “ἰδοὺ ἄγγελοι προσήλθον καί διηκόνουν αὐτῷ”»¹⁴⁹. Ὁ Πριμικίριος¹⁵⁰ στέκεται μπροστά μέ ἀναμμένη λαμπάδα, διότι ὁ Χριστός λέγει «ἐγὼ εἰμί τό φῶς τοῦ κόσμου»¹⁵¹ καί «οὕτω λαμπάτω τό φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων...»¹⁵².

Μετά τό «Σοφία· ὀρθοί» ὁ Ἀρχιερέας εἰσέρχεται «εἰς τά ἅγια τῶν ἁγίων, ἀφήνοντας πρότερον τήν εὐλογίαν εἰς τόν κόσμον, καθὼς καί ὁ δεσπότης Χριστός ἀναληφθεὶς εἰς τούς οὐρανούς, σηκώνοντας τὰς χεῖρας του εὐλόγησε τούς μαθητάς του»¹⁵³. Ἡ εἴσοδος αὐτή παραπέμπει στήν ἄνοδο τοῦ Χριστοῦ στόν οὐρανόν, ἀφοῦ δέν κατοικεῖ σέ χειροποίητους Ναούς, ἀλλ’ ἀνεβαίνει στόν οὐρανόν πού εἶναι καί ὁ θρόνος Του¹⁵⁴. «Διό καί ὁ ἀρχιερέας ἀνερχόμενος, τόν Ἰησοῦν ἐκτυπῶν εἰς τόν οὐρανόν ἀνερχόμενον, εὐφημεῖται»¹⁵⁵. Ἀκολουθεῖ τό Τρισάγιον μέ τό ὅποιο μιμούμεθα τούς ἀγγέλους πού ὑμνήσαν καί προσκύνησαν τό Χριστό, φανερώνοντας ἔτσι «ὅτι καί μία Ἐκκλησία γέγονεν ἀγγέλων καί ἀνθρώπων καί μία ὑμνωδία καί δοξολογία δίδεται εἰς τόν Δεσπότην Χριστόν»¹⁵⁶. “Ὅταν ψάλλεται τό Τρισάγιον «ὁ Ἀρχιερέας ἐπάνω τοῦ Εὐαγγελίου βαστᾷ τό δικήριον, δηλῶν ὅτι ὁ ὕμνος οὗτος πέμπεται εἰς τὰς δύο φύσεις τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου Χριστοῦ καί ἐπειδὴ ἐδιδάχθημεν παρὰ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου νά δοξάζωμεν τόν Ἰησοῦν Χριστόν μετὰ τοῦ Πατρὸς καί τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν καιρῷ ὅπου ἐκφωνεῖται τό, Δύναμις, βαστᾷ τό τρικήριον ἐπάνω τοῦ Εὐαγγελίου καί ἔπειτα

ἐξέρχεται τῶν θυρῶν πρὸς τὸν λαόν καὶ εὐλογεῖ, μεταδίδει τὰς θείας δωρεάς καὶ χάριτας κοινῶς παρὰ τριῶν ὑποστάσεων τῆς θεότητος, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος»¹⁵⁷.

Μετά καὶ τὴν εὐλογία πού δίδει ὁ Ἀρχιερέας στὸν λαό «ἔρχεται καὶ κάθεται ἐπάνω τοῦ ἱεροῦ Συνθρόνου καὶ εὐγάζει τὸ ὠμοφόριον, δηλῶν, ὅτι ἐπρόσφερε τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον, τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ παρῆλθεν εἰς τὸν Θεόν καὶ Πατέρα»¹⁵⁸. Ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης θέτει σὲ ἄλλη βάση, χριστοκεντρική, τὴν ἔννοια τόσο τῆς ἀνόδου τοῦ Ἀρχιερέα στό σύνθρονο, ὅσο καὶ τὴν ἀπόθεση τοῦ ὠμοφορίου ἀναγινωσκομένου τοῦ Εὐαγγελίου. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο γράφει, ὅτι «τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδραν τοῦ Χριστοῦ ἐπιμαρτυρεῖ»¹⁵⁹. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερο σημειώνει ὅτι «ἀποτίθεται τὸ ὠμοφόριον ὁ ἀρχιερεὺς, τὴν ἑαυτοῦ δουλείαν ἐπιδεικνύς τῷ Κυρίῳ. Ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνος διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ὁρᾶται φθεγγόμενος καὶ ὡς παρὼν ἐστὶ, τότε τὴν εἰκόνα τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ, τὸ ὠμοφόριον λέγω, οὐ τολμᾷ ἐνδεδῦσθαι, ἀλλ' ἐξελὼν τῶν ὤμων, δίδωσιν αὐτῷ διακόνῳ»¹⁶⁰. Ὁ Νεόφυτος Μεταξάς, ὅπως καὶ οἱ Μελέτιος Συρίγος καὶ Θεόφιλος Καμπανίας, φαίνεται ὅτι ἀκολουθεῖ ἐδῶ τὸ συμβολισμό πού δίδει ὁ Γερμανὸς Κωνσταντινουπόλεως· «Τὸ δὲ καθῆσαι (στό σύνθρονο δηλαδή) ἐστίν, ὅτι ὁ Υἱὸς τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἦν ἐφόρεσε καὶ τὸ πρόβατον ὃ ἀνέλαβεν ἐπὶ τῶν ὤμων (ὅπερ σημαίνει τὸ ὠμοφόριον), ὃ ἐστὶ τὸ Ἄδαμιαῖον φύραμα, ἀνεβίβασεν ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ κυριότητος τῶν ἄνω δυνάμεων καὶ προσήγαγεν αὐτὸ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ»¹⁶¹.

Σὲ κάθε περίπτωση ἡ ἀπόθεση τοῦ ὠμοφορίου στό σημεῖο αὐτὸ καὶ ἡ ἔνδυσή του πάλι κατὰ μίαν παράδοση, παλαιότερη, μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνο εὐχή καὶ κατ' ἄλλην, μεταγενέστερη, πρὶν τὸ μελισμὸ τῶν τιμίων δώρων καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν ὕψωση, «σημεῖον τοῦτο αἰσθητὸν, ὅτι ἐν τῇ τελέσει τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας ὁ ἐπίσκοπος ἴσα τῷ πρεσβυτέρῳ τελειουργεῖ»¹⁶². Ὅσον ἀφορᾷ στό θέμα τῆς ἀπόθεσης καὶ ἔνδυσης τοῦ ὠμοφορίου ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα στή θεία Λειτουργία ὑπάρχει μία ἐξέλιξη. Πρῶτος ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης (ἀρχὲς τοῦ 5ου αἰ.) γράφει ὅτι τὸ ὠμοφόριον ἀφαιρεῖται κατὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου «ἡνίκα γὰρ αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν παρα-

γένηται διὰ τῆς τῶν Εὐαγγελίων τῶν προσκυνητῶν ἀναπτύξεως, καὶ ὑπανίσταται καὶ ἀποτίθεται τὸ σχῆμα τῆς μιμήσεως ὁ ἐπίσκοπος, αὐτὸν δηλῶν παρῆναι τὸν Κύριον, τὸν τῆς ποιμαντικῆς ἡγεμόνα καὶ Θεόν καὶ δεσπότην»¹⁶³. Ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος δὲν κάνει λόγο γιὰ τὸ πότε ὁ Ἀρχιερεὺς ἐνδύεται πάλι τὸ ὠμοφόριο. Σὲ Διάταξη τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ 12ου αἰ. ἡ ἀπέκδυση τοῦ ὠμοφορίου γίνεται στό Ἀλληλουάριο καὶ ἡ ἔνδυση πάλι στό τέλος, μετὰ τὴν ὀπισθάμβωνο εὐχή¹⁶⁴. Ἡ πρώτη μαρτυρία περὶ ἐπανένδυσης τοῦ ὠμοφορίου πρὶν τὸ μελισμὸ τῶν τιμίων δώρων καταγράφεται στή Διάταξη τοῦ Δημητρίου Γεμιστοῦ (1386)¹⁶⁵. Τὸ μικρὸ λεγόμενον ὠμοφόριο μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ 18ο αἰ¹⁶⁶.

Ἀκολουθεῖ ἡ φήμη τῶν Βασιλέων καὶ τοῦ Πατριάρχου¹⁶⁷ ἢ ἄλλου Ἀρχιερέα καὶ ἐν συνεχείᾳ λέγεται ἡ ἐκτενὴς «προσευχὴ ὑπὲρ πάντων χριστιανῶν, καὶ ἐκτὸς τῶν κατηγουμένων, ὅτι τότε ἦτον πολλοὶ κατηγούμενοι, δηλαδή, πιστεύσαντες καὶ διδασκόμενοι καὶ μὴ βαπτισθέντες ἔτι. Διὰ τοῦτο καὶ μακρόθεν ἴστανται. Καὶ ὅταν λέγεται τὸ, ἵνα καὶ αὐτοὶ σὺν ἡμῖν δοξάσωσι καὶ τ.λ. ἀπλώνεται τὸ Ἀντιμήνσιον¹⁶⁸. Ἡ λέξις αὐτὴ εἶναι ῥωμαϊκὴ καὶ σημαίνει Τράπεζαν ἢ Κάνιστρον, ἂν με ἰ. σημειωθῆ καὶ οὐχὶ μέ ἦ. κατὰ τὸν Ἰωάννην Κίτρον, ἢ ἀπὸ τοῦ μήνσου, ὃ δηλοῖ Τράπεζα, ἢ ἀπὸ τοῦ μίνσου, ὃ σημαίνει Κάνιστρον, τὸ ὁποῖον δηλοῖ τὸν Τάφον τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον ἐλατόμησεν ὁ Ἰωσήφ καινούριον διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἔπειτα τὸν ἀφίερωσεν εἰς τὸν Χριστόν»¹⁶⁹.

Ὁ Νεόφυτος Μεταξάς συνεχίζει τὴν Ἑρμηνεία τῆς ἀρχιερατικῆς Λειτουργίας σχολιάζοντας τὰ τοῦ Μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ¹⁷⁰, ὅπως γράφει χαρακτηριστικὰ, δηλαδή τὰ τῆς μεγάλης εισόδου, ἢ ὁποῖα στὰ βυζαντινὰ λειτουργικὰ ὑπομνήματα θεωρεῖται «εἰς τύπον τῆς τοῦ κόσμου διαγωγῆς τοῦ Χριστοῦ ἕως τῆς ταφῆς αὐτοῦ»¹⁷¹, ἀλλὰ δηλώνει καὶ «τὴν μετὰ δόξης ἀπ' οὐρανοῦ δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν. Ὅθεν καὶ μετὰ δορυφορίας αὕτη γίνεται πλειστής, διὰ τὸ τῆς δόξης ἐκείνης τοῦ Κυρίου λαμπρόν, μεθ' ἧς τότε ἐλεύσεται»¹⁷². Ὁ Νεόφυτος προσηλωμένος στήν κύρια πηγὴ του, δηλαδή τὸ Μελέτιο Συρίγο, τὸν ὁποῖον ἀντιγράφει καὶ ὁ Θεόφιλος Καμπανίας, ἀλλὰ ἀκολουθεῖ σὲ ὠρισμένα σημεῖα καὶ ὁ Κωνσταντῖνος (Καισάριος) Δαπόντε, ἀναφέρεται μόνο στὸν ἱστορικό

καί ὄχι τόν ἐσχατολογικό συμβολισμό τῆς Μεγάλης Εἰσόδου.

Ὁ Ἀρχιερεὺς ἐπειδὴ «ἐπιφέρει τόν τύπον τοῦ Χριστοῦ, αὐτός ὁ ἴδιος δέν εἰσοδεύει μέ τά ἅγια, ἀλλά τά δίδει τῷ ἱερεῖ καί τῷ διακόνῳ, οἵτινες δηλοῦσι τόν Ἰωσήφ καί τόν Νικοδήμον»¹⁷³. Οἱ συμβολισμοί δέ ὄλων τῶν σκευῶν πού κρατοῦν οἱ μετέχοντες στήν μ. εἴσοδο, ἱερεῖς καί ἀναγνώστες, σχετίζονται μέ τό νεκρικό τῆς χαρακτῆρα καί μέ τό ὅτι ἡ ἅγια Τράπεζα μετά τόν 9ο αἰ. θεωρεῖται «κατά μίμησιν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ Χριστοῦ, καθ' ἣν ὁ Ἰωσήφ καθελὼν τό σῶμα ἀπό τοῦ σταυροῦ, ἐνέλιψε σινδόνι καθαρᾷ καί ἀρώμασι καί μύροις αὐτό ἀλείψας, ἐβάστασε σὺν Νικοδήμῳ καί ἐκήδευσεν αὐτό ἐν μνημείῳ καινῷ λελατομημένῳ ἐκ πέτρας»¹⁷⁴. Ὁ ἀέρας π.χ. στό σημεῖο αὐτό σημαίνει τήν σινδόνα¹⁷⁵ καί τά δύο κάλυμματα τό σουδάριον «ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ»¹⁷⁶ καί τά λοιπά τοῦ Τάφου. Τό θυμιατήριον εἶναι εἰς τύπον τῆς σμύρνης καί ἀλόης μέ τά ὅποια ἀλειψαν τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ οἱ ἐνταφιαστές. Οἱ ἀναγνώστες ἢ ἐκκλησιάρχες πού κρατοῦν ἀναμμένες λαμπάδες «ἐμπροσθεν καί ὀπισθεν», δηλώνουν τούς προηγησαμένους προφήτες καί τούς ἀκολουθήσαντες Ἀποστόλους. Ὁ ἱερέας δέ ἐνθυμούμενος τόν εὐρισκόμενον στό Σταυρό ληστή «ὅστις ἐδέετο τοῦ Χριστοῦ», ἐκφωνεῖ ὑπέρ τοῦ λαοῦ τό «μνησθεῖν Κύριος ὁ Θεός πάντων ἡμῶν...»¹⁷⁷. Ὁ δέ λαός προσκυνεῖ καί παρακαλεῖ γιά τίς ἁμαρτίες του ζητώντας «συγχώρησιν διά τά ἅγια Πάθη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καί τόν θάνατόν του ὑπέρ τῶν ἁμαρτωλῶν καί δέν τά στοχάζεται τά ἅγια τελειωμένα»¹⁷⁸.

Ἡ εἴσοδος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ στό Βῆμα «δίδει ἐνθύμησιν τῶν μυστηρίων τῆς ταφῆς, διά τοῦτο τώρα τό ἀντιμίνσιον δηλοῖ τόν τάφον, ἢ δέ ἅγια Τράπεζα τόν κῆπον, τό κάλυμμα δέ τό μένον ἐν τῷ ἀντιμινσίῳ τοῦ ποτηρίου τά ὀθόνια. Ὁ μὲν ἀήρ τήν σινδόνα, τό δέ κάλυμμα τοῦ δισκαρίου τό σουδάριον, τό ὅποσον μένει εἰς τόν τόπον τοῦ ἀντιμινσίου. (Οὐράριον καί σουδάριον εἶναι ταυτοσημαντα, δηλοῦσι μανδήλιον), ὃ δέ ἀήρ ὅστις σημαίνει ἕως ἐδῶ τήν σινδόνα, λαμβάνεται ἀπό τώρα καί ὕστερα ἀντί τοῦ λίθου τοῦ κυλισθέντος παρά τοῦ Ἰωσήφ πρὸς τήν θύραν τοῦ μνημείου. Διά τοῦτο σκεπάζει μ' αὐτόν τά ἅγια καί θυμιᾷ διά τά

μύρα τῆς σμύρνης καί ἀλόης, κλείωντας τὰς θύρας τοῦ ἁγίου Βήματος τὰς ἄνω καί κάτω· μέ ταῖς κάτω θύραις δηλοῖ τήν κρυπτήν κατάβασιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τόν ἄδην, καί μέ ταῖς ἄνω τήν κουστωδιάν. Καί ὁ μένων ἀστερισκος δηλοῖ τήν σφραγίδα τοῦ τάφου»¹⁷⁹.

Σχετικά μέ τήν ἔννοια τῶν ἄνω καί κάτω θυρῶν τοῦ ἁγίου Βήματος μιλήσαμε ἤδη καί ἀναφέραμε ὅτι πρόκειται γιά τό ὑφασμάτινον κάλυμμα ἢ καταπέτασμα πού κρέμεται στήν Ὠραία Πύλη, καί τά βημόθυρα ἀντίστοιχα¹⁸⁰. Τό μετά τήν εἴσοδο τῶν δώρων κλείσιμο τῶν θυρῶν, μαρτυρούμενο τοῦλάχιστον ἀπό τόν 12ον αἰ.¹⁸¹, σχετίζεται μέ τήν πράξη τῆς διά τοῦ καταπετάσματος ἀπόκρυψης ἀπό τούς πιστούς τῆς τέλεσης τῆς προσκομιδῆς πού γινόταν σ' αὐτό τό σημεῖο¹⁸². Στή συνέχεια ἤρετο τό καταπέτασμα καί ἀνοίγαν οἱ πύλες¹⁸³.

Ἡ κάλυψη ἐπίσης τῶν τιμίων δώρων μέ τόν ἀέρα ἔχει μακρά ἱστορία σχετιζόμενη μέ τή χρήση τοῦ καταπετάσματος κατά τήν παλαιοχριστιανική ἐποχή. Τό καταπέτασμα στήν Παλαιά Διαθήκη εἶχε ἰδιαίτερο συμβολισμό ὡς κάλυμμα «τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου»¹⁸⁴ καί ὡς «τό καταπέτασμα τό συσκιάζον» καί ἀπλούμενον στήν «κιβωτόν τοῦ μαρτυρίου»¹⁸⁵. Ἀνάμνηση αὐτοῦ τοῦ καταπετάσματος εἶναι τό καταπέτασμα ἢ τετράβηλον τοῦ θυσιαστηρίου, πού ἐκλαμβάνεται «εἰς τύπον τῆς οὐρανίου σκηνῆς»¹⁸⁶. Ἡ ἀπουσία κιβωρίου στίς ἅγιες Τράπεζες συνέβαλε ὥστε τό καταπέτασμα νά μεταφερθεῖ στήν Ὠραία Πύλη. Πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτή συνέτεινε καί ἡ ἀνύψωση τοῦ τέμπλου. Σύμφωνα λοιπόν μέ τόν 19ον κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου μετά τήν ἀπόλυση τῶν κατηχουμένων κατά τή θεία Λειτουργία ἀκολουθοῦσαν τρεῖς εὐχές τῶν πιστῶν «μία μὲν ἡ πρώτη - διά σιωπῆς (ὑπό τοῦ ἔχοντος ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του τό καταπέτασμα ἱερέως μυστικῶς ἀναγινωσκομένη), ἢ δέ β' καί γ' διά προσφωνήσεως»¹⁸⁷. Αὐτό τό καταπέτασμα, σύμβολο τῆς οὐρανίου σκηνῆς καί τοῦ Ἰησοῦ, μετά τήν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἱερέα πώσης του ἀπλωνόταν στήν ἅγια Τράπεζα «πρὸ τῆς ἐναποθέσεως τῶν τιμίων δώρων καί τέλος μετά τήν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἀπόθεσιν αὐτῶν χρησιμεῖον καί πρὸς ἐπικάλυψιν τῶν δώρων»¹⁸⁸.

Τό ρόλο τοῦ καταπετάσματος καί μάλιστα τοῦ καλύμματος τῶν τιμίων δώρων εἶχε ἀρχικά ὁ ἀέρας, παράλληλα μέ τή χρήση του ὡς ριπιδίου, ὅπως τό «πτερόν ταῶνος ἢ ὀθόνης» γιά νά ἀπομακρύνονται «τά μικρά τῶν ἱπταμένων ζώων, ὅπως ἄν μή ἐγγχρίπτονται εἰς τά κύπελλα»¹⁸⁹. Ὁ Θεόδωρος Μοιφουεστίας (5ος αἰ.), ὅπως εἶδαμε, πρωτονομάζει τό ἄμφιο αὐτό ἀέρα, ὡς κάλυμμα τοῦ νεκρικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καί ἀντικείμενο ριπισμοῦ (ἀερισμοῦ) του¹⁹⁰. Γρηγόριος ὁ Τουρῶνης (6ος αἰ.) ὁμιλεῖ γιά τό «pallium altaris» ἢ «pallas corporales»¹⁹¹ (πέπλο-κάλυμμα τοῦ θυσιαστηρίου) διακρινόμενο ἀπό τό «velum, quod sanctum tegebat cancelum» (καταπέτασμα τῶν θυρῶν). Ὡς πέπλο ἀνώτατο καί ἀέρα ὀνομάζει τό ἄμφιο αὐτό καί ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης¹⁹².

Ἡ σαφής ὀνομασία τοῦ ἀέρος ὡς καταπετάσματος πρωτοαναφέρεται ἀπό τόν Γερμανό Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος στό πλαίσιο τῶν νεκρικών συμβολισμῶν τῆς μεγάλης εἰσόδου τό ταυτίζει μέ τόν ἐπί τοῦ τάφου λίθο· «Τό δέ καταπέτασμα, ἡγουν ὁ ἀήρ ἐστι, καί λέγεται ἀντί τοῦ λίθου, οὗ ἡσφάλισε τό μνημεῖον ὁ Ἰωσήφ, ὄνπερ ἐσφράγισε ἢ τοῦ Πιλάτου κουστωδία»¹⁹³. Θεόδωρος ὁ Ἀνδιδων (12ος αἰ.) φαίνεται νά διακρίνει καταπέτασμα καί ἀέρα, δίδοντας καί μία δική του ἐρμηνεῖα περὶ τοῦ δευτέρου. Συγκεκριμένα γράφει· «Ἡ δέ τῶν θυρῶν κλείσις καί ἡ ἐπάνωθεν τούτων ἐξάπλωσις τοῦ καταπετάσματος, ὡς οἱ ἐν τοῖς μοναστηρίοις εἰώθασι, καί ἡ διά τοῦ λεγομένου ἀέρος τῶν θείων ἐπικάλυψις, ὡς οἶμαι, τήν νύκτα ἐκείνην δηλοῖ, καθ' ἣν ἡ τοῦ μαθητοῦ προδοσία προέβη, καί ἡ πρός Καϊάφαν ἀπαγωγή, καί ἡ πρός Ἄνναν παράστασις, καί αἱ ψευδομαρτυρίαι· ναί μὴν καί οἱ ἐμπαιγμοί καί οἱ κολαφισμοί καί τᾶλλα ὅσα τό τρηκαῦτα συμβέβηκε. Διά τί ἄλλο γάρ τό κάλυμμα τοῦτο ἀήρ ὀνομάσθη, ἢ πάντως διά τό τόν ἐπικαλυπτόμενον παρ' αὐτοῦ σκοτεινόν ἀέρα, τῆς εἰρημένης νυκτός εἰκονίζεσθαι»¹⁹⁴.

Ὁ Νεόφυτος Μεταξιάς ἀκολουθώντας τό Μελέτιο Συρίγο καί τό Θεόφιλο Καμπανίας διασώζει τήν ἐρμηνεῖα τοῦ Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως καί, ὅπως εἶδαμε, θεωρεῖ τόν ἀέρα «ἀντί τοῦ λίθου τοῦ κυλισθέντος παρά τοῦ Ἰωσήφ πρός τήν θύραν τοῦ μνημείου. Διά τοῦτο καί σκεπάζει μ' αὐτόν τά ἅγια»¹⁹⁵. Ἡ ἄρση δέ τοῦ ἀέρος καί ἡ ὑψώση του

στό «Στῶμεν καλῶς...»¹⁹⁶ ἢ ἡ ἀπό τόν 16ο αἰ. μαρτυρούμενη παρατεταμένη ἀνάσεισή του πάνω ἀπό τά θεῖα δῶρα¹⁹⁷, κατά τό Νεόφυτο, συμβολίζει τό σεισμό πού συνέβη κατά τή σταύρωση καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου¹⁹⁸. «Ὁ Δεσπότης Χριστός θέλων νά φανερώσῃ τήν ἀγίαν αὐτοῦ Ἀνάστασιν, μέγα σεισμόν ἔκαμε, καί μετά τόν σεισμόν ἄνοιξεν ὁ Τάφος, καί ὑπό τοῦ φόβου οἱ φύλακες ἔφυγον, διά τοῦτο, ὅταν λέγεται “τάς θύρας, τάς θύρας” κ.τ.λ. σηκώνεται ὁ ἀήρ ὑπό τῶν ἱερέων καί σείουσιν αὐτόν ἐπάνω τοῦ Τάφου, τοῦ Ἀρχιερέως ὑποκύπτοντος, καί ἀνοίγονται αἱ ἄνω θύραι καί σημαίνουσι τήν ἄνοιξιν τοῦ Τάφου καί τόν σεισμόν καί τήν τῶν φυλάκων φυγήν. Καί ἐπειδή ὁ Ἀρχιερεὺς ὑποκύπτων, μέ τόν Χριστόν συνθάπτεται, ἴνα μέ αὐτόν ἀναστή»¹⁹⁹.

Κατ' ἀρχὴν ἢ κατά τό Σύμβολο τῆς Πίστεως ἄρση τοῦ ἀέρος, τήν ὁποῖαν γνωρίζει καί ὁ Νεόφυτος, μαρτυρεῖται ἀπό τόν 15ο αἰ.²⁰⁰, ἐνῶ ἀρχικά, ὅπως εἶδαμε, γινόταν στό «Στῶμεν καλῶς...»²⁰¹. Ἡ παρατεταμένη δέ ἀνάσειση ὀφείλεται μᾶλλον στό γεγονός, ὅτι, σύμφωνα καί μέ τή διάταξη τοῦ διακόνου Ἰσιδώρου Πυρομάλη καί ἄλλες πηγές τοῦ 11ου αἰ., ὁ ἀέρας ἤρετο τρεῖς φορές· «Μετά τό σύμβολον αἴρεται τρίτον καί τρίτον ἀφαιρεῖται ἐκ τῶν ἁγίων δώρων τό κάλυμμα»²⁰². Ἡ εἰς τύπον τοῦ ἀποκυλισθέντος λίθου ἀπό τῆς θύρας τοῦ μνημείου ὑψώση τοῦ ἀέρα αὐτή τή στιγμή²⁰³, ἀλλά καί ἡ ἐκτενής ἀνάσεισή του πάνω ἀπό τά δῶρα ὀδήγησαν καί στό συμβολισμό τοῦ σεισμοῦ, ὁ ὁποῖος δέν μαρτυρεῖται παρά μόνο σέ ὀρισμένα μεταβυζαντινά ὑπομνήματα τῆς θείας Λειτουργίας μέ πρῶτο αὐτό τοῦ Μελετίου Συρίγου²⁰⁴.

Ἄλλοι κατά τόν Νικόλαο Βούλγαρη «ἀλληγοροῦν ὅτι σείεται ἔτσι εἰς τόν ἀέρα ὁ ἀέρας, εἰς τύπον ἀκόμη τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ὅπου, ἢ ἀπό φιλαυτίαν ἄτακτον καί ἄμετρον ὑπερηφάνειαν, καθώς δογματίζουσιν οἱ περὶ Θωμᾶν, ἢ ἀπό μίαν πνευματικὴν ἀκολασίαν, καθώς οἱ περὶ Σκότον ὑποστηρίζουσιν, ἐκατάπεσαν ὡς ἀστραπή ἀπὸ τούς θρόνους τους»²⁰⁵. Σέ κάθε ὅμως περίπτωση, σημειώνει ὁ Παναγιώτης Τρεμπέλας, τό ρεαλιστικό δεδομένο στήν περίπτωση αὐτή εἶναι ὅτι «ἡ τοῦ ἀέρος ἀνάσεισις αὕτη οὐδέν ἕτερον δέον νά ὑπενθυμίξῃ ἢ τήν κατά τήν διάρκειαν τοῦ ἀσπασμοῦ, παρατεινομένου ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις, καί τῆς

ἀπαγγελίας τοῦ συμβόλου χρῆσιν τῶν ριπιδίων, ὑπὸ τῶν διακόνων πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν ἵπταμένων ἐντόμων ἀπὸ τῶν δώρων. Ὁ τοιοῦτος ὁμῶς σκοπὸς ἐξυπηρετεῖται πλήρως καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον παρατάσεως τῆς καλύψεως τῶν δώρων διὰ τοῦ ἀέρος»²⁰⁶. Ἀέρας ἄλλωστε ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸ ὅτι ἀντικατέστησε τὰ ριπίδια.

Ἄσπον ἀφορᾷ τώρα στή συνήθεια νὰ σείεται ὁ ἀέρας πάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀρχιερέως κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, εἶναι κάτι πού δέν ὑφίστατο μέχρι τὸν 17ο αἰ.²⁰⁷. Ἡ πράξι παραπέμπει περισσότερο στὸ ἀρχαῖον ἔθος νὰ πίπτει στὸ κεφάλι τοῦ ἱερέως τὸ καταπέτασμα τὴν ὥρα τῆς ἀνάγνωστος τῆς πρώτης ἀπὸ τίς τρεῖς τότε εὐχῆς τῶν πιστῶν²⁰⁸. Τὰ ἰσχύοντα σήμερα στὴν ἀρχιερατικὴ Λειτουργία, ὅσον ἀφορᾷ στὸ θέμα αὐτό, τὸ νὰ σείεται δηλαδή ὁ ἀέρας ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀρχιερέως, κατὰ τοὺς Μελέτιο Συρίγο, Νεόφυτο Μεταξά, Θεόφιλο Καμπανίας καὶ Κωνσταντῖνο (Καϊσάριο) Δαπόντε, συμβολίζει ὅτι συνθάπτεται αὐτὸς μὲ τὸ Χριστὸ γιὰ νὰ ἀναστηθεῖ μὲ Αὐτόν²⁰⁹. Κατὰ μίαν ἄλλην ἐρμηνεία, αὐτὴ τοῦ Παϊσίου Λιγαριῆ (1609-1678)²¹⁰, ὁ ὁποῖος τὸ ἔτος 1641 συνέταξε ὑπόμνημα τῆς θείας Λειτουργίας «πρὸς βοήθειαν τῶν νεωτεριστῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας»²¹¹, τὸ ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς ὑποκύπτει ὑπὸ τὸν ἀέρα «ὑπαινίττεται ὅτι καθάπερ τὸ σιναῖον τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ ἐρχομένου ἐκαπνίζετο καὶ ὑπέτρεμεν, τὴν παλαιὰν διαθήκην νομοθετοῦντος. Ὁ δὲ Μωσῆς ὑπὸ τῶν γνόφων εἰστήκει οὕτω καὶ τὴν καινὴν διαθήκην θεσπίζοντος τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἰωάννου ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ὑπὸ τὸν ἀέρα Μωσέως δίκην ὑπότρομος γίνεται ἐν τῇ μυστικῇ ταύτῃ νυκτί τοῦ πάθους, καθ' ἣν οὐ μόνον ὁ κορυφαῖος ἀπόστολος καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ φύσις ἔστελλε καὶ ὑπέτρεμε ἢ καθὰ πάλαι ὁ ἀρχάγγελος Γαβριὴλ τοὺς ἀμφιβόλους ἀγγέλους ἐστήριξε τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ λόγοις»²¹².

Μετά τὴν περιγραφὴ τῆς τάξεως καὶ τῶν συμβολισμῶν τῆς μεγάλης εἰσόδου ὁ Νεόφυτος Μεταξάς ἀναφέρεται στὸ Πιστεύω «διατὶ τὸ ἐξαιρετικὸν τῆς πίστεώς μας εἶναι ὁ θάνατος καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ»²¹³. Σχολιάζει ἐπίσης τὰ τῆς προετοιμασίας, δηλαδή τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων

καὶ κυρίως τὰ τῆς κοινωνίας τοῦ Ἀρχιερέως, τῶν ἱερέων καὶ τοῦ λαοῦ.

Ἐνδιαφέροντα εἶναι ὅσα λέγει γιὰ τὸ ζέον, τὸ ὁποῖον «εἶναι πρῶτον σημεῖον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον πάντοτε περιγράφεται μὲ τὸ πῦρ, καὶ τοὺς ποταμούς τῶν ὑδάτων· δεύτερον διὰ νὰ γένη τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ θερμόν εἰς γεῦσιν, καθὼς ἐξῆλθεν ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰδότες ἡμεῖς, ὅτι εὐγαίνει ἀπὸ ζῶντος σώματος· καὶ τρίτον ἀποδεικνύεται ὅτι αὐτὰ τὰ δύο τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ τελειοῦσιν ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τὸ ἅγιον βάπτισμα καὶ ἡ θεία κοινωνία»²¹⁴. Προκειμένου δὲ νὰ κοινωνήσῃ ὁ Ἀρχιερεὺς τῶν ἀχράντων Μυστηρίων «εὐγάξει τὴν μίτραν ἢ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς του, ἐπειδὴ τότε δέν ἐπιφέρει τύπον τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀνθρώπου ταπεινοῦ φέροντος ἀσθένειαν, μένων ἀσκεπῆς, ἕως ὅτου μεταδώσῃ καὶ τοῖς ἄλλοις συνειρουροῖς τὸ πανάγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μερίζει δὲ καὶ τὸν ἅγιον ἄρτον εἰς τέσσερα»²¹⁵.

Ἡ κοινωνία τοῦ Ἀρχιερέως, ὅπως καὶ τῶν ἱερέων, γίνεται ὡς ἐξῆς. Ὁ Ἀρχιερεὺς κοινωνεῖ πρῶτος καὶ κατὰ τὸν ἅγιο Συμεὼν Θεσσαλονίκης «οὐ γὰρ ἄλλος αὐτῷ μεταδίδωσιν, εἰ μὴ πού τις τῶν ὁμοταγῶν, ἀρχιερεὺς δηλονότι. Εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι μεταδούς ἀσπαζομένοις τούτου τὴν χεῖρα καὶ παρειάν, τὴν ἀπὸ τῆς σαρκὸς κοινωνίαν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀνακηρύττει τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ ἀδιάσπαστον ἔνωσιν»²¹⁶. Κατὰ τὸν Νεόφυτο Μεταξά ὁ Ἀρχιερεὺς «τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μίαν φοράν μεταλαμβάνει καὶ τρεῖς τοῦ αἵματος, ὅτι ὁ Χριστὸς κατοικῶν εἰς τὸν ἀληθῆ καὶ πιστὸν χριστιανόν, ὁποῦ μὲ τὸν Πατέρα του κατοικεῖ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἔπειτα φορεῖ τὴν μίτραν ἢ κίδαριν εἰς τύπον τοῦ ἄκρου Ἀρχιερέως Χριστοῦ»²¹⁷.

Πρὶν τὴν κοινωνία τῶν πιστῶν ἀπὸ τέλειο σῶμα καὶ τέλειο αἷμα ὁ ἱερέας «ὑψώνει τὸ ἅγιον σῶμα καὶ λέγει τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, εἰς τρόπον τῶν κοινωνούντων, ἐπειδὴ οἱ ἅγιοι καὶ καθαροὶ πρέπει νὰ μεταλάβουν τὰ ἅγια»²¹⁸.

Μετά τὴν θείαν κοινωνία τίθεται τὸ θέμα τῶν μερίδων, οἱ ὁποῖες κατὰ τοὺς Συρίγο, Θεόφιλο Καμπανίας καὶ τὸν Νεόφυτο δέν γίνονται σῶμα Χριστοῦ, διότι «εἶναι ἀδύνατον ὁ γυμνὸς ἄνθρωπος

νά γίνη φύσει Θεός, ἀλλ' ἐάν μίξωσιν αἱ μερίδες μέ τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, λαμβάνουσι θεϊαν χάριν, καί ἐκπλύνονται αἱ ἁμαρτίαι τῶν μνημονευθέντων ζώντων ἢ κοιμηθέντων»²¹⁹. Γι' αὐτό καί προτρέπει τούς ἱερεῖς νά μεταλαμβάνουν τούς πιστούς μόνο ἀπό τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἔπειτα δέ ἀφοῦ μεταλάβουν ὅλοι μέ πολλή προσοχή καί εὐλάβεια νά βάζουν τίς μερίδες ἐντός τοῦ ποτηρίου «καί ἀποφεύγουσι τό ἁμάρτημα»²²⁰.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἐπίδειξη τῶν ἁγίων στό λαό²²¹, τοῦ ἱερέως λέγοντος· «πάντοτε νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, φανερώων τήν Ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τούς οὐρανοῦς. Καί μεταφέρει τά ἅγια ἀπό τήν ἁγίαν Τράπεζαν εἰς τήν Πρόθεσιν, ὡς ἀπό γῆς εἰς τόν οὐρανόν, καί τότε ἡ ἁγία Τράπεζα μένει ὡς θρόνος τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, ἡ δέ Πρόθεσις, ὡς ἐκ δεξιῶν καθέδρα τῆς ἐν ὑψηλοῖς μεγαλωσύνης»²²². Τό ὑπόμνημα τοῦ Νεοφύτου κάνει λόγο καί γιά δευτέρη κοινωνία τοῦ διακόνου, τήν ὁποῖαν ἐξηγεῖ ὡς ἐξῆς: «Καί ἐπειδή εἶπεν ὁ Χριστός “οὐ μή πῖω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννηματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτό πίνω μεθ' ὑμῶν καινόν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρός μου”²²³. Διά τοῦτο ἔρχεται πάλιν ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ διάκονος καί κοινωνεῖ δεύτερον, καί καθὼς λέγουσι δισκίζει τά ἅγια, σημαίνων τήν μέλλουσαν τότε μυστικήν καί τελευταίαν εὐτυχίαν καί εὐδαιμονίαν τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας»²²⁴.

Στή συνέχεια γίνεται λόγος γιά τό ἀντίδωρο ἢ κατακλαστόν, τοῦ ὁποῖου ἡ διανομή κανονικά γίνεται μετά τήν ὀπισθάμβωνον εὐχή, τῆ συστολή τῶν δώρων, καί πρό τῆς ἀπολύσεως²²⁵. Εἶναι μία παράδοση μαρτυρούμενη ἀπό τόν 4ον αἰ. μέ τήν ἔννοια τῶν εὐλογιῶν, οἱ ὁποῖες σύμφωνα μέ τίς Ἀποστολικές Διαταγές διενέμοντο μόνο στίς διαφορές τάξεις τοῦ κλήρου²²⁶. Ρητή ὁμως ἀναφορά περὶ «θείου ἀντιδώρου» γίνεται στό Βίο τοῦ ἁγίου Φαντίνου τοῦ Νέου (9ος αἰ.)²²⁷, «ἄν καί τό λειτουργικό περιεχόμενο τῆς λέξεως εἶναι σαφῶς προγενέστερο»²²⁸.

Γιά μερισμό «τῆς εὐλογίας καί προσφορᾶς» κάνει λόγο καί ὁ ἅγιος Γερμανός Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ τόν ἄρτον τύπον τοῦ παρθενικοῦ σώματος. Ἀπό αὐτόν βγαίνει τό ἄχραντο σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί οἱ μεταλαμβάνοντες πιστοὶ δέχονται τόν ἁγιασμό καί τήν υἰοθεσία. Τό ὑπό-

λοιπο γίνεται ἀντίδωρο, δηλαδή ἄρτος τοῦ σώματος τῆς Θεοτόκου, πού διανέμεται στοὺς χριστιανούς πρὸς πνευματική εὐλογία²²⁹. Δέν φαίνεται ἐδῶ ὅτι τό ἀντίδωρο χορηγεῖται μόνο στοὺς μὴ μεταλαμβάνοντες. Καί κατὰ τόν Καβάσιλα δέν ὑφίσταται τέτοια διάκριση, ἀλλὰ ἀπό τόν προσενηχθέντα ἄρτο τό περισσόν τεμαχίζεται καί δίδεται στοὺς πιστούς «ὡς ἅγιον γενόμενον αὐτῷ τῷ ἀνατεθῆναι Θεῷ καί προσενηχθῆναι· οἱ δέ σὺν εὐλαβείᾳ πάσῃ δέχονται καί καταφιλοῦσι τὴν δεξιάν, ὡς ἂν προσφάτως ἀψαμένην τοῦ παναγίου τοῦ Σωτῆρος σώματος καί τόν ἐκεῖθεν ἁγιασμόν καί δεξαμένη καί μεταδιδόναι τοῖς ψαύουσι πιστευομένη»²³⁰.

Ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ἀφοῦ τονίζει ὅτι τό ἀντίδωρο εἶναι ἁγιασμένος ἄρτος πού βγαίνει ἀπό τόν ἄρτον τῆς προθέσεως, ἐξηγεῖ ὅτι «δώρεάν χάριτος παρέχει Θεοῦ» καί «θεῖα δεξάμενος ρήματα, ἀντὶ τῶν δώρων τῶν φρικτῶν δηλαδή μυστηρίων, τοῖς μὴ μετασχούσι τούτων παρέχεται»²³¹. Ὁ Νεόφυτος Μεταξᾶς γνωρίζει τήν ἐρμηνεία τῶν Πατέρων περὶ τοῦ ἀντιδώρου. Κάνει μάλιστα μία ἐνδιαφέρουσα ἀναφορά-σύνδεση τοῦ ἀντιδώρου μέ τήν ἀρχαία συνήθεια τῶν χριστιανῶν νά μεταλαμβάνουν συνεχῶς καί τήν γιά πολλοὺς αἰῶνες ἐπικρατήσασα συνήθεια νά μὴν κοινωνοῦν συχνά οἱ πιστοί· «Διά τοῦτο καί μερίζεται τό λεγόμενον ἀντίδωρον εἰς τόν λαόν, εἰς τύπον τῆς ἀειπαρθένου καί Θεοτόκου ἐκ τῆς ἰδίας Προσφορᾶς ἐξ ἧς εὐγῆκεν ὁ ἁμνός. Λέγουσι τινές, ἐπειδή καί τό πάλαι οἱ χριστιανοὶ μετελάμβανον συνεχῶς τῶν ἀχράντων καί θείων μυστηρίων, καί τώρα σπανίως, διά τοῦτο δίδεται εἰς αὐτούς τό ἀντίδωρον, ὡς ἔχον εὐλογίαν, καί ἀντὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου δώρου καί τοῦ μυστηρίου»²³².

Τό ὑπόμνημα τοῦ Νεοφύτου Μεταξᾶ ὀλοκληροῦται μέ ἀναφορές στό χρόνο τελέσεως τῆς θείας Λειτουργίας²³³, στό ρόλο τοῦ λαμπαδαρίου στή θεία Λειτουργία²³⁴, στό πότε ὁ Ἀρχιερεὺς φορεῖ τήν μίτρα²³⁵ καί στό ἂν μπορεῖ νά λειτουργήσῃ μόνος του²³⁶.

Ὅπως πολλές φορές ἀναφέραμε, τό ἐν λόγω ὑπόμνημα ἀποτελεῖ μεταφορά, ἄλλοτε κατὰ λέξη καί ἄλλοτε σέ παράφραση, τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Μελετίου Συρίγου (16ος-17ος αἰ.) καί τοῦ Θεοφίλου Καμπανίας (18ος αἰ.). Προσπάθειά μας ἦταν

ὅσα ἐπὶ μέρους ἐδῶ σχολιάζονται νὰ τὰ δοῦμε στὸ σύνολο τῆς ἐρμηνευτικῆς παράδοσης τῆς θείας Λειτουργίας. Καί τοῦτο γιὰ νὰ ἐντοπισθοῦν οἱ πηγές τοῦ ὑπομνήματος καί νὰ ἀναδειχθοῦν τόσο τὰ κοινὰ μέ παλαιότερες ἐρμηνεῖες στοιχεῖα, ὅσο καί οἱ ἰδιαιτερότητες τοῦ κειμένου τοῦ Νεοφύτου Μεταξᾶ. Ἡ πλήρης ἐξάρτησή του ἀπὸ τὸ Μελέτιο Συρίγο καί τὸ Θεόφιλο Καμπάνιας δείχνει τὴν ἐπιρροή πού εἶχε ὁ Συρίγος σέ ἐρμηνευτικὲς πρωτοβουλίες τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας ὅσον ἀφορᾷ στὴ θεία Λειτουργία. Ἡ παρουσίαση τῶν δεδομένων πού ἀφοροῦν στὴν Ἀρχιερατικὴ θεία

Λειτουργία εἶναι βασικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Νεοφύτου. Ἡ βιβλικὴ ἐπίσης τεκμηρίωση τῶν ἐρμηνευτικῶν-συμβολικῶν του προσεγγίσεων εἶναι ἓνα ἀκόμη χαρακτηριστικὸ γνώρισμα αὐτοῦ τοῦ κειμένου. Ἡ ἐμπνευσή του δὲ ἀπὸ τὸ σύνολο σχεδόν τῶν βυζαντινῶν ὑπομνημάτων μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὀμιλοῦμε γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς λειτουργικῆς ἐρμηνευτικῆς μας παράδοσης, λαμβανόμενων πάντα ὑπ' ὄψιν τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος καί τῶν γενικότερων συνθηκῶν πού ἴσχυαν κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας.

(Συνεχίζεται)

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

104. Περί τῆς προσωπικότητος, τῆς ἐποχῆς του καί τοῦ ἔργου του βλ. *Πρακτικά ἡμερίδος εἰς τιμὴν καί μνήμην τοῦ ἀπὸ Ταλαντίου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Νεοφύτου Μεταξᾶ, 250 χρόνια ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, 150 χρόνια ἀπὸ τῆς κοιμήσεώς του*, 15 Ὀκτωβρίου 2011 Ἀταλάντη [Ἱερά Μητρόπολις Φθιώτιδος], Ἀθῆναι 2012.
105. Χ. Χ. Κολοβοῦ, «Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Νεοφύτου Μεταξᾶ», ἐν *Πρακτικά ἡμερίδος εἰς τιμὴν καί μνήμην τοῦ ἀπὸ Ταλαντίου Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Νεοφύτου Μεταξᾶ*, σσ. 159-173.
106. Περί αὐτοῦ κάνει λόγο καί ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων στὸ ἔργο του: *Τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικά συγγράμματα*, τόμ. Β', Ἀθήνησι αὐξδ' (1874), σ. 72.
107. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σσ. 22-34.
108. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σσ. 32-33.
109. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σσ. 34-50. Βλ. καί Χ. Χ. Κολοβοῦ, «Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Νεοφύτου Μεταξᾶ», ὁ.π., σ. 165.
110. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 34. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, *Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ καί μυστικὴ θεωρία*, PG 98, 401E. Νικολάου Καβάσιλα, *Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν*, Α', SH 4bis, 64 (= PG 150, 373A).
111. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 34. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 397H: «Ἡ δὲ προσφορά, ἢ καὶ ἄρτος καὶ εὐλογία καὶ ἀπαρχὴ λεγομένη, ἐξ ἧς τὸ Κυριακὸν σῶμα διατέμενται, εἰς τύπον τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου λαμβάνεται». Θεοδώρου Ἐπισκόπου Ἀνδίδων, *Προθεωρία κεφαλαϊώδης περὶ τῶν ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ γινομένων συμβόλων καὶ μυστηρίων*, PG 140, 429A. Μιχαὴλ Ψελλοῦ, «Ἐξήγησις σύντομος» ἢ «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Byzantinische Zeitschrift* 51 (1958) 5. Βλ. καί σχόλιο 34.
112. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 35. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ἐν: *Σύντομος Πραγματεία περὶ τοῦ σχίσματος τῶν Ρασκόλνικων...* ὑπὸ Ἀρχιμ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου Σιναΐτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1876, σ. 142. Θεοφίλου Καμπάνιας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Ταμείον Ὁρθοδοξίας*, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη ^s1984, σ. 41. Βλ. καί σχόλιο 36.
113. *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας, συλλεχθεῖσα καὶ στιχορρηθεῖσα παρὰ Κωνσταντίνου Δαπόντε*, τοῦ μετωνομασθέντος Καισαρίου, τόμος πρῶτος, ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας 1795 (=φωτ. ἀνατ., ἔκδ. «Τῆνος», Ἀθῆναι ἄ.ἔ.), σσ. 28-29.
*«Πρῶτον λοιπὸν τὴν προσφορὰν φέρουν στὴν Ἐκκλησίαν,
 Τοῦτο σημαίνει καὶ δηλοῖ τὴν Δέσποιναν Μαρίαν,
 Ὅπου τὴν ἔφεραν μικρὴν οἱ ἅγιοι γονεῖς τῆς
 Εἰς τοῦ Κυρίου τὸν ναὸν μετὰ πολλῆς τιμῆς τῆς.
 Ὁ ἱερεὺς μιμούμενος τὸν Ζαχαρίαν πάλι,
 Μέσα στὸ βῆμα πουθενὰ τὴν παίρνει καὶ τὴν
 βάλλει».* Στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ὁ Δαπόντε, ὅπως ὁ ἴδιος ἀναφέρει, προκειμένου νὰ γράφει

τήν Ἐξήγηση τῆς θείας Λειτουργίας εἶχε ὑπ' ὄψιν του σύνολη σχεδόν τῆ σχετική λειτουργική ἐρμηνευτική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας:

«Καί τά ἐσύναξα αὐτά, τά μέν ἐκ τοῦ Μαξίμου,
τοῦ εἰρημένου ἄνωθεν ἀνδρός περιωνύμου,
ὁποῦ ἡ Ἐκκλησία μας τοῦτον τόν ἐορτάζει
ἐπάξια δύο φοραῖς τόν χρόνον καί δοξάζει.
Τά δέ ἀπό συνοδικόν, ὁποῦ εἰς τήν Ρωσσίαν
ἐστάλησαν, ὡς ζητηθέν ἐκεῖ πρός ἐρμηνείαν.
Ἐκ Μελετίου συντεθέν Συρίγου θεολόγου
τοῦ καί ἱεροκέρυκος διά ἁπλοῦ τοῦ λόγου,
πατριαρχεύοντος καλῶς Λαρίσσης Παΐσιου
τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ θρόνου τοῦ ἁγίου,
εἰς τόν καιρόν τοῦ ὠσσικοῦ Νίκωνος Πατριάρχου,
τῆς Ἐκκλησίας τῶν ξανθῶν τοῦ τότε Ἱεράρχου.
Χρόνους ἀπό γεννήσεως Χριστοῦ εἰς τούς χιλίους
καί πέντε καί πενήκοντα ἐπί ἑξακοσίους,
ἔρριψα δέ τό μάτι μου καί ἄπλωσα τό χέρι,
καί ἐδανείσθην ἔλαβα τινά ὁποῦ συμφέρει,
καί ἀπό τόν Νικόλαον τόν Βούλγαρον Κερκύρας,
τόν ἱατροφιλόσοφον, ἄνδρα τιμίας μοίρας.
Ἦχι ὀλίγα ἔλαβα καί ἐκ τοῦ μακαρίου
Θεσσαλονίκης Συμεών, ἀνθρώπου θεσπεσίου.
Ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβα καί τό τοῦ ἱερέως
ἄμφια καί ἐνδύματα καί τοῦ Ἀρχιερέως.
Καί μέ ἐτοῦτα ἔνδυσα κ' ἐστόλισα τελείως
τήν ἱεράν βίβλον αὐτήν ὡς πρέπει ἐπαξίως,
καί τά προσθέτω καί αὐτά μετά βραχυλογίας
εἰς κάλλος καί ἀπαρτισμόν σφαιράς αὐτῆς τῆς θείας.
Μ' ἔδωκε καί ὁ Γερμανός, ὁ ἅγιος Ἱεράρχης,
τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχαῖος Πατριάρχης.
Ἄλλ' ὅμως ὁ Νικόλαος Καβάσιλας πλουσίως,
τοῦ πίκλην ὁ χαμαετός, ἀλλ' ὑψιπέτης θεῖος
τοῦτος μοί ἔδωκε πολλά, καί τετελειωμένα,
καί ἀρτυμένα χάριτι λόγια τό καθένα,
καί μέ ἀσπροπροσώπισε θαρόῳ μ' αὐτά ἐμένα,
καί ἄρτυσε τά ἐν αὐτῇ τῇ βίβλῳ γεγραμμένα.
Ἐτοῦτος ὁ χαμαετός κατά τό ὄνομά του,
τόσο ψηλά μ' ἀνέβασεν μέ τά χρυσᾶ πτερά του,
ὥστε ὁποῦ μέ ἔμβασεν ἔνδον της οὐρανίας
τῆς ἀνά χειρός σφαιράς μου ταύτης τῆς Λειτουργίας
καί μ' ἔδειξε τά κάλλη της, κάλλη τά φωτοβόλα,
καί τάβαλα ὡς φαίνονται καί λάμπουν ἐδῶ ὅλα».

(Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας, σσ. 125-126. Τό ἐν λόγω κείμενο περιέχεται στό πέμπτο μέρος τῆς Ἐξηγήσεως πού δέν ἀνατυπώθηκε ἀπό τίς ἐκδόσεις «Τῆνος»).

114. Νεόφυτου Μεταξᾶ, Ἐγχειρίδιον, σ. 35. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱεράς Λειτουργίας», ὁ.π. Θεόφιλου Καμπάνιας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 42. Συμεών Θεσσαλονίκης, Διάλογος..., ΠΕ', PG 155, 264C. ὕΣΤ', PG 155, 285D. Νικολάου Βούλγαρον (Ἱατροφιλόσοφου), Κατήχησις Ἱερά τουτέστιν ἐξήγησις λεπτομερῆς τῆς θείας καί ἱεράς Λειτουργίας ἐν εἴδει ἐρωταποκρίσεων, μετά πολλῶν ψυχοφελῶν ἐξετάσεων, Ἀκριβῆς ἐπανέκδοσις τῆς α' ἐκδόσεως τοῦ 1651 (τό σωστό εἶναι 1681), Ἱερόν Ἡσυχαστήριον Ἀξιόν Ἔστιν, Κατουνάκια Ἁγίου Ὁρους 2007, σσ. 70-71. Ἰ. Μ. Φουντούλη, Λειτουργική Α'. Εἰσαγωγή στή θεία Λατρεία, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 48.

115. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 36. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 143. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὅ.π., PG 98, 400B.
116. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 36. Πρβλ. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 42. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano Patriarca Costantinopolitano e la versione Latina di Anastasio Bibliotecario*, Grottaferrata 1912, σ. 31 (= PG 98, 400B). Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 143. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὕΣΤ', PG 155, 285D-288A-289D. Νικόλαου Βούλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σσ. 70-71. I. M. Φουντούλη, ὅ.π., σσ. 47-49. Τ. Π. Τσομπάνη, *Ἡ Μεγάλη Εἴσοδος στήν Εἰκονογραφία*, σσ. 141-154.
117. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 36. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 143. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 42. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περί τῆς Οὐρανίου Ἱεραρχίας Α'*, PG 3, 136B. Βλ. καί *Περί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας Α'*, PG 3, 381A.
118. Λουκ. 2, 14. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 37. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 143. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 43.
119. Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου (ψευδ.), *Ἐρμηνεία τῆς Προηγιασμένης*, PG 99, 1690. Βλ. καί Ἰ. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, σ. 130.
120. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 37. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 144. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 43. Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., Α', SC 4bis, 104 (10) (=PG 150, 392D): «Τί οὖν τό τρισσόν ἐπιφημιῖζει τοῦ Θεοῦ καί οὐ τό ἐνιαῖον; Οὐ γάρ εὐλόγητός ὁ Θεός ἢ εὐλογημένη ἢ τοῦ Θεοῦ βασιλεία, ἀλλά τοῖς προσώποις διηρημένως· “Εὐλογημένη, φησίν, ἢ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ ἁγίου Πνεύματος”, ὅτι διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου πρώτης ἔμαθον ἄνθρωποι ὡς εἶη τρία πρόσωπα ὁ Θεός. Ταύτης τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου μυσταγωγία ἐστὶ τά τελούμενα· ὅθεν ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτῶν ἔδει προλάμπειν καί κηρύττεσθαι τὴν Τριάδα». Βλ. καί Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ἐρμηνευτικά ζητήματα τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Λειτουργικῆς Μελέτες II*, σ. 179. Γ. Χ. Παρασκευοπούλου (Ἀρχιμ.), *Ἐρμηνευτικὴ Ἐπιστοασία ἐπὶ τῆς θείας Λειτουργίας*, Πάτριαι 2005, σ. 203: «Τό ἔργον τῆς θείας ἀπολυτρώσεως καί τῆς σωτηρίας τοῦ ἁμαρταλοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργον καί τῶν τριῶν εὐλογητῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὧν ἡ ἀρχὴ καί βασιλεία μία. Ὅθεν καταρχομένη ἢ Ἐκκλησία τοῦ σωτηριωδεστέρου μυστηρίου, τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἄξιον καί πρέπον κρίνει, ἵνα ὑπερυνώση καί μεγαλύνῃ καί ἀνυμνήσῃ τὴν ἐνιαῖαν ἀρχὴν καί βασιλείαν καί τῶν τριῶν τῆς παναγίας Τριάδος προσώπων. Καί διά τοῦτο διακηρύσσει καί λαμπρᾶ τῆ φωνῆ ὁμολογεῖ, ὅτι κοινόν ἔργον τῆς τρισυποστάτου θεότητος εἶναι ἢ ἄκρα συγκατάβασις τοῦ Υἱοῦ διά τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου». Κ. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), *Ὁ χριστιανικὸς Ναὸς καί τά τελούμενα ἐν αὐτῷ*, ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήναι 1969, σσ. 314-315.
121. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 37. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 144. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 43.
122. Ψάλμ. 102.
123. Ψάλμ. 145.
124. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΤΚΘ', PG 155, 593DZ 595A: «Ψάλλονται γάρ ἐξ ἀρχῆς μὲν δύο ψαλμοὶ δοξολογίαν πρὸς Θεὸν ἔχοντες, καί τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ μεμνημένοι τῶν πρὸς ἡμᾶς, καί μάλιστα τῶν διά τῆς τοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως». Βλ. καί Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργικὴ Α'*. *Εἰσαγωγή στή θεία Λατρεία*, σσ. 214-218.
125. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΤΑ', PG 155, 596C: «Τούτους τοίνυν τούς μακαρισμούς καί ὡς διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος καί εἰς Εὐαγγέλιον λέγουσι». Βλ. καί Ἰ. Μ. Φουντούλη, «Οἱ Μακαρισμοὶ στήν Ὁρθόδοξη Λατρεία», ἐν *Σύναξις Εὐχαριστίας*. *Χαριστήρια εἰς τιμὴν τοῦ Γέροντος Αἰμιλιανοῦ, Ἰνδικτος*, Ἀθήναι 2003, σσ. 655-688. Νικόλαου Βούλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 120. Κ. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὅ.π., σσ. 321-322.
126. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 38. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 144. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 43. Πρόκειται γιὰ τίς βασιλικῆς πύλες, τίς «κατέναντι τοῦ θυσιαστηρίου», τά βημόθυρα δηλαδή πού παραμένουν κλειστά μέχρι τῆ μικρῆ Εἰσοδο (κωδ. Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλάδος 859, ιζ' αἰ. καί 758 ιη' αἰ.). Βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργία...*, σ. 21. Γαβριήλ (Μητροπολίτου τῆς Μεγάλης Νοβογροδίας καί τῆς Ἁγιοπετροπόλεως), *Τελετουργία Ἱερά, ἥτοι διατύπωσις σύντομος τῶν ἱεροτελεστιῶν*, ἐν Πετροπόλει ἐκδοθεῖσα ἔτει ἄψ7θ (1799), σ.

114: «Μετά ταῦτα ἐξέρχεται ὁ Διάκονος διὰ τῆς βορείας πύλης, ὅτι αἱ βασιλικαὶ θύραι πρὸ τῆς Εἰσόδου οὐ διαστέλλονται». Βλ. καὶ σ. 116: «Ἐνταῦθα (μετὰ τὸ δεύτερο Ἀντίφωνο) αἱ βασιλικαὶ πύλαι ἀνοίγονται». Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε, Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας, σ. 47:

«Τότε λοιπὸν ἀνοίγονται παρὰ τοῦ ἱερέως
κ' αἱ κάτω θύραι αἱ κλεισταί, ὡς εἴπαμεν εὐθέως.
Καὶ στέκεται ὁ ἱερεὺς ἔμπροσθεν εἰς τὰς θύρας,
κιτάνωντας πρὸς τὸν λαὸν μέ μαζωμένας χεῖρας,
νά σημαδεύῃ τὸν Χριστόν, ὁποῦ εἰς τὸν λαὸν του
ἐδίδασκε κηρύττωντας τὸ Εὐαγγέλιόν του».

Βασιλικές πύλες παλαιότερα λέγονταν μόνον οἱ πύλες ἢ βημόθυρα τοῦ Νάρθηκα, πού ἀνοίγαν μέ τελετουργικό τρόπο στὰ Ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ καὶ δι' αὐτῶν «εἰσήρχετο ἄλλοτε ὁ βασιλεύς στοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας» (Βλ. Ε. Μ. Ἀντωνιάδου, Ἐκφρασις τῆς Ἁγίας Σοφίας, σ. 174. J. Goar, Euchologion sive Rituale Graecorum, Venetiis 1730 (=φωτ. ἀνατ. Graz 1960), σ. 20. Ἀ. Ὁρλάνδου, Ἰ. Τραυλοῦ, Λεξικὸν ἀρχαίων ἀρχιτεκτονικῶν ὄρων, Ἀθήναι 1986, σ. 51. Γ. Θ. Βεργωτῆ, Λεξικὸ λειτουργικῶν καὶ τελετουργικῶν ὄρων, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 35). Γι' αὐτές γράφει ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης τὰ ἐξῆς: «Ὅτε μὲν γάρ πρὸ τοῦ Ναοῦ τὰς εὐχὰς ποιούμεθα, οὐρανοῦ τάξιν φαμέν καὶ καταπετάσμασί τισιν ἐν ταῖς ἱεραῖς μοναῖς ἐν τῷ ἔξωθεν ψάλλειν διαφράττουσι τοὺς Ναοὺς. Ἐλκουσι δὲ ταῦτα ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι τοῦ τοιοῦτου δεικνύντος, ὅτι Χριστὸς κατῆλθε μέχρι ἡμῶν καὶ τὸ μεσότειχον τοῦ φραγμοῦ λύσας καὶ εἰρήνην δεδωκώς εἰς οὐρανούς ἡμᾶς ἀνήγαγεν» (Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ, PG 155, 708A. Βλ. καὶ Νικόλαου Βουλγαρη (Ἰατροφιλοσόφου), Κατήχησις Ἱερά..., σ. 101). Ὁ Νεόφυτος Μεταξᾶς, μιμούμενος τὸν Μελέτιο Συρίγο καὶ τὸν Θεόφιλο Καμπανίας, ἀπ' ὅ,τι φαίνεται καὶ σέ ἄλλα σημεῖα τῆς Ἐρμηνείας του, ἐδῶ ὡς «κάτω θύρες» ἐννοεῖ τὰ Βημόθυρα (βασιλικές πύλες). «Ἄνω θύρες» ἢ «ἄνω καταπέτασμα» γιὰ τὸ Νεόφυτο εἶναι τὸ βῆλον, «τὸ ὑφασμάτινο παραπέτασμα ἢ ἡ αὐλαία πού κρέμεται στήν Ὠραιά Πύλη καὶ μαζί μέ τὰ βημόθυρα χωρίζουν τὸ ἅγιον βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως Ναό». (Βλ. Γ. Θ. Βεργωτῆ, ὁ.π., σ. 35. Βλ. καὶ Π. Ν. Τρεμπέλα, Αἱ τρεῖς Λειτουργία..., σσ. 72-73. Κ. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), «Ἡ θεία Λειτουργία ἀπὸ τὰ σύμβολα στήν πραγματικότητα», ἐν Ἀναβαθμοὶ λειτουργικῆς ζωῆς, ἔκδ. «Ἄθως», Ἀθήνα 2008, σ. 62: «Σύμφωνα μέ τὰ τυπικά ἢ Ὠραιά Πύλη (τὰ βημόθυρα) μετὰ τὴν ἔναρξη τῆς θείας Λειτουργίας κλείνει καὶ μένει ἀνοιχτὸ τὸ καταπέτασμα, γιὰ νά δηλωθεῖ συμβολικά ὅτι τὸ μυστήριον τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως δὲν ἦταν γνωστὸ στοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ ἀποκαλύφθηκε μόνον στοὺς προφῆτες καὶ πατριάρχες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοὺς ἐν οὐρανοῖς ἀγγέλους, τοὺς μάγους καὶ τοὺς ποιμένες καὶ ὄλους ὅσοι ἦταν γύρω ἀπὸ τὸ θεῖον βρέφος, τὸ ὁποῖο τώρα βρῖσκεται κεκρυμμένο ἀπὸ τὰ μάτια τῶν πιστῶν στήν ἱερά πρόθεση»). Οἱ «κάτω θύρες» λοιπὸν ἔκλειναν πρῖν τὴν ἔναρξη τῆς θείας Λειτουργίας καὶ δὴ καὶ στή Δοξολογία: «Κλείει τὰς κάτω θύρας, τὸ δὲ ἄνω καταπέτασμα ἀνοικτὸν ἀφήνει, γιὰ νά δείξῃ, ὅτι ὁ κάτω κόσμος καὶ ὁ ὄχλος δὲν ἐγνώρισεν κατ' ἀρχὰς τότε τὴν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν, μόνον οἱ θεοειδεῖς καὶ ὑψηλόνοες, καθὼς καὶ οἱ Προφῆται, Πατριάρχαι, ἢ Παρθένος Μαρία, ὁ Ἰωσήφ, οἱ Ποιμένες, οἱ Μάγοι, καὶ τότε λέγει τὸ Εὐλογημένη ἢ βασιλεία...». Νεοφύτου Μεταξᾶ, Ἐγχειρίδιον, σ. 37. Τὸ ἴδιο ποιητικὰ λέγει καὶ ὁ Κωνσταντίνος (Καισάριος) Δαπόντε.

«Τὰς κάτω θύρας τὰς σφαιλεῖ καὶ ἀνοικτὸν ἀφίνει
Τὸ ἄνω καταπέτασμα, αὐτὸ ἔτσι νά γίνῃ.
Διὰ νά δείξῃ μέ αὐτό, ὅτι τὴν γέννησίν του,
οἰκονομίαν τὴν αὐτοῦ καὶ συγκατάβασίν του,
ὁ κάτω κόσμος, ὁ ἀπλός, λαὸς ὁ ζῶν ἀθλίως,
εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν γνώριζεν αὐτὴν ποσῶς τελείως.
Οἱ ὑψηλοὶ καὶ δίκαιοι μόνον, εἰς τοὺς ὁποίους
Αὐτὸς τὴν ἀποκάλυψε πάλιν καθὼ ἀξίους,
ὡς ἦσαν οἱ Προφῆται του, οἱ Πατριάρχαι πάλι,
ἢ Μήτηρ του, ὁ Ἰωσήφ, Ποιμένες, Μάγοι κ' ἄλλοι»

(Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας, σσ. 40-41).

127. Νεοφύτου Μεταξᾶ, Ἐγχειρίδιον, σ. 38. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεραῆς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 144. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 43. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di Germano...*, σ. 21 (=PG 98, 405C). «Ἡ Εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου ἐμφαίνει τὴν παρουσίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον».

128. Μαρκ. 1, 38.
129. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 38. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 144. Γιά τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξι καὶ διαμόρφωσι τῆς μικρῆς λεγόμενης Εἰσόδου, τῆς πρώτης στήν ἁγία σύναξι εἴσοδο κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ (Μυσταγωγία, PG 91, 688C), βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι, σσ. 37-40. Ἰ. Β. Κογκούλη -Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, σσ. 137-141. π. Ἰ. Ματέος, «Ἡ μικρὰ εἴσοδος τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς* 56 (1973) 365-381. J. Mateos, *La célébration de la parole dans la liturgie byzantine* [Orientalia Christiana Analecta], Roma 1971.
130. Νικόλαου Βούλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερὰ...*, σ. 150: «*Σοφία ὀρθή καὶ ἀληθινή, δέν εἶναι ἄλλη παρὰ αὐτὸς ὁ Χριστός. Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον περιέχει τὴν ἁγίαν του διδαχὴν, αὐτὸ λέγεται νὰ εἶναι ἡ ὀρθὴ καὶ ἀληθινὴ Σοφία*». Τὴν ἴδια γραφὴ ἔχει καὶ ὁ Κωνσταντῖνος (Καيسάριος) Δαπόντε.
«*Καὶ λέγει, Σοφία ὀρθή, ἡγουν, ἴση σοφία εἶναι τὸ Εὐαγγέλιον, ἀληθινή, καὶ θεία.*
Ὅχι ὡς ἡ ἑλληνική, ὅπου εἰς τὴν μωρίαν τούς μαθητάς της ἔφερε τὴν εἰδωλολατρειάν».
(*Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας*, σ. 47). Βλ. καὶ Θεοφίλου Καμπαρίας, «Ἐρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 44.
131. Βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 38.
132. Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., ΚΑ', SC 4bis, 150-152 (= PG 150, 413BCD). Βλ. καὶ Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Τὰ διακονικὰ παραγγέλματα καὶ ἡ στάσι τῶν πιστῶν στὴ θεία Λειτουργία», ἐν *Λειτουργικὲς Μελέτες* II, σ. 142.
133. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 292C.
134. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΤΚΒ', PG 155, 585C. Βλ. καὶ Κ. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὅ.π., σ. 323: «*Σοφία! Ὁρθοί! ἐπιβλητικῶς ἀντηχεῖ. Σοφία! διότι τὴν ὑψίστην σοφίαν τὸ ἱερόν τοῦτο τεῦχος περιέχει. Σοφία! διότι ἐν αὐτῷ οἱ θησαυροὶ τῆς θ. σοφίας καὶ γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι. Σοφία! διότι ὄχι ἀνθρώπου λόγια εἶναι τὰ περιεχόμενα, ἀλλὰ τῆς τῷ Πατρὶ συναϊδίου Σοφίας τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου. Ἐπόμενον δέ ὅτι πρὸς σοφίαν τοιαύτην μετὰ σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ν' ἀνταπαντήσωμεν, ὀρθὴν ἔχοντες τὴν φρένα, ὀρθὴν τὴν καρδίαν, τὰ ἄνω διώκοντες*». Γ. Χ. Παρασκευοπούλου (Ἀρχιμ.), ὅ.π., σ. 284: «*Ἐπιβλητικῶς, ἀκουστῶς καὶ σεμνῶς ἀκούεται ἡ τοιαύτη ἀναφώνησις τοῦ λειτουργοῦ οἰονεὶ λέγουσα: Αὕτη εἶναι ἡ μόνη Σοφία ὅδε ὑπάρχει ἡ ἀληθὴς Σοφία, "οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι". Τὸ ἱερόν τοῦτο βιβλίον περιέχει τῆς τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων ἐνυποστάτου καὶ συναϊδίου σοφίας τὰ θεῖα λόγια καὶ τὴν καινὴν διδαχὴν, τὴν ἐγκαινίζουσαν καὶ ἀνακαινίζουσαν τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν*».
135. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 144. Θεόδωρου Ἀνδίδων, ὅ.π., PG 140, 432B.
136. Ψαλμ. 131, 17.
137. Ψαλμ. 118, 105.
138. Ἰω. 12, 35.
139. Ἰω. 12, 36. Βλ. καὶ Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 38. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 144. Θεοφίλου Καμπαρίας, «Ἐρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 44. Πρόκειται γιὰ τὸ θεῖο φῶς, γιὰ τὸ ὁποῖο κάνει λόγο ὁ Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων (*Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ τελουμένων*, PG 873, 3993C). Βλ. καὶ Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ὁ φωτισμὸς τοῦ Ναοῦ στὴ λειτουργικὴ μας παράδοσι», ἐν *Ἐκκλησία* 90, τεῦχος 7 - Ἰούλιος 2013, Ἀθήναι, σ. 488· καὶ Μία Ἱστορία ἀπὸ φῶς σὺ φῶς, Λαογραφικὸ καὶ Ἐθνολογικὸ Μουσεῖο Μακεδονίας-Θράκης, Θεσσαλονίκη 2011, σσ. 266-276. Δ. Ἰ. Πάλλα, «Ἀρχαιολογικὰ - Λειτουργικὰ», ἐν *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* K (1950) 307-313.
140. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 39. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 145. Θεοφίλου Καμπαρίας, «Ἐρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 44. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 293C. Περὶ τε τοῦ θείου Ναοῦ, PG 155, 724A. Βλ. καὶ Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας*, τόμ. Β', Ἀθήναι 1989, σσ. 161-169.
141. Β' Κορ. 2, 15. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 39. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 145.
142. Ἰ. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, σσ. 150-151.

143. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 39. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεραῆς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 145. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 704B: «Καὶ πρόναον μέν τὰ ἐν τῇ γῆ, ναόν δέ τόν οὐρανόν, τὰ ὑπερουράνια δέ τό ἀγιώτατον βῆμα»· *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 292A.
144. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Τό λειτουργικόν ἔργον Συμεών τοῦ Θεσσαλονίκης (Συμβολή εἰς τήν ἱστορίαν καὶ θεωρίαν τῆς θείας Λατρείας)*, Θεσσαλονίκη 1965, σσ. 127-141.
145. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 292B. Πρβλ. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, ὅ.π., PG 87³, 4000A. Κ. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρεσβυτέρου), «Ἡ θεία Λειτουργία ἀπό τὰ σύμβολα στήν πραγματικότητα», ὅ.π., σσ. 63-64.
146. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 717C.
147. Συμεών Θεσσαλονίκης, ὅ.π., PG 155, 717C. Βλ. καί *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 292AB.
148. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 39. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεραῆς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 145. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 44. Ματθ. 18, 12. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 716BC: «Καὶ τό ἱερόν περιτίθεται ὁμοφόριον. Ὅ δὴ καὶ ἐξ ἐρίου ὄν, κύκλω περί τούς ὤμους ἐμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν περιβάλλεται. Τοῦτο δ' αὐτήν εἰκονίζον ἐστίν ἐναργῶς, τήν ἐκ Παρθένου δι' ἡμᾶς σάρκωσιν καὶ ἐνανθρώπησιν τοῦ Λόγου. Διά τοῦτο καὶ ἐξ ἐρίου, ὅτι τό πλανηθέν τυποῖ πρόβατον, ὃ ἐπί τῶν ὤμων ἔλαβεν ὁ Σωτήρ, τουτέστι τήν ἡμετέραν φύσιν». Γενικότερα γιά τό συμβολισμό καὶ τήν ἱστορία τοῦ ὁμοφορίου βλ. Κ. Κ. Κούρκουλα, *Τά ἱερατικά ἄμφια καὶ ὁ συμβολισμός αὐτῶν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ*, Ἀθήναι 1960, σσ. 63-65. R. Taft, «The case of the missing vestment: the byzantine Omophorion great and small», ἐν *Bolletino della Badia Greca di Grottaferrata* I (2004) 273-301. E. Βλαχοπούλου-Καραμπίνα, «Ὁ συμβολισμός τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ πέπλων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ διακόσμου τους σύμφωνα μέ τίς ἱερές πηγές», ἐν *Ἀπόστολος Τίτος*, περίοδος Γ', τεῦχος 5, Δεκέμβριος 2006, σσ. 135-137. Κ. Κουκοπούλου, *Τό χρώμα τῶν ἀμφίων στή λειτουργική μας παράδοση*, Διπλωματική Ἔργασία, Θεσσαλονίκη 2012. V. Larin, «The Hierarchical Liturgy in Late Byzantium and after: Toward a Liturgical Ecclesiology», ἐν *St Vladimir's Theological Quarterly* 55: 1 (2011) 12.
149. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 40. Πρβλ. Ματθ. 4, 11. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 44. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 292C. *Περί τό τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 720B.
150. Ἦταν ὁ ἐπικεφαλῆς μίας ομάδας, π.χ. τῶν ψαλτῶν, τῶν κληρικῶν κ.λπ. Βλ. Β. Α. Λεονταρίτου, *Ἐκκλησιαστικά ἀξιώματα καὶ ὑπηρεσίες στήν πρώιμη καὶ μέση Βυζαντινή περίοδο*, ἐκδ. Α. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα-Κομοτηνῆ 1996, σσ. 477-481.
151. Ἰω. 8, 12.
152. Ματθ. 5, 16.
153. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 40. Πρβλ. Πράξ. 1, 1-12. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεραῆς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 145. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 45. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 292CD.
154. Πράξ. 7, 48-49. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 40.
155. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 292D.
156. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 41. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεραῆς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 146. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 45. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 721C. Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., Κ', SC 4bis, 148 (= PG 150, 412D): «ἵνα δειχθῇ, τοῦτο μέν ἢ πρός τήν καινὴν διαθήκην τῆς παλαιᾶς συμφωνία, τοῦτο δέ καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους μίαν Ἐκκλησίαν γενέσθαι, καὶ χορόν ἕνα, διά τήν τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνειαν, τοῦ ὑπερουρανίου καὶ ἐπιγείου. Διά τοῦτο μετὰ τό ἀναδειχθῆναι καὶ εἰσενεχθῆναι τό Εὐαγγέλιον, τόν ὕμνον ἄδομεν τοῦτον». Νικόλαου Βούλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 151.
157. Νεοφύτου Μεταξά, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 41. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεραῆς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 146. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 45. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡΗ', PG 155, 293B. *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 721BC. Νικόλαου Βούλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 148. Τά δικήρια καὶ τρικήρια ἔχουν τήν προέλευσή τους στό ἔθος νά κρατᾶ ὁ αὐτοκράτορας διβάμβουλο, δηλαδή πολυτελῆ λαμπάδα, στίς λατρευτικές ἐκδηλώσεις (Θεόδωρου Βαλασαμῶνος, *Μελέται ἦτοι Ἀποκρίσεις*, PG 138, 1017-1020. Βλ. καὶ Δ. Μωραΐτη, «Κηροστάτης», ἐν *Θρη-*

- σκευτική και Ἡθική Ἐγκυκλοπαιδεία 7 (1965) 541). Ὁ Βαλασαμὸν ἐρμηνεύοντας τὸν 69ον Κανόνα τῆς ἐν Τρουλλῶ Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου σημειώνει ὅτι οἱ βασιλεῖς ἐφ' ὅσον θέλουν «εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εισέρχονται καὶ θυμιῶσι καὶ σφραγίζουσι μετὰ τρικηρίου, καθὼς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς» (Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων*, τόμος δευτέρος, Ἀθήνησι 1852 (= φωτ. ἀνατύπωσις ἔκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 1992), σ. 467. Ὡς πρὸς τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντες τὸ διβάμβουλον συμβόλιζε τὴ διττὴ ἐξουσία. Βλ. Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ὁ φωτισμὸς τοῦ Ναοῦ στὴ λειτουργικὴ μας παράδοση», ὅ.π., σ. 489. Βλ. καὶ Κ. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὅ.π., σσ. 198, 539, σχ. 25. Κ. Κ. Κούρκουλα, *Τὰ ἱερατικά ἄμφια καὶ ὁ συμβολισμὸς αὐτῶν...*, σσ. 74-75. V. Larin, «The Hierarchical Liturgy in Late Byzantium and after: Toward a Liturgical Ecclesiology», ὅ.π., 240-250. Τῆς ἰδίας, «The dikerion and trikerion of the Byzantine Pontifical Rite: Origins and significance», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 74 (2008) 417- 430.
158. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 42. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξηγήσις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 146. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 45. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 721· 724C.
159. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, ὅ.π., PG 155, 721D. Γιά τίς ἐρμηνευτικὰς ἀρχές τοῦ ἁγίου Συμεῶν Θεσσαλονίκης ὡς πρὸς τὰ τελούμενα κατὰ τὴ θεία Λειτουργία, τὰ λειτουργικὰ σκευῆ καὶ ἄμφια βλ. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Τὸ λειτουργικὸν ἔργον Συμεῶν τοῦ Θεσσαλονίκης (Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ θεωρίαν τῆς θείας Λατρείας)*, Θεσσαλονίκη 1965, σσ. 121-141. Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), *Χῶρος καὶ χρόνος στὴ λειτουργικὴ θεολογία τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης. Ρεαλισμὸς καὶ σύμβολο* [Σειρά: Κανονικά καὶ Λειτουργικά 8], ἔκδ. «Μυγδονία», Θεσσαλονίκη 2013, σσ. 376-391.
160. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, ὅ.π., PG 155, 724C. Τοῦ ἰδίου, *Διάλογος...*, ἡ', PG 155, 293C.
161. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σ. 24 (= PG 98, 409D).
162. Ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ἀπὸ Ἀρχιερατικὸ χρονογράφο τοῦ 17ου αἰ. (Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης 754), ἀλλὰ ἀπληρεῖ παλαιὰ παράδοση σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ θεία Λειτουργία ὡς ἱεραουργία εἶναι ἡ αὐτὴ τόσο γιὰ τὸν Ἀρχιερέα, ὅσο καὶ γιὰ τὸν ἱερέα (Βλ. Νικόλαου Καβάσιλα, ὅ.π., SC 4bis, 372 (57- 58)· 374 (59): «Ἀποτίθεται δὲ τὸ ὁμοφύριον ὁ ἐπίσκοπος ἀπτόμενος τῆς ἱεραουργίας, ὅτι τὸ μὲν σημεῖον ἀρχῆς ἐστὶ τὸ ὁμοφύριον· ὅταν δὲ ἱερέως ἔργον ποιῆ, οὐδὲν ποιεῖ ἀρχικόν». Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 54-55.
163. Ἐπιστολῶν βιβλία πέντε, ΡΛζ', *Ἐρμίνω κόμητι, Περί τάξεως ἐπισκόπου καὶ τίνος τύπον φέρει*, PG 78, 272CD. Βλ. καὶ Κ. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὅ.π., σσ. 488-489.
164. R. Taft, «The Pontifical Liturgy of the Great Church according to a twelfth-century Diataxis in Codex British Museum Add. 34060», ἐν *Orientalia Christiana Periodica* 45 (1979) 290, 306. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὅ.π., PG 98, 409D.
165. A. Dmitrievsky, *Opisanie Liturgicheskich Rukopisej*, τόμ. II, Κίεβο 1901 (= φωτ. ἀνατύπ. 1965), σσ. 314-315. Πρβλ. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 740ἔ.
166. Βλ. R. Taft, «The Pontifical Liturgy of the Great Church...», ὅ.π., σ. 103. Τοῦ ἰδίου, «The case of the missing vestment...», ὅ.π., σ. 273. Περί τοῦ θέματος τῆς ἔνδυσης καὶ ἀπόθεσης τοῦ ὁμοφωρίου βλ. π. Δ. Μπαθρέλου, «Ἡ ἀρχιερατικὴ θεία Λειτουργία καὶ τὸ αἶτημα τῆς συνοδικότητος», ἐν *Σύναξη* 127 (Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2013) 8-13.
167. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 42. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξηγήσις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 146. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 46. Οἱ ἐπευφημίαι τοῦ Ἀρχιερέα σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο δὲν εἶναι στοιχεῖο τῆς ἀρχικῆς δομῆς τῆς θείας Λειτουργίας. Μαρτυροῦνται δὲ γιὰ πρώτη φορὰ τὸν 14ο αἰ., στὴν προαναφερθεῖσα Διάταξη τοῦ Δημητρίου Γεμιστοῦ. Βλ. A. Dmitrievsky, ὅ.π., σσ. 305 καὶ 307. π. Δ. Μπαθρέλου, «Ἡ ἀρχιερατικὴ θεία Λειτουργία καὶ τὸ αἶτημα τῆς συνοδικότητος», ὅ.π., σσ. 13-14. Εἰδικότερα ἡ φήμη τῶν Βασιλέων τόσο στὸ σημεῖο αὐτὸ, ὅσο καὶ στὰ Εἰρηνικά κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας εἶχε ἀντικατασταθεῖ. Ἔτσι τὸ «Κύριε σῶσον τοὺς βασιλεῖς» ἔγινε «Κύριε σῶσον τοὺς εὐσεβεῖς». Στὴν ἀρχικὴ τῆς μορφῆς ἐπανῆλθε μὲ τὴ δημιουργία τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους καὶ τὸν ἐρχομὸ τῆς βασιλείας. Σχετικὸ Βασιλικὸ Διάταγμα τοῦ ἔτους 1833 προέβλεπε ὅτι «εἰς ἐκκλησιαστικὰς τελετὰς μνημονεῖον οἱ Ἀρχιερεῖς πρῶτον μὲν τὸν Βασιλέα, δεύτερον δὲ τὴν ἱεράν Σύνοδον, λέγοντες μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Συνόδου, ἣν χάρισαι κ.τ.λ.» (Βλ. Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονομῶν, *Τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα*, τόμος Β', Ἀθήνησι 1864, σ. 183. Πρβλ. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Ε', Ἀθήνα 2003, σσ. 332-336).
168. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὸ Ἀντιμύσιον ἔχει ἤδη ταυτισθεῖ μὲ τὸ Εἰλητό, τὸ ὁποῖο «λέγεται ἔτσι ἀπὸ τὸ ἐλίσσω, ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῆ, τυλίγω. Λέγεται καὶ Ἀντιμύσιον, ἐπειδὴ δουλεῖ ἀντὶ μήσης, ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῆ, τράπεζα»

- (Νικόλαου Βούλγαρη (Ίατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 159. Γιά τήν ταύτιση αὐτή βλ. καί Ἰ. Μ. Φουντουλίη, *Λειτουργική Α΄. Εἰσαγωγή στή Θεία Λατρεία*, σσ. 62-64. Τό ἀρχαιότερο ἀπό τά καλύμματα τῆς Τραπεζῆς, δηλαδή τό εἰλητό ἢ εἰλιτό, μαρτυρούμενο ἀπό τόν 4ον-5ον αἰ., θεωρεῖται ἀπό τόν ἅγιο Ἰσιδώρο τόν Πηλουσιώτη ὡς «*ἡ καθαρά σινδών, ἡ ὑφαπλουμένη τῇ τῶν θεῶν δώρων διακονία, ἡ τοῦ Ἀριμαθέως ἐστίν Ἰωσήφ λειτουργία. Ὡς γάρ ἐκεῖνος τό τοῦ Κυρίου σῶμα σινδόνι ἐνευλήσας τῷ τάφῳ παρέπεμψε, δι' οὗ ἅπαν τό γένος ἡμῶν τήν ἀνάστασιν ἐκαρπώσατο· οὕτως ἡμεῖς ἐπί σινδόνας τόν ἄρτον τῆς προθέσεως ἀγιάζοντες, σῶμα Χριστοῦ ἀδιστάκτως εὐρίσκομεν, ἐκεῖνην ἡμῖν πηγάζον τήν ἀφθαρσίαν, ἣν ὁ παρὰ Ἰωσήφ μέν κηδευθεῖς, ἐκ νεκρῶν δέ ἀναστάς Ἰησοῦς ὁ Σωτήρ ἐχαρίσατο*». Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, *Ἐπιστολῶν βιβλία πέντε εἰς τήν ἐρμηνείαν τῆς θείας Γραφῆς*, I, Ἐπιστολή ΡΚΓ΄, PG 78, 264D-265A. Πρβλ. N. Borgia, *II Commentario Liturgico...*, σ. 28: «Τό εἰλητόν σημαίνει τήν σινδόνα ἣ ἐνηλίθη ὁ Χριστός τό σῶμα ἐκ τοῦ σταυροῦ καταβάς καί ἐν μνημείῳ τεθεῖς» (=PG 98, 400C). Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (Ψευδ.), *Λόγος περιέχων τήν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν...*, PG 873, 3985B. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, PIB΄, PG 155, 317AB. Τοῦ ἰδίου, *Περί τέ τοῦ θεοῦ Ναοῦ*, PG 155, 717A. Τοῦ ἰδίου, Ἀποκρίσεις πρὸς τίνας ἐρωτήσεις Ἀρχιερέως, KB΄, PG 155, 873C. Κ. Ν. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὁ.π., σσ. 167-168. Π. Ἀγάθωνος (Οἰκονόμου), «Τό Εἰλητόν: Ἡ ἀναγκαιότητα ἐνός ἀπολεσθέντος λειτουργικοῦ σκεύους», ἐν *Γηθόσυνον Σέβασμα. Ἀντίδωρον τιμῆς καί μνήμης εἰς τόν μακαριστόν καθηγητήν τῆς Λειτουργικῆς Ἰωάννην Μ. Φουντουλίην (†2007)*, τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη 2013, σσ. 153-165.
169. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σσ. 42-43. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 46. Τόν συμβολισμό αὐτό τοῦ Ἀντιμνισίου - Εἰλητοῦ ὡς τοῦ Τάφου τοῦ Χριστοῦ πού ἐλατόμησεν ὁ Ἰωσήφ τόν βρισκόμε, μέ τίς ἴδιες σχεδόν λέξεις, στήν Ἐξήγηση τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Μελετίου Συρίγου καί στήν Ἐρμηνεία τοῦ Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε: Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 147. Ὁ Συρίγος δέν ἔχει τή φιλολογικὴ ἀνάλυση καί ἀπόδοση τῆς λέξης ἀντιμνισιον καί ἀντιμνισιον. Πρβλ. Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε, *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας*, σσ. 59-60:
- «*Τότε τό Ἀντιμνισιον ἀπλώνεται, σημαῖνον τόν τάφον τοῦ Κυρίου μας τόν μεμακαρισμένον. Ὅποῦ ὡς κατηγούμενος, ὄχι τελειωμένος, ἀκόμη, ὧν ὁ Ἰωσήφ, καθό ἦτον κρυμμένος, τόν ἐλατόμησεν αὐτόν γιά τάφον ἐδικόν του, ἀλλά τόν ἀφιέρωσεν εἶτα τόν Κύριόν του*».
- N. Borgia, *II Commentario Liturgico di S. Germano...*, σσ. 30-31 (=PG 98, 420C). Σχετικά μέ τήν ἔννοια τῆς λέξης Ἀντιμνισιον μέ ἰ. μέ ἡ. βλ. Π. Σ. Ἀγάθωνος (Οἰκονόμου), *Τό Ἀντιμνισιον. Συμβολή εἰς τήν μελέτην τῆς Λατρείας τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Διατριβή ἐπὶ διδακτορία, Λευκωσία 2003, σσ. 21-53. Πρβλ. Ἰωάννου τοῦ Κίτρους, *Ἀποκρίσεις πρὸς Κωνσταντῖνον ἀρχιεπίσκοπον Δυρραχίου, τόν Καβάσιαν*, ἐν Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θεῶν καί ἱερῶν Κανόνων*, τόμ. Ε΄, σσ. 413-415. Νικόλαου Βούλγαρη (Ίατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σσ. 159-160. Ε. Βλαχόπουλου-Καραμπίνα, «Ὁ συμβολισμός τῶν ἱερῶν ἀμφίων καί πέπλων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἡ ἐρμηνεία τοῦ διακόσμου τους σύμφωνα μέ τίς ἱερεῖς πηγές», ὁ.π., σσ. 150-153. Κ. Κουκοπούλου, ὁ.π., σσ. 152-153.
170. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 43: «*Μετά δέ τὰς προσευχάς, ἐρχόμεθα εἰς τό μυστήριον τοῦ Σταυροῦ καί εὐρίσκοντες τόν Χριστόν ἐν τῇ Προθέσει ἐσταυρωμένον, καθὼς εἰς τόν Γολγοθᾶ, θυμῶμεν τό Ἱερατεῖον, δηλαδή, ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς εὐχαριστίαν τῆς τοσαύτης δωρεᾶς καί ἀγάπης τοῦ Θεοῦ*». Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 48. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 46.
171. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων (ψευδ.), ὁ.π., PG 87³, 4001B. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 420C-424C. Θεοδώρου Ἐπισκόπου Ἀνδιδων, *Προθεωρία κεφαλαιώδης...*, PG 140, 441BZ 444A. Ἰ. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου*, σ. 157.
172. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡ΄, PG 155, 296AB. Τοῦ ἰδίου, *Περί τε τοῦ θεοῦ Ναοῦ*, PG 155, 728AB. Πρβλ. Νικόλαου Βούλγαρη (Ίατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σσ. 165-166. Γενικότερα περὶ τῶν συμβολισμῶν τῆς Μεγάλης Εἰσόδου βλ. Τ. Π. Τσομπάνη, *Ἡ Μεγάλη Εἴσοδος στήν Εἰκονογραφία*, Θεσσαλονίκη 1977. Ἰ. Στουφῆ-Πουλημένου, *Τό φράγμα τοῦ ἱεροῦ Βήματος στά παλαιοχριστιανικά μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*. Μελέτη ἀρχαιολογικὴ καί λειτουργικὴ, Ἀθήναι 1999.

173. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 43. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», σ. 147. Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε, *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας*, σ. 61. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 46. Σύμφωνα μέ τήν παλαιά τάξη ἢ μεταφορά τῶν δώρων γινόταν ἀπό τούς διακόνους καί ὄχι ἀπό τούς ἱερεῖς. Βλ. σχετικά R. Taft, *The Great Entrance: A history of the transfer of gifts and other pre-anaphoral rites* [Orientalia Christiana Analecta 200], Roma 1978, σ. 194 ἔξ. Βλ. καί π. Δ. Μπαθρέλου, «Ἡ ἀρχιερατική θεία Λειτουργία καί τό αἷμα τῆς συνοδικότητος», ὁ.π., σσ. 14-15.
174. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σσ. 40-31 (=PG 98, 420C). Γιά τήν μετά τόν 9ο αἰ. ἀλλαγὴ στήν τάξη καί τό συμβολισμό τῆς θείας Λειτουργίας καί δὴ καί τῆς Μεγάλης Εἰσόδου βλ. Ἰ. Χ. Σούλτζ, *Ἡ βυζαντινὴ Λειτουργία. Μαρτυρία πίστεως καί συμβολικὴ ἔκφραση* (μετάφραση ἀπὸ τὰ Γερμανικά π. Δημήτριος Τζέρεπος), ἔκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1998. Γ. Θ. Βεργωτῆ, «Ὁ Μέγας Φῶτιος καί ἡ συμβολὴ του στίς προϋποθέσεις τῆς λειτουργικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ θ' μ.Χ. αἰῶνα», ἐν *Πρακτικά ΙΕ' Θεολογικοῦ Συνεδρίου «Ὁ Μέγας Φῶτιος»*, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 89-112.
175. Βρισκόμαστε σέ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ἀέρας, λόγῳ τῶν νεκρικῶν συμβολισμῶν τῆς μ. εἰσόδου, προσαρμόσθηκε σ' αὐτὴ τὴν πραγματικότητα ὀνομαζόμενος μάλιστα μετὰ τόν 15ο αἰ. «ἀναφορά» ἢ «ἀμνός». (Βλ. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργικὴ Α' . Εἰσαγωγή στῆ Θεία Λατρεία*, σ. 50). Ἡ ἀρχικὴ του ἔννοια ἦταν συνδεδεμένη μέ τὰ ριπίδια. Ἀπὸ τόν 9ο αἰ. ἔλαβε τό συμβολισμό τοῦ λίθου τοῦ μνημείου. Μετὰ δέ τόν 15ο αἰ., γιά τούς λόγους πού ἀναφέραμε παραπάνω, σήμαινε κατὰ τόν ἅγιο Συμεῶν τὴν σινδόνα καί λιτανεύοταν στῆ Μ. Εἴσοδο ὅπως ὁ ἐπιτάφιός τὸ «ἱερὸν ἐπιπλον» «ὃ γυμνὸν ἔχει καί νεκρὸν εἰκονισμένον τὸν Ἰησοῦν» (Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Περὶ τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 728B. Τοῦ ἰδίου, *Διάλογος...*, ὕΣΤ', PG 155, 288A: «Εἶτα τελευταῖον τὸν ἀέρα θείος ὁ ἱερεὺς θυμιάσας, ὃς δὴ καί τό στερέωμα ἐν ᾧ ὁ ἀστήρ καί τὴν σινδόνα σημαίνει, διὰ τοῦτο γὰρ καί ἐσμυρτισμένον νεκρὸν πολλάκις περιφέρει τὸν Ἰησοῦν καί ἐπιτάφιός λέγεται». Βλ. καί Τ. Π. Τσομπάνη, ὁ.π., σσ. 154-156. Ἐ. Βλαχοπούλου-Καραμπίνα, «Ὁ συμβολισμὸς τῶν ἱερῶν ἀμφίων καί πέπλων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἡ ἐρμηνεία τοῦ διακόσμου τούς σύμφωνα μέ τίς ἱερές πηγές», ὁ.π., σσ. 153-155. Βλ. ἐπίσης σχόλιο 50 στό προηγούμενο ὑπόμνημα πού σχολιάσαμε). Τὴ διαφορετικὴ πολλές φορὲς ἐρμηνεία ἑνὸς λειτουργικοῦ ἀντικειμένου ὁ Μελέτιος Συρίγος καί ὁ Θεόφιλος Καμπανίας, τούς ὁποῖους ὁ Νεόφυτος Μεταξᾶς, ὅπως ἀναφέραμε, οὐσιαστικά ἀντιγράφει, τὴν ἐξηγεῖ ὡς ἑξῆς: «Καὶ τοῦτα (τὰ ἐπὶ μέρους δηλαδή γεγονότα τοῦ μυστηρίου τῆς θείας οἰκονομίας θέλησε ἡ Ἐκκλησία) νά παραστήσῃ μέ ὑλικά σύμβολα καὶ ὄρατά εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν τέκνων τῆς, διὰ νά ὀδηγῶνται μετ' αὐτὰ εἰς τὰ ἄνυλα καὶ ὑπερκόσμια. Καὶ διατι δέν ἦτον εὐκόλον νά ἤθελε μεταχειρισθῆ τόσα ὑλικά πράγματα, ὅσα ἦταν τὰ ἔργα καὶ τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, ἐμίγξει εἰς ἓνα καί τό αὐτὸ πρᾶγμα πολλά σημασιόμενα κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τόπους καὶ λόγους, ὥστε, χάριν λόγου, τό κάλυμμα τοῦ Ποτηρίου, νά σημαδεύῃ πότε ἓνα μυστήριον, πότε ἄλλο». (Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 142).
176. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 147. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 41. Πρβλ. Ἰω. 20, 7. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σ. 31 (=PG 98, 424B): «Τὸ δισκοκάλυμμα ἐστίν, ἀντὶ τοῦ σουδαρίου, οὗ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καί τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ περικαλύπτον αὐτὸ ἐν τῷ τάφῳ». Βλ. καί PG 98, 400C. Ἀπὸ τὴν τάξη τῆς Προθέσεως γνωρίζουμε ὅτι τὰ καλύμματα δηλώνουν, κατὰ τόν ἅγιο Συμεῶν Θεσσαλονίκης, «τό στερέωμα, τὰ σπάργανά τε καὶ τὴν σινδόνα τοῦ τάφου καὶ τὰ ἐντάφια» (Διάλογος..., ΠΕ', PG 155, 264C).
177. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 43. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, ὁ.π., σ. 147. Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε, *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας...*, σ. 62. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 47. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι σύμφωνα μέ παλαιότερες πηγές τῆς βυζαντινῆς περιόδου τό «μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεός...», πού μαρτυρεῖται στῆ θεία Λειτουργία ἀπὸ τό 12ο αἰ. (Κατὰ τὴν ἀρχαιότερη Διάταξη τῆς θείας Λειτουργίας, τοῦ 12ου αἰ., ἢ ἐν λόγῳ φράση ὑπάρχει μετὰ τὴν εἴσοδο καί ἀπόθεση τῶν τιμίων δώρων στὴν ἁγία Τράπεζα, καί μετὰ τὴν χειρωνακτικὴν ἀρχιερωσύ: «Καὶ ἐκμάξας τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ τό φαινόλιον χαλάσας, καλεῖται πρὸς τοῦ καστορησίου διὰ προσκυνήσεως. Καὶ ἀπελθὼν ἴσταται ἔγγιστα τῶν ἁγίων θυρῶν, τῶν ἄλλων ἱερέων ἐκ δεξιῶν καί ἐξ εὐωνύμων συνεστώτων αὐτῷ, καὶ βάλλει μετάνοιαν προσευχόμενος. Εἰς δὲ τὴν τρίτην, κάτω νεύων ὀλίγον τὴν κεφαλὴν, καὶ τῶν ἱερέων ἐπευχόμενων αὐτῷ οὕτως· Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· μνησθητι ἡμῶν, δέσποτα· ὁ ἀρχιερεὺς λέγει ἄνευ σφραγίδος· Μνησθεὶς ἡμῶν Κύριος ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τούς αἰῶνας. Καὶ οὕτως ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν». Βλ. R. Taft, «The Pontifical Liturgy of the Great Church...», ὁ.π.

- σσ. 296-298) και λεγόταν από τόν ιερέα και τό διάκονο (βλ. Διάταξις τῆς θείας ἱερουργίας, σπόν Κώδικα Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Η' (ὑπ' ἀρ. 662 αἰών IB'-IG'). Περί τῆς χρονολόγησής του βλ. Π. Ἰ. Καλαϊτζίδη, *Τό ὑπ' ἀριθμ. 662 χειρογράφο-εὐχολόγιο τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλάδος*, excerpta ex Dissertatione ad Doctoratum, Ρώμη 2004, σσ. 30-31: «*Λαβών και ὁ ἱερεὺς ἀνά χεῖρα τό ἅγιον ποτήριον ἔπεται τῷ διακόνῳ και εἰσοδεύοντες λέγοντες πρὸς τόν λαόν και οἱ δύο Μνησθεῖη ὑμῶν. Κύριος ὁ Θεός ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Καί εἰσέρχεται πρῶτος ὁ διάκονος τιθεῖς τόν δίσκον ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ*». Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 9. Βλ. και Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Β', Ἀθήνα 1969, σσ. 234-237. Ἰ. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ἰ. Σκαλποῦ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, σ. 158), ἀφορᾷ σέ ὄλο τό λαό, ἀλλά συνδέεται και μέ τή συμμετοχή στή θεία Λειτουργία ἐκτός τοῦ Πατριάρχου και τοῦ Βασιλέως (βλ. Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., ΚΔ', SC 4bis, 162 (=PG 150, 420B). Γεωργίου Κωδινού τοῦ Κουροπαλάτη, *Περί τῶν ὀφφικιαλίων τοῦ Παλατίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως και τῶν ὀφφικίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας*, PG 157, 25-122). Ἡ ταύτιση τῆς μεγάλης εἰσόδου μέ βασιλική πομπή εἶναι παλαιότερη. Βλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 420D-421A: «*Καί τά σκήπτρα και τάς ρομφαίας, ὡς σύμβολα βασιλέως, ἐπιφέροντες οἱ διάκονοι... ὡς βασιλέα μέγαν μέλλοντος ὑποδέχσθαι διά τῆς κοινωνίας*». Θεοδώρου Ἀνδίδων, ὁ.π., PG 140, 441B. Ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης συνδέει τό κατά τή μεγάλη εἴσοδο «*μνησθεῖη*» ὑπέρ τοῦ λαοῦ και τοῦ ἀρχιερέως, ὡς ἀναφορά και μνήμη τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, πού δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά «*αὐτός ὁ Χριστός και ἡ θεωρία τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ*» (PG 155, 728C). Τῇ θεωρία και ἀπόλαυση αὐτῆς τῆς βασιλείας προκήρυξε και ὁ ἐπί τοῦ σταυροῦ φωτισθεῖς ληστής (PG 155, 728D), λέγοντας «*Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου*» (πρβλ. Λουκ. 23, 42).
178. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 44. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «*Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας και ἱερᾶς Λειτουργίας*», ὁ.π., σ. 147. Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε, ὁ.π., σ. 62: «*Ὁμοίως δέ και ὁ λαός παρακαλεῖ και λέγει τό, μνησθητί μου Κύριε, πανευλαβῶς και κλαίγει ἕως ἐδάφους προσκυνῶν, ὄχι γιατί νομίζει πῶς τέλεια τά ἅγια εἶναι και προμουντίζει. Πεύτει δέ κλαίγει και θρηνεῖ, τά ἁμαρτήματά του καθέννας μας θυμούμενος και τά πταισίματά του*». Θεοφίλου Καμπανίας, «*Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας*», ὁ.π., σ. 47.
- Πρβλ. Νικόλαου Καβάσιλα, ὁ.π., ΚΔ', SC 4bis, 164 (=PG 150, 420C): «*Ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος τρόπος ἰκεσίας οὕτω μεγάλα δυνάμενος και βεβαίως παρεχόμενος ἡμῖν τάς ἐλπίδας, ὥσπερ ὁ διά τῆς φρικώδους ταύτης θυσίας, ἢ τῆς ἀσεβείας και τάς ἀνομίας τοῦ κόσμου ἐκαθάρισε δωρεάν*». Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 729A).
179. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 44. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «*Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας και ἱερᾶς Λειτουργίας*», ὁ.π., σ. 147. Θεοφίλου Καμπανίας, «*Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας*», ὁ.π., σ. 47. Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε, *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας*, σσ. 68-69: «*Τά δῶρα εἰσελθόντα οὖν στό βῆμα, μάς θυμίζουν τά τῆς ταφῆς μυστήρια και ἀναζωγραφίζουν. Λοιπόν τό ἀντιμῖνσιον τόν τάφον σημειώνει, καθὼς παράνω εἶπομεν, τοῦτο μάς φανερώνει. Ἡ δέ ἁγία Τράπεζα τόν κῆπον παραστένει, ἐν ᾧ ὁ τάφος ἦτονε, τοῦτο τανῦν σημαίνει. Τό κάλυμμα τοῦ ποτηριοῦ, ὅπου ἐναπομένει μέσα στό ἀντιμῖνσιον, τήν σινδόνα ἐμφαίνει. Τό ἄλλο δέ τό κάλυμμα, ἡγουν τοῦ δισκαρίου σημαίνει τό σουδάριον τῆς κεφαλῆς Κυρίου. Διό λύει και βάλλει τό κι αὐτό εἰς τόπον ἕνα, ἡγουν τό ἀντιμῖνσιον μέσα συμμαζωμένα. Ὁ δέ ἀέρας και αὐτός ἄλλαξε σημασίαν, ὡς τώρα ἐσημάδευε σινδόνα τήν τιμίαν τώρα δηλοῖ τόν λίθον δέ, ὅπου εἰς τοῦ Κυρίου ὁ Ἰωσήφ ἐκύλισε τήν θύραν τοῦ μνημείου*».

Καί διά τοῦτο μέ αὐτόν τά ἄγια σκεπάζει,
σκεπάζοντάς τα δέ εὐθύς πάλιν τά θυμιάζει,
τά μύρα φανερόντων, ὡς ἄνω γεγραμμένον,
ὁποῦ ἀλείφθη ὁ Χριστός κατά τό εἰθισμένον.

.....
Τάς θύρας δέ τοῦ βήματος μετέπειτα σφραλῶντας
τάς κάτω καί τάς ἄνωθεν, ἱερεῦς λειτουργῶντας,
σημαίνει μέ τάς κάτω μέν Χριστοῦ τήν γεγυυῖαν
ἐπί τόν ἄδην κάθοδον, κατάβασιν κρυφίαν.
Μέ τάς ἄπάνω πάλιν δέ δείχνει τήν κουσωδίαν».

180. Βλ. σχόλιο 126. Βλ. καί Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 72-73: «Καταπέτασμα ἐκαλεῖτο καί τό ἐπί τῶν θυρῶν τοῦ ἱεροῦ βήματος ἐξαπλούμενον κάλυμμα, τό μόνον ἐναπομεῖναν μέχρις σήμερον ἐκ τῶν παλαιῶν βήλων ἢ καταπετασμάτων ἢ ἀμφιθύρων, ἅτινα κατεῖχον ἄλλοτε τήν θέσιν τοῦ σημερινοῦ εἰκονοστασίου ἢ τέμπλου, ἢ ὀνομασία δ' αὐτή διά τό διαχωρίζον τό βῆμα ἀπό τοῦ λοιποῦ ναοῦ βῆλον».
181. Βλ. Θεόδωρου Ἀνδίδων, ὁ.π., PG 140, 445B. (Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 425CD· 428B). Τόν 11ον αἰ. ὁ Μιχαήλ Ψελλός (1018-1078) δίδει μία πρωτότυπη ἐρμηνεία τῆς κλείσεως τῶν θυρῶν· «ἡ τῶν θυρῶν δέ σύγκλεισις οἶμαι δηλοῖ τό σκότος τῆν καὶ γενόμενον δύνατος τοῦ ἡλίου» («Ἐξήγησις σύντομος» ἢ «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ἐκδ. Ρ. Ιοαννου, ἐν *Byzantinische Zeitschrift* 51 (1958) 7). R. Taft, *The Great Entrance*, σσ. 378, 379, 408-416. Βλ. καί σχόλιο 52. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θεοῦ Ναοῦ*, PG 155, 729C: «Ἐπιτιθέμενοι δέ τά θεῖα δῶρα τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ καλύπτεται, ὅτι οὐ τοῖς πᾶσιν ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένος ὁ Ἰησοῦς, καί ὅτι σωματωθεῖς, οὐδ' οὕτω τοῦ κρυφίου τῆς αὐτοῦ θεότητος καί τῆς προνοίας ἐξέστη· ἀλλ' ἀκατάληπτος ἐστί καί ἄπειρος ἀεὶ, καί τοσοῦτον μόνον γινώσκειται, ὅσον αὐτός ἀποκαλύπτει». Σχετικά μέ τό κλείσιμο καί ἀνοιγμα τῶν βημοθύρων βλ. Π. Χ. Παπαδημητρίου, *Ἡ ἐξέλιξις τοῦ τύπου καί τῆς εἰκονογραφίας τοῦ βημοθύρου ἀπό τόν 10ο ἕως καί τόν 18ο αἰῶνα* [Βυζαντινά Κείμενα καί Μελέται 49], Θεσσαλονίκη 2008, σσ. 63-71.
182. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 73-75. Ὁ Τρεμπέλας παραπέμπει στόν Γρηγόριο τόν Τουρόνη, ὁ ὁποῖος τόν βον ἤδη αἰ. ὁμιλεῖ γιά τό καταπέτασμα (velum) πού κρεμόταν ἐπί τῶν θυρῶν (*De miraculis s. martiri IV*, 30, PL 71, 100C). Βλ. καί Ὁμολογία Κριτοπούλου, ἐν Ἰ. Μεσολῶρα, *Συμβολική τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Α', Ἀθήνα 1883, σ. 329: «Μετά τό τεθῆναι τό ἅγιον μυστήριον ἐπί τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἐφέλκεται κατά τῶν κιγκλίδων, ὡς μή δύνασθαι τόν λαόν καθορᾶν τοὺς ἱερεῖς ἱερουροῦντας. Μετά δέ τήν ἐπεξελευσιν τοῦ ἁγίου Συμβόλου ἀφέλκεται παντελῶς ὡς δύνασθαι πάντα τόν λαόν καθορᾶν διά τῶν κιγκλίδων τοὺς τε ἱερουροῦντας καί αὐτά τά ἱερουροῦμενα».
183. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡ Η', PG 155, 296BC: «Εἶτα κλείονται μέν αἱ θύραι, ὅτι τάξις καί ἐν τῷ μέλλοντι, καί οὐ θεωρητά τοῖς ὑποδεεστέροις καί κατωτέρω τά ὑψηλά, οὐδέ πᾶσι γνωστά τά μυστήρια, ἐπεὶ καί τότε κεκαλυμμένος ἔσται πολλοῖς καί κατά μικρόν ἀνοιγόμενος ὁ Ἰησοῦς. Εἶτα αἱ πύλαι ἀνοίγονται, ὡς καί τότε τοῖς προκόπτουσι καί τελειωτέροις ἡ θεωρία ἀνάλογος ἔσται».
184. Ἔξοδ. 37, 5· 39, 19. Ἀριθ. 4, 31.
185. Ἀριθ. 4, 5.
186. Συμεῶν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΡΛΓ', PG 155, 341C. Τοῦ ἰδίου, *Διάλογος...*, ΡΛΘ', PG 155, 348D. Τοῦ ἰδίου, *Περί τε τοῦ θεοῦ Ναοῦ*, PG 155, 704C. Σχετικά μέ τό τετράβηλον καταπέτασμα τῆς ἁγίας Τραπέζης βλ. Θεοδωρήτου Κύρου, *Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας λόγοι πέντε*, I, ΚΘ', PG 82, 988C: Χάρη στόν μέγα Κωνσταντῖνο τό θυσιαστήριο τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Αἰλίας (Ἱερουσαλήμ) διεκοσμεῖτο «βασιλικῶς τε παραπετάσμασι καί κειμηλίαις λιθοκολλήτοις χρυσοῖς». Ὁ Συλλεντιάριος ἐπίσης ὁμιλεῖ γιά «τάς καλύπτρας» τοῦ θυσιαστηρίου τῆς Ἀγίας Σοφίας (*Ἐκφρασις Ἀγίας Σοφίας*, PG 86² 2148B: «Τέτρασι δ' ἀργυρόησιν ἐπί πλευρῆσι καλύπτρας ὀρθοτενεῖς πετάσαντες ἀπείρονοι δείξεται δήμῳ χρυσόν ἄλις καί φαιδρά σοφῆς δαιδάλματι τέχνης· Ὡν μία μέν ποίκιλλε σέβας Χριστοῦ προσώπου. Οὐ γλυφίς, οὐ ραφίδων τις ἐλαυνομένη διά πέπλων, ἀλλά μεταλλάσσουσα πολύχρσα νήματα πῆνη, νήματα ποικιλόμορφα, τά βάρβαρος ἤροσε μύρμηξ. Χρυσοφαές δ' ἀμάρυγμα βολαῖς ὀδοπήχεος ἡοῦς».

- Ὁ χρονογράφος ἐπίσης Θεοφάνης σημειώνει ὅτι ὁ Μιχαήλ Ραγκαβὲς τὸ 811 «προσήγαγε πολυτελῆ κόσμον τῶ ἀγίῳ θυσιαστηρίῳ ἐν... τετραβήλοις ἀρχαιοτενέκοις ἐκ χρυσοῦ καὶ πορφύρας λαμπρῶς καθυφασμένοις καὶ θαυμασταῖς ἀγίαις εἰκόσι πεποικιλμένοις» (PG 108, 993A). Κ. Ν. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὁ.π., σ. 168: «Ὅτι δὲ ταῦτα τὰ παραπετάσματα ἢ καταπέτασματα ἢ τετράβηλα, τὰ ἀπὸ τοῦ κιβωρίου τοῦ θυσιαστηρίου ἐκκορεμάμενα, δὲν πρέπει νὰ συνταντισθῶσι μὲ τὸ ἄλλο ἐκεῖνο καταπέτασμα ἢ βῆλον ἢ ἀμφίθυρον, τὸ ἐξελλόμενον πρὸ τοῦ παλαιοῦ ἔρκους ἢ κιγκλιδώματος τῶν ἀδύτων ἐν στιγμαῖς ἱερωτάταις καὶ ἀναπληροῦν τὴν ἔλλειψιν τῶν πρώτων, μαρτυρεῖται τὸ μὲν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ὀνομασίας, τοῦτου μὲν ὡς ἀπλῶς “βῆλου” γνωριζόμενου, ἐκείνου δὲ ὡς “τετραβήλου”, τὸ δὲ ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ διεξοδικωτάτης περιγραφῆς τοῦ προρορηθέντος ἐγκωμιαστοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, οὕτως οἱ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ζωγραφικώτατοι στίχοι ἀνακαλοῦσι τὴν περιγραφὴν τῆς ἀσπίδος εἰς τὸ Σίγμα τῆς Ἰλιάδος».
187. Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων*, τόμος τρίτος, σ. 188. Βλ. καὶ Ἀγαπίου Ἱερομονάχου καὶ Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Πηδάλιον, ἐκδ. Β. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1787, σσ. 427-428.
188. Γ. Α. Σωτήριου, «Τὰ λειτουργικὰ ἄμφια τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας», ἐν *Θεολογία* 20 (1949), τευχ. Δ', σ. 606.
189. *Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων*, VIII, SC 336, 178.
190. R. Tonneau & R. Devreessee, *Les homelies catéchétiques de Theodore de Mopsueste* [Studi e Testi], Vatican City 1949, σσ. 331-333, 471. «Ἐρχονται οὗτοι (οἱ διάκονοι) καὶ εἰς τὰς δύο πλευράς (τοῦ θυσιαστηρίου) καὶ κτυποῦν ὅλον τὸν ἀέρα τὸν ὑπεράνω τοῦ νεκροῦ σώματος μετὰ ριπιδίων καὶ σκεπάζουσιν αὐτό, ὥστε τίποτε νὰ μὴ ἐγγίση» (Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 93, σχόλιο 25. Η. Lietzmann, *Die Liturgie des Theodor von Mopsuestia*, Berlin 1933, σ. 4). Βλ. καὶ σχόλιο 39).
191. *Historia Francorum* VIII, 22, PL 71, 429B. Βλ. καὶ *Vita sancti Aridii Abbatis*, PL 71, 1147B. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 73.
192. Θεόδωρου Στουδίτου (Ψευδ.), *Ἐρμηνεῖα τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων*, PG 99, 1689A: «Ὁ δὲ ἱερεὺς τῶ ἀνωτάτῳ πέπλῳ, ὃ καὶ ἀέρα οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν, τὰ δῶρα ἐπικαλύπτει».
193. N. Borgia, *Il Commentario Liturgico di S. Germano...*, σσ. 31-32 (=PG 98, 424B). Βλ. καὶ Ἰωαννικίου Καρτάνου, *Παλαιὰ τε καὶ Νέα Διαθήκη* [Βενετία 1536], Κέντρο Ἑλληνικῆς Γλώσσας, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 499: «Καὶ τὸ καταπέτασμα τῆς ἀγίας Τραπεζῆς εἶναι εἰς τύπον τοῦ λίθου ἐκείνου ὅπου ἐσκέπασαν οἱ Ἑβραῖοι τὸν ἅγιον τάφον καὶ ἐσφράγισαν μετὰ τῆς κοστωδίας». Καὶ σὺ παλαιότερο μεταβυζαντινὸ ὑπόμνημα τῆς θείας Λειτουργίας ὑπάρχει αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ ἐρμηνεῖα. Βλ. Ἰωάννου Ναθαναήλ, *Ἡ θεία Λειτουργία μετὰ ἐξηγήσεων διαφόρων διδασκάλων*, In Venetia MDL XXIII (1574), κεφ. ξδ', σ. κγ': «Τὸ καταπέτασμα ἦγον ὁ ἀήρ εἶναι καὶ λέγεται ἀντὶ τοῦ λίθου ὅπου ἐσφάλισε τὸ μνημεῖον ὁ Ἰωσήφ καὶ ἐσφραγίσαντο οἱ ἔβραῖοι φυλάττοντες αὐτό μετὰ τῆς κοστωδίας».
194. Θεόδωρου Ἀνδίδων, ὁ.π., PG 140, 445BC. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 425D· 428A. Βλ. καὶ Κ. Ν. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὁ.π., σσ. 170-172.
195. Νεοφύτου Μεταξῆ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 44. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 147. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 47.
196. Φιλόθεου Κοκκίνου, *Διάταξις τῆς θείας Λειτουργίας*, κωδ. 6277-700 τῆς Ἱ. Μονῆς Παντελεήμονος, 14ος αἰ. Βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 11: «Ὁ διάκονος· Στῶμεν καλῶς. Τοῦ δὲ παρὰ τοῦ διακόνου λεγομένου ὁ ἱερεὺς αἶρει τὸν ἀέρα ἀπὸ τῶν ἁγίων κατὰ μικρὸν ὑψῶν αὐτὸν λέγων: Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος. Καὶ τοῦτον μὲν ἀσπασάμενος μετατίθῃσιν». Ἡ ἄρση τοῦ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν «Στῶμεν καλῶς· στῶμεν μετὰ φόβου· πρόσχωμεν τὴν ἁγίαν ἀναφοράν», πιθανόν νὰ συνέβαλε ὥστε ὁ ἀέρας νὰ ὀνομάζεται σὲ κάποιες πηγές «ἀναφορά» (βλ. *Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίας Λαύρας τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Σάββα*, ἐπιμελεῖα Ἀρχιμ. Νικοδήμου Σκρέττα, ἐν Ἱεροσολύμοις 2012, σσ. 289-290: «Αἶρει δὲ ὁ ἱερεὺς τὰ καλύμματα ἐκ τῶν ἁγίων καὶ σκεπάζει αὐτὰ μετὰ τῆς ἀναφορᾶς, ἥτοι τοῦ ἀέρος». Κατὰ τὸν Γερμανὸ Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὴν ἄρση τοῦ ἀέρος, τὴ συστολὴ τοῦ καταπετάσματος καὶ τὸ ἀνοιγμα τῶν θυρῶν «ἡ προῖα διατυποῦται, καθ' ὃν ἀπήγαγον αὐτὸν καὶ παρέδωκαν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῶ ἡγεμόνι» (PG 98, 428B. Πρβλ. Θεόδωρου Ἀνδίδων, ὁ.π., PG 140, 445C). Βλ. καὶ Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 95. Ἡ ἐν λόγῳ ὀνομασία τοῦ ἀέρος συνέτεινε ὥστε νὰ εἰκονίζονται ἐπ' αὐτοῦ παραστάσεις σχετιζόμενες μὲ τὸν ἀμνὸν καὶ τὴν θείαν Μετάληψιν. Βλ. Ἱ. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργικὴ Α'· Εἰσαγωγὴ στὴν θείαν Λατρεία*, σσ. 49-50. Ε. Βλαχοπούλου-Καραμπίνα, «Συμβολισμὸς τῶν ἱερῶν ἀμφίων καὶ πέπλων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἐρμηνεῖα τοῦ διακόσμου τους σύμφωνα μὲ τίς ἱερὲς πηγές», ὁ.π., σσ. 154-155).

197. Κώδικες Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλάδος 766, 16ον αἰ., 770, 17ου αἰ., 773, 17ον αἰ., 765, 18ου αἰ., 767, 18ου αἰ. «Ὁ δὲ ἱερεὺς αἶρει τὸν ἀέρα ἀπὸ τῶν ἁγίων εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ κρατήσας τοῦτον ἀνασεύει τὸν ἀέρα ἐπάνω τῶν θείων δώρων τρεῖς ὑψῶν αὐτόν καὶ λέγων· Ἅγιος ὁ Θεός, ἅγιος... ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ τοῦτον μὲν ἀσπασάμενος μετατίθει». Βλ. καὶ Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 92.
198. Ματθ. 27, 51-52: «Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεόχθησαν». Πρβλ. Ματθ. 28, 2: «Καὶ ἰδοὺ σεισμός ἐγένετο μέγας. Ἄγγελος Κυρίου καταβάς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας». Μάρκ. 15, 38. Λουκ. 23, 45.
199. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 44. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 148. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἑρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 47.
200. Εὐχολόγιον τοῦ Σινᾶ, κώδ. 986, 15ου αἰ. Βλ. A. Dmitrievskij, *Opisanie Liturgitseskich Rukopisej*, τόμ. II, Εὐχολόγια, Κίεβο 19ου (=φωτ. ἀνατύπωση Georg Olms Verlagsbuchhandlung Hildesheim 1965), σ. 611: «Τὰς θύρας, τὰς θύρας, ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν. Ὁ ἱερεὺς, κρατῶν τὸν ἀέρα ἐπάνω τῶν ἁγίων, ὑψοῦ αὐτόν μικρόν καὶ ὡσανεὶ ἀνάγει καὶ κατάγει αὐτόν, ἕως οὗ τελιωθεῖ τὸ ἅγιον σύμβολον». Βλ. καὶ Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 93: «Ὁ δὲ ἱερεὺς αἶρει τὸν ἀέρα ἀπὸ τῶν ἁγίων εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ κρατήσας αὐτόν ἤτοι τὸν ἀέρα ἀνασεύει ἐπάνω τῶν ἁγίων δώρων λέγων καὶ αὐτὸς τὸ ἅγιον σύμβολον ἕως τέλους».
201. Βλ. σχ. 196.
202. Βλ. J. Goar, *Euchologion sive Rituale Graecorum*, Venetiis 21730, σ. 155.
203. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὅ.π., PG 98, 428BC.
204. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 148: «Τὰς θύρας, τὰς θύρας ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν, σηκώνουσι οἱ ἱερεῖς τὸν ἀέρα καὶ σειοῦσι ἐπάνω τοῦ τάφου, κύπτοντος τοῦ Ἀρχιερέως ὑπὸ κάτω καὶ ἀνοίγει τὰς ἀπάνω θύρας τοῦ βήματος δηλοποιῶν τὴν ἀνοιξίν τοῦ τάφου καὶ τὴν φυγὴν τῶν φυλάκων». Βλ. καὶ Νικολάου Βούλγαρη (Ἰατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σ. 203. Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε, *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας*, σσ. 72-73: «Θέλοντος τοῦ Κυρίου δὲ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν θείαν του ἀνάστασιν καὶ νὰ τὴν προδηλώσῃ, σεισμός μέγας ἐγένετο, ὁ τάφος του ἀνοίγει, οἱ φύλακες φοβήθησαν, εὐθύς εἶχασιν φύγη. Γιὰ τοῦτο ὁ Διάκονος ὅταν εἰπῇ τὰς θύρας, τὰς θύρας σοφῶς πρόσχωμεν, σηκώνουσι εἰς τὰς χεῖρας, καὶ τὸν ἀέρα παίρνουσι οἱ ἱερεῖς καὶ σοῦσι, σιγῶντας ὁ Ἀρχιερεὺς τότε καὶ τὸν κουνουσι. Ἀνοίγει καὶ τοῦ βήματος τὰς θύρας τὰς ἀπάνω, ὄντας κλεισμέναις καὶ αὐταῖς, ὡς εἶπα παραπάνω. Ταῦτα δηλοῦσι τὸν σεισμόν, τ' ἀνοιγμα τοῦ μνημείου καὶ τῶν φυλάκων τὴν φυγὴν ἐκ τοῦ σειμοῦ τοῦ θείου. Καὶ ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς συνθάπτεται Χριστῷ μας, μαζὶ γιὰ νὰ συναναστῇ Κυρίῳ τῷ Θεῷ μας».
205. Νικολάου Βούλγαρη (Ἰατροφιλοσόφου), *Κατήχησις Ἱερά...*, σσ. 203- 204.
206. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 93.
207. Π. Ν. Τρεμπέλα, ὅ.π., σ. 93-94.
208. Βλ. σχ. 187.
209. Βλ. σχ. 199.
210. Γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ βλ. Εὐ. Παπανικολάου, *Ἡ ἐρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Παΐσιου Λιγαριῆδη, στό πλαίσιο τῆς ἐκπαίδευσης τῶν μαθητῶν τοῦ Κολλεγίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Ρώμης*, Διπλωματικὴ Ἔργασία, Ἀθήνα 2008, σσ. 6-29.
211. Δοσιθέου (Πατρ. Ἱεροσολύμων), *Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων*, ἐν Βουκουρεστίῳ 1715, σ. 1180.
212. Χφ 571 τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου στὴν Κωνσταντινούπολη, ἔτους 1641, φφ. 102-103.
213. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 45. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 148. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἑρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 47.
214. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 47. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 149. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἑρμηνεῖα τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 49. Βλ. καὶ σχόλιο 86. Μὲ ὅσα γράφει γιὰ τὸ ζέον φαίνεται ὅτι δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάποιον συγκεκριμένο βυζαντινὸ ἐρμηνευτὴ, ἀλλὰ συγκεφαλαιώνει ὅλες τὶς σχετικὲς ἐρμηνευτικὲς προσεγγίσεις. Ὡς πρῶτο βάζει τὸ σημεῖο τοῦ ἁγίου Πνεύματος συμβολισμό πού ἐπιμένει ἰδιαίτερα ὁ ἱερός Καβάσιλας (SC 4bis, 228) (=PG 150, 452B): «Τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ, τοῦτο αὐτὸ τε ὕδωρ ὃν καὶ πυρός μετέχον, τὸ Πνεῦμα σημαίνει τὸ ἅγιον, ὃ καὶ ὕδωρ λέγεται καὶ ὡς πῦρ ἐφάνη τότε τοῖς τοῦ Χριστοῦ μαθηταῖς ἐμπροσθέν». Ἡ σχέση ἐπίσης τοῦ ζέοντος μὲ τὸ ζωντανὸ καὶ

- ἄφθαρτο σῶμα τοῦ Χριστοῦ τονίζεται ἐμφαντικά καί ἀπό τόν ἅγιο Συμεών Θεσσαλονίκης «ὡς ἀπό τῆς ζωοποιου πλευρᾶς ἐκείνης πίνοντες διατιθώμεθα, τῆς θεότητος μὴ διαιρεθείσης, ἐκτυπούσης τοῦτο τῆς ἐξαγωγῆς καί προσψανύσεως τοῦ θερμοῦ» (PG 15, 741D. Γενικότερα περὶ τοῦ ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ ἀφθάρτου σώματος τοῦ Χριστοῦ βλ. Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), *Ἡ θεία Εὐχαριστία καί τὰ προνόμια τῆς Κυριακῆς κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Κολλυβάδων* [Κανονικά καί Λειτουργικά 7], ἐκδ. «Μυγδονία», Θεσσαλονίκη 2008, σ. 77 ἐξ. Ὅσον ἀφορᾷ στό ζέον βλ. π. Χ. Νάσση, «Ὑδωρ καί αἷμα». Κριτικές παρατηρήσεις, ἐριμνευτικές προσεγγίσεις καί ἐκκλησιολογικές προεκτάσεις μέ ἀφορμὴ τὸ ἐδάφιο Ἰω. 7θ' 34», ἐν *Θεολογία*, τόμος 80 - Τεύχος 4, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 2009, σσ. 157-160. R. Taft, *A history of the Liturgy of st. John Chrysostom, Vol. X, The precommunion rites*, [Orientalia Christiana Analecta 261], Roma 2000, σσ. 441-502). Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ἔχει τὸ ὅτι ὁ Νεόφυτος Μεταξᾶς συσχετίζει τὸ αἷμα καί τὸ ὕδωρ μέ τὸ ἅγιο βάπτισμα καί τὴν θείαν κοινωνία. Ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ δὲν εἶναι ἄγνωστη στὴν πατερικὴ παράδοση. Ἐνδεικτικὰ μνημονεύουμε τὸν ἱερό Χρυσόστομο ὁ ὁποῖος λέγει: «Ἐξῆλθεν αἷμα καί ὕδωρ, ἀλλὰ πρῶτον ἐξῆλθε τὸ ὕδωρ καί τότε τὸ αἷμα, ἐπειδὴ πρῶτον τὸ βάπτισμα καί τότε τὰ μυστήρια... Εἶπον ὅτι τοῦ βαπτίσματος σύμβολον καί τῶν μυστηρίων ἐστὶ τὸ αἷμα ἐκεῖνο καί τὸ ὕδωρ. Ἐξ ἐκατέρων τούτων ἡ Ἐκκλησία γεγέννηται, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καί ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου, διὰ βαπτίσματος καί διὰ μυστηρίων» (Ὁμιλία κατηχητικαί, Λόγος γ', «Πρὸς νεοφωτίστους», 16-18, ἐκδ. A. Wenger, *Jean Chrysostome. Huit catecheses baptismales*, SC 50bis, 160-162. Βλ. σχετικὰ μέ τὸ θέμα αὐτό, π. Χ. Νάσση, «Ὑδωρ καί αἷμα». Κριτικές παρατηρήσεις, ἐριμνευτικές προσεγγίσεις καί ἐκκλησιολογικές προεκτάσεις μέ ἀφορμὴ τὸ ἐδάφιο Ἰω. 7θ' 34», ὁ.π., σσ. 137-162). Σὲ χειρόγραφα μάλιστα ἀπὸ τὸν 16ο αἰ. φαίνεται ὅτι τὴν ὥρα τῆς εὐλογίας τοῦ ζέοντος ὁ ἱερέας λέγει καί τὰ τροπάρια α) «Λουτρόν τὸ θεῖον τῆς παλιγγενεσίας...» καί β) «θεορρύτου αἵματος κενωθέντος, δέσποτα Χριστέ...» πού ὑπομνηματίζουν ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν ἀλήθεια (βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 137-138).
215. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 46. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 149. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 48.
216. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περὶ τῆς τοῦ θεοῦ Ναοῦ*, PG 155, 744BC. Σὲ παλαιότερη ὁμῶς Διάταξη φαίνεται ὅτι ὁ Ἀρχιερεὺς κοινωνεῖ πρῶτος ἀπὸ τὸν ἱερέα: «Σὺν αὐτῷ δὲ προσκυνεῖ καί ὁ ὀφείλων μεταδοῦναι αὐτῷ ἱερέως καί ἀνέρχονται ἀμφότεροι εἰς τὴν κρηπίδα καί ἀσπάζονται τὴν ἁγίαν Τράπεζαν» (R. Taft, «The pontifical Liturgy of the Great Church according to a twelfth-century Diataxis in Codex British Museum Add. 34060», ὁ.π., σ. 302. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 141: «Οἱ ἱερεῖς μεταδίδουσι πρῶτον τῷ ἀρχιερεῖ (ἢ οἱ ἀρχιερεῖς τῷ πατριάρχει) ἐκ τοῦ σώματος καί τοῦ ποτηρίου καί ἔπειτα αὐτὸς μεταδίδει αὐτοῖς ἐκ τούτων ἦτοι ὁ πρόκριτος τῶν ἱερέων ἢ ἀρχιερέων κοινωνεῖ τὸν ἀρχιερέα ἢ πατριάρχη καί εἶτα αὐτὸς κοινωνεῖ ἐκείνους»).
217. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 47. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 150. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 49. Ἡ κοινωνία τοῦ ἱερέα τρεῖς φορὲς ἀπὸ τὸ ποτήριον μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν Διάταξιν τῆς Λειτουργίας, αὐτὴν τοῦ Φιλοθέου («Εἶτα (ὁ ἱερεὺς) ἀναστάς λαμβάνει ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις μετὰ καλύμματος τὸ ἅγιον ποτήριον καί μεταλαμβάνει τρεῖς ἐξ αὐτοῦ»). Βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 14. Στὴν παλαιότερη ὁμῶς Διάταξιν, αὐτὴν τοῦ 12ου αἰ., ὅπως καί σὲ ἄλλα χειρόγραφα, τὰ πράγματα εἶναι ἀσαφῆ. Σημειοῦται ἀπλῶς «μεταλαμβάνει». Βλ. R. Taft, *The Pontifical Liturgy of the Great Church according to a twelfth-century Diataxis in Codex British Museum Add. 34060*, ὁ.π., σ. 302. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 143: «Εἶτα μεταλαμβάνει ἐκ τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου τρίτον. Καί ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ρουφήματι λέγει· Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς· Ἀμήν. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ. Καί τοῦ Υἱοῦ· Ἀμήν. Τῷ τρίτῳ. Καί τοῦ ἁγίου Πνεύματος· Ἀμήν».
218. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 45. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 148. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σσ. 47-48. Σχετικὰ μέ τὴν ἔννοια τοῦ «τά ἅγια τοῖς ἁγίοις» βλ. Π. Ἰ. Σκαλοῦ, *Λειτουργικὲς Μελέτες II*, σσ. 212-214.
219. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 48. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 150. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 49. Βλ. καί σχόλια 87-90.
220. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 48. Βλ. καί σχόλια 87-90.
221. Αὐτὸ κατὰ τὸν ἅγιο Συμεών Θεσσαλονίκης γίνεται «ἵνα καί προσκύνῃσιν ἀποδώσιν πάντες τῷ ὑπὲρ ἡμῶν καί ἱεροουργηθέντι καί τεθυμένῳ καί τῷ Πατρὶ προσενηνεγμένῳ, καί διὰ τῆς προσκυνήσεως καί εὐχαριστίας καί ὄψεως καθαγιασθῶσιν μὲν ὀλικῶς οἱ πιστοί, τίχῳσι δὲ ἰλασμοῦ οἱ τε παριστάμενοι, οἱ τε κατὰ λόγον ἀποδημοῦντες, καί οἱ ἐν παντί τῷ κόσμῳ πιστοί καί ἔτι οἱ προτελειωθέντες εὐσεβῶς καταξιοθῶσιν ἀνέσεως» (Περὶ τε τοῦ θεοῦ Ναοῦ, PG 155, 745A).

222. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σσ. 45-46. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σσ. 148-149. Θεοφίλου Καμπάνιας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 48. Σχετικὰ μέ τὴν ἔννοια τῆς φράσης «Πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ...» μετὰ τὴ θεία Κοινωνία βλ. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Ἐρμηνεία ἑπτὰ δυσκόλων σημείων τοῦ κειμένου τῆς θείας Λειτουργίας ἀπὸ τοῦ Νικολάου Καβάσιλα* (Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν Τόμο τοῦ Συνεδρίου γιὰ τὴν ἁγιοκατάταξη τοῦ Νικολάου Καβάσιλα), Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 170-172.
223. Μαθθ. 26, 29.
224. Νεοφύτου Μεταξᾶ, *Ἐγχειρίδιον*, σ. 46. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτική ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 149. Θεοφίλου Καμπάνιας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὅ.π., σ. 48.
225. Φιλόθεου, *Διάταξις τῆς θείας Λειτουργίας*: «Καὶ προσκυνήσας καὶ εὐχαριστήσας τῷ Θεῷ ἐξέρχεται. Ὁ δὲ ἱερεὺς διαδίδωσι τὸ ἀντίδωρον λεγομένου τοῦ Εὐλόγησω τὸν Κύριον». (Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 15-16).
226. Διαταγαὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Η, 31, SC 336, 234: «Τὰς περισσεουούσας ἐν τοῖς μυστικοῖς εὐλογίας κατὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων οἱ διάκονοι διανεμέτωσαν τῷ κλήρῳ, τῷ ἐπισκόπῳ μέρη τέσσαρα, πρεσβυτέρῳ μέρη τρία, διακόνῳ μέρη δύο, τοῖς δὲ ἄλλοις, ὑποδιακόνοις ἢ ἀναγνώσταις ἢ ψάλταις ἢ διακονίσσαις, μέρος ἓν. Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἕκαστον τιμῆσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν». Βλ. καὶ Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σ. 157.
227. Ὁ ὅσιος Φαντίνος ὁ ἐν Θεσσαλονίκη. Ὁ Βίος τοῦ ὁσίου Φαντίνου τοῦ Νέου (902-974): Εἰσαγωγή - Κείμενο - Μετάφραση - Σχόλια, Ὁρμύλια 1996, σ. 84.
228. Χ. Νάσση (Πρεσβ.), «Μαρτυρίες ἐκ τοῦ Βίου τοῦ ὁσίου Φαντίνου τοῦ Νέου περὶ ζητημάτων λειτουργικῆς τάξεως καὶ ζωῆς τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης», ἐν *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα Θεολογικῆς Σχολῆς, Τμῆμα Ποιμαντικῆς καὶ Κοινωνικῆς Θεολογίας*, τόμος 14, Θεσσαλονίκη 2009, σσ. 175-176. R. Taft, «The Antidoron», ἐν *The Communion, Thanksgiving, and Concluding Rites* [Orientalia Christiana Analecta 281], Roma 2008, σσ. 699-719.
229. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὅ.π., PG 98, 452D: «Ὁ δὲ τοῦ παρθενικοῦ σώματος τύπος, ὁ μερισμὸς τῆς εὐλογίας καὶ προσφορᾶς, κλᾶται μὲν ὡς ἄρτος, διανέμεται δὲ ὡς ἀρῶντος εὐλογίας μετὰληψις τοῖς μεταλαμβάνουσι μετὰ πίστεως· ὡς προσφορὰ δὲ τοῖς ἐνηνοχόσι πλήρης ἀγιοσύνης, ἐκ τῶν ἁγίων ἀντιπροσφέρεται· καὶ οὕτως ἀπὸ μὲν τῆς μεταλήψεως τοῦ ἀχράντου χύματος, τοῦ ἐξ αὐτῆς τεχθέντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, ὁ ἁγιασμὸς καὶ υἰοθεσία τοῖς πιστοῖς παραγίνεται. Ἡ δὲ πνευματικὴ εὐλογία καὶ ἡ ἄλλη τῶν ἀγαθῶν χορηγία, τῷ τῶν χριστιανῶν γένει, ἐκ τῆς διανομῆς τοῦ ἄρτου τοῦ σώματος τῆς Θεοτόκου γίνεται καὶ πιστεύεται». Βλ. καὶ Θεόδωρου Ἀνδιδων, ὅ.π., PG 140, 465C. Σὲ κείμενο ἀποδιδόμενο στό Γρηγόριο Δεκαπολίτη (†842), ἀλλὰ δὲν εἶναι παλαιότερο τοῦ 14ου αἰ., πληροφοροῦμεθα γιὰ τὴ μετάδοση τοῦ ἀντιδώρου σὲ ὅλους τοὺς ἐκκλησιαζομένους, ἀκόμη καὶ σὲ Σαρακηνὸ ὁ ὁποῖος εὐρισκόμενος στό Ναὸ τὴν ὥρα τῆς Λειτουργίας διετέλει ἐν ὄπτασίᾳ (Λόγος ἱστορικός, PG 100, 1204B: «Μετὰ οὖν τὴν συμπλήρωσιν τῆς θείας Λειτουργίας μετέδωκε τὸ ἀντίδωρον ὁ ἱερεὺς πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς· ἐξενεδύθη δὲ πᾶσαν τὴν ἱερατικὴν στολὴν καὶ ἐκ δὲ τῶν καλλιστευουσῶν τοῦ ἄρτου δέδωκε καὶ τῷ Σαρακηνῷ»).
230. Νικολάου Καβάσιλα, ὅ.π., SC 4bis, 304.
231. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, I, PG 155, 301D· 304A. Τοῦ ἰδίου, *Περὶ τέ τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 745DZ 748A. Φαίνεται ὅτι ὁ ἅγιος Συμεὼν ἀπηχεῖ τὴ γνώμη τοῦ Βαλσαμῶνος ὁ ὁποῖος ἐρμηνεύοντας τὸν β' Κανὸνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου λέγει ὅτι τὸ ἁγιασμένον κλάσμα (ἀντίδωρον) ἐπινοήθηκε γιὰ ὅσους γιὰ διάφορους λόγους δὲν συμμετεῖχαν στὴ θεία μετάληψη: «Διὰ τὴν ἀπειλήν, ὡς ἔοικε, τοῦ ἡ' κανόνος, καὶ θ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἔτι καὶ τοῦ παρόντος, ἐπινοήθη, ὡς ἔοικεν, ἢ τοῦ ἀντιδώρου διάδοσις· ὥστε καρτερεῖν ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτοὺς τοὺς μὴ δυναμένους μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων μυστηρίων μέχρι τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἀπολύσεως· ἵνα λάβωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερατεύσαντος τὴν εὐλογίαν τοῦ ἁγιασμένου κλάσματος» (PG 137, 1281C). Οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες ἡ' καὶ θ' ἐπισύρουν τὴν ἀπειλή τοῦ ἀφορισμοῦ σὲ ὅποιον ἐνῶ εἰσέρχεται στὴν ἐκκλησία δὲν κοινωνεῖ «ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ» ἢ φεύγει ἀπὸ τὴ σύναξη δημιουργώντας ἀταξία στὴν ἐκκλησία. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ β' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου. (Βλ. Ἀγαπίου Ἱερομονάχου καὶ Νικόδημου Ἀγιορείτου, Πηδάλιον, σσ. 11-12). Ὁ ἡ' ἐπίσης κανόνας τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας δὲν ἐπιτρέπει στοὺς κατηχούμενους καὶ ἀβάπτιστους νὰ τρώγουν ἀπὸ «τὰ προσφερόμενα εἰς λόγον θυσίας», ἐπειδὴ, ὅπως σημειώνει ὁ ἅγιος Νικόδημος Ἀγιορείτης, «αὐτὰ ἐπροσφέρθησαν εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον καὶ μερίδες ἀπὸ αὐτὰ εὐγγῆκαν εἰς τὰ θεῖα δῶρα» (Πηδάλιον, σ. 681). Στὰ σχόλια ποὺ κάνει ὁ ἅγιος Νικόδημος, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ὡς ἄνω κανόνα τοῦ Θεοφίλου, σημειώνει ὅτι τὸ ἀντίδωρον βγαίνει μόνο ἀπὸ τὴν ὑψωθεῖσα προσφορὰ

- «ἀπό τὴν ὁποῖαν εὐγαίνει ὁ ἀμνός», καὶ πρέπει νὰ τρώγεται μέσα στὴν ἐκκλησία. «Τὰ δὲ κομμάτια ὅπου περισσεύουν ἀπὸ τὰς ἄλλας τέσσαρας προσφορὰς, ἦτοι τὸ λεγόμενον παξιμάδι νὰ τρώγονται μοναχὰ καὶ μὲ ξεχωριστὸν τρόπον, καὶ ὄχι νὰ τρώγονται ὁμοῦ μὲ γάλα καὶ τυρὶ καὶ ὀνάρια ὡς ὁ κοινὸς ἄρτος, καθὼς χωριστὰ τρώγονται καὶ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει μετὰ τὸ ἀντίδωρον» (Πηδάλιον, σσ. 681-682). Βλ. καὶ Κ. Ν. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), ὁ.π., σσ. 373-374. Σχετικὰ μὲ τὴν κατὰ τὴ διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου ἀνάγνωσις τοῦ 33ου ψαλμοῦ «Εὐλόγησω τὸν Κύριον ἐν παντί καιρῶ...», ἀλλὰ κατὰ τὴ Μ. Τεσσαρακοστή καὶ τοῦ 144ου «Υψώσω σε ὁ Θεὸς μου...», βλ. Ἰωάννου Ναθαναήλ, Ἡ θεία Λειτουργία μετὰ ἐξηγήσεων διαφόρων διδασκάλων, σσ. 75'-76'.
232. Νεοφύτου Μεταξᾶ, Ἐγχειρίδιον, σ. 46. Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 149. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 48. Γιά τὸ ἀντίδωρο βλ. καὶ Νικόλαου Βούλγαρη (Ἱατροφιλοσόφου), Κατήχησις Ἱερά..., σσ. 89-90, 289-290. Βλ. καὶ Πηδάλιον, σ. 408, σχ. 1' «Ἐπειδὴ δὲ ὅλοι δὲν εἶναι ἐτοιμασμένοι διὰ νὰ μεταλάβουν, διὰ τοῦτο, ὡς φαίνεται, ἐπενοήθη τὸ ἀντίδωρον, ἵνα καὶ οἱ μὴ μεταλαμβάνοντες τῶν μυστηρίων λάβωσιν αὐτὸ παρὰ τοῦ ἱερέως πρὸς ἀγιασμόν ἡγιασμένους γὰρ ἄρτος ἐστὶ τὸ ἀντίδωρον». Εὐστοχα τὸ ἀντίδωρο ἔχει χαρακτηρηθεῖ καὶ ὡς μία «ἱεραρχία ἐπικοινωνίας» τοῦ λειτουργοῦ μὲ τοὺς πιστοὺς στοῦ τέλους τῆς θείας Λειτουργίας. Ἡ ἐπισήμανσις αὐτὴ ἔρχεται ὡς ἀπάντησις στὴν πράξι τῆς ρουμανικῆς Ἐκκλησίας νὰ ὑποβαθμίξει τὴ διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου δίδοντας προτεραιότητα στὴν εὐλογία διὰ τῆς χρίσεως μὲ τὸ ἔλαιον τῆς κανδήλας. Βλ. Κ. Καραϊσαρίδη (Πρωτοπρ.), Τὰ ἰδιάζοντα λειτουργικὰ στοιχεῖα στὴν Ὁρθόδοξὴ Ἐκκλησία τῆς Ρουμανίας, ἐκδ. «Ἐπέκτασις», Κατερίνη 1995, σσ. 87-93.
233. Νεοφύτου Μεταξᾶ, Ἐγχειρίδιον, σσ. 48-49: «Οἱ θεῖοι Πατέρες διορίζουσι νὰ γίνεται ἡ Λειτουργία εἰς τὴν γ' ὥραν τῆς ἡμέρας, εἰς δὲ τὰς Δεσποτικὰς ἑορτάς, δηλαδή, τοῦ μεγάλου Πάσχα, καὶ Χριστοῦ Γεννήσεως γίνεται πρὸ τῆς ἡμέρας, δι' αἰτίαν μυστηριώδη. Ὅτι εἶναι γνώμη τῶν θεῶν Πατέρων νὰ ἔγινε μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἡ Γέννησις καὶ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διορίζουσιν ἐν τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ ἡ Λειτουργία πρὸς ἑσπέρα νὰ γίνεται. Τὸ αἶτιον διὰ νὰ βαπτισθῶσιν οἱ κατηχούμενοι πρῶτον, ἐπόμενον νὰ ἦναι πολλοί, καὶ γινομένης τῆς Λειτουργίας νὰ κοινωνήσων τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Καὶ ἐάν τώρα οἱ καιροὶ παραλάττωσιν ἐν ταῖς Λειτουργίαις τοῦτο δὲν βλάπτει». Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 151. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 50. Περί τοῦ χρόνου τελέσεως τῆς θείας Λειτουργίας βλ. Π. Ἰ. Σκαλοτῆ, Λειτουργικὲς Μελέτες II, σσ. 215-225.
234. Νεοφύτου Μεταξᾶ, Ἐγχειρίδιον, σσ. 49-50: «Γινομένης δὲ Λειτουργίας καὶ μὴ λειτουργοῦντος τοῦ Ἀρχιερέως ἴσταται (ὁ λαμπαδάριος) ἕως τοῦ Εὐλογημένη ἢ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τὰ λοιπὰ. Καὶ πάλιν ἀνάπτει εἰς τὸ Κοινωνικόν καὶ ἴσταται ἄχρι τέλους. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν προπορεύεται τοῦ Ἀρχιερέως ἕως τοῦ οἰκίσκου αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅταν λειτουργῇ ὁ Ἀρχιερεὺς ἴσταται ὁ λαμπαδάριος ἕως νὰ ἔμβῃ ὁ Ἀρχιερεὺς εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα. Διὰ τὸ «ἡμεῖς ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Ἐκεῖνος ὁμοῦ προσκαλεῖ τὸν Ἀρχιερέα εἰς τὴν ἐκκλησίαν λαμπαδηφορῶν λέγεται Πριμικίριος τῶν εὐταξιῶν. Λαμπαδάριος δὲ λέγεται ὁ πρῶτος ψάλτης τοῦ δευτέρου χοροῦ, οὕτως ὀνομάζεται ἐπειδὴ ἐβάστα τὸ λεγόμενον διβάμβουλον, τὸ ὅποιον ἦτον ἀγγεῖον χρειῶδες μὲ ἀναμμένην λαμπάδα κεχρυσωμένην». Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σσ. 151-152. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σσ. 50-51.
235. Νεοφύτου Μεταξᾶ, Ἐγχειρίδιον, σ. 50. «Ὁ Ἀρχιερεὺς φορεῖ τὴν μίτραν, ὅταν μέλλῃ νὰ λειτουργήσῃ, ἀφ' οὗ ἐνδύθῃ τῶν ἄλλων ἱερῶν ἀμφίων, δηλῶν τὴν μυστικὴν καὶ οὐράνιον βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο λέγεται ὁ Κύριος ἐβασίλευσε καὶ τὰ λοιπὰ». Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 153. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 51.
236. Νεοφύτου Μεταξᾶ, Ἐγχειρίδιον, σ. 50: «Ὁ Ἀρχιερεὺς δύναται νὰ λειτουργήσῃ τουλάχιστον μὲ δύο ἱερεῖς καὶ διάκονον ἓνα. Ἐάν τις Ἀρχιερεὺς ὑπὸ πολλῆς εὐλαβείας ἐπιθυμῇ διὰ νὰ λειτουργήσῃ μόνος του, ὡς ἱερεὺς, ἡ ἀγία Σύνοδος δὲν λογιᾶζει τοῦτο ἀμάρτημα, ὅτι τὰ ἀνώτερα καὶ ὑψηλότερα τάγματα ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς καὶ τῶν κατωτέρων ταγμάτων τὰς δυνάμεις. Πρέπει ὁμοῦ ὁ Ἀρχιερεὺς νὰ λειτουργήσῃ κατὰ μόνος, διὰ νὰ μὴ καταφρονῆται, ἀλλὰ νὰ φυλάττεται ἡ τῆς Ἀρχιερωσύνης τάξις καὶ εὐπρέπεια». Πρβλ. Μελετίου Συρίγου, «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 153. Θεοφίλου Καμπανίας, «Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας», ὁ.π., σ. 51.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Κανονισμός αρ. 246/2013
Περί της ακριβοῦς ἡμερομηνίας δημοσιεύσεως
τῶν δημοσιευτέων εἰς τὸ ἐπίσημον δελτίον ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ἀποφάσεων καὶ ἐγγράφων

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
 ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρ. 9 παρ. 1 καὶ 4 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

2. Τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας πρὸς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἀπὸ τὰς Εὐαγγελικὰς Ἐπιταγὰς, τοὺς Ἱεροῦς Κανόνας καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

3. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 93/8.10.2013 Γνωμοδότησιν τοῦ Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

4. Τὴν ἀπὸ 13.11.2013 Πρότασιν τῆς Ἀρχιγραμματείας

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Ψηφίζει τὸν ὑπ' ἀριθμ. 246/2013 Κανονισμόν, ἔχοντα ὡς ἐξῆς:

Κανονισμός ἀρ. 246/2013

Περί τῆς ακριβοῦς ἡμερομηνίας δημοσιεύσεως
 τῶν δημοσιευτέων εἰς τὸ ἐπίσημον δελτίον ΕΚΚΛΗΣΙΑ
 ἀποφάσεων καὶ ἐγγράφων

Ἄρθρον 1

Αἱ Ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, οἱ Ἐγκύκλιοι, οἱ Κανονισμοί, αἱ Προκηρύξεις, τὰ κλητήρια θεσπίσματα ὡς καὶ πᾶν συναφές ἐγγράφον, τὰ ὁποῖα δημοσιεύονται εἰς

στό ἐπίσημο δελτίο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ἀναρτῶνται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν ἐπίσημον ἰστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀκόμα καὶ πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Δελτίου. Κατὰ τὴν ἀνάρτησιν αὐτῶν εἰς τὸ διαδίκτυο ἀναγράφεται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸ ὑποσέλιδον: Ἀναρτήθηκε στὴν ἰστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν .../.../... Ἡ ὡς ἄνω σήμανσις διατηρεῖται καὶ εἰς τὴν ἔντυπον μορφήν τοῦ δελτίου ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ἀποτελεῖ δὲ τὴν ἐπίσημον ἡμερομηνίαν κυκλοφορίας τοῦ δελτίου καὶ δημοσιεύσεως τῶν ὡς ἄνω ἐγγράφων, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξαρτῶνται ἡ ἰσχὺς τῶν δημοσιευομένων ἀποφάσεων εἴτε αἱ προβλεπόμεναι προθεσμίες, κατὰ περίπτωσιν, ἀναλόγως τῶν κειμένων σχετικῶν διατάξεων.

Ἄρθρον 2

Ὁ παρῶν Κανονισμός δὲν προκαλεῖ δαπάνην εἰς βάρος τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ τῶν ὑπαγομένων εἰς αὐτὴν ὑπηρεσιῶν.

Ἄρθρον 3

Ὁ παρῶν Κανονισμός ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὸ ἐπίσημο δελτίο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

Ἀθήνησι, 19 Νοεμβρίου 2013

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
 Ὁ Διαυθείας Γαβριήλ

Ἀναρτήθηκε στὴν ἰστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν 12.12.2013 καὶ δημοσιεύεται ἐκ νέου γιὰ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

Κανονισμός 250/2013

Περί συστάσεως, οργανώσεως και λειτουργίας Γραφείου Τύπου
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἙλλάδοςΗ ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 9 παρ. 4 τοῦ ν. 590/1977 (ΦΕΚ Α' 146).

2. Τὴν ἀνάγκην ὀργανώσεως τῆς ἐνημερώσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος περὶ τῆς εἰδησεογραφίας ὡς καὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς ποιμαντικῆς, ἐπικοινωνιακῆς καὶ ἐνημερωτικῆς πολιτικῆς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ψηφίζει τὸν Κανονισμὸν 250/2013 ἔχοντα ὡς κατωτέρω:

Κανονισμὸς 250/2013

«Περί συστάσεως, ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας
Γραφείου Τύπου
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»

Ἄρθρον 1

Ἔνταξις καὶ σκοπὸς

Τὸ Γραφεῖον Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπιπέδου Γραφείου καὶ ὑπηρετεῖ τὰς ποιμαντικὰς καὶ ἐπικοινωνιακὰς ἀνάγκας τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς διοικητικῶν καὶ πνευματικῶν ὀργάνων τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τοὺς τρόπους οἱ ὁποῖοι κατωτέρω ἐξειδικεύονται. Τὸ Γραφεῖον Τύπου ὑπηρετεῖ τὴν Ἱεράν Σύνοδον:

α) διὰ τῆς καθημερινῆς παρακολουθήσεως τοῦ ἐθνικοῦ καὶ διεθνοῦς ἠλεκτρονικοῦ τύπου καὶ τῶν ἐντύπων Μ.Μ.Ε. καὶ τῆς ἐτοιμασίας ἐν σχεδίῳ τῶν ἀπαντήσεων, αἱ ὁποῖαι προσήκουν εἰς ἐκάστην περίπτωσιν, εἴτε διὰ τῆς μορφῆς τῶν Δελτίων Τύπου, εἴτε ἀπαντητικῆς Ἐπιστολῆς ἢ Ἀνακοινωθέντος, εἴτε ἄλλως. Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν προηγεῖται ἔγκρισις τῆς ἐνεργείας ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγραμματέως, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει σχετικῶς τὰ Δελτία ἢ Ἀνακοινωθέντα ἢ ἐξουσιοδοτεῖ πρὸς ὑπογραφήν τὸν Προϊστάμενον τοῦ Γραφείου Τύπου,

β) διὰ τῆς καθημερινῆς καταγραφῆς, ἀποδελητιώσεως καὶ σχετικῆς ἐνημερώσεως πρὸς τὸν Ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τὸν Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλ-

λάδος, περὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἢ μέσον μαζικῆς ἐνημερώσεως κυκλοφορούσης ἢ ἐπικειμένης νά κυκλοφορήσῃ εἰδησεογραφίας ἢ σχολίων, ἀπτομένων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ ἡ γνώσις τῶν ὁποίων εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀσκήσιν ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς,

γ) διὰ τῆς συνεργασίας κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ἀρχιγραμματέως μεθ' ὄλων τῶν ὑφισταμένων καὶ συσταθισμένων ἐπικοινωνιακῶν, ἐνημερωτικῶν καὶ μορφωτικῶν μέσων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ἐπικοινωνιακὴν καὶ Μορφωτικὴν Ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν καὶ τὸ Ἐπικοινωνιακὸν καὶ Μορφωτικὸν Ἴδρυμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

δ) διὰ τῆς ὑποβολῆς εἰσηγήσεων πρὸς τὸν Ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου περὶ τῆς ποιμαντικῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἐκκλησιαστικῶν μέσων ἐνημερώσεως

ε) διὰ τῆς συνεργασίας κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ἀρχιγραμματέως μετὰ τοῦ ὀριζομένου μονίμως ἢ ad hoc ἐκπροσώπου τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς εὐχερεστέραν ἐπικοινωνίαν αὐτοῦ μετὰ Μ.Μ.Ε.

στ) διὰ τῆς συνεργασίας μετὰ τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Τύπου, Δημοσίων Σχέσεων καὶ Διαφωτίσεως πρὸς ἀσκήσιν ἐνημερωτικῆς πολιτικῆς ἐπὶ γενικῶν ἢ ἐιδικῶν θεμάτων

ζ) διὰ τοῦ συντονισμοῦ κατόπιν σχετικῆς ἐντολῆς τοῦ Ἀρχιγραμματέως ἀπάντων τῶν περιφερειακῶν ἐκκλησιαστικῶν Μ.Μ.Ε. (περιοδικῶν, ἐφημερίδων, ραδιοσταθμῶν, τηλεοπτικῶν σταθμῶν).

η) διὰ τῆς τηρήσεως συμβατικοῦ καὶ ἠλεκτρονικοῦ ἀρχείου δημοσιευμάτων ἢ ἐκπομπῶν ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀρχείου ταινιῶν, βιντεοκασσετῶν, κασσετῶν καὶ ψηφιακῶν δίσκων, οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρουν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος

θ) διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν σχεδίων νόμων ἀπτομένων τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τῆς ἀμέσου ἐνημερώσεως τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἄρθρον 2

Διεύθυνσις Γραφείου Τύπου

1. Ἀνώτατος ὑπηρεσιακὸς καὶ πειθαρχικὸς προϊστάμενος τῶν ὑπαλλήλων καὶ συνεργατῶν τοῦ Γραφείου Τύπου εἶναι ὁ Ἀρχιγραμματέας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

2. Τό Γραφείον Τύπου διευθύνεται καθημερινῶς ὑπό τοῦ ἐκάστοτε Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τό προσωπικόν τοῦ Γραφείου Τύπου (μόνιμοι, ἀορίστου ἢ ὠρισμένου χρόνου, μετακλήτοί ὑπάλληλοι ἢ ἐπί συμβάσει ἐξωτερικοί συνεργάται) ἀκολουθεῖ τās ὑπηρεσιακάς ἐντολάς του.

3. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς ἐπιπλέον δύναται νά εἰσηγεῖται πρὸς τὴν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδον ὥστε διὰ ἀποφάσεώς της νά τοποθετηθεῖ ἓνα ὑπάλληλον, ἐκ τῶν κατεχόντων ὀργανικὴν θέσιν ἐκκλησιαστικοῦ ὑπαλλήλου εἰς τό Γραφείον Τύπου ἢ εἰς τὴν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ Τύπου, Δημοσίων Σχέσεων καί Διαφωτίσεως ὡς Προϊστάμενον τοῦ Γραφείου Τύπου. Ἡ ἐπιλογή γίνεται κατὰ τὴν ἀπόλυτον διακριτικὴν εὐχέρειαν τῆς Δ.Ι.Σ. Εἰς τὸν ἐν λόγῳ ὑπάλληλον ἀνατίθενται καθήκοντα περιοριστικῶς ἀριθμούμενα εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Δ.Ι.Σ. περὶ ἐπιλογῆς του, ἢ ὅποια δύναται ἐλευθέρως νά τροποποιεῖται ἢ καί νά ἀνακαλεῖται.

ἄρθρον 3

Ἀρχαὶ λειτουργίας καί καθήκοντα Γραφείου Τύπου

1. Ἡ λειτουργία καί δραστηριότης τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀποκλείει πᾶν ἴχνος ἰδεολογικῆς προπαγάνδας ἢ πολεμικῆς ἀντιπαραθέσεως ἢ σκανδαλοθηρίας ἢ περιχαρακώσεως ἢ ἐσωστρεφείας καί ἐν γένει διακρίσεων, αἱ ὅποια προκαλοῦν φόβον ἔναντι παντός ἐτέρου καί διαφορητικοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰ Δελτία Τύπου καί Ἀνακοινωθέντα ἀρθρώνουν λόγον ἀνεξικάκως μέ σεβασμὸν ἔναντι πάσης μορφῆς ἐτερότητας καί διαμορφώνει παρουσίαν ὡς φορέυς ἐκφράσεως ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐμβραθύνων μακροθύμως εἰς τὴν ἀξίαν καί ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καί τὴν οἰκουμενικὴν ἰδέαν τῆς κοινότητος. Λειτουργεῖ δέ ὡς διάυλος ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς διανοήσεως προωθῶν τὸν διάλογον μέ τὰ πνευματικὰ ρεύματα τῆς κοινωνίας.

2. Τό Γραφείον Τύπου ἀποτελεῖ ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἢ ὅποια ὑπηρετεῖ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας σκοποὺς λειτουργίας του καί ἀκολουθεῖ τās ἐντολάς τοῦ Ἀρχιγραμματέως. Τό Γραφείον Τύπου ὡς ὄργανον διακονίας τῆς ποιμαντικῆς καί ἐνημερωτικῆς πολιτικῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐπικοινωνεῖ καί συνεννοεῖται μετὰ ἐτέρων ὑπηρεσιῶν ἢ ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ ἐτέρων Ἱ. Μητροπόλεων ἢ ἐκκλησιαστικῶν ὀργανισμῶν ἢ κρατικῶν ἢ ἰδιωτικῶν φορέων πάντοτε κατόπιν προηγουμένης ἐντολῆς τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

3. Τό πάσης φύσεως προσωπικόν ἐξ ὑπαλλήλων ἢ συνεργατῶν τοῦ Γραφείου Τύπου ὑπέχει καθήκον ἐχεμυθείας περὶ πάσης εἰδήσεως, πληροφορίας ἢ ἐντολῆς περιέρχεται εἰς γνῶσιν του κατὰ τὴν ἄσκησιν ἢ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του.

ἄρθρον 4

Εἰδικοί Σύμβουλοι

1. Τὴν λειτουργίαν τοῦ Γραφείου Τύπου δύναται νά βοηθοῦν εἰδικοί σύμβουλοι, ἢ πρόσληψις τῶν ὁποίων ἐπὶ συμβάσει ἐργασίας ἢ ἢ σύναψις συμβάσεως ἐμμίσθου ἢ ἀμίσθου ἐντολῆς μετὰ τῶν ὁποίων ἀποφασίζεται ὑπὸ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου εἰσηγήσει τοῦ Ἀρχιγραμματέως, ὡσάκις κρίνη τοῦτο ἀπαραίτητον. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνιστῶνται δύο θέσεις Εἰδικῶν Συμβούλων εἰς τό Γραφείον Τύπου, αἱ ὅποια εἶναι ὀργανικαὶ θέσεις μετακλήτων ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων κλάδου ΠΕ Εἰδικῶν Θέσεων (ΕΘ).

2. Οἱ εἰδικοί σύμβουλοι δεόν νά ἔχουν ἐπαρκῆ ἱκανότητα, προϋπηρεσίαν καί ἐμπειρίαν εἰς τὸν ἄνωρον τῆς ἐνημερώσεως ἢ τῆς συγγραφῆς καί παραγωγῆς λόγου.

3. Οἱ εἰδικοί σύμβουλοι συμβουλεύουν τὸν Ἀρχιγραμματέα διὰ τὴν ὀρθολογικότεραν καί ἀποδοτικότεραν διοίκησιν, λειτουργίαν τοῦ Γραφείου Τύπου καί δύναται νά ἐκτελοῦν πᾶν ἕτερον καθήκον τό ὅποιον ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ Ἀρχιγραμματεὺς ἢ ἡ Ἱερά Σύνοδος.

4. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἰσχύει καί ἐπ' αὐτῶν ὁ Κανονισμὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 5/1978 ὡς ἐκάστοτε ἰσχύει.

ἄρθρον 5

Προσωπικόν Γραφείου Τύπου

1. Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ διὰ τοῦ παρόντος συνιστωμένου Γραφείου Τύπου μεταφέρονται εἰς τὴν ἐν λόγῳ ὀργανικὴν μονάδα:

α. μία (1) θέσις ΠΕ συνεργάτου τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Τύπου Διαφωτίσεως καί Δημοσίων Σχέσεων.

β. μία (1) θέσις ΠΕ συνεργάτου τοῦ Γραφείου Ἐκκλησιαστικῶν Εἰδήσεων.

γ. Δύο (2) θέσεις ΔΕ βοηθῶν συνεργατῶν τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Τύπου, Διαφωτίσεως καί Δημοσίων Σχέσεων.

Ἡ μεταφορά τῶν ἀνωτέρω θέσεων καί ἡ ἐπιλογή καί τοποθέτησις τοῦ μεταφερομένου προσωπικοῦ γίνεται διὰ πράξεως μεταφορᾶς τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου τῆς Δ.Ι.Σ., ἢ ὅποια δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

2. Συνεργάται τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Τύπου Διαφωτίσεως καί Δημοσίων Σχέσεων, οἱ ὅποιοι ἔχουν προσληφθεῖ ἐκτὸς ὀργανικῶν θέσεων καί πρό τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ ν. 3801/2009 (ΦΕΚ Α' 163/4.9.2009) ἐπὶ συμβάσει ἀορίστου χρόνου διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ Γραφείου Τύπου καί ἔχουν ὑποβάλῃ αἰτήσιν πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν λόγῳ νόμου εἰς τὴν περίπτωσιν των, κατατάσσονται αὐτοδικαίως εἰς προσωποπαγεῖς ὀργανικὰς θέσεις ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Γραφείου Τύπου ὑπὸ τὴν αὐτὴν σχέσιν ἐργασίας, ἰδίως ἐκπαιδευτικῆς βαθμίδος καί εἰδικότητος πρὸς αὐτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκον

κατά την ημερομηνία δημοσίευσής του ν. 3801/2009. Διά την κατάταξιν εκδίδεται διαπιστωτική πράξις του Μακαριωτάτου Προέδρου τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, ἡ ὁποία συνιστᾶ καί τήν ἀντίστοιχον προσωποπαγή θέσιν καί δημοσιεύεται διά τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ θέσις καταργεῖται διά τῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀποχωρήσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπαλλήλου, ὁ ὁποῖος τήν κατέχει. Ἡ κατάταξις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπαλλήλου εἰς τόν βαθμόν καί μισθολογικόν κλιμάκιον γίνεται ὑπό τοῦ ἀρμοδίου Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κατά τās διατάξεις τῆς ἰσχύουσας νομοθεσίας περί δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς αὐτή ἐκάστοτε ἰσχύει, συμφώνως πρὸς τό ἄρθρον 42 παρ. 2 ἔδαφ. 2 τοῦ ν. 590/1977 (Α' 146).

3. Πρὸς διοικητικὴν, ἐπιστημονικὴν καί τεχνικὴν ὑποστήριξιν τοῦ Γραφείου Τύπου, ἐκτός τῶν ὡς ἄνω ὀργανικῶν θέσεων, εἶναι δυνατόν ἀποφάσει τῆς Δ.Ι.Σ. κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ἀρχιγραμματέως νά μετατίθωνται, μετακινῶνται, ἀποσπῶνται ἐκκλησιαστικοὶ ὑπάλληλοι μέ ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν μεταφορὰν τῆς ὀργανικῆς θέσεώς των ἢ νά ἀνατίθωνται παράλληλα καθήκοντα εἰς ἐκκλησιαστικούς ὑπαλλήλους. Πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνωτέρω ἀναγκῶν ἐπιτρέπονται ἐκ παράλληλου ὑπηρεσιακαί μετακινήσεις ὑπαλλήλων δυνάμει ἐτέρων γενικῶν ἢ εἰδικῶν διατάξεων.

4. Ἡ κατάταξις εἰς βαθμόν καί μισθολογικὸν κλιμάκιον καί ἡ μισθοδοσία ἀπάντων τῶν μονίμων ἢ ἐπὶ συμβάσει ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων ἢ ἐπὶ συμβάσει ἐξωτερικῶν συνεργατῶν τοῦ Γραφείου Τύπου ἀκολουθεῖ τās διατάξεις τῆς ἰσχύουσας νομοθεσίας περί δημοσίων ὑπαλλή-

λων, ὡς αὐτή ἐκάστοτε ἰσχύει, κατά τās προβλέψεις τοῦ ἄρθρου 42 παρ. 2 ἔδαφ. 2 τοῦ ν. 590/1977 (Α' 146).

5. Κατά τὰ λοιπὰ καί μὴ ρυθμιζόμενα διά τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ζητήματα τό πάσης φύσεως προσωπικόν του Γραφείου Τύπου ὑπάγεται εἰς τās διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος 5/1978, ὡς ἐκάστοτε ἰσχύει.

Ἄρθρον 6

Τελικαὶ καί μεταβατικαὶ διατάξεις

1. Ἡ δαπάνη λειτουργίας τοῦ Γραφείου Τύπου καλύπτεται ἀπὸ τόν Προϋπολογισμόν τῆς Σ.Ε. Τύπου, Δημοσίων Σχέσεων καί Διαφωτίσεως.

2. Τό ἀρχεῖον τοῦ ἀτύπως λειτουργοῦντος ἕως τὴν ἐναρξιν ἰσχύος τοῦ παρόντος Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τηρεῖται πλεόν διά τοῦ συνιστωμένου ἐν τῷ παρόντι Κανονισμῷ Γραφείου Τύπου καί τῆ εὐθύνῃ του.

Ἄρθρον 7

1. Ἐκ τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ δέν προκαλεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς ἀρχίζει νά ἰσχύῃ ἀπὸ τῆς δημοσίευσέως του διά τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Κανονισμὸς δημοσιεύεται καί εἰς τό ἐπίσημον Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἀθῆναι 9.12.2013

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ὁ Διαυθείας Γαβριήλ

Ἀπόφασις περὶ καταργήσεως
τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Στέγης Βροντάδων
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου,
Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν

Ἡ ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τὸ ἄρθρον 29 παρ. 2 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

2. Τὸν Κανονισμόν λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος «Ἐκκλησιαστικὴ Στέγη Βροντάδων» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν (Φ.Ε.Κ. 333/Β'/1982).

3. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1357/27.12.2013 Πράξιν καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 3759/1280/ 30.12.2013 Πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Μάρκου.

4. Τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τῆς παρουσίας Ἀποφάσεως δέν προκαλεῖται δαπάνη σέ βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Α. Καταργεῖ τὸ Ἐκκλησιαστικόν Ἰδρυμα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐκκλησιαστικὴ Στέγη Βροντάδων» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν (Φ.Ε.Κ. 333/Β'/1982) καὶ τὸν Κανονισμόν λειτουργίας αὐτοῦ.

Β. Κάθε κινητὸ ἢ ἀκίνητο περιουσιακὸ στοιχεῖο τοῦ ὡς ἄνω καταργουμένου ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος, καθὼς καὶ κάθε δικαίωμα καὶ ἀξίωση αὐτοῦ περιέχονται αὐτοδικαίως στό νομικό πρόσωπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν.

Γ. Ἡ Ἀπόφασις αὐτή νά δημοσιευθῇ στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ στό περιοδικό «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἀθῆναι 14.1.2014

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ὁ Διαυλείας Γαβριήλ

Κανονισμός 249/2013

Κανονισμός ὀργανώσεως τῆς διαδικασίας καί κατανομῆς τῶν ὑπηρεσιακῶν ἀρμοδιοτήτων διοικητικῆς ἐκτελέσεως ἐσόδων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τίς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 9 παρ. 2 - 4 τοῦ Ν. 590/-1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (ΦΕΚ Α' 146).
2. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1060032/5430-25/0016/2.6.1997 Ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν (ΦΕΚ 507/Β'/-20.6.1997).
3. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 196/2010 Ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.
4. Τὴν ἀπὸ 6.12.2013 Γνωμοδότησιν τοῦ Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

ψηφίζει:

Τὸν ὑπ' ἀριθμ. 249/2013 Κανονισμό, ἔχοντα ὡς ἐξῆς:

Κανονισμός ὑπ' ἀριθμ. 249/2013
«Περί ὀργανώσεως τῆς διαδικασίας καί κατανομῆς τῶν ὑπηρεσιακῶν ἀρμοδιοτήτων περὶ τὴν διοικητικὴν ἐκτέλεση ἐσόδων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»

Ἄρθρον 1

Πεδίο ἐφαρμογῆς - Διαδικασία εἰσπράξεως ἐσόδων

1. α. Οἱ πάσης φύσεως καί ἐξ οἰασδῆποτε αἰτίας (δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου) ἀπορρέουσες χρηματικὲς ἀπαιτήσεις ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καταλογίζονται σὲ βᾶρος τοῦ ὀφειλέτη μὲ ἀπόφασιν: α) τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου (Δ.Ι.Σ.) ὡς κύριου διατάκτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ, συντρεχόντως, β) τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς (Δ.Ε.) τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας Οἰκονομικῶν (Ε.Κ.Υ.Ο.) ἢ γ) ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ε.Κ.Υ.Ο. ἢ δ) τοῦ Προέδρου τῆς Δ.Ε. τῆς Ε.Κ.Υ.Ο. ὡς δευτερευόντων διατακτῶν, ἐφ' ὅσον πρόκειται γιὰ ἔσοδα, τὸ ὕψος τῶν ὀποίων ἐμπίπτει στὸ ἐκάστοτε ἰσχύον ποσὸ τῆς καθ' ἕλην ἀρμοδιότητάς τους πρὸς ἔγκριση δαπανῶν κατὰ τίς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 7 παρ. 3 περ. β', 8 παρ. 1 περ. ζ', 10 παρ. 10 Κανονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπ' ἀριθμ. 240/2013 (Α' 243), ὅπως αὐτὸς ἐκάστοτε ἰσχύει. Τὴν ἀρμοδιότητα καταλογι-

σμοῦ διαθέτουν τὰ ἀνωτέρω ὄργανα γιὰ κάθε χρηματικὴ ἀπαίτηση, ἡ ὁποία προέκυψε ἀπὸ τὴν δραστηριότητα, διαχείριση, συναλλαγῆς ἢ ἔλλειμμα ὁποιασδήποτε ὑπηρεσίας ἢ ὀργάνου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία εἰσπράττει σχετικῶς πρὸς τὰ ἀνωτέρω καταλογιστικὰ ὄργανα τὴν ἔκδοση καταλογιστικῆς ἀποφάσεως. Κατὰ τὰς περιπτώσεις περιοδικῶς ὀφειλομένων χρηματικῶν παροχῶν, ἐπὶ τῶν ὀποίων προϋπάρχει ἔννομος σχέσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ τοῦ ὀφειλέτου (π.χ. σύμβασις μισθώσεως) δὲν ἀπαιτεῖται ἡ ἔκδοσις καταλογιστικῆς πράξεως καί ἀρκεῖ κατόπιν σχετικῆς εἰδοποιήσεως τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Διεύθυνσιν Οἰκονομικῶν τῆς Ε.Κ.Υ.Ο. ἡ σύνταξις χρηματικοῦ καταλόγου κατὰ τοῦ ὀφειλέτου.

β. Οἱ καταλογιζόμενες ἀπαιτήσεις δύνανται νὰ ἀνατίθενται πρὸς εἰσπραξὴ στὶς Δημόσιες Οἰκονομικὲς Ὑπηρεσίες ἀπὸ τὰ καθιστάμενα διὰ τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἀρμόδια ὄργανα καί κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ καί τῆς Α.Υ.Ο. ὑπ' ἀρ. 1060032/5430-25/0016/2.6.1997 (ΦΕΚ Β' 507/20.6.1997). Ἡ ἀνάθεση τῆς εἰσπράξεως ἀκολουθεῖ τὴν ὀριζόμενην στὸν παρόντα Κανονισμόν διαδικασίαν καί κατανομὴν ἀρμοδιοτήτων στὶς ὑπηρεσίες καί ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

2. Ἡ ἀνάθεση τῆς εἰσπράξεως γίνεται μὲ ἔγγραφον ἐντολὴν πρὸς τὴν ἀρμόδιαν Δημόσιαν Οἰκονομικὴν Ὑπηρεσίαν (Δ.Ο.Υ.) φορολογίας τοῦ ὀφειλέτη, ἡ ὁποία ὑπογράφεται ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας Οἰκονομικῶν (Ε.Κ.Υ.Ο.) καί στὸ κείμενον τῆς ὁποίας: α) δηλώνεται ὁ τραπεζικὸς λογαριασμός τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στὸν ὁποῖον θὰ παρακατατεθεῖ ἡ εἰσπραχθὸσόμενη ἀπαίτηση, β) δηλώνεται ὁ ὑπάλληλος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἔχει ὀρισθεῖ ὡς ὑπόλογος τοῦ ἐσόδου καί ὡς ἐντεταλμένος πρὸς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Δ.Ο.Υ. καί γ) συνοδεύεται ἀπὸ τὴν τριπλότυπην περιληπτικὴν κατάστασιν βεβαιώσεως καί τὰ ἔγγραφα, πού ἀποδεικνύουν τὴν «ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ βεβαίωσιν» τῆς ἀπαιτήσεως ὡς καί τὴν ὑπαρξὴν καί τὸ ὕψος τῆς ἀπαιτήσεως.

Ἡ «ἐν εὐρείᾳ ἐννοίᾳ βεβαίωσιν» ὡς διοικητικὴ διαδικασία ὀλοκληρῶνεται μὲ τὴν σύνταξιν Χρηματικοῦ Καταλόγου (Χ.Κ.) καί ἀφορᾷ σὲ ἀπαιτήσεις ὀρισμένες, βέβαιαι καί ἐκκαθαρισμένες κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως

του Καταλόγου. Μαζί με τον Χρηματικό Κατάλογο και τα λοιπά έγγραφα, τα οποία αποδεικνύουν την απαίτηση, αποστέλλεται στην Δ.Ο.Υ. Τα έγγραφα αυτά δύνανται να είναι είτε ιδιωτικά (π.χ. συμβάσεις μίσθωσης, συμφωνητικά συμβιβασμού) είτε δημόσια έγγραφα (υπηρεσιακές εισηγήσεις ή βεβαιώσεις περί όφειλης χρηματικών απαιτήσεων, συμβολαιογραφικά έγγραφα, δικαστικές αποφάσεις, αποσπάσματα από λογιστικά βιβλία των υπηρεσιών της Έκκλησίας της Ελλάδος) ή συνδυασμός των ανωτέρω.

Μέ τον Χρηματικό Κατάλογο συναποστέλλεται προς την Δ.Ο.Υ. τριπλότυπη περιληπτική κατάσταση βεβαίωσης έσοδου, την οποία υπογράφουν μετά την διενέργεια ταμειακής βεβαίωσης του έσοδου τα αρμόδια προς βεβαίωση όργανα της Δ.Ο.Υ. και τό ένα αντίτυπο της οποίας επιστρέφεται στην Ε.Κ.Υ.Ο. υπογεγραμμένο από την διενεργήσασα την ταμειακή βεβαίωση Δ.Ο.Υ., και τηρείται στο οικείο αρχείο της Ε.Κ.Υ.Ο.

Άρθρον 2

Χρηματικός Κατάλογος

1. Ο Χρηματικός Κατάλογος (Χ.Κ.) ολοκληρώνει την «έν ευρεία έννοια βεβαίωση» του έσοδου, με βάση την οποία καθορίζεται μονομερώς από τα όργανα της Έκκλησίας της Ελλάδος τό περιεχόμενο της χρηματικής απαίτησώς Της και τό πρόσωπο του όφειλέτη. Συνυπογράφεται από τόν διενεργήσαντα την έν ευρεία έννοια βεβαίωση υπάλληλο της Έκκλησίας της Ελλάδος (ό οποίος καταχώρισε τό έσοδο στά βιβλία έσόδων της Ε.Κ.Υ.Ο.) και τόν Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Οικονομικών της Ε.Κ.Υ.Ο. Η σύνταξη του καταλόγου γίνεται με βάση τά στοιχεία, πού αποδεικνύουν ή βεβαιώνουν την ύπαρξη της απαίτησώς.

2. Ο Χρηματικός Κατάλογος πρέπει νά περιλαμβάνει: 1) Τό είδος και την αίτια της όφειλης, 2) τόν προσδιορισμό του ποσού της όφειλης, 3) τό ονοματεπώνυμο και τό Α.Φ.Μ. του όφειλέτη, 4) την χρονική περίοδο και την προθεσμία αποπληρωμής της όφειλης, 5) τόν όρισθέντα ειδικό Κωδικό Άριθμό Έσόδου (Κ.Α.Ε.) έκτός Κρατικού Προϋπολογισμού υπέρ της Έκκλησίας της Ελλάδος (έπί του παρόντος ό Κ.Α.Ε. 82142) και 6) τυχόν άλλες παρατηρήσεις. Μαζί με τόν Χρηματικό Κατάλογο συντάσσεται και συνυπογράφεται και περιληπτική κατάσταση εις τριπλότυν, ή οποία περιλαμβάνει τόν ειδικό Κωδικό Άριθμό Έσόδου (Κ.Α.Ε.) έκτός Κρατικού Προϋπολογισμού (Κ.Α.Ε. 82142), στόν όποιο θά καταχωρίζεται ή εισπραξη γιά λογαριασμό της Έκκλησίας της Ελλάδος καθώς και τό συνολικό εισπρακτέο ποσό γιά κάθε όφειλέτη.

3. Ο Χρηματικός Κατάλογος μπορεί νά τροποποιηθεί από τά ανωτέρω αρμόδια προς ύπογραφή του όργανα της Έκκλησίας της Ελλάδος ως προς όρισμένα στοιχεία

ή νά διαγραφεί έντελώς σύμφωνα με την ίδια ανωτέρω διαδικασία, προτού ή Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Δ.Ο.Υ.) προβεί στην ταμειακή βεβαίωση του. Εάν ή ταμειακή βεβαίωση είναι λανθασμένη, διαγράφεται από τό αρμόδιο όργανο της Δ.Ο.Υ. και γίνεται επαναβεβαίωση εις βάρος του ύπόχρεου.

Άρθρον 3

Διαδικασία έν στενή έννοια βεβαίωσης απατήσεων

1. Κατόπιν ολοκληρώσως της συντάξως του χρηματικού καταλόγου και αποστολής του με την έντολή εισπράξως του Γενικού Διευθυντού της Ε.Κ.Υ.Ο. (βεβαίωση έν ευρεία έννοια), ή Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Δ.Ο.Υ.) έπιλαμβάνεται της διαδικασίας (κατά τό άρθρο 91 του Κ.Ε.Δ.Ε.) και διενεργεί την ταμειακή βεβαίωση, με την όποια τό ως τότε όφειλόμενο ποσό καθίσταται ληξιπρόθεσμο.

2. Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης Οικονομικών της Ε.Κ.Υ.Ο. δύναται, αυτοπροσώπως ή διά έξουσιοδοτήσως του προς άλλον υπάλληλο, νά υποβάλει στην αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία (Δ.Ο.Υ.) όποιοδήποτε σχετικό έγγραφο ζητηθεί κατά τή διενέργεια της διαδικασίας βεβαίωσης και έκτέλεσης ή νά προβεί σε παροχή διευκρινίσεων ή άλλων πληροφοριών.

Άρθρον 4

Άπόδοση απατήσεων

1. Τά εισπραττόμενα από την Δ.Ο.Υ. ποσά, μετά την άφαίρεση των δαπανών εισπράξως, αποδίδονται στην Έκκλησία της Ελλάδος και κατατίθενται στόν τραπεζικό λογαριασμό, τόν όποιον έχει καθορίσει ή έντολή εισπράξως του Γενικού Διευθυντού της Ε.Κ.Υ.Ο.. Σε περίπτωση χρηματικής απατήσης, ή όποια προέκυψε από την δραστηριότητα, διαχείριση, συναλλαγές ή έλλειμμα όποιασδήποτε, πλίν της Ε.Κ.Υ.Ο., υπηρεσίας ή όργάνου της Έκκλησίας της Ελλάδος, ή απαίτηση αυτή αποδίδεται στην υπηρεσία ή όργανο αυτό υπό της Ε.Κ.Υ.Ο..

2. Σε περίπτωση μή εισπράξως ή μή αποδόσως αποσταλείσας προς εισπραξη απατήσως της Έκκλησίας της Ελλάδος από την αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία έντός τριών έτων από την αποστολή της βεβαίωσης του άρθρου 1, λήγει αυτοδικαίως ή ισχύς της έντολής εισπράξως, και ή Έκκλησία της Ελλάδος άνακτά την έξουσία εισπράξως κατά του όφειλέτη Της.

Άρθρον 5

Υποδείγματα Χρηματικών Καταλόγων - Τριπλότυπων Καταστάσεων Βεβαίωσης Έσόδων

Οι χρηματικοί κατάλογοι και οι τριπλότυπες περιληπτικές καταστάσεις βεβαίωσης έσόδων ακολουθούν τά

κατωτέρω πρότυπα, αναλόγως συμπληρούμενα κατά περίπτωση:

Άρθρον 6

1. Από την δημοσίευση του παρόντος Κανονισμού δέν προκαλείται δαπάνη σέ βάρος του προϋπολογισμού εξόδων της Έκκλησίας της Ελλάδος.
2. Ο παρών Κανονισμός ισχύει από της δημοσιεύσεώς

του στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως. Ο Κανονισμός δημοσιεύεται στό επίσημο Δελτίο της Έκκλησίας της Ελλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Άθήνα, 9 Δεκεμβρίου 2013

† Ο Άθηνών ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ο Αρχιγραμματεός

Ο Διαυλείας Γαβρήλ

**Ἀπόφασις περὶ καταργήσεως
τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Στέγης Αὐτοεξυπηρετουμένων Ὑπερηλίκων
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν**

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τὸ ἄρθρον 29 παρ. 2 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».
2. Τὸν Κανονισμόν λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος «Ἐκκλησιαστικὴ Στέγη Αὐτοεξυπηρετουμένων Ὑπερηλίκων» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν (Φ.Ε.Κ. 333/Β'/1982).
3. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1357/27.12.2013 Πρᾶξιν καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 3760/1281/ 30.12.2013 Πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Μάρκου.
4. Τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τῆς παρούσης Ἀποφάσεως δέν προκαλεῖται δαπάνη σέ βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Α. Καταργεῖ τὸ Ἐκκλησιαστικόν Ἴδρυμα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐκκλησιαστικὴ Στέγη Αὐτοεξυπηρετουμένων Ὑπερηλίκων» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν (Φ.Ε.Κ. 333/Β'/1982) καὶ τὸν Κανονισμόν λειτουργίας αὐτοῦ.

Β. Κάθε κιντὸ ἢ ἀκίνητο περιουσιακὸ στοιχεῖο τοῦ ὡς ἄνω καταργουμένου ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος, καθὼς καὶ κάθε δικαίωμα καὶ ἀξίωση αὐτοῦ περιέρχονται αὐτοδικαίως στό νομικό πρόσωπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν.

Γ. Ἡ Ἀπόφασις αὐτή νά δημοσιευθῇ στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ στό περιοδικό «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἀθῆναι 14.1.2014

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ὁ Διαυθείας Γαβριήλ

Κανονισμός Συστάσεως και Λειτουργίας Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμία: «Ἰδρυμα Ἐνίσχυσης καὶ Ἐπιμόρφωσης τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ»

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

1. Τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 29 παραγρ. 2 καὶ 59 παραγρ. 2 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Α' 146),

2. Τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Χριστεπώνυμον πλῆρωμα, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἀπὸ τὰς Εὐαγγελικὰς Ἐπιταγὰς, τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους,

3. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 236/14.1.2014 Πρᾶξιν καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 38/10.1.2014 Πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνατίου,

4. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 9/2014 Γνωμοδότησιν τοῦ Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Συνιστᾷ εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ Ἐκκλησιαστικὸν Ἰδρυμα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἰδρυμα Ἐνίσχυσης καὶ Ἐπιμόρφωσης τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ», τὸ ὁποῖον θὰ λειτουργῇ ὡς ἐξηρητημένη Ὑπηρεσία τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ καὶ θὰ ἐδρεύῃ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Βόλου. Ἡ ὀργάνωσις, διοίκησις, διαχείρισις καὶ λειτουργία τοῦ Ἰδρύματος τούτου θὰ διέπεται ἀπὸ τὰς διατάξεις τοῦ ἐπομένου Κανονισμοῦ:

Κανονισμός Συστάσεως καὶ Λειτουργίας
Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμία:
«Ἰδρυμα Ἐνίσχυσης καὶ Ἐπιμόρφωσης
τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ

ἄρθρον 1

Σύστασις, Ἐπωνυμία, Ἔδρα, Σφραγίδα

Στὴν περιφέρεια τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ καὶ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν, διοικητι-

κὴ ἐπίβλεψη καὶ ἐποπτεία αὐτῆς συνιστᾶται Ἐκκλησιαστικὸν Ἰδρυμα, μέ τὴν ἐπωνυμία «Ἰδρυμα Ἐνίσχυσης καὶ Ἐπιμόρφωσης τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, τὸ ὁποῖο θὰ λειτουργῇ ὡς ἐξηρητημένη ὑπηρεσία τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, αὐτοτελοῦς διαχείρισις καὶ μὴ κερδοσκοπικὸν χαρακτήρος καὶ θὰ διέπεται ἀπὸ τὶς διατάξεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ. Ἔδρα τοῦ Ἰδρύματος τούτου εἶναι ὁ Βόλος Μαγνησίας καὶ εἰδικότερα τὰ γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ.

Τὸ Ἰδρυμα ἔχει ἰδία σφραγίδα μέ δύο ἐπάλληλους κύκλους. Στὸν μὲν ἐξωτερικὸν κύκλον ἀναγράφονται οἱ λέξεις «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΛΜΥΡΟΥ», στὸν δὲ ἐσωτερικὸν κύκλον ἡ ἐπωνυμία τοῦ Ἰδρύματος «ΙΔΡΥΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ».

ἄρθρον 2

Σκοποὶ τοῦ Ἰδρύματος

Σκοποὶ τοῦ Ἰδρύματος εἶναι:

Α) Ἡ ἐν γένει συμβολὴ στὴν πληρέστερη καὶ ἀρτιότερη πνευματικὴ, ποιμαντικὴ, ἱεραποστολικὴ, κοινωνικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ διακονία τῶν Ἱερέων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, στὸ πλαίσιο τῆς Ὁρθόδοξης Πίστεως, παράδοσις καὶ διδασκαλίας.

Β) Ἡ παροχὴ παντός εἶδους οικονομικῆς βοήθειας στοὺς Ἱερεῖς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ, πού χρειάζονται ἀρωγὴ.

Γ) Ἡ συμπαράστασις στὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ οικογένειές τους.

Δ) Ἡ διοργάνωσις σεμιναρίων, ὁμιλιῶν καὶ παντός εἶδους ἐκδηλώσεων γιὰ τὴν ἐπιμόρφωσις τῶν κληρικῶν καὶ τὴν ἐνημέρωσις τῶν πιστῶν γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν οἱ Ἱερεῖς κατὰ τὴν διακονίαν τους.

Ε) Ἡ λειτουργία χώρων φιλοξενίας γιὰ ὄσους Ἱερεῖς καὶ τὶς οικογένειές τους ἔχουν ἀνάγκη.

ΣΤ) Ἡ κοινωνικὴ ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἐνημέρωσις τῶν Ἱερέων.

Ζ) Ἡ παροχὴ ἀντιμισθίας σὲ Ἱερεῖς, πού τοποθετοῦνται σὲ ἐνορίες, στὶς ὁποῖες δὲν ὑπάρχει διορισμένος Ἱερέας.

Η) Η διενέργεια έρευνών σχετικών με τά προβλήματα του έφημεριακού Κλήρου και των μελών των οικογενειών τους.

Θ) Η ασφάλιση των Ίερέων σε φορείς ιδιωτικής ασφάλισης, ώστε να εξασφαλίζεται η ιατρική τους περίθαλψη και ένδεχομένως η σύνταξή τους.

Ι) Η χορήγηση ύποτροφιών στα παιδιά των Ίερέων που διακρίνονται για τις επιδόσεις τους στο σχολείο και για τό ήθος τους.

ΙΑ) Η χορήγηση ύποτροφιών σε νέους που θέλουν να γίνουν Ίερείς και διακρίνονται για τό ήθος τους και τό ορθόδοξο χριστιανικό τους φρόνημα.

Άρθρον 3

Όργάνωση - Διοίκηση-Διοικητικό Συμβούλιο

1. Τό Ίδρυμα τελεί υπό την πνευματική και διοικητική επίβλεψη και έποπτεία της Ίεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Άημυρού και διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο που άναρτίζεται από:

Α) Τόν εκάστοτε Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος και Άημυρού, ως Πρόεδρο.

Β) Τόν εκάστοτε Πρωτοσύγκελλο της οικείας Ίεράς Μητροπόλεως, ως Άντιπρόεδρο, ό όποιος σε περίπτωση κωλήματος ή άπουσίας του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου, άναπληρώνει αυτόν και προεδρεύει του Δ.Σ.

Γ) Ένα Κληρικό της Ίεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Άημυρού, όριζόμενο από τό Μητροπολίτη Δημητριάδος και Άημυρού.

Δ) Δύο λαϊκούς, κατοίκους της περιφέρειας της Ίεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Άημυρού, που διακρίνονται για την ευσέβεια, τό ήθος, την πνευματική κατάρτιση και ώριμότητά τους και τό ενδιαφέρον τους για τη ζωή και τό έργο της τοπικής Έκκλησίας, οι όποιοι όρίζονται, μαζί με τους άναπληρωτές τους, από τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος, ύστερα από άπόφαση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

2. Η θητεία των μελών του Δ.Σ., τακτικών και άναπληρωματικών, όρίζεται τριετής, οι δέ διορισθέντες δύνανται να έπαναδιορισθούν. Τό άξίωμα των μελών του Δ.Σ. είναι τιμητικό και άμισθο.

3. Μέλη του Δ.Σ. που δέν άναποκρίνονται στα καθήκοντά τους ή κωλήονται στην άσκηση αυτών ή δέ συμβάλουν στην εύρυθμη, όμαλή και άποτελεσματική λειτουργία του Ίδρύματος, ή προβαίνουν σε έέργειες που έρχονται σε αντίθεση με τούς σκοπούς του Ίδρύματος, ή παραιτούνται πρό της λήξεως της θητείας τους, παύονται και άντικαθίστανται από τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη.

4. Τό Δ.Σ. του Ίδρύματος συγκροτείται σε σώμα κατά την πρώτη συνεδρίασή του και εκλέγει τόν Γραμματέα και τόν Ταμία.

5. Τό Δ.Σ. συνέρχεται τακτικά κάθε μήνα και έκτάκτως όταν παρίσταται άνάγκη, ύστερα από πρόσκληση του

Προέδρου ή σε περίπτωση άπουσίας ή κωλήματος αυτού, του Άντιπροέδρου ή ύστερα από έγγραφη αίτηση πρός τόν Πρόεδρο τριών τουλάχιστον μελών του, στην όποία πρέπει να άναφέρουν και τά προτεινόμενα πρός συζήτηση θέματα.

6. Τό Δ.Σ. εύρίσκεται σε άπαρτία και άποφασίζει νόμιμα, όταν παρίσταται όπωσδήποτε ό Πρόεδρος, ή σε περίπτωση κωλήματος ή άπουσίας αυτού ό Άντιπρόεδρος και δύο (2) τουλάχιστον από τά μέλη του, οι δέ άποφάσεις αυτού λαμβάνονται κατά πλειοψηφία των παρόντων μελών. Σε περίπτωση ίσοψηφίας ύπερισχύει η ψηφος του Προέδρου.

Άρθρον 4

Άρμοδιότητες του Διοικητικού Συμβουλίου

Τό Διοικητικό Συμβούλιο του Ίδρύματος έχει τις ακόλουθες άρμοδιότητες:

α) Άποφασίζει για κάθε θέμα που άφορά στην όργάνωση, διοίκηση και λειτουργία του Ίδρύματος, στη διαχείριση και άξιοποίηση εν γένει των κάθε φύσης περιουσιακών στοιχείων, που έχουν διατεθεί σε χρήση του Ίδρύματος, και στη διάθεση των πόρων του Ίδρύματος, καθώς και για κάθε έέργεια που σχετίζεται με την έκπληρωση των σκοπών αυτού.

β) Υποβάλλει πρός έγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο της Ίεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Άημυρού κάθε άπόφαση την όποία λαμβάνει σε έκτέλεση του παρόντος Κανονισμού.

γ) Συνεργάζεται για όλα τά σχετικά ζητήματα με τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, με τά Έκκλησιαστικά Συμβούλια των Ίερών Ναών και τά Διοικητικά Συμβούλια των φιλανθρωπικών, κοινωφελών και λοιπών Έκκλησιαστικών Ίδρυμάτων της περιφέρειας της Ίεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Άημυρού, με διάφορους πολιτιστικούς, έπιστημονικούς και φιλανθρωπικούς συλλόγους, καθώς και με την Τοπική Αυτόδιοίκηση, τούς τοπικούς φορείς και εν γένει τις άρμόδιες κρατικές ύπηρεσίες για την προαγωγή και έπίτευξη των σκοπών του Ίδρύματος.

δ) Μεριμνά για την έξεύρεση οικονομικών πόρων και την έπαύξηση αυτών και για την εύρυθμη, όμαλή, άπόσκοπη και άποτελεσματική λειτουργία του Ίδρύματος.

ε) Προτείνει στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο, τό όποιο άποφασίζει σχετικά, την πρόσληψη από τό νομικό πρόσωπο της Ίεράς Μητροπόλεως του αναγκαίου για τη λειτουργία του Ίδρύματος προσωπικού, σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, και έποπτεύει αυτό.

στ) Άποφασίζει επί των αιτήσεων για παροχές από τό Ίδρυμα.

ζ) Καταρτίζει τόν έτήσιο Προϋπολογισμό και Άπολογισμό του Ίδρύματος, τούς όποιους και υποβάλλει για έγκριση στο Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

ν) Ἀποφασίζει γιὰ τὴν ἀνακήρυξη Δωρητῶν, Εὐεργετῶν καὶ Μεγάλων Εὐεργετῶν τοῦ Ἰδρύματος.

θ) Εἰσηγείται στό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, τό ὁποῖο ἀποφασίζει σχετικά, τὴν ἀποδοχή ἢ τὴν ἀποποίηση δωρεῶν, κληρονομιῶν, καὶ κληροδοσιῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων, καταλειπομένων ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὰ σχετικά μέ τὴν ἄσκηση ἀγωγῶν, τὴν παραίτηση ἀπὸ δικόγραφα ἀγωγῶν, ἀπὸ διαδικαστικές πράξεις καὶ ἀπὸ ὀλόκληρη τὴ δίκη, τὴν παραίτηση ἀπὸ ἔνδικα μέσα, τὸν συμβιβασμό ἢ τὴν ἐξωδικαστική ἐπίλυση διαφορῶν.

ι) Μπορεῖ μέ ἀπόφασή του νά ἀναθέτει τὴν ἐκπροσώπηση τοῦ Ἰδρύματος γιὰ τὴν ἐκτέλεση συγκεκριμένων πράξεων σέ ἄλλο μέλος τοῦ Δ.Σ. (πλὴν τοῦ Προέδρου ἢ τοῦ Ἀντιπροέδρου) ἢ σέ τρίτο πρόσωπο.

ια) Ἀποφασίζει γιὰ κάθε ἄλλο θέμα, τό ὁποῖο ἀνακύπτει κατὰ τὴν ἐφαρμογή τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ καὶ δέν προβλέπεται ρητὰ σέ αὐτόν, ὑπὸ τὸν ὄρο τῆς ἐγκρίσης τῶν ἀποφάσεών του ἀπὸ τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο.

ἄρθρον 5

Ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου, τοῦ Ἀντιπροέδρου, τοῦ Γραμματέα καὶ τοῦ Ταμῆ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ.:

α) ἔχει τὴν εὐθύνη ὄλων τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Ἰδρύματος καὶ συντονίζει τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ἰδρύματος.

β) Ἐκπροσωπεῖ τό Ἴδρυμα ἐνώπιον κάθε Διοικητικῆς, Δικαστικῆς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς καὶ ὁποιασδήποτε ἄλλης Ἀρχῆς καὶ σέ ὅλες του τίς σχέσεις μέ ἄλλα Ἰδρύματα, Ὄργανισμούς, νομικά καὶ φυσικά πρόσωπα.

γ) Λαμβάνει γνῶση ὄλων τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐγγράφων τοῦ Ἰδρύματος, συνυπογράφει μέ τὸν Γραμματέα ὅλη τὴν ἀλληλογραφία αὐτοῦ καὶ συνυπογράφει μέ τὸν Ταμῆ τὰ οικονομικῆς φύσης ἔγγραφα,

δ) Συγκαλεῖ τό Δ.Σ. σέ τακτικές ἢ ἐκτακτες συνεδριάσεις, διευθύνει τίς σέ αὐτές συζητήσεις καὶ συνυπογράφει μέ τὸν Γραμματέα τὰ πρακτικά τῶν συνεδριάσεων,

ε) Ἐν γένει μεριμνᾷ γιὰ τὴν ἐφαρμογή τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ.

2. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Δ.Σ. ἀναπληρώνει τὸν Πρόεδρο, σέ περίπτωση ἀπουσίας ἢ κωλύματος, σέ ὅλες τίς ὡς ἄνω ἀρμοδιότητες αὐτοῦ καὶ ἐνεργεῖ κατόπιν ἐντολῆς του.

3. Ὁ Γραμματέας τοῦ Δ.Σ. τηρεῖ τό Βιβλίον Πρωτοκόλλου εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐγγράφων τοῦ Ἰδρύματος καὶ συντάσσει ὅλα τὰ ἔγγραφα καὶ ὅλη τὴν ἀλληλογραφία τοῦ Ἰδρύματος γιὰ τὴν ὁποία ἐνημερώνει τὸν Πρόεδρο καὶ τὴν ὁποία συνυπογράφει μέ αὐτόν. Ἐπίσης τηρεῖ λοιπὰ Γενικά Βιβλία, ἀπαραίτητα γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ Ἰδρύματος, τῶν ὁποίων τὴν τήρηση ἠθέλη

νά ἀποφασίσει τό Δ.Σ. αὐτοῦ καὶ τό Βιβλίον Πρακτικῶν τῶν Συνεδριάσεων τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος, συνυπογράφει μέ τὸν Πρόεδρο τὰ ἐν λόγῳ πρακτικά, τὰ ὁποία συντάσσει καὶ φυλάσσει τὰ ἔγγραφα, τὴν ἀλληλογραφία, τὰ Βιβλία καὶ τὴ σφραγίδα τοῦ Ἰδρύματος.

4. Ὁ Ταμῆς ἐνεργεῖ γιὰ λογαριασμό τοῦ Δ.Σ., ἐναντι τοῦ ὁποίου εἶναι ὑπόλογος, τίς διαχειριστικές πράξεις ἀναφορικά πρὸς τὰ κάθε φύσης περιουσιακά στοιχεία, πού ἔχουν διατεθεῖ σέ χρήση τοῦ Ἰδρύματος. Τηρεῖ τό Βιβλίον Ταμείου, καθὼς καὶ τὰ Διπλότυπα Γραμμάτια Εἰσπράξεως, θεωρημένα ἀπὸ τὴν οἰκεία Ἱερά Μητρόπολη μέ τὴν ἐνδειξη «Διά τό Ἴδρυμα Ἐνίσχυσης καὶ Ἐπιμόρφωσης τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀθμυροῦ», τὰ ὁποία συνυπογράφει μέ τὸν Πρόεδρο, διενεργεῖ τίς πληρωμές γιὰ κάθε δαπάνη πού προβλέπεται στὸν ἐγκεκριμένο Προϋπολογισμό, βάσει διπλοτύπων Ἐνταλμάτων Πληρωμῆς, θεωρημένων ἀπὸ τὴν Ἱερά Μητρόπολη, τὰ ὁποία ἐπίσης συνυπογράφει, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὅλα τὰ οικονομικῆς φύσης ἔγγραφα, μέ τὸν Πρόεδρο, εὐθύνεται γιὰ τὴν φύλαξη τῶν χρημάτων τοῦ Ἰδρύματος, τὰ ὁποία κατατίθενται σέ ἰδιαιτέρο λογαριασμό μίας ἀπὸ τίς Τράπεζες πού λειτουργοῦν στὴν πόλη τοῦ Βόλου, στό ὄνομα τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀθμυροῦ μέ τὴν ἐνδειξη «Ἴδρυμα Ἐνίσχυσης καὶ Ἐπιμόρφωσης τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου», ἔχει τὴν εὐχέρεια νά παρακρατεῖ ἐξ αὐτῶν ποσὸ ἀναγκαῖο γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἐκτάκτων καὶ ἐπείγουσῶν δαπανῶν τοῦ Ἰδρύματος, τό ὕψος τοῦ ὁποίου καθορίζεται μέ ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ., καὶ διενεργεῖ ἀναλήψεις χρημάτων κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ., γιὰ τὴ λήψη τῆς ὁποίας εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ψῆφος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου, ὡς Πρόεδρος. Ἐπίσης, τηρεῖ τό Βιβλίον Ἐσόδων - Ἐξόδων, τό Βιβλίον Κτηματολογίου καὶ ὅποιο ἄλλο βιβλίον ἢ στοιχεῖο κριθεῖ ἀπαραίτητο γιὰ τὴν εὐρυθμὸ οικονομικὴ διαχείριση τοῦ Ἰδρύματος.

ἄρθρον 6

Προσωπικὸ τοῦ Ἰδρύματος

Τό προσωπικὸ τοῦ Ἰδρύματος διακρίνεται σέ ἐθελοντικὸ καὶ ἔμμισθο. Στό ἐθελοντικὸ προσωπικὸ συγκαταλέγονται ὅσοι μέ τὴ θέλησή τους καὶ ἄνευ ἀμοιβῆς παρέχουν τίς ὑπηρεσίες τους στό Ἴδρυμα. Τό ἔμμισθο προσωπικὸ προσλαμβάνεται ἐκτάκτως ἀπὸ τό νομικὸ πρόσωπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος καὶ Ἀθμυροῦ, ὅποτε παραστεῖ συγκεκριμένη ἀνάγκη, σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τῆς κείμενης νομοθεσίας.

ἄρθρον 7

Τηρούμενα Βιβλία

Τό Ἴδρυμα ἔχει αὐτοτελῆ διαχείριση, τηρεῖ δέ ὑποχρεωτικῶς, μέ τὴ μερίμνα τοῦ Γραμματέα καὶ τοῦ Ταμῆ τοῦ Δ.Σ., τὰ γενικά καὶ διαχειριστικά αὐτοῦ βιβλία, τὰ ὁποία

πρέπει να φέρουν ίδια ἀρίθμηση τό καθένα κατά φύλλο καί να εἶναι θεωρημένα νομίμως ἀπό τήν Ἱερά Μητροπολιτική Δημητριαδός καί Ἀθμυροῦ, ἥτοι:

- 1) Βιβλίον Πρωτοκόλλου εἰσερχομένων καί ἐξερχομένων ἐγγράφων,
- 2) Βιβλίον Πρακτικῶν τῶν Συνεδριάσεων τοῦ Δ.Σ.,
- 3) Βιβλίον Ταμείου καί ἀριθμημένα κατ' αὐξοῦντα ἀριθμό Διπλότυπα Γραμμάτια Εἰσπράξεως καί Ἐντάγματα Πληρωμῆς, τά ὁποῖα εἶναι ἐκτελεστέα ἐφ' ὅσον φέρουν τήν ὑπογραφή τοῦ Προέδρου καί τοῦ Ταμῆ τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος,
- 4) Βιβλίον Ἀποθήκης,
- 5) Βιβλίον Κτηματολογίου, στό ὁποῖο καταγράφονται ὅλα τά ἀκίνητα περιουσιακά στοιχεῖα, πού ἔχουν διατεθεῖ σέ χρήση τοῦ Ἰδρύματος,
- 6) Βιβλίον Ὑλικοῦ, στό ὁποῖο καταγράφονται ὅλα τά κινητά περιουσιακά στοιχεῖα, πού ἔχουν διατεθεῖ σέ χρήση τοῦ Ἰδρύματος.

ἄρθρον 8

Πόροι τοῦ Ἰδρύματος καί διάθεσή τους

1. Πόροι τοῦ Ἰδρύματος εἶναι:

- α) Οἱ ἐπιχορηγήσεις τοῦ Γενικοῦ ἢ τῶν Ἐνοριακῶν Φιλόπτωχων Ταμείων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριαδός καί Ἀθμυροῦ,
- β) Κρατικές ἐπιχορηγήσεις, ἐπιχορηγήσεις ἀπό τά εἰδικά σχετικά μέ τούς σκοπούς τοῦ προγράμματος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης, ἐπιχορηγήσεις Διεθνῶν Ὄργανισμῶν, ἐπιχορηγήσεις τῆς Νομαρχιακῆς ἢ Τοπικῆς Αυτοδιοίκησης, Ὄργανισμῶν καί ἀλλῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου ἢ Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, ἐπιχορηγήσεις φυσικῶν προσώπων καί κάθε ἀλλήλη νόμιμη ἐπιχορήγηση,
- γ) πρόσοδοι ἀπό τήν ἀξιοποίηση τῶν κάθε φύσης περιουσιακῶν στοιχείων, πού ἔχουν διατεθεῖ σέ χρήση τοῦ Ἰδρύματος,
- δ) πρόσοδοι ἀπό τήν πραγματοποίηση διαφόρων ἐκδηλώσεων τοῦ Ἰδρύματος,
- ε) δωρεές, κληρονομίες καί κληροδοσίες κινητῶν καί ἀκινήτων, ἐκ μέρους φυσικῶν καί νομικῶν προσώπων, καταλειπόμενες ὑπέρ αὐτοῦ καί περιερχόμενες κατά πλήρη κυριότητα στό νομικό πρόσωπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριαδός καί Ἀθμυροῦ,
- στ) εἰσφορές φίλων τοῦ Ἰδρύματος,
- ζ) κάθε ἀλλήλη πρόσοδος, σύμφωνα μέ τό Ὁρθόδοξο Χριστιανικό πνεῦμα, πού προέρχεται ἀπό κάθε νόμιμη πηγή καί δέν κατονομάζεται ρητά στόν παρόντα Κανονισμό, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ οἰκείου Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, προτάσει τοῦ Δ.Σ., στήν ὁποία θά ὀρίζεται εἰδικά ἡ νομιμότητα τῆς σχετικῆς πράξης ἀποδοχῆς τῆς προσόδου καί ἐάν αὕτη ἐξυπηρετεῖ τούς σκοπούς τοῦ Ἰδρύματος.

2. Ἡ περιέλευση οἰουδήποτε κινητοῦ ἢ ἀκινήτου πράγματος στή χρήση τοῦ Ἰδρύματος γίνεται πάντα στό

ὄνομα τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριαδός καί Ἀθμυροῦ, στό ὁποῖο μεταβιβάζεται ἡ κυριότητα, νομή καί κατοχή τοῦ πράγματος. Στήν πράξη δέ τῆς μεταβίβασης γίνεται εἰδικότερη μνεία καί ἀναφορά μέ τήν ἐνδειξη «Διά τό Ἰδρυμα Ἐνίσχυσης καί Ἐπιμόρφωσης τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριαδός καί Ἀθμυροῦ», τό ὁποῖο, ὡς Ἐκκλησιαστικό Ἰδρυμα, θά ἔχει τή χρήση γιά ὅσο χρόνο ὑφίσταται, πρὸς ἐκπλήρωση τῶν σκοπῶν του.

3. Οἱ ἀνωτέρω πόροι τοῦ Ἰδρύματος διατίθενται κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. αὐτοῦ, πού ἐγκρίνεται ἀπό τό οἰκείο Μητροπολιτικό Συμβούλιο, γιά:

- α) τήν ὑλοποίηση τῶν σκοπῶν τοῦ Ἰδρύματος
- β) τήν κάλυψη τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τοῦ Ἰδρύματος,
- γ) τίς ἀμοιβές καί τίς ἀσφαλιστικές ἐργοδοτικές εἰσφορές τοῦ ὑπηρετοῦντος ἐμμίσθου προσωπικοῦ, σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τῆς κείμενης νομοθεσίας,
- δ) τήν κάλυψη κάθε δαπάνης τοῦ Ἰδρύματος πού προβλέπεται στόν ἐγκεκριμένο Προϋπολογισμό αὐτοῦ, καί
- ε) τήν κάλυψη κάθε ἔκτακτης δαπάνης, ἔπειτα ἀπό ἐγκριση τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, ἡ ὁποία ἀνακύπτει καί ἀποσκοπεῖ στήν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν αὐτοῦ.

ἄρθρον 9

Δωρητές, Εὐεργέτες, Μεγάλοι Εὐεργέτες

Τό Διοικητικό Συμβούλιο τοῦ Ἰδρύματος μπορεῖ νά ἀνακηρύσσει Δωρητές, Εὐεργέτες καί Μεγάλους Εὐεργέτες τοῦ Ἰδρύματος εἴτε ἐν ζωῇ εὐρισκόμενους, εἴτε μετά θάνατον. Δωρητές ἀνακηρύσσονται ὅσοι εἰσφέρουν στό Ἰδρυμα χρηματικά ποσά ἢ περιουσιακά στοιχεῖα ἀξίας 301 ἕως 1.500 εὐρώ καί Μεγάλοι Εὐεργέτες ὅσοι εἰσφέρουν χρηματικά ποσά ἢ περιουσιακά στοιχεῖα ἀξίας 1.501 εὐρώ καί ἄνω. Δωρητές μποροῦν νά ἀνακηρύσσονται ἀπό τό Διοικητικό Συμβούλιο καί πρόσωπα, τά ὁποῖα προσέφεραν στό Ἰδρυμα ἀλλῆς ἐξαιρετικῆς ὑπηρεσίας. Τά ὀνόματα τῶν Δωρητῶν, Εὐεργετῶν καί Μεγάλων Εὐεργετῶν μποροῦν νά ἀναγράφονται σέ μαρμαρινή πλάκα, ἀναρτώμενη σέ κατάλληλο χῶρο στό κτίριο τοῦ Ἰδρύματος.

ἄρθρον 10

Ἐλεγχος τοῦ Ἰδρύματος

1. Ἐλεγχος νομιμότητας τῆς οικονομικῆς διαχείρισης τοῦ Ἰδρύματος διενεργεῖται ἀπό τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριαδός καί Ἀθμυροῦ κατά τήν ὑποβολή τοῦ Ἀπολογισμοῦ πρὸς ἐγκριση, σύμφωνα μέ τίς κείμενες διατάξεις.

2. Κάθε ἀλλῆλος οικονομικός καί διαχειριστικός ἐλεγχος διενεργεῖται σύμφωνα μέ τό ἄρθρο 46 παρ. 4 τοῦ ν.

590/1977 ή σύμφωνα με τον υπ' αριθμ. 210/2010 Κανονισμό της Ιεράς Συνόδου, όπως εκάστοτε ισχύουν.

Άρθρον 11

Ίδρυση παραρτημάτων του Ίδρύματος

Τό Ίδρυμα δύναται διά απόφασεως του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, προτάσει του Διοικητικού Συμβουλίου αυτού, νά ιδρύει καί νά θέτει σέ λειτουργία παραρτήματα στήν περιφέρεια τής Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος καί Άλμυροῦ, τών οποίων ή όργάνωση, διοίκηση καί λειτουργία ρυθμίζονται όπως καί αυτού.

Άρθρον 12

Τελικές διατάξεις

Τό παρόν Ίδρυμα, μέ τήν ως άνω μορφή καί όργάνωση, καταργείται μέ απόφαση τής Ιεράς Συνόδου κατόπιν όμόφωνης καί αιτιολογημένης απόφασεως του Διοικητικού Συμβουλίου αυτού, παρόντων όλων τών μελών του, πού εγκρίνεται από τό Μητροπολιτικό Συμβούλιο, όταν δέν εκπληρώνει τίς εκκλησιολογικές αυτού προϋποθέσεις καί τήν άποστολή του, όταν παρεκκλίνει τών σκοπών του, ή καταστεί άνέφικτη ή λειτουργία του. Σέ κάθε περίπτωση κατάργησης του Ίδρύματος, ή χρήση τών κάθε φύσης περιουσιακών στοιχείων, ή όποία είχε παραχωρηθεί στό Ίδρυμα, επανέρχεται αυτοδικαίως στό νομικό πρόσωπο τής Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος

καί Άλμυροῦ, στήν πλήρη κυριότητα του όποίου άλλωστε αυτά άνήκουν.

Άρθρον 13

1. Ό παρών Κανονισμός ισχύει από τής δημοσιεύσεώς του στήν Έφημερίδα τής Κυβερνήσεως. Ό Κανονισμός επίσης δημοσιεύεται καί διά του έπισήμου Δελτίου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

2. Κάθε τροποποίηση αυτού γίνεται από τήν Ιερά Σύνοδο κατόπιν αιτιολογημένης απόφασεως του Διοικητικού Συμβουλίου του Ίδρύματος, πού λαμβάνεται μέ πλειοψηφία τεσσάρων μελών, συμπεριλαμβανομένου του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου, ως Πρόεδρου, καί εγκρίνεται από τό οικείο Μητροπολιτικό Συμβούλιο. Δημοσιεύεται δέ όπως καί ό παρών Κανονισμός.

Άρθρον 14

Κάλυψις δαπάνης

Έκ τής δημοσιεύσεως τών διατάξεων του παρόντος Κανονισμού δέν προκαλείται δαπάνη εις βάρος του προϋπολογισμού του νομικού προσώπου τής Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος καί Άλμυροῦ.

Άθηναι, 14 Ιανουαρίου 2014

† Ό Άθηνών ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ό Αρχιγραμματεός

Ό Διαυλείας Γαβρήλ

**Κανονισμός Συστάσεως και Λειτουργίας
του Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος ὑπό τήν Ἐπωνυμία:
«Κέντρον Προνοίας και Διακονίας Ἀπόρων
Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου**

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

1. Τάς διατάξεις τῶν ἄρθρων 29 παραγρ. 2 και 59 παραγρ. 2 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Α' 146),
2. Τάς ὑποχρεώσεις τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας, πού ἀπορρέουν ἀπό τās Εὐαγγελικὰς Ἐπιταγὰς, τούς Ἱεροῦς Κανόνες και τούς Νόμους τοῦ Κράτους, πρὸς τό Χριστεπώνυμον τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα,
3. Τήν ὑπ' ἀριθμ. 345/25.6.2013 Πρᾶξιν και τήν ὑπ' ἀριθμ. 1038/367/9.12.2013 Πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσης και Τυρνάβου κ. Ἰγνατίου,
4. Τήν ἀπό 10.1.2014 Γνωμοδότησιν τοῦ Νομικοῦ Γραφείου τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Συνιστᾷ εἰς τήν Ἱεράν Μητρόπολιν Λαρίσης και Τυρνάβου Ἐκκλησιαστικόν Ἰδρυμα ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Κέντρον Προνοίας και Διακονίας Ἀπόρων τοῦ Ἐνοριακοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου», τό ὁποῖον θά λειτουργῇ ὡς ἐξηρητημένη Ὑπηρεσία τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου και θά ἐδρεύῃ εἰς τήν πόλιν τῆς Λαρίσης. Ἡ ὀργάνωσις, διοίκησις, διαχείρισις και λειτουργία τοῦ Ἰδρύματος τούτου θά διέπεται ἀπό τās διατάξεις τοῦ ἐπομένου Κανονισμοῦ:

Κανονισμός Συστάσεως και Λειτουργίας
τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος ὑπό τήν Ἐπωνυμία:
«Κέντρον Προνοίας και Διακονίας Ἀπόρων
Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης»
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου

ἄρθρον 1

Τίτλος - Ἔδρα - Σφραγίς

1. Εἰς τήν Ἐνορίαν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνά-

βου, και ὑπό τόν ἔλεγχον και τήν ἐποπείαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ταύτης, συνίσταται Ἐκκλησιαστικόν Ἰδρυμα ὑπό τήν ἐπωνυμίαν: «Κέντρον Προνοίας και Διακονίας Ἀπόρων Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης» ὡς ἐξηρητημένη Ὑπηρεσία τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης, αὐτοτελοῦς διαχειρίσεως και μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτήρος, τό ὁποῖον θά διέπεται ἀπό τόν παρόντα Κανονισμόν.

2. Ἔδρα τοῦ Ἰδρύματος τούτου εἶναι τό παρεκκλήσιον τῆς ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ροῖδου 5.

3. Τό ὡς ἄνω Προνοιακόν - Ἐκκλησιαστικόν - Πνευματικόν - Πολιτιστικόν Ἰδρυμα, ἐν συντομίᾳ "Κ.Π.Δ.Α. ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΑΡΙΣΗΣ" ἔχει ἰδικήν τοῦ σφραγίδα στρογγύλην, εἰς τήν περιφέρειαν τῆς ὁποίας ἀναγράφεται εἰς τρεῖς σειράς «Ἱερά Μητρόπολις Λαρίσης και Τυρνάβου - Κ.Π.Δ.Α ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΑΡΙΣΗΣ», εἰς τό κέντρον δέ αὐτῆς φέρει τήν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

ἄρθρον 2

Σκοποί τοῦ Ἰδρύματος

Σκοποί τοῦ Ἰδρύματος εἶναι οἱ κάτωθι:

α) Ἡ θεραπεία τῶν πάσης φύσεως προνοιακῶν, πνευματικῶν, λειτουργικῶν, φιλανθρωπικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, κατηχητικῶν και ὑλικῶν ἀναγκῶν τῶν πιστῶν τῆς Ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης, ὡς και παντός ἔχοντος ἀνάγκην πιστοῦ προερχομένου ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου.

β) Ἡ καλλιέργεια και προώθησις τῆς ἰατρεικῆς ζωῆς, τῆς φιλαδελφίας, τῆς πρὸς τούς πάντας ἀγάπης και βοθηρίας και τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐποιίας.

γ) Ἡ συνεργασία μέ τās κρατικὰς και λοιπάς Ἀρχάς, τās δημοσίας ὑπηρεσίας, περιφερειακάς, και δημοτικάς ἀρχάς, πολιτιστικούς συλλόγους και ἰδρύματα διά τήν ὀργάνωσιν ἀπό κοινοῦ δραστηριοτήτων και πραγματοποίησιν ἐκδηλώσεων διά τήν ἄνοδον τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τήν προβολήν τοῦ Χριστιανικοῦ Ὁρθοδόξου πολιτισμοῦ και τήν ἔρευναν, ἀνάδειξιν, παρουσίαν και προστασίαν τῆς θρησκευτικῆς, πολιτιστικῆς, ἱστορικῆς, λαογραφικῆς και φυσικῆς κληρονομιάς τῆς εὐρυτέρας περιοχῆς.

δ) Ἡ πραγματοποίηση ὁμιλιῶν, χριστιανικῶν συνάξεων καὶ ἐκδρομῶν.

ε) Ἡ φιλοξενία ἐκδρομῶν ἀπὸ ἄλλης Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἐνορίας, ἐκκλησιαστικά ἱδρύματα καὶ συλλόγους.

στ) Ὅποιαδήποτε ἄλλη κοινωφελὴς καὶ σχετικὴ μὲ τὰ ὡς ἄνω ἐνέργεια, τὴν ὁποίαν ἤθελεν ἀποφασίσει τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἰδρύματος.

ἄρθρον 3

Μέσα διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν

Οἱ ἀνωτέρω σκοποὶ ἐπιτυγχάνονται:

α) Διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ τῆς ἐνορίας καὶ τῆς αἰτήσεως συνδρομῆς ὑπὸ ἰκανῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν.

β) Διὰ τῆς διοργανώσεως τμημάτων καλλιτεχνικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν δραστηριοτήτων.

γ) Διὰ τῆς ὁργανώσεως φιλιανθρωπικῶν, ψυχαγωγικῶν, πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἐκθέσεων.

δ) Διὰ τῆς λειτουργίας αἰθούσης δεξιώσεων, μνημοσύνων κ.λπ.

ε) Διὰ τῆς λειτουργίας ἐνοριακοῦ συσσιτίου.

στ) Διὰ τῆς ὑλοποιήσεως εὐρωπαϊκῶν προγραμμάτων.

ζ) Διὰ παντός ἐτέρου πρόσφορου μέτρου, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἀποφασίσει ἐκάστοτε τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἰδρύματος (Κ.Π.Δ.Α.).

ἄρθρον 4

Ὁργάνωσις - Διοίκησις - Διοικητικὸν Συμβούλιον

1. Τὸ Ἰδρυμα τελεῖ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καὶ Τυρνάβου καὶ διοικεῖται ἀπὸ πενταμελὲς Διοικητικὸν Συμβούλιον, πού ἀπαρτίζεται ἀπὸ:

α) Τὸν ἐκάστοτε Μητροπολίτην τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καὶ Τυρνάβου, ὡς Πρόεδρον.

β) Τὸν Προϊστάμενον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης.

γ) Ἐν μέλος τοῦ ἐκάστοτε Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου.

δ) Δύο μέλη ἄνδρες ἢ γυναῖκες ἐκ τῶν ἐνοριτῶν, ἔχοντα καλὴν τὴν ἔξωθεν μαρτυρία ἄτομα, ἀνεπίληπτα, δεδοκιμασμένου ἤθους καὶ προσφορᾶς πρὸς τὴν κοινωvίαν, ἔχοντα ὑγιὲς ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα καὶ μὲ διάθεσιν προσφορᾶς πρὸς τὸ Ἰδρυμα, ὡς ἔχοντα ἰδιαιτέραν σχέσιν μὲ τὸν Ἱερόν Ναόν Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης.

2. Τὰ ὡς ἄνω δύο τακτικά μέλη τοῦ Δ.Σ. προτείνονται ἐγγράφως ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου καὶ διορίζονται διὰ μίαν τριετίαν ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσης καὶ Τυρνάβου. Οἱ διορισθέντες δύνανται νὰ ἐπαναδιορισθοῦν. Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου δὲν ἀπαγορεύεται νὰ εἶναι μεταξύ τῶν συζυγοὶ εἴτε συγγενεῖς ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας.

3. Εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν τὸ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος ἐκλέγει μὲ ψηφοφορίαν τὸν Ἀντιπρόεδρον, τὸν Γραμματέα καὶ τὸν Ταμίαν καὶ ἀναφέρει τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Λαρίσης καὶ Τυρνάβου.

4. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ.:

α) Ἴχει τὴν εὐθύνην ὄλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἰδρύματος καὶ τὰ μέλη τοῦ Δ.Σ. πρὸς ὑλοποίησιν τῶν σκοπῶν του.

β) Ἐκπροσωπεῖ τὸ Ἰδρυμα ἐνώπιον πάσης Διοικητικῆς, Δικαστικῆς, Ἐκκλησιαστικῆς καὶ ὁποιασδήποτε ἄλλης Ἀρχῆς καὶ εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τὰ ἄλλα Ἰδρύματα, ὀργανισμοὺς, νομικά καὶ φυσικά πρόσωπα.

γ) Λαμβάνει γνώσιν ὄλων τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων ἐγγράφων τοῦ Ἰδρύματος καὶ συνυπογράφει μετὰ τοῦ Ταμίου τὰ οικονομικῆς φύσεως ἔγγραφα.

δ) Συγκαλεῖ τὸ Δ.Σ. εἰς συνεδριάσεις, διευθύνει τὰς συζητήσεις καὶ συνυπογράφει μετὰ τοῦ γραμματέως τὰ πρακτικά τῶν συνεδριάσεων.

5. Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Δ.Σ.:

Ἦ Γραμματεὺς τηρεῖ τὸ βιβλίον πρωτοκόλλου, συντάσσει τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Ἰδρύματος τὴν ὁποίαν συνυπογράφει μὲ τὸν Πρόεδρον. Ἐπίσης τηρεῖ τὸ βιβλίον πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Δ.Σ., συνυπογράφει μὲ τὸν Πρόεδρον τὰ ἐν λόγῳ πρακτικά, τὰ ὁποῖα συντάσσει καὶ φυλάττει σὲ ἀσφαλὲς μέρος τὴν σφραγίδα τοῦ ἰδρύματος.

6. Ὁ Ταμίας τοῦ Δ.Σ.:

α) Τηρεῖ τὸ Βιβλίον Ταμείου, καθὼς καὶ τὰ Διπλότυπα Γραμμάτια Εἰσπράξεων καὶ Ἐντάλματα Πληρωμῶν, τὰ ὁποῖα συνυπογράφει μετὰ τοῦ Προέδρου.

β) Εἰσπράττει μὲ Διπλότυπα Γραμμάτια Εἰσπράξεων πᾶν ἔσοδον τοῦ Ἰδρύματος.

γ) Διενεργεῖ τὰς πληρωμὰς πού ἀποφασίζει τὸ Δ.Σ. βάσει Διπλοτύπων Ἐνταλμάτων Πληρωμῶν, τὰ ὁποῖα ἐπίσης συνυπογράφει μετὰ τοῦ Προέδρου, ὅπως ἀλλήλωσε καὶ ὄλα τὰ οικονομικῆς φύσεως ἔγγραφα.

δ) Εὐθύνεται διὰ τὴν φύλαξιν τῶν χρημάτων, διενεργεῖ καταθέσεις καὶ ἀναλήψεις χρημάτων μόνον κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. καὶ γενικὰ διαχειρίζεται κατὰ τὴν ὑπόδειξιν τοῦ Προέδρου τοῦ Δ.Σ. τὴν περιουσίαν τοῦ Ἰδρύματος.

ε) Ἐπίσης, τηρεῖ τὸ Βιβλίον Κτηματολογίου καὶ τὸ Βιβλίον Ὑλικῆς τοῦ Ἰδρύματος.

7. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Δ.Σ.:

Ἦ Ἀντιπρόεδρος ἀναπληρῶνει τὸν Πρόεδρον, ὅταν αὐτὸς κωλύεται ἢ ἀπουσιάζει, ὡς πρὸς τὴν ἀρμοδιότητα συγκλήσεως καὶ διευθύνσεως τῶν συνεδριάσεων τοῦ Δ.Σ. Κάθε ἄλλη ἀναπλήρωσις τοῦ Προέδρου ἀπὸ τὸν Ἀντιπρόεδρον, ἀπαιτεῖ τὴν προηγουμένη ἐγγραφὴν ἐντολῆς τοῦ Προέδρου. Ἐάν ὁ Πρόεδρος βρῖσκεται σὲ ἀδυναμία χορηγήσεως ἐγγράφου ἐντολῆς, λόγῳ ἀνωτέρας βίας (π.χ. ἀσθένεια), καὶ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἐπεὶ

γουσα κατάσταση, τήν έγγραφη έντολή αναπληρώνει ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του Δ.Σ.

Άρθρον 5

Άρμοδιότητες - Καθήκοντα του Δ.Σ.

1. Τό Διοικητικόν Συμβούλιον του Κ.Π.Δ.Α. έχει τās ως κάτωθι αρμοδιότητας:

α) Συνέρχεται τακτικώς κατά μήνα και έκτάκτως όταν παρίσταται ανάγκη ύστερα από πρόσκλησιν του Προέδρου.

β) Άποφασίζει διά κάθε θέμα, τό όποιον άφορά εις τήν εκπλήρωσιν τών σκοπών του Ίδρύματος.

γ) Συνεργάζεται μετά του Μητροπολιτικού Συμβουλίου της Ίερās Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου, μέ τό Έκκλησιαστικόν Συμβούλιον του Ίερού Ναού Άγίου Νικολάου Λαρίσης, μέ πολιτιστικούς, επιστημονικούς, φιλανθρωπικούς συλλόγους και ιδρύματα, καθώς και μέ τήν τοπικήν αυτοδιοίκησιν και τούς τοπικούς φορείς διά τήν προαγωγήν και επίτευξιν τών σκοπών του Ίδρύματος.

δ) Μεριμνά διά τήν εξεύρεσιν οικονομικών πόρων, άπαραιτήτων διά τήν όμαλήν λειτουργίαν του Ίδρύματος.

ε) Καταρτίζει τόν έτήσιον Προϋπολογισμόν και Άπολογισμόν, τούς όποιους και υποβάλλει προς έγκρισιν εις τό Μητροπολιτικόν Συμβούλιον.

στ) Δύναιται νά παραχωρή μέρος τών κτιριακών του εγκαταστάσεων δωρεάν προς χρήσιν εις τοπικούς φορείς διά τήν πραγματοποίησιν έκδηλώσεων, υπό τήν προϋπόθεσιν ότι δέν παραβιάζονται ή ιερότης του χώρου, ή καθαριότης, οι σκοποί του Ίδρύματος και τό πρόγραμμα λειτουργίας αυτού.

ζ) Δέν δύναιται νά παραχώρηση μόνιμον στέγασιν εις άλλους φορείς, είτε δωρεάν, είτε έπ' ένοικίω.

η) Δύναιται νά παράσχη προς στέγασιν δωρεάν τμήμα αίθουσης ή αίθουσαν του κτιρίου αυτού εις πολιτιστικούς συλλόγους και έκκλησιαστικά ή άλλα ευαγή ιδρύματα, προς προσωρινήν χρήσιν και διά τήν δωρεάν έκθεσιν ιστορικού, λαογραφικού, φωτογραφικού ή άλλου υλικού, τό όποιον δέν έχουν παραχωρήσει εις τό Ίδρυμα, κατόπιν σχετικής προς τουτο ως προς τήν χρονικήν διάρκειαν συμφωνίας, μέ ευθύνην όμως τών ως άνω πολιτιστικών συλλόγων ή ιδρυμάτων.

θ) Επιλαμβάνεται κάθε υποθέσεως, ή όποία άφορά εις τήν ένδεχομένην συμπληρωματικήν άνέγερσιν κτιριακών εγκαταστάσεων.

ι) Τό Δ.Σ. δύναιται επίσης νά συγκροτήσει υποεπιτροπās κατά τομείς Διακονίας, νά καθορίζει τās αρμοδιότητάς των και νά διορίζει τούς υπευθύνους και τό προσωπικόν αυτών, εκτιμών τό ήθος, τήν πνευματικήν κατάρτισιν και τήν προσφοράν των προς τό Ίδρυμα.

ια) Δύναιται δέ νά προσλαμβάνη έμισθον προσωπικόν, αναλόγως τών στόχων και τών προγραμμάτων του.

ιβ) Άποφασίζει διά πāν έτερο θέμα, τό όποιον δέν προβλέπεται από τόν παρόντα Κανονισμόν.

2. Οι άποφάσεις του Δ.Σ. υποβάλλονται προς έγκρισιν υπό του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

Άρθρον 6

Τηρούμενα βιβλία

Τό Ίδρυμα έχει ιδίαν διαχείρισιν, τηρεί δέ μέ τήν μέριμναν του Δ.Σ. τά Διαχειριστικά αυτού βιβλία, συμφώνως προς τό σύστημα τηρήσεως τών λογιστικών βιβλίων τών Έκκλησιαστικών Νομικών Προσώπων, θεωρημένα διά πāσαν νόμιμον χρήσιν υπό της Ίερās Μητροπόλεως Λαρίσης και Τυρνάβου, ήτοι:

α) Βιβλίον Πρωτοκόλλου άλληλογραφίας.

β) Βιβλίον Πρακτικών τών Συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου.

γ) Βιβλίον Ταμείου και Διπλότυπα Γραμμάτια Εισπράξεων και Έντάλματα Πληρωμών, τά όποία είναι έκτελεστέα έφ όσον φέρουν τήν υπογραφήν του Προέδρου και του Ταμίου του Ίδρύματος.

δ) Βιβλίον Κτηματολογίου, εις τό όποιον αναγράφεται άπασα ή άκίνητος περιουσία του Ίδρύματος.

ε) Βιβλίον Υλικού, εις τό όποιον αναγράφεται άπασα ή κινητή περιουσία.

στ) Φακέλιου άρχείου.

Άρθρον 7

Πόροι του Ίδρύματος

Πόροι του Ίδρύματος είναι:

1. Έπιχορηγήσεις υπό της Ένορίας (Άγίου Νικολάου Λαρίσης).

2. Τά πάσης φύσεως έσοδα εκ τών δεξιώσεων, μνημοσύνων και άλλων έκδηλώσεων εις τήν αίθουσαν του Ίδρύματος.

3. Αί πρόσοδοι εκ της πραγματοποιήσεως έκδηλώσεων, λαχειοφόρων άγορών, έράνων νομίμως διενεργουμένων, εκθέσεων και άλλων έκδηλώσεων.

4. Κληρονομία, κληροδοσία και δωρεά, υπέρ του Ίδρύματος και τά έξ αυτών προερχόμενα έσοδα.

5. Κρατικά έπιχορηγήσεις εκ μέρους της Κεντρικής, Άποκεντρωμένης και Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, Οργανισμών και άλλων Νομικών Προσώπων Δημοσίου ή Ίδιωτικού Δικαίου, έπιχορηγήσεις και συνδρομαί εκ μέρους φυσικών προσώπων και πāσα νόμιμος έπιχορήγησις εκ προγραμμάτων Δημοσίων Έπενδύσεων ή έξ ύλοποιήσεως ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

6. Πāν έτερον έσοδον, τό όποιον δέν προβλέπεται άνωτέρω και προέρχεται εκ χρηστής και νομίμου πηγής.

Άρθρον 8

Διάθεσις πόρων

A. Οι άνωτέρω πόροι του Ίδρύματος διατίθενται κατόπιν άποφάσεως του Δ.Σ. προς εκπλήρωση τών σκοπών

του Ίδρύματος και την απόκτηση και διατήρηση των κατάλληλων μέσων για την εκπλήρωση των σκοπών αυτού, ήτοι:

1. Διά την επίσκεψήν - ανάκαινισιν του κτιριακού συγκροτήματος του Κ.Π. Δ.Α. του Ίερού Ναού Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης.

2. Διά τόν εξοπλισμόν των ἐγκαταστάσεων αὐτοῦ καί τήν προμήθειαν βιβλίων, ἐντύπων καί ἄλλων ὑλικῶν ἀπαραιτήτων διά τήν ὁμαλήν λειτουργίαν του.

3. Διά τήν καθαριότητα καί τήν εὐπρέπεια τῶν χώρων τοῦ Ίδρύματος.

4. Διά τήν διοργάνωσιν ἐορτῶν, ὁμιλιῶν, συνεδρίων, ἐκδηλώσεων, ἐκδρομῶν καί ἐν γένει δραστηριοτήτων ἀπαραιτήτων διά τήν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του.

5. Διά τήν καταβολήν τῆς μισθοδοσίας τοῦ ἐμμίθου προσωπικοῦ.

6. Διά τήν φιλοξενίαν ὁμιλητῶν, χορωδιῶν, νέων κ.ἄ.

7. Διά τήν συμμετοχήν εἰς προγράμματα πού ἄπτονται τῶν σκοπῶν του.

8. Διά τās ἀνάγκας συντηρήσεως καί λειτουργίας τῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Ίδρύματος.

9. Διά τήν ἐκτύπωσιν ἐντύπων ἐχόντων σκοπόν καί στόχον τήν ὁμαλήν λειτουργίαν καί προώθησιν τοῦ ἐπιτελούμενου ὑπό τοῦ "Κ.Π.Δ.Α." ἔργου του καί διανομῆν εἰς τοὺς συνδρομητάς.

Β. Τό τυχόν χρηματικόν πλεόνασμα ἀπό τήν οικονομικήν διαχείρισιν, τό ὅποιον ὑπερβαίνει τό ποσόν περὶ τοῦ ὁποίου ἀποφασίζει τό Δ.Σ, κατατίθεται εἰς λογαριασμόν Τραπεζῆς εἰς τό ὄνομα τοῦ Ίδρύματος.

ἄρθρον 9

Δωρηταί - Εὐεργέται

Τό Διοικητικόν Συμβούλιον τοῦ Ίδρύματος δύναται νά ἀνακηρύξῃ Δωρητάς καί Εὐεργέτας, εἴτε ἐν ζωῇ εἴτε μετὰ θάνατον, πρόσωπα τά ὅποια ἐβοήθησαν ὑλικῶς ἢ ἠθικῶς τό Ίδρυμα, ἀναγράφον τά ὀνόματα αὐτῶν εἰς σχετικήν θέσιν τῆς μεγάλης αἰθούσης τοῦ Ίδρύματος.

ΤΕΛΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ἄρθρον 10

Τροποποιήσις τοῦ Κανονισμοῦ

Ὁ παρών Κανονισμός τροποποιεῖται ὑπό τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν προτάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ίδρύματος (Κ.Π.Δ.Α.)

καί αἰτιολογημένως ἀποφάσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ίερού Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης, τῆ ἐγκρίσει τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσης καί Τυρνάβου καί τοῦ οἰκείου Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου.

ἄρθρον 11

Κατάργησις τοῦ Ίδρύματος

1. Τό παρόν Ίδρυμα καταργεῖται ὑπό τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν προτάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ίδρύματος καί αἰτιολογημένως ἀποφάσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ίερού Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης, τῆ ἐγκρίσει τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσης καί Τυρνάβου καί τοῦ οἰκείου Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, ὅταν παρεκκλίνει τοῦ σκοποῦ του, ἢ καθίσταται ἀνέφικτος ἡ λειτουργία του.

2. Εἰς κάθε περίπτωσιν καταργήσεως τοῦ Ίδρύματος πᾶν κινητόν ἢ ἀκίνητον περιουσιακόν αὐτοῦ στοιχεῖον, καθώς καί κάθε δικαίωμα καί ἀξίωσις αὐτοῦ, ἀκόμη καί οικονομική, ἀνήκει εἰς τό νομικόν πρόσωπον τῆς Ἑνορίας ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης.

ἄρθρον 12

Ἰσχύς τοῦ Κανονισμοῦ

Ὁ παρών Κανονισμός, ὅπως καί κάθε τροποποίηση τοῦ Κανονισμοῦ, καθώς καί ἡ κατάργησις τοῦ Ίδρύματος ἰσχύει ἀπό τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἰς τήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Κανονισμός ἐπίσης δημοσιεύεται καί διά τοῦ ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ἄρθρον 13

Κάλυψις δαπάνης

Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ δέν προκαλεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καί Τυρνάβου ἢ τῆς Ἑνορίας τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης.

Ἀθῆναι, 14 Ἰανουαρίου 2014

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ὁ Διαυλείας Γαβριήλ

**Κανονισμός Λειτουργίας, Διοικήσεως και Διαχειρίσεως
του Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Φιλοξενία»
Κοινωφελές - Προνοιακό Ἰδρυμα Φροντίδας Ἡλικιωμένων
καί Στέγη Ἀσθενῶν (Καρκινοπαθῶν καί Ἀρρώστων καί Συγγενῶν)
τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης,
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καί Τυρνάβου**

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης,
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καί Τυρνάβου

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν:

1. Τάς διατάξεις τῶν ἄρθρων 29 παραγρ. 2 καί 59 παραγρ. 2 τοῦ Νόμου 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Α' 146),

2. Τάς ὑποχρεώσεις τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας, πού ἀπορρέουν ἀπό τās Εὐαγγελικὰς Ἐπιταγὰς, τούς Ἱεροῦς Κανόνας καί τούς Νόμους τοῦ Κράτους, πρὸς τό Χριστεπώνυμον τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα,

3. Τήν ὑπ' ἀριθμ. 345/25.6.2013 Πρᾶξιν καί τήν ὑπ' ἀριθμ. 1036/367/9.12.2013 Πρότασιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσης καί Τυρνάβου κ. Ἰγνατίου,

4. Τήν ἀπό 10.1.2014 Γνωμοδότησιν τοῦ Νομικοῦ Γραφείου τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Συνιστᾷ εἰς τήν Ἱεράν Μητρόπολιν Λαρίσης καί Τυρνάβου Ἐκκλησιαστικόν Ἰδρυμα ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Φιλοξενία - Μονάδα Φροντίδας Ἡλικιωμένων καί Στέγη Ἀσθενῶν (Καρκινοπαθῶν καί Ἀρρώστων καί Συγγενῶν) τοῦ Ἐνοριακοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καί Τυρνάβου», τό ὁποῖον θά λειτουργῆ ὡς ἐξηρητημένη Ὑπηρεσία τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καί Τυρνάβου καί θά ἐδρεύῃ εἰς τήν πόλιν τῆς Λαρίσης. Ἡ ὀργάνωσις, διοίκησις, διαχείρισις καί λειτουργία τοῦ Ἰδρύματος τούτου θά διέπεται ἀπό τās διατάξεις τοῦ ἐπομένου Κανονισμοῦ:

Κανονισμός Λειτουργίας, Διοικήσεως
καί Διαχειρίσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος
ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Φιλοξενία»
Κοινωφελές - Προνοιακό Ἰδρυμα Φροντίδας
Ἡλικιωμένων καί Στέγη Ἀσθενῶν
(Καρκινοπαθῶν καί Ἀρρώστων καί Συγγενῶν)

Ἄρθρον 1

Νομική μορφή - Ἔδρα

Τό Ἰδρυμα ἀποτελεῖ ἐξηρητημένη ὑπηρεσία τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης, αὐτοτελοῦς οικονομικῆς διαχειρίσεως, τελοῦν ὑπό τήν ἄμεσον ἐποπτεῖαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καί Τυρνάβου, διοικούμενον σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ.

Εἶναι κοινωφελῆς καί μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρα ὑπηρεσία τῆς ἀνωτέρω Ἱερᾶς Μητροπόλεως καί ἔδρα τῆς ἔχει τήν Τερψιθέα Λαρίσης.

Ἄρθρον 2

Σκοπὸς

Σκοπὸς τοῦ Ἰδρύματος εἶναι ἡ λειτουργία τῆς Μονάδος Φροντίδος καί Φιλοξενίας Ἡλικιωμένων καί Στέγης Ἀσθενῶν (Καρκινοπαθῶν καί Ἀρρώστων καί Συγγενῶν) ὑπό τήν ἐπωνυμίαν «Φιλοξενία» καί ἡ κατὰ τό δυνατόν ἄριστη διαμονή τῶν εἰς αὐτό τῶν φιλοξενουμένων, ἕως ἑξὶ μηνῶν τό πλεῖστον, ἀνευ ἰατροφαρμακευτικῆς περιθάλψεως.

Ἄρθρον 3

Πόροι

1. Πόροι τοῦ Ἰδρύματος εἶναι:
  - α. Οἱ συντάξεις τῶν περιθαληπομένων.
  - β. Κληροδοσίες ἢ κληρονομίες εὐγενῶν Δωρητῶν.
  - γ. Ἐπιχορηγήσεις, δωρεές καί ἄλλες προσφορές νομικῶν ἢ φυσικῶν προσώπων.
  - δ. Κάθε ἔσοδο προερχόμενο ἀπό τήν ἀξιοποίηση τῆς κινητῆς καί ἀκίνητης περιουσίας τοῦ Ἰδρύματος, καθὼς καί ἀπό ὁποιαδήποτε νόμιμη πηγή.
2. Οἱ πόροι τοῦ Ἰδρύματος διατίθενται κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Ἰδρύματος καί τήν ἀπόκτησιν καί διατήρησιν τῶν κατάλληλων μέσων διὰ τήν ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ.

Άρθρον 4
Διοίκσις

1. Τό Ίδρυμα διοικείται από πενταμελές (5) Διοικητικό Συμβούλιο, τό όποϊόν συγκροτείται από:

α) Τόν έκάστοτε Μητροπολίτη Λαρίσις καί Τυρνάβου, ώς Πρόεδρο, αναπληρούμενο από τόν νόμιμο ή τόν ειδικώς πρός τούτο έντεταλημένο αναπληρωτή του.

β) Τόν έκάστοτε Πρόεδρο του Έκκλησιαστικού Συμβουλίου του Ίεροϋ Ναοϋ Άγίου Νικολάου Λαρίσις.

γ) Τόν έκάστοτε Ταμία του Έκκλησιαστικού Συμβουλίου του Ίεροϋ Ναοϋ Άγίου Νικολάου Λαρίσις.

δ) Δύο (2) λαικούς άνδρας ή γυναίκας έκ τής Ίεράς Μητροπόλεως Λαρίσις καί Τυρνάβου, όριζόμενους επίσης υπό του Σεβασμιωτάτου Προέδρου, μετά των αναπληρωτών των, διακρινόμενών διά τήν εύσέβειαν καί τά φιλανθρωπικά των αισθήματα.

2. Τό Δ.Σ. κατά τήν πρώτην συνεδρίαν αυτού όρίζει έκ των μελών του τόν Γραμματέα καί τόν Ταμίαν αυτού.

3. Τό άξίωμα του Προέδρου καί των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου είναι τιμητικό καί άμισθο καί ή θητεία του τριετής.

Άρθρον 5

Καθήκοντα του Διοικητικού Συμβουλίου

1. Τό Διοικητικό Συμβούλιο διοικεί τό Ίδρυμα καί φροντίζει διά τήν εκπλήρωση των σκοπών του. Είναι άρμόδιο διά τήν έν γένει διαχείριση των υποθέσεων του Ίδρύματος, τήν όποϊαν διεξάγει άυτοτελώς. Οι άποφάσεις του Δ.Σ. τελούν υπό τήν έγκριση του Μητροπολιτικού Συμβουλίου.

2. Ειδικώτερον τό Δ.Σ.:

α) Όρίζει τίς διάφορες ύπηρεσίες καί λειτουργίες του Ίδρύματος άνάλογα μέ τίς έκάστοτε άνάγκες καί τούς επιλεγόμενους στόχους έντός των σκοπών του.

β) Συντάσσει τόν Προϋπολογισμόν καί Άπολογισμόν Έσόδων καί Έξόδων.

γ) Άποδέχεται ή άπορρίπτει κληρονομίες, κληροδοσίες, δωρεές ή άλλες εισφορές καί δή καί υπό όρον.

δ) Διορίζει καί παύει τό άπαραίτητο γιά τή λειτουργία του Ίδρύματος προσωπικό, σύμφωνα μέ τίς κείμενες διατάξεις.

ε) Άποφασίζει επί παντός θέματος διοικήσεως, διαχείρισεως, όργανώσεως καί λειτουργίας του Ίδρύματος, μή προβλεπομένου υπό του παρόντος Κανονισμού.

3. Οι άποφάσεις του Δ.Σ. λαμβάνονται διά πλειοψηφίας κατόπιν γενομένης ψηφοφορίας καί εις περίπτωσην ίσοψηφίας ύπερισχύει ή ψηφος του Σεβασμιωτάτου Προέδρου.

Άρθρον 6

Καθήκοντα του Προέδρου

Ό Σεβ. Πρόεδρος, έκτός από τίς προαναφερθείσες άρμοδιότητές του, ενεργεί καί τά κατωτέρω όριζόμενα:

α) Έκπροσωπεί τό Ίδρυμα ένώπιον όλων των Άρχών ή έκχωρεί κατά περίπτωσην τό δικαίωμα τούτο εις τόν Πρόεδρον του Έκκλησιαστικού Συμβουλίου του Ίεροϋ Ναοϋ Άγίου Νικολάου Λαρίσις, κατόπιν άποφάσεως αυτού.

β) Προσκαλεί τό Διοικητικό Συμβούλιο καί διευθύνει τίς συνεδριάσεις του.

γ) Καταρτίζει τά θέματα τής Ήμερησίας Διατάξεως των Συνεδριών του Διοικητικού Συμβουλίου.

δ) Υπογράφει όλα τά έξερχόμενα έγγραφα.

ε) Μεριμνά διά τήν έκτέλεσιν των άποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου.

Άρθρον 7

Καθήκοντα του Γραμματέως

Ό Γραμματέυς έχει άρμοδιότητα νά συντάσσει τά Πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου καί νά φυλάσσει τό Βιβλίον των Πρακτικών. Τηρεί τό Βιβλίον Πρωτοκόλλου τής άλληλογραφίας, τό Άρχείον του Ίδρύματος καί φυλάσσει τήν σφραγίδα αυτού. Συντάσσει τήν έτήσια Έκθεση Πεπραγμένων του Ίδρύματος.

Γραμματέυς καί Εισηγητής όρίζεται διά του παρόντος ό έκάστοτε Διευθυντής - Έφημέριος του Ίδρύματος. Ό Σεβ. Πρόεδρος δύναται πάντως μέ άπόφασή του νά όρίσει ώς γραμματέα κληρικό ή λαικό, ύπάλληλο ή μή τής Ίεράς Μητροπόλεως.

Άρθρον 8

Καθήκοντα του Ταμία

1. Ό Ταμίς εισπράττει τά Έσοδα του Ίδρύματος καί υπογράφει τίς άποδείξεις.

Έπίσης ενεργεί τίς Πληρωμές, άφοϋ προηγουμένως έκδοθή τό άνάλογο χρηματικό Ένταλμα Πληρωμής, τό όποϊόν υπογράφεται προηγουμένως είτε από τόν Πρόεδρο, είτε από ειδικώς έξουσιοδοτημένο Σύμβουλο.

Τηρεί τά διαχειριστικά βιβλία του Ίδρύματος, φυλάσσει ταϋτα, ώς καί τά παραστατικά των Εισπράξεων καί των Πληρωμών. Συντάσσει τόν Προϋπολογισμόν καί τόν Άπολογισμόν, τούς όποίους υποβάλλει έγκαιρως πρός έγκρισιν εις τό Διοικητικό Συμβούλιον διά τά περαιτέρω νόμιμα. Κρατεί τό βιβλίον Ταμείου, εις τό όποϊόν καταχωρίζονται μέ χρονολογική σειρά καί μέ τήν αναγκαίαν λογιστικήν τάξιν τά Έσοδα καί τά Έξοδα, τά όποϊα πραγματοποιούνται κατά τήν χρονικήν διάρκειαν έκάστης οικονομικής χρήσεως.

Τηρεί τό στέλλεχος διπλοτύπων Γραμματίων Εισπράξεως καί τό στέλλεχος διπλοτύπων ένταλημάτων Πληρωμών, τά όποϊα κατ' έτος άριθμούνται καί θεωρούνται από τήν Ίεράν Μητρόπολιν Λαρίσις καί Τυρνάβου.

2. Τό Ίδρυμα χρησιμοποιεί τά έξής Λογιστικά βιβλία:

α. Βιβλίον Ταμείου έσόδων καί έξόδων.

β. Γραμμάτια Εισπράξεως.

γ. Έντάλματα πληρωμών.

δ. Βιβλίον Άφιερωμάτων - Τιμηλφών.

ε. Βιβλίον Κτηματολογίου.

3. Τά χρήματα του Ίδρύματος, είτε αυτά προέρχονται από τὰ δικά του ἔσοδα είτε ἀπὸ ἄλλης πηγῆς, κατατίθενται σέ λογαριασμό Ταμιευτηρίου ἢ Ὑψεως, σέ λογαριασμούς ἐπὶ προθεσμία ἢ Μερῖδια Ἀμοιβαίων Κεφαλαίων εἰς ἓνα ἢ περισσότερα Ὑποκαστήματα τῶν Τραπεζῶν ἢ εἰς τὸ Ταχυδρομικὸν Ταμιευτήριον. Οἱ βεβαιούμενοι τόκοι καταχωρίζονται ὡς Ἔσοδον.

ἄρθρον 9

Καθήκοντα Διευθυντοῦ

α) Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ίδρύματος διορίζεται καὶ παύεται μὲ ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ίδρύματος, ἐκτελεῖ πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Δ.Σ. καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν καλὴν λειτουργία τοῦ Ίδρύματος. Ὁ Διευθυντὴς δύναται νὰ εἶναι καὶ μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ίδρύματος.

β) Ὁ Διευθυντὴς εἰσηγείται ἄνευ ψήφου τὰ θέματα τοῦ Δ.Σ., συντάσσει τὰ Πρακτικὰ αὐτοῦ καὶ φυλάσσει τὸ βιβλίον τῶν Πρακτικῶν. Τηρεῖ τὸ βιβλίον Πρωτοκόλλου τῆς ἀλληλογραφίας, τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ίδρύματος καὶ συντάσσει τὴν ἐτήσια Ἐκθεση Πεπραγμένων τοῦ Ίδρύματος.

γ) Καθορίζει τὰ Προγράμματα ἐργασίας τοῦ προσωπικοῦ καὶ παρακολουθεῖ τὴν καλὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

δ) Ἐλέγχει τίς παραβάσεις τῶν καθηκόντων τῶν ἐργαζομένων καὶ ἐπιβάλλει τὴν ποινὴν τῆς προφορικῆς ἢ ἐγγράφου ἐπιπλήξεως. Βαρύτερα παραπτώματα ἀναφέρει εἰς τὸν Σεβ. Πρόεδρον τοῦ Δ.Σ. διὰ τὰ περαιτέρω.

ε) Ὁ Διευθυντὴς δύναται νὰ ἐκπροσωπεύῃ τὸ Ἴδρυμα στὰ Δικαστήρια καὶ τίς Δημόσιες Ἀρχές, μετὰ ἀπὸ ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ.

ἄρθρον 10

Οἰκονομικὴ λειτουργία

1. Τὰ χρήματα τοῦ Ίδρύματος κατατίθενται σέ λογαριασμό Ταμιευτηρίου, Τρεχούμενο, Ὑψεως ἢ ἐπὶ προθεσμία εἰς ἓνα ἢ περισσότερα Ὑποκαστήματα τῶν Τραπεζῶν ἢ εἰς τὸ Ταχυδρομικὸν Ταμιευτήριον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ίδρύματος ἢ εἰς κινητὲς ἀξίες. Οἱ βεβαιούμενοι τόκοι καταχωρίζονται ὡς Ἔσοδον.

2. Τὸ Ἴδρυμα χρησιμοποιεῖ τὰ ἐξῆς Λογιστικὰ βιβλία:

α) Βιβλίον Ταμείου ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

β) Γραμμάτια Εἰσπράξεως.

γ) Ἐντάγματα πληρωμῶν.

ἄρθρον 11

Σφραγίς

Τὸ Ἴδρυμα ἔχει δική του κυκλικὴ σφραγίδα, ἡ ὁποία

γύρωθεν φέρει τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Ίδρύματος καὶ εἰς τὸ κέντρον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

ἄρθρον 12

Τροποποίηση τοῦ Κανονισμοῦ, Κατάργησις τοῦ Ίδρύματος

1. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς τροποποιεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν προτάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ίδρύματος καὶ αἰτιολογημένης ἀποφάσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης, τῆ ἐγκρίσει τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσης καὶ Τυρνάβου καὶ τοῦ οἰκείου Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου.

2. Τὸ παρὸν Ἴδρυμα καταργεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατόπιν προτάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ίδρύματος καὶ αἰτιολογημένης ἀποφάσεως τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης, τῆ ἐγκρίσει τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσης καὶ Τυρνάβου καὶ τοῦ οἰκείου Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου, ὅταν παρεκκλίνῃ τοῦ σκοποῦ του, ἢ καθίσταται ἀνέφικτος ἢ λειτουργία του.

3. Εἰς κάθε περίπτωσιν καταργήσεως τοῦ Ίδρύματος πᾶν κινητὸν καὶ ἀκίνητον περιουσιακὸν αὐτοῦ στοιχεῖον, καθὼς καὶ κάθε δικαίωμα καὶ ἀξίωσις αὐτοῦ, ἀνήκει στὸ Νομικὸ Πρόσωπο τῆς Ἑνορίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης.

ἄρθρον 13

Κάλυψις δαπάνων

Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ δὲν προκαλεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λαρίσης καὶ Τυρνάβου ἢ τῆς Ἑνορίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου Λαρίσης.

ἄρθρον 14

Ὁ παρὼν Κανονισμὸς ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Κανονισμὸς ἐπίσης δημοσιεύεται καὶ διὰ τοῦ ἐπισήμου Δελτίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ἀθῆναι, 14 Ἰανουαρίου 2014

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ὁ Διαυθείας Γαβριήλ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ - ΚΛΗΤΗΡΙΑ ΕΠΙΚΡΙΜΑΤΑ

Ἱερά Μητρόπολις Πολυανῆς καί Κιλικισίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) καί τῶν ἄρθρων 4,5,7 καί 20 τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν θέσεων τακτικῶν Διακόνων ἐν τοῖς Ἱ. Ναοῖς

Ζωοδόχου Πηγῆς Ἁγίου Ἀθανασίου Θεσσαλονίκης,
Πεντεκαίδεκα Ἱερομαρτύρων Κιλικίς,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὰς Διακονικὰς ταύτας θέσεις καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καί Διακόνων» προβλεπόμενα κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μινός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Κιλικισίῳ τῇ 20ῇ Ἰανουαρίου 2014

† Ὁ Πολυανῆς καί Κιλικισίου ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Ἱερά Μητρόπολις Πολυανῆς καί Κιλικισίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίου Δημητρίου Δαφνοχωρίου,
Ἁγίου Φανουρίου Κοιλίχιδας,
Ἁγίας Εἰρήνης Καλλιρόνης,
Ἁγίου Δημητρίου Κρητικῶν,
Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Προδρόμου Ἐλευθεροχωρίου,
Προφήτου Ἡλίου Κορομηλιάς,
Ἁγίων Πέτρου καί Παύλου Γάβρας,
Ἁγίου Γεωργίου Ἄνω Θεοδορακίου,
Ἁγίου Κωνσταντίνου καί Ἑλένης Μαυροπληγαῖας,
Προφήτη Ἡλίου Μυλοχωρίου,
Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Παλατιανοῦ,
Προφήτη Ἡλίου Φύσκα,
Ἐψώσεως Τιμίου Σταυροῦ Χειμαδιοῦ,
Ἁγίου Ἀθανασίου Χρυσόπετρας,
Ἐπαπαντῆς τοῦ Κυρίου Θεοδοσίων,
Ἁγίου Γεωργίου Καρτερῶν,
Προφήτη Ἡλίου Ριζανά,
Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ἁγίου Μάρκου,
Ἁγίου Γεωργίου Μελισσοουργεῖου,
Ἁγίου Δημητρίου Μεταξοχωρίου,

Ἁγίου Ἰωάννου Παροχθίου,

Ἁγίου Πέτρου καί Παύλου Κάτω Ποταμιᾶς,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μινός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Κιλικισίῳ τῇ 20ῇ Ἰανουαρίου 2014

† Ὁ Πολυανῆς καί Κιλικισίου ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περὶ Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νὰ πληρῶσωμεν τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Ἁγίου Κηρύκου Βροντάδου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μινός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Χίῳ τῇ 17ῇ Ἰανουαρίου 2014

† Ὁ Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν ΜΑΡΚΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις· α) τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καί 67 τοῦ Ν. 590/1977, β) τῶν ἄρθρων 4,5,7 καί 20 τοῦ Κανονισμοῦ 230/2012 τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καί προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πλήρωσιν τῆς κενῆς θέσεως τακτικοῦ Διακόνου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ

Ἁγίου Γεωργίου Βροντάδου,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους ἵνα καταλάβωσι τὴν Διακονικὴν ταύτην θέσιν καί ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ «Περὶ Ἐφημερίων καί Διακόνων», προβλεπόμενα κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μινός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα δικαιολογητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Χίῳ τῇ 17ῇ Ἰανουαρίου 2014

† Ὁ Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν ΜΑΡΚΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Δράμας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίου Γεωργίου Αἰγείρου,
Ἁγίου Νικολάου Δενδρακίων,
Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Καλλικάρπου,
Ἁγίου Μηνᾶ Καρποφόρου,
Ἐψώσεως Τιμίου Σταυροῦ Μαρμαριάς,
Ἁγίου Γεωργίου Μαυροκορδάτου,
Ἁγίου Δημητρίου Ὁργαντζῆ,
Ἁγίου Δημητρίου Περιβλήπτου,
Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Περιστεριάς,
Ἁγίου Γεωργίου Πλατανοβρύσεως,
Ἁγίων Θεοδώρων Πρινολόφου,
Ἁγίου Γεωργίου Σιδηρονέρου,
Ἁγίου Γεωργίου Σιταγρῶν,
Ἁγίου Παντελεήμονος Τερψιθέας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Δράμᾳ τῆ 21ῆ Ἰανουαρίου 2014

† Ὁ Δράμας ΠΑΥΛΟΣ

**Ἱερά Μητρόπολις Καισαριανῆς,
Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ**

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Καισαριανῆς,
Ἁγίας Τριάδος Βύρωνος,
Ἁγίου Δημητρίου Νέας Ἑλβετίας Βύρωνος,
Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Βύρωνος,
Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου - Ἁγίας Φωτεινῆς Ὑμηττοῦ,
καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Καισαριανῇ τῆ 24ῆ Ἰανουαρίου 2014

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ ΔΑΝΙΗΛ

Ἱερά Μητρόπολις Ἄρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἄρθρων 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν Ἐφημερίων τῶν Ἱερῶν Ναῶν

Ἁγίας Παρασκευῆς Πραμάντων,
Ἁγίου Γεωργίου Ἄνω Πέτρας,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Ἄρτῃ τῆ 13ῆ Φεβρουαρίου 2014

† Ὁ Ἄρτης ΙΓΝΑΤΙΟΣ

**Ἡ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ****ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ
ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ****ΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΘΕΣΠΙΣΜΑ**

Πρὸς

Τόν Πρεσβύτερον

Γεώργιον Καναρίδην τοῦ Λεωνίδου.

Κληρικόν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως

Θεσσαλιώτιδος καί Φαναριοφερσάλων.

(νῦν ἀγνώστου διαμονῆς).

Καλεῖσαι ἵνα ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ διὰ Πρεσβυτέρους, Διακόνους καί Μοναχούς, ἐν Ἀθήναις καί ἐν τῷ Συνοδικῷ Μεγάρῳ, κειμένῳ ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ἰωάννου Γενναδίου 14 καί Ἰασίου 1, τὴν 9ην Ἀπριλίου 2014, ἡμέραν Τετάρτην καί ὥραν 6.00 μ.μ., ἵνα δικασθῆς ἐπὶ τοῖς, δι' οἷς κατηγορεῖσαι, παραπτώμασι, ὡς ταῦτα περιγράφονται ἐν τῷ σχηματισθέντι φακέλῳ, συνωδᾷ καί τῆ παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 110 τοῦ Ν. 5383/1932 "Περί Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καί τῆς πρὸ Αὐτῶν Διαδικασίας".

Προσεπιδηλοῦμέν σοι ὅτι, ἐν περιπτώσει ἀπειθείας σου καί μὴ ἐμφανισέως σου τῆ ὡς ἄνω ἡμέρα τε καί ὥρα, θέλει δικασθῆς ἐρήμην.

Ἀθήνησι 10.2.2014

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πρωτοβαθμίου

Συνοδικοῦ Δικαστηρίου

† Ὁ Καρυστίας καί Σκύρου ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Κυπριανός Γλαροῦδης

**Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

**ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ
ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ**

ΚΛΗΤΗΡΙΟΝ ΘΕΣΠΙΣΜΑ

Πρός

Τόν Διάκονον

Ἄνδρέαν Κολλῆαν τοῦ Ἰωάννου.

Κληρικόν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως

Τριφυλίας καί Ὀλυμπίας.

(νῦν ἀγνώστου διαμονῆς).

Καλεῖσαι ἵνα ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον τοῦ Πρωτοβαθμίου Συνοδικοῦ Δικαστηρίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ διά Πρεσβυτέρους, Διακόνους καί Μοναχοῦς, ἐν Ἀθήναις καί ἐν τῷ Συνοδικῷ Μεγάρῳ, κειμένῳ ἐπὶ τῶν ὁδῶν Ἰωάννου Γενναδίου 14 καί Ἰασίου 1, τήν 9ην Ἀπριλίου 2014, ἡμέραν Τετάρτην καί ὥραν 6.00 μ.μ., ἵνα δικασθῆς ἐπὶ τοῖς, δι' οἷς κατηγορεῖσαι, παραπτώμασι, ὡς ταῦτα περιγράφονται ἐν τῷ σχηματισθέντι φακέλῳ, συνωδά καί τῇ παρ. 3 τοῦ ἄρθρου 110 τοῦ Ν. 5383/1932 "Περί Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καί τῆς πρό Αὐτῶν Διαδικασίας".

Προσεπιδηλοῦμέν σοι ὅτι, ἐν περιπτώσει ἀπειθείας σου καί μή ἐμφανισέως σου τῇ ὡς ἄνω ἡμέρᾳ τε καί ὥρᾳ, θέλει δικασθῆς ἐρήμην.

Ἀθήνησι 10.2.2014

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πρωτοβαθμίου
Συνοδικοῦ Δικαστηρίου

† Ὁ Καρυστίας καί Σκύρου ΣΕΡΑΦΕΙΜ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀρχιμ. Κυπριανός Γηλαρούδης

**ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΤΡΙΚΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΓΩΝ**

ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΚΛΗΣΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΩΣ

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

Πρός

Τόν Ἱερέα

Κωνσταντῖνον Καλαϊτζῖδην.

Κληρικόν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως

Τρίκκης καί Σταγῶν.

(νῦν ἀγνώστου διαμονῆς).

Καλοῦμεν σε ὅπως ἐμφανισθῆς αὐτοπροσώπως ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ Αἰδεσιμολογιωτάτου Πρωτοπρεσβυτέρου Δημητρίου Κυρίτη, ἐνεργοῦντος ὡς Ἀνακριτοῦ συνωδά τῇ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 85 καί ἀπό 13.2.2014 σεπτῆ ἐντολῇ τοῦ Σεβαμιωτάτου Μητροπολίτου Τρίκκης καί Σταγῶν κ. Ἀλεξίου, καί δυνάμει τῶν ἄρθρων 109 καί 110 τοῦ Ν. 5383/1932 «Περί ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καί τῆς πρό αὐτῶν διαδικασίας», ἐν Τρικάλοις καί ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Τρίκκης καί Σταγῶν τῇ 5ῃ Μαρτίου 2014 ἡμέρᾳ Τετάρτη καί ὥρᾳ 12:00 π.μ., ἵνα ἀπολογηθῆς ἐπὶ ἀποδιδομένων σοι κατηγοριῶν, αἵτινες κρίνεται σκόπιμον, ὅπως μὴ ἀναγραφῶσιν εἰς τὴν παροῦσαν κλῆσιν.

Ἐν Τρικάλοις τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 2014

Ὁ Ἀνακριτῆς

Πρωτοπρεσβύτερος

Δημήτριος Κυρίτης

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 3.2 2014

Συνῆλθε τὴν Δευτέρα 3 Φεβρουαρίου 2014, στὴν πρώτη Συνεδρία Της γιὰ τὸ μῆνα Φεβρουάριο ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατὰ τὴν σημερινή Συνεδρία:

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς Ἐξουσιοδοτήσεως.

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἐνημέρωσε τὰ Μέλη τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου σχετικά μὲ τὴν ἐκρυθμὴν κατάστασιν πού ὑπάρχει στὸ νησί τῆς Κεφαλλονιάς ἐξ αἰτίας τῶν ἀνεπάλληλων σεισμικῶν δονήσεων καὶ τῶν καταστροφῶν πού ἔχουν ὑποστῆ οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ.

Μετά τίς συνεννοήσεις, οἱ ὁποῖες ἔγιναν μὲ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδωνα τίς προηγούμενες ἡμέρες, μέσῳ τῆς Μ.Κ.Ο. «Ἀποστολή» τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἐστάλψαν 4,5 τόνοι τροφίμων γιὰ νά διανεμηθοῦν στοὺς κατοίκους τῶν πληγέντων περιοχῶν τοῦ νησιοῦ.

Μετά ἀπὸ Ἀπόφασιν τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου, σήμερα ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες Παραμυθίας κ. Τίτο καὶ Ζακύνθου κ. Διονύσιο, καθὼς ἐπίσης ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατο Ἀρχιγραμματέα Διαυλείας κ. Γαβριήλ καὶ τὸν Γενικό Διευθυντὴ τῆς Μ.Κ.Ο. «Ἀποστολή» κ. Κωνσταντῖνο Δήμητρα, θά ἐπισκεφθοῦν τὸ νησί τῆς Κεφαλλονιάς μεταφέροντας 850 κουβέρτες καὶ ἄλλα εἶδη ρουχιμοῦ, θά συνεργαστοῦν μὲ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδωνα καὶ τοὺς ἄλλους τοπικούς παράγοντες, ὥστε ἡ Ἐκκλησία νά βοηθήσει οὐσιαστικά στὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων διαβιώσεως τῶν πληγέντων ἀδελφῶν μας. Ἐπίσης, θά μελετηθεῖ ἡ δυνατότητα

δημιουργίας συσσιτίων ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ θέματος τῆς καθημερινῆς σιτίσεως τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι δὲν μποροῦν νά λειτουργήσουν τὰ κατεστραμμένα νοικοκυριά τους.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος κατήρτισε τὴν Ἡμερησία Διάταξιν τῆς ἔκτακτης Σύγκλησιν τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, κατὰ τὸ τρίμηρο ἀπὸ 25 ἕως 27 Φεβρουαρίου 2014.

Στὴν συνέχεια παρουσιάστηκε ὁ νέος ἐπίσημος ἰστότοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ ὁ τρόπος ἐνημερώσεως τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

Ἐπίσης ἔγινε ἡ παρουσίαση, ἀπὸ ἐξειδικευμένους τεχνικούς συμβούλους, τῆς πορείας καταγραφῆς τῆς ἀκινήτου ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.

Κατόπιν ἄκουσε τὴν Εἰσήγησιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κ. Ἀνθίμου σχετικά μὲ τὴν οἰκονομικὴ κρίσιν καὶ τίς ἐπιπτώσεις τῆς στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία. Ἐνέκρινε τίς προτάσεις τοῦ Σεβασμιωτάτου Εἰσηγητοῦ γιὰ τίς προτεινόμενες λύσεις, καθὼς καὶ τὸν τρόπο τῆς πνευματικῆς ἐνδυνάμωσιν τοῦ εὐσεβοῦς ἑλληνικοῦ λαοῦ. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ θά ἐκδοθεῖ ξεχωριστὸ Ἀνακοινωθέν, τὸ ὁποῖο θά δοθεῖ στὴ δημοσιότητα.

Τέλος, ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικά μὲ τρέχοντα ὑπηρεσιακά ζητήματα.

Ἐκ τῆς Διαρκoῦς Ἱεράς Συνόδου

Ἀνακοινωθέν τῆς 3.2.2014

(Περί τῆς Οἰκονομικῆς Κρίσεως)

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, κατὰ τὴν σημερινή Συνεδρία αὐτῆς, συζήτησε καὶ πάλι τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία μαστίζει τὸ μεγαλύτερο τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριο θέμα τῶν μέσων ἐνημερώσεως καὶ ὁλόκληρης τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας κατὰ τὴν τελευταία τετραετία. Ἡ γενικὴ διαπίστωση τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν Ἱεραρχῶν εἶναι ὅτι οὐδεὶς εἶχε τὴν αἴσθησιν ὅτι ἡ ἀπ' ἀρχῆς προ-

βλεπομένη κρίση στον τομέα της οικονομίας θά εξελίσσεται σε μία έξουθενωτική δοκιμασία και για πολλούς μάλιστα σε τραγική περιπέτεια μέχρι και αυτού του θανάτου. Ὁ ἀνέλπιστος ἀριθμὸς τῶν αὐτοκτονιῶν Ἑλλήνων πολιτῶν ἀδελφῶν μας βαραίνει στὶς συνειδήσεις ὄλων μας ὡς μιά ἀποτρόπαια συνέπεια τῶν σφαλμάτων τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος. Χωρὶς νὰ ἀποσιωπῶνται οἱ εὐθύνες ὄλων μας, ὡς λαοῦ, ἀφοῦ πέσαμε στή φιλοχρηματία, στήν ἀπληστία καὶ στήν ἀδάπανη καλοπέραση.

Αὐτὸ πού βαραίνει σήμερα στὶς συνειδήσεις ὄλων μας, καὶ ἰδίως τῶν ταγῶν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, εἶναι ὅτι ἀφοῦ πάθαμε, καὶ κατὰ συνέπεια καὶ μάθαμε, ἄρα πρέπει νὰ σταθοῦμε ὄρθιοι καὶ δυνατοὶ καὶ δημιουργικοί. Δέν ταιριάζει σ' ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες καὶ μάλιστα στοὺς Χριστιανούς, νὰ κατεβάσουμε τὰ κεφάλια μας ἀπὸ ἀπογοήτευση καὶ ἠττοπάθεια. Ἡ αἰώνια προτροπὴ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μᾶς διαφωτίζει ὄλους. «*Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον*» (Ἰω. 16,33). Καὶ ἡ προτροπὴ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν Παύλου ἐνισχύει τίς καλές προθέσεις μας γιὰ νὰ ξεπεράσουμε τὴν δοκιμασία. «*Λοιπὸν ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν*» (Β' Κορ. 13,11). Μόνο μὲ αὐτὸν τὸν πνευματικὸ ὄπλισμό μποροῦμε νὰ ξεπεράσουμε τὴν μεγάλην περιπέτεια τῆς κρίσεως, πού δέν εἶναι μόνο οἰκονομική, ἀλλὰ καὶ βαθύτατα ἠθική.

Ἐπιπλέον, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποδεχθοῦμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας σέ ὅλα τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα μὲ τὸν θεσμό τῶν συσσιτίων, μὲ τὴν διανομὴ εἰδῶν διατροφῆς, μὲ τὰ ἐνδύματα, καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ φάρμακα, συνεχίζει νὰ προσφέρει πολὺτιμη βοήθεια σέ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη. Χιλιάδες μερίδες φαγητοῦ καθημερινὰ προσφέρονται στοὺς ἀδελφούς μας στοὺς Ἱερούς Ναούς. Καὶ ἡ ἠθικὴ στήριξη πού προσφέρεται ἀπὸ τοὺς κληρικούς μᾶς εἶναι σημαντική.

Τὴν προσπάθεια αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας μιμήθηκαν πολλοὶ Δῆμοι, ὀργανισμοί, σύλλογοι καὶ ἰδιωτικὲς πρωτοβουλίες, μὲ καλὰ ἀποτελέσματα, καὶ εἶναι γι' αὐτὸ ἀξιέπαινοι. Ὑπὸ αὐτὲς τίς προϋποθέσεις, πορευόμαστε στό δύσβατο δρόμο ὑπὸ

τὴν καθοδήγηση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης, μὲ σφιγμένη καρδιά, ἐξ αἰτίας τῶν ἐπαχθῶν καταστάσεων πού βιώνουν οἱ Ἕλληνες πολῖτες κατὰ τὴν τελευταία τετραετία.

Ἄδελφοί μας, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ὑπάρχει ἓνα ἀκόμη σημαντικό πρόβλημα. Εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ πλουσίων καὶ πτωχῶν. Αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι ὑπαρκτὸ σέ ὅλες τίς κοινωνίες ἀπὸ αἰῶνων. Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν «ἓνα» διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ κατὰ τῶν ἀμετανόπτων πλουσίων εἶναι παγκοσμίου ἀποδοχῆς. Ὁ δὲ πλουτισμὸς διὰ τῆς κλοπῆς ὑπόκειται κόλαση. Καὶ ἐπιπλέον, ὑπάρχουν πλούσιοι ἢ εὐκατάστατοι συμπολίτες μας, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, πού εἶναι ἐμπερίστατοι.

Ὁξύτερο εἶναι τὸ πρόβλημα τῶν συμπολιτῶν μᾶς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν τίς μεγάλες μειώσεις ἀποδοχῶν στοὺς μισθοὺς ἢ στὶς συντάξεις. Ἡ πλέον προβληματικὴ περίπτωση εἶναι τῶν ἀπολυθέντων ἀνέργων καὶ αὐτῶν τῶν τεθέντων σέ διαθεσιμότητα ὑπαλλήλων. Εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη, ὡς Ἕλληνες πολῖτες καὶ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, ὅλοι μαζί ὡς παιδιά τῆς ἴδιας μάνας πατρίδος, μὲ νόμιμους τρόπους, νὰ προσπαθήσουμε νὰ πείσουμε ὄλους τοὺς παράγοντες τοῦ δημοσίου βίου καὶ τοὺς προνομιούχους ἐπαγγελματίες, ὥστε νὰ συμπαρασταθοῦμε σέ ὅσους μετέπεσαν στήν κατάσταση τῆς φτώχειας. Θά εἶναι εὐχῆς ἔργο νὰ ἔχουν καὶ οἱ ὑποσχέσεις τῶν πολιτικῶν μας ἀνδρῶν γιὰ τὴν διόρθωση καὶ τὴν διάρθρωση τῶν κοινωνικῶν ἀδικιῶν, τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα. Εἶναι καιρὸς πλέον ὅλοι ἐμεῖς, ὡς παιδιά τῆς ἱστορικῆς μας πατρίδος, τῆς Ἑλλάδος, ἐνωμένοι καὶ ἐφευρετικοί, σέ ἰσότημη συνεργασία καὶ μὲ ἄλλους λαοὺς, νὰ ὑφάνουμε τὸν κοινωνικὸ ἰστό τῆς πατρίδος μας, ὥστε νὰ τὴν παραδώσουμε ἀντάρκτη στὶς γενεές πού ἔρχονται.

Ἄς μὴ διστάσουμε, ἄς μὴν ἀδρανήσουμε, ἄς μὴν παραδοθοῦμε στήν ἠττοπάθεια. Ἡ νίκη θά εἶναι ἑλληνικὴ καὶ ὀρθόδοξη. Ἄς ἀκούσουμε τὴν ἀγιογραφικὴ διαβεβαίωση: «*Πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν*» (Α' Ἰω. 5,4).

Ἐκ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου

Οί έργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 4.2.2014

Συνήλθε τὴν Τρίτη 4 Φεβρουαρίου 2014, στή δευτέρα Συνεδρία Της γιά τό μήνα Φεβρουάριο ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπό τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατά τὴν σημερινή Συνεδρία:

Ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς προηγουμένης Συνεδρίας.

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἐνημέρωσε τὰ Μέλη τῆς Διαρκoῦς Ἱεραῦς Συνόδου σχετικά μέ τὴν ἐπίσκεψή του στό δοκιμαζόμενο νησί τῆς Κεφαλονιάς καί τὴν συνεργασία πού εἶχε μέ τὸν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδωνα καί τοὺς τοπικούς παράγοντες. Παρέδωσε τὴν ἀνθρωπιστική βοήθεια γιά νά διανεμηθεῖ στοὺς κατοίκους τῶν πληγέντων περιοχῶν τοῦ νησιοῦ καί ἀποφασίσθηκε, σέ συνεργασία μέ τὸν Στρατό, ἡ δημιουργία χώρων παρασκευῆς φαγητοῦ γιά τὴν σίτιση 500 συνανθρώπων μας καθημερινῶς.

Ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος ἐνημερώθηκε ἀπὸ τὸν Θεοφιλέστατο Ἐπίσκοπο Φαναρίου κ. Ἀγαθάγγελο, Γενικό Διευθυντή τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Ἀποστολική Διακονία», γιά τὸ «Πρόγραμμα Ἡλεκτρονικῆς Διακυβέρνησης» τῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιά θέματα ἀναδιοργάνωσης καί ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς Ἱεραῦς Συνόδου, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας Οἰκονομικῶν καί τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας».

Ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος καί ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος ἐδέχθησαν τὸν Περιφερειάρχη Ἀττικῆς κ. Ἰωάννη Σγουρό, ὁ ὁποῖος ἐνημέρωσε γιά τὴν πορεία τῶν ἐργασιῶν στηρίζεως καί ἀποκαταστάσεως τοῦ Συνοδικοῦ Μεγάρου.

Τέλος, ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικά μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακά ζητήματα.

Ἐκ τῆς Διαρκoῦς Ἱεραῦς Συνόδου

Οί έργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 5.2.2014

Συνήλθε τὴν Τετάρτη 5 Φεβρουαρίου 2014, στήν τρίτη Συνεδρία Της γιά τό μήνα Φεβρουάριο, ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλά-

δος, ὑπό τὴν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατά τὴ σημερινή Συνεδρία:

Ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τὰ Πρακτικά τῆς προηγουμένης Συνεδρίας.

Ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος ἀποφάσισε τὴν ἀποστολή Ἐγκυκλίου Σημειώματος γιά τὴν ὑποβολή ἀπὸ τὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν καί τίς Ἱερές Μητροπόλεις τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν δαπανῶν πού πραγματοποιοῦσαν στὸν τομέα τῆς φιλανθρωπικῆς διακονίας κατά τό ἔτος 2013.

Ἐπίσης, ἀποφασίσθηκε ἡ συνδιοργάνωση διημερίδος μέ τὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν γιά τὸν Ἰωάννη Καποδίστρια, μέ τίτλο «Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ὡς πρότυπο πολιτικοῦ ἠγέτου». Ἡ διημερίδα θά πραγματοποιηθεῖ στήν Ἀθήνα, τό Σάββατο 31 Μαΐου, μέ εἰσηγήσεις σχετικές πρὸς τὸ πρόσωπο καί τὴν προσφορά τοῦ πρώτου Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος, καί στό Ναύπλιο, τὴν Κυριακή 1 Ἰουνίου, μέ Συνοδική πολυαρχιερατική Θεία Λειτουργία καί ἐπιμνημόσυνη δέση, καθὼς καί καταληκτικὰ ὁμιλία τῶν ἐκδηλώσεων ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο.

Τέλος, ἡ Διαρκής Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικά μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακά ζητήματα καί ἐνέκρινε ἀποσπάσεις Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σέ Ἱερές Μητροπόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐκ τῆς Διαρκoῦς Ἱεραῦς Συνόδου

*Ἐπίσκεψη τοῦ Μακαριωτάτου
στὴν σεισμόπληκτη Κεφαλληνία*

Στὴν Κεφαλονία μετέβη στίς 3.2.2014 ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς Μητροπολίτες Παραμυθίας κ. Τίτο, Ζακύνθου κ. Διονύσιο, τὸν Ἐπίσκοπο Διαυλείας κ. Γαβριήλ, Ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱεραῦς Συνόδου καί τὸν Γενικό Διευθυντή τῆς Μ.Κ.Ο. «Ἀποστολή» κ. Κωνσταντῖνο Δήμητρα.

Τὸν Ἀρχιεπίσκοπο καί τὴ συνοδεία του ὑποδέχθηκαν ὁ Μητροπολίτης Κεφαλληνίας κ. Σπυρίδων καί οἱ τοπικὲς ἀρχές καί ὕστερα ἀπὸ μία μικρὴ σύσκεψη μέ τοὺς ἀρμόδιους φορεῖς ἐπισκέφθηκαν τὸ Ληξούρι, γιά νά μεταφέρουν 850 κουβέρτες καί ἄλλα εἶδη ρουχισμοῦ.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ

Οικουμενικόν Πατριαρχεῖον Ἱερά Κοινότης Ἁγίου Ὁρους

*Ὁλοκληρώθηκε ἡ επίσκεψη
τοῦ Πρωθυπουργοῦ στό Ἁγιον Ὁρος*

Στήν κρίση πού περνᾶ ἡ χώρα καί τίς θυσίες πού κάνει ὁ ἑλληνικός λαός, ἀναφέρθηκε ὁ Πρωθυπουργός Ἀντώνης Σαμαρᾶς, ἀπό τή Μονή Σίμωνος Πέτρος, μετά τήν ὀλοκλήρωση τῆς διήμερης ἐπίσκεψής του στό Ἁγιον Ὁρος 15 καί 16.2.2014.

«Ἡ πνευματική ἀκτινοβολία τῆς Μονῆς σας στό ἐξωτερικό συνεισφέρει καί στό νά ἐπανακτήσει ἡ χώρα μας τήν ἀξιοπρέπεια καί τήν ἀξιοπιστία ἀνάμεσα στους φίλους, ἀλλά καί τόν σεβασμό τῶν ἐχθρῶν της», τόνισε ὁ κ. Σαμαρᾶς.

«Περναῖμε δύσκολες ὥρες, ἀλλά μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ στεκόμαστε ὄρθιοι. Μᾶς ζητήθηκαν μεγάλες θυσίες, ἀλλά ἄν ἀκόμα καί στά δύσκολα ἡ Πολιτεία βρίσκεται κοντά σας, εἶναι γιατί ἔχουμε κοντά μας τήν Ὁρθοδοξία καί τή γλώσσα.

Πιστεύω ὅτι ἀφήνουμε πίσω μας τίς μέρες τῆς δοκιμασίας σιγά-σιγά καί ἡ Ἑλληνική Πολιτεία θά μπορεῖ νά ἀνταποκρίνεται πληρέστερα στό καθῆκον της ἀπέναντι στό Ἁγιον Ὁρος» πρόσθεσε ὁ Πρωθυπουργός.

Ὁ κ. Σαμαρᾶς εἶχε τήν εὐκαιρία νά συνομιλήσει μέ ἀρκετούς μοναχοῦς στίς Μονές πού ἐπισκέφθηκε. Στίς συζητήσεις ἐνημερώθηκε γιά ὅλα τά ζητήματα πού ἀφοροῦν στή μοναστική πολιτεία τοῦ Ἁθῶ καί διαβεβαίωσε ὅτι θά δοθοῦν λύσεις, ἀφοῦ προηγηθεῖ ἡ ἐξέταση τῶν θεμάτων ἀπό τά ἀρμόδια ὑπουργεῖα σέ κάθε τομέα.

Ἡ Ἱερά Κοινότης ἔκανε ἀναφορά καί στήν οἰκονομική κρίση καί τίς ἐπιπτώσεις της, τίς ὁποῖες οἱ Ἁγιορεῖτες μοναχοί διαπιστώνουν καί

ἀπό τήν ἀπόγνωση πού βλέπουν στή συμπεριφορά προσκυνητῶν, οἱ ὁποῖοι προσέρχονται στό Ἁγιον Ὁρος.

Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων

*Ἀποκατάσταση σχέσεων
μέ τό Πατριαρχεῖο Ρουμανίας*

Δημοσιεύουμε ἀπόσπασμα ἀνακοινώσεως τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων μέ ἡμερομηνία 4.2.2014:

«Τήν Δευτέραν, 21νν Ἰανουαρίου - 3νν Φεβρουαρίου 2014, ὀλοκληρώθηκε καί ἐπεσφραγίσθη ἡ μεταξύ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων καί τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας «Πατριαρχική ἀπόφασις συμφωνίας καί ἀποκαταστάσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας», διακοπέισις λόγω τῆς ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Ρουμανίας ἀνεγέρσεως Ἑκκλησίας εἰς Ἱερικῶ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων.

Ἡ ὡς ἄνω συμφωνία προετοιμάσθη διαρκούντος τοῦ ἔτους 2013 εἰς συναντήσεις λαβούσας χώραν μεταξύ Ἀντιπροσωπειῶν τῶν δύο Πατριαρχείων εἰς Ἱεροσόλυμα τῆ ἐκκλησιαστικῆς εἰρηνικῆς διαμεσολαβήσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

.....
Τήν ἐν λόγω συμφωνίαν ὑπέγραψαν ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Θεόφιλος τήν ὡς ἄνω ἡμέραν ἐνώπιον τῆς Ρουμανικῆς Ἀντιπροσωπείας καί ἐνώπιον τοῦ Γέροντος Ἀρχιεπισκοπῆς Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντίνου κ. Ἀριστάρχου καί τοῦ Προέδρου τῶν Οἰκονομικῶν Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπίσκοπου Θαβωρίου κ. Μεθοδίου».

.....